

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT (1960-1980)

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Ömer Faruk KAYSER**

**Danışman
Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN**

ARALIK 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Erzincan’da Siyasi Hayat (1960-1980)” isimli “**Doktora**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Ömer Faruk KAYSER

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Tarih Ana Bilim Dalı
Program Adı : Doktora
Tez Başlığı : Erzincan'da Siyasi Hayat (1960-1980)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının, Giriş, Ana bölümler Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 273 sayfalık kısmına ilişkin 12/12/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı % 8'dir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dâhil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 12/12/2025

Danışman: Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Öğrenci: Ömer Faruk KAYSER

KILAVUZA UYGUNLUK

“Erzincan’da Siyasi Hayat (1960-1980)” başlıklı Doktora Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ömer Faruk KAYSER

Danışman

Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN danışmanlığında **Ömer Faruk KAYSER** tarafından hazırlanan “**Erzincan’da Siyasi Hayat (1960-1980)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı’nda **Doktora Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

12/12/2025

JÜRİ:

Danışman	: Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Abdulkadir GÜL	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Ahmet EDİ	(İmza)
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BULUT	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2025 tarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2025

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Şehirlerin tarihi, devletlerin tarihinden ilgi çekicidir. Devletler ve rejimler yıkılsa veya değişse bile şehirler genellikle varlığını korumuştur. Bu özellikleri taşıyan şehirlerden biri de Erzincan'dır. Erzincan ve havalisinde ilk yerleşme izlerine ilkçağlardan itibaren rastlanmaktadır. İlkçağlarda "Orasa, Orsa, Urusu" gibi adlarla anılan Erzincan, başka kaynaklarda "Aziris, Erez, Erzeng" gibi adlarla, Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra da "Erzingan ve Ezirgan" gibi adlarla anılmıştır. Hititler, Urartular, Persler, Roma gibi birçok imparatorluğun hâkimiyeti altında kalan Erzincan, 1071'den sonra Türk hâkimiyetine girmiştir. Bir Türk-İslam şehri olarak tanımlanan Erzincan, birçok Türk devletinin egemenliği altında kalmıştır. Erzincan'ın, tarihsel süreçte çok mamur ve müreffeh dönemleri olduğu gibi, başta depremler olmak üzere kâmilten yıkılıp yeniden inşa edilen ve tüm olumsuzluklara rağmen direnen bir yerleşim bölgesi olmuştur. Erzincan ve havalisinde yaşanan savaşlar, Anadolu'nun kaderini belirleyecek niteliktedir. Erzincan şehri, Osmanlı modernleşmesi ile birlikte bir askeri şehir karakteri arz etmiş ve bu özelliği şehrin mimari yapısını, sosyo-politik eğilimlerini ve demografik yapısını doğrudan etkilemiştir. 1939 depremiyle birlikte şehrin ekseriyeti yıkılmıştır. Yeni kurulacak şehir ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak olan imar ve iskân faaliyetleri devletin ve siyasetin en önemli gündemi olmuştur.

Bu çalışmada, muhtelif arşivlerdeki kaynaklardan, hatıratlardan, ulusal ve yerel gazetelerden, araştırma ve inceleme eserlerinden istifade edilmiştir. Belli alanlarda yoğun belge ve kaynak olmasına rağmen, bazı alanlarda kaynak eksikliği hissedilmiştir. Erzincan'ın yakın dönemde yaşamış olduğu doğal afetler, şehrin hafızasını da silme noktasına getirmiş ve şehirle ilgili arşiv niteliği taşıyan kaynaklar ya tahrif olmuş ya da farklı sebeplerle şehirden taşınmıştır. Bunun dışında özellikle gazeteler incelenirken, kritik yapılmış ve mukayeseli bir inceleme yapılarak ihtiyatlı olunmaya çalışılmıştır. 1939 yıkıcı depremin etkisiyle Erzincan ilinde bilgi, belge ve kaynakların kaybolması veya çeşitli sebeplerle nakledilmesi il hafızasında arşiv kaydı olarak tanımlanabilecek bilgi, belge ve döküm yok denecek kadar azdır. Bu çalışmayı, bu yönüyle de Erzincan ilinin kaybolmuş hafızasına yapılmış bir atıf olarak değerlendirmek mümkündür.

Ömer Faruk KAYSER, Erzincan, 2025

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başlangıcından bu zamana kadar çok sayıda kurum ve kişiye ihtiyaç duyulmuş ve destek alınmıştır. Bu sürecin en başından itibaren yoğun desteğini esirgemeyen, konunun seçimi, metinlerin değerlendirilmesi ve yönlendirmelerinden dolayı başta danışman hocam Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN'e, şükranlarımı bir borç bilirim. Tez izleme komitesinde sürecin en başından beri destek ve yönlendirmeleriyle katkı sunan değerli hocalarım; Prof. Dr. Abdulkadir GÜL ve Prof. Dr. Deniz AKPINAR'a; ayrıca değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA, Prof. Dr. Ahmet EDİ, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BULUT hocalarıma teşekkür ederim. Bu sürecin bütün safhasında gösterdikleri sabır ve desteklerinden dolayı sevgili eşim Zühal ve oğlum Aktuğ KAYSER'e ve kıymetli Annem ve Babama teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, 27 Aralık 1939 ve 13 Mart 1992 tarihlerinde büyük depremlerde kaybettiğimiz tüm deprem şehitlerine ve Erzincan'ın yeniden inşası ve ihyasında, şehrin yeniden kuruluşunda büyük emek ve gayretleri olan değerli bürokrat ve siyaset adamlarına atfediyorum.

Ömer Faruk KAYSER

ERZİNCAN’DA SİYASİ HAYAT (1960-1980)

Ömer Faruk KAYSER

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Aralık 2025

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

ÖZET

Eskiçağlardan günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapan Erzincan, doğal ve beşerî afetlere rağmen tarih boyunca varlığını korumuştur. Türklerin Anadolu’yu fethinden sonra bir Türk-İslam şehri kimliği kazanan Erzincan, dönemsel olarak farklı fonksiyonlar üstlenmiştir. Ortaçağ ve Yeniçağ ’da bilim, kültür ve tasavvuf merkezi olarak öne çıkan şehir, 19. yüzyıldan itibaren bu özelliklerine askerî bir kimlik de eklemiştir. Erzincan üzerine özellikle Ortaçağ ve Osmanlı dönemlerine dair birçok araştırma yapılmış olsa da yakın dönem tarihine ilişkin incelemeler sınırlıdır. Bu çalışma, Erzincan’ın 1960–1980 yılları arasındaki sosyo-politik yapısını inceleyerek literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında konunun kapsamı, amacı, hipotezi ve kullanılan kaynaklar ele alınmıştır. Birinci bölümde Erzincan’ın tarihi coğrafyası, siyasi gelişimi, nüfus yapısı ve idari teşkilatlanması genel hatlarıyla değerlendirilmiştir. İkinci bölümde 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrası yeniden şekillenen Türk siyasetinin Erzincan’daki yansımaları, seçim süreçleri ve yerel siyaset detaylandırılmıştır. Üçüncü bölümde ise 1970’li yıllarda ülke genelinde yaşanan siyasi çalkantıların Erzincan’daki etkileri, toplumsal huzursuzluklar, sonuçları ve seçim süreçleri incelenmiştir.

Sonuç kısmında, çalışmada ulaşılan genel değerlendirmelere ve buradan çıkarılan sonuçlara yer verilmiş; bazı veriler tablo ve grafiklerle desteklenerek Erzincan’ın yakın dönemine dair kapsamlı bir perspektif sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzincan, Partiler, Seçimler, Çok Partili Hayat, Siyasi Hayat

POLITICAL LIFE IN ERZİNCAN (1960–1980)

Ömer Faruk KAYSER

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation, December 2025

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

ABSTRACT

Erzincan, which numerous civilizations have inhabited since antiquity, has endured throughout history despite various natural and human-induced disasters. Following the Turkish conquest of Anatolia, the city developed into a Turkish-Islamic urban center, assuming various functions across distinct historical periods. During the Medieval and Early Modern eras, Erzincan emerged as a prominent center of science, culture, and Sufism; from the nineteenth century onward, it also gained a distinct military identity alongside these features. Although numerous studies have been conducted on Erzincan's history during the Medieval and Ottoman periods, scholarly research focusing on its modern era remains limited. This study aims to contribute to the literature by examining the socio-political structure of Erzincan between 1960 and 1980.

The introduction of this study outlines the scope, purpose, hypothesis, and sources used. The first chapter provides a general overview of Erzincan's historical geography, political development, population structure, and administrative organization. The second chapter details the impact of the reshaping of Turkish politics after the May 27, 1960 military coup on Erzincan, focusing on election processes and local politics. Finally, the third chapter examines the effects of the nationwide political turmoil of the 1970s on Erzincan, including social unrest, its consequences, and election processes. Specific data are supported with tables and graphs to provide a comprehensive perspective on Erzincan's contemporary historical development.

Keywords: Erzincan, Parties, Elections, Multi-Party System, Political Life

İÇİNDEKİLER

ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT (1960-1980)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZİNCAN'IN TARİHİ COĞRAFYASINA VE SİYASİ TARİHİNE GENEL BAKİŞ VE NÜFUS HAREKETLERİ

1.1. Erzincan'ın Şehir Coğrafyası.....	4
1.2. İlkçağlardan 20.Yüzyıl'a Kadar Erzincan.....	6
1.3. Cumhuriyet Döneminde Erzincan	13
1.4. Nüfus Hareketleri.....	17
1.5. 1960 Yılına Kadar Erzincan'da İdari ve Siyasi Yapı.....	29
1.5.1. Valiler.....	31
1.5.2. Belediye Başkanları.....	32
1.5.3. Milletvekilleri	34

İKİNCİ BÖLÜM

1960'LI YILLARDA ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT

2.1. 27 Mayıs Askeri Darbesi ve 1961 Halkoylamasına Giden Süreç.....	41
2.1.1. 27 Mayıs Askeri Darbesi ve Erzincan'a Yansımaları	41
2.1.2. Darbe Sonrası Erzincan'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler	47
2.1.3. 1961 Anayasa Referandumu ve Propaganda Süreci	52
2.1.4. 1961 Anayasa Referandumu Sonuçları	55
2.2. 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri	57
2.2.1. Seçim öncesi Genel Durum ve Partilerin Seçim Beyannameleri	57
2.2.1.1. Yeni Türkiye Partisi Seçim Beyannamesi.....	59
2.2.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi.....	59
2.2.1.3. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Seçim Beyannamesi.....	60
2.2.1.4. Adalet Partisi Seçim Beyannamesi	60
2.2.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri.....	61
2.2.3. 15 Ekim 1961 Senato ve Milletvekili Seçim Sonuçları	70
2.2.4. 15 Ekim 1961 Seçimlerinde Seçilen Milletvekilleri ve Senatörler	73
2.2.4.1. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri	74
2.2.4.1.1. Süleyman Hüsamettin Atabeyli.....	74
2.2.4.1.2. Mehmet Sadık Perinçek	75
2.2.4.1.3. Zeynel Gündoğdu.....	75
2.2.4.1.4. Naci Yıldırım	78
2.2.4.2. Senatörler ve TBMM Faaliyetleri.....	79
2.2.4.2.1. Fehmi Baysoy	79
2.2.4.2.2. Süleyman Vehbi Ersü (Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi)	80
2.3. 17 Kasım 1963 Yerel Seçimleri	81

2.3.1. Seçim öncesi Genel Durum ve Koalisyon Faaliyetleri	81
2.3.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri.....	83
2.3.3. 17 Kasım 1963 Yerel Seçim Sonuçları	93
2.3.4. İl Belediye Başkanı Nedim Muradoğlu.....	101
2.4. 10 Ekim 1965 Genel Seçimleri	102
2.4.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	102
2.4.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreci.....	109
2.4.3. 10 Ekim 1965 Milletvekilliği Seçim Sonuçları.....	120
2.4.4. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri	124
2.4.4.1. Adil Sağıroğlu	124
2.4.4.2. Mehmet Sadık Perinçek.....	125
2.4.4.3. Süleyman Hüsamettin Atabeyli	125
2.4.4.4. Ahmet Nafiz Giray	126
2.5. 2 Haziran 1968 Yerel Seçimleri.....	126
2.5.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Hazırlıkları	126
2.5.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri.....	129
2.5.3. 2 Haziran 1968 Yerel Seçim Sonuçları	136
2.6. 12 Ekim 1969 Genel Seçimleri	142
2.6.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	142
2.6.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri.....	146
2.6.3. 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları	153
2.6.3. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri	154
2.6.3.1. Mehmet Sadık Perinçek.....	155
2.6.3.2. Süleyman Hüsamettin Atabeyli	155
2.6.3.3. Naci Yıldırım	156

2.6.3.4. Hasan Çetinkaya	156

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1970'Lİ YILLARDA ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT

3.1. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri	159
3.1.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	159
3.1.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Aday Belirleme Süreçleri.....	162
3.1.3. 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları	166
3.1.4. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri	169
3.1.4.1. Hasan Çetinkaya	169
3.1.4.2. Nurettin Karsu	170
3.1.4.3. Süleyman Hüsamettin Atabeyli	171
3.1.5. Seçilen Senatörler ve TBMM Faaliyetleri.....	171
3.1.5.1. Niyazi Ünsal	171
3.2. 9 Aralık 1973 Yerel Seçimleri	173
3.2.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	173
3.2.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Aday Belirleme Süreçleri.....	175
3.2.2.1. Nedim Muradoğlu'nun İstifası ve Sonrasında Yaşananlar	175
3.3. 15 Şubat 1970 Seçim Hazırlıkları	177
3.4. İl Belediye Başkanı Refik Aras.....	180
3.5. 9 Aralık 1973 Seçimleri Öncesinde Erzincan'da Seçim Hazırlıkları.....	180
3.5.1. 9 Aralık 1973 Yerel Seçim Sonuçları	188
3.6. Haziran 1977 Genel Seçimleri	196
3.6.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	196
3.7. 1975 Erzincan Olayları	202
3.8. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri	205

3.9. 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları	214
3.9.1. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri	216
3.9.1.1. Nurettin Karsu	216
3.9.1.2. Lütfü Şahin	216
3.9.1.3. Timuçin Turan	217
3.10. 11 Aralık 1977 Yerel Seçimleri	219
3.10.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri	219
3.10.2. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri.....	221
3.10.3. 11 Aralık 1977 Yerel Seçim Sonuçları	228
3.10.4. İl Belediye Başkanı Adnan Ercan	238
3.11. 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu Seçimleri.....	239
3.11.1. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Seçim Sonuçları	240
3.11.2. Seçilen Senatörler.....	248
3.11.2.1. Orhan Özen.....	248
3.12. Erzincan’da Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları.....	248
3.12.1. Milli İnkılabı Yayma Bürosu	250
3.12.2. Erzincanlı Sevenler Derneği.....	251
3.12.3. Erzincan Kızılay Şubesi	254
3.12.4. Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği.....	255
3.12.5. Türk Donanma Cemiyeti Erzincan Şubesi	256
3.12.6. Erzincanlı Kalkındırma Turizm ve Tanıtma Derneği.....	257
3.12.7. Kuva-yi Milliye Cemiyeti Erzincan Şubesi	258
3.12.8. Erzincan Ticaret Odası.....	258
3.12.9. Öğretmenler Derneği.....	260
3.12.10. Çocuk Esirgeme Kurumu.....	260

3.12.11. Erzincan Verem Savaş Derneği	261
3.12.12. Erzincan Halkevi.....	262
3. 13. Üçüncü Ordu’nun (3.Ordu) Erzincan’a Dönüşü.....	263
SONUÇ	264
KAYNAKÇA.....	274
EKLER	295
ÖZ GEÇMİŞ	305

KISALTMALAR LİSTESİ

AP	: Adalet Partisi
ASSAM	: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
GP	: Güven Partisi
İBA	: İçişleri Bakanlığı Arşivi
M.Ö	: Milattan Önce
MP	: Millet Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
ss.	: Sayfa Sayısı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YSE	: Yol, Su ve Elektrik Kurumu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
YY.	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1: 1927 Yılı Nüfus Verileri.....	19
Tablo 1. 2: 1935 Yılı Nüfus Verileri.....	20
Tablo 1. 3: 1940 Yılı Nüfus Verileri.....	21
Tablo 1. 4: 1945 Yılı Nüfus Verileri.....	22
Tablo 1. 5: 1950 Yılı Nüfus Verileri.....	23
Tablo 1. 6: 1955 Yılı Nüfus Verileri.....	23
Tablo 1. 7: 1960 Yılı Nüfus Verileri.....	24
Tablo 1. 8: 1965 Yılı Nüfus Verileri.....	25
Tablo 1. 9: 1970 Yılı Nüfus Verileri.....	26
Tablo 1. 10: 1975 Yılı Nüfus Verileri.....	26
Tablo 1. 11: 1980 Yılı Nüfus Verileri.....	27
Tablo 1. 12: 1924-1690 Yılları Arasında Görev Yapan Valiler	31
Tablo 1. 13: 1690-1981 Yılları Arasında Görev Yapan Valiler	32
Tablo 2. 1: 1961 Anayasa Referandumu Türkiye Genel Sonuçları	55
Tablo 2. 2: Erzincan’da Referandum Sonuçları.....	56
Tablo 2. 3: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	70
Tablo 2. 4: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	70
Tablo 2. 5: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Senato Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	71
Tablo 2. 6: Erzincan’da 15 Ekim 1961 Milletvekili Seçim Sonuçları	71
Tablo 2. 7: Erzincan’da 15 Ekim 1961 Senato Seçim Sonuçları	72
Tablo 2. 8: 17 Kasım 1963 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	94

Tablo 2. 9: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	94
Tablo 2. 10: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	95
Tablo 2. 11: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	95
Tablo 2. 12: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	95
Tablo 2. 13: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları.....	96
Tablo 2. 14: Erzincan İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları.....	96
Tablo 2. 15: 10 Ekim 1965 Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	121
Tablo 2. 16: 10 Ekim 1965 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	121
Tablo 2. 17: Erzincan’da 10 Ekim 1965 Milletvekili Seçim Sonuçları	121
Tablo 2. 18: Haziran 1968 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	137
Tablo 2. 19: Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	137
Tablo 2. 20: 2 Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	137
Tablo 2. 21: 2 Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	138
Tablo 2. 22: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	138
Tablo 2. 23: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları.....	139
Tablo 2. 24: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları	139
Tablo 2. 25: 12 Ekim 1969 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)	153

Tablo 2. 26: 12 Ekim 1969 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	154
Tablo 2. 27: Erzincan'da 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları	154
Tablo 3. 1: 14 Ekim 1973 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)	167
Tablo 3. 2: 14 Ekim 1973 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	167
Tablo 3. 3: Erzincan'da 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları	168
Tablo 3. 4: 15 Şubat 1970 Seçim Sonuçları.....	179
Tablo 3. 5: 9 Aralık 1973 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	189
Tablo 3. 6: 9 Aralık 1973 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	190
Tablo 3. 7: 9 Aralık 1973 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	191
Tablo 3. 8: 9 Aralık 1973 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	192
Tablo 3. 9: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	192
Tablo 3. 10: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları.....	193
Tablo 3. 11: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları	194
Tablo 3. 12: 5 Haziran 1977 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)	214
Tablo 3. 13: 5 Haziran 1977 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	214
Tablo 3. 14: Erzincan'da 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları	215
Tablo 3. 15: 11 Aralık 1977 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre).....	229
Tablo 3. 16: 11 Aralık 1977 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre).....	230

Tablo 3. 17: 11 Aralık 1977 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	231
Tablo 3. 18: 11 Aralık 1977 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)	231
Tablo 3. 19: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	232
Tablo 3. 20: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları.....	234
Tablo 3. 21: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları	235
Tablo 3. 22:. Cumhuriyet Senatosu Üçte Bir Yenileme Seçim Sonuçları	246
Tablo 3. 23: Cumhuriyet Senatosu Üçte Bir Yenileme Seçimleri Erzincan Seçim Sonuçları	247
Tablo 3. 24: Erzincan’da Faaliyet Gösteren STK’lar (1960-1980)	250

GİRİŞ

“*Erzincan’da Siyasi Hayat (1960-1980)*” şeklinde içeriği ve sınırları belirlenen bu çalışmada, Erzincan’ın yakın dönem siyasi hayatı ele alınmıştır. Çalışmada Erzincan’ın tarihçesi, tarihi coğrafyası ve 20.yy’a kadar uzanan tarihsel geçmişi detaylı olarak incelenmiştir. Konunun esasını oluşturan 20.yy siyasi tarihi ve özellikle de 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası Erzincan’ın yakın dönem siyasi hayatı, seçimler, partiler ve siyasi kişilikler temelinde tafsilatlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu Çalışmada, özellikle çok partili hayata geçiş süreci ve sonrasında Cumhuriyet döneminin ilk askeri darbesinin yaşanması ve bunun ardından başlayan yeni dönemin ayrıntıları ve yaşananlar tüm yönleriyle konu edinilmiştir.

Türkiye’nin çok partili hayata geçiş süreci, siyasi tarih açısından bir dönüm noktası olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte başlayan demokratikleşme adımları, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de başlayan değişim ve dönüşümle birlikte çok partili hayata geçişi sağlamış ve çoğunlukçu bir demokrasi yapısının temelini oluşturmuştur.

Çoğunlukçu demokrasi anlayışı ve nitelikli bir Cumhuriyet anlayışından bahsedebilmek ancak 1946 yılından sonra ülkede yaşanan siyasi gelişmeler ile mümkün olabilmiştir. Türkiye’nin demokrasi serüveninde en önemli etken hiç şüphesiz siyasi hayatın içerisinde var olan partilerdir. Partilerinin merkez yapılanması ve taşra teşkilatlanması, demokrasi serüveni açısından belirli bir kronolojik örgüyü ortaya koymaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi ile Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devam eden tek partili süreç, 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi ve 1946 yılında Demokrat Parti’nin kurulması ile son bulmuştur. Yeni kurulan bu partilerin seçimlere girmesi ve alacağı neticeler, ya tek partili hayatın devam etmesine sebep olacak ya da çok partili hayata geçişin önünü açacaktı. 1946 seçimleri ile birlikte, Türk Milletinin çoğunlukçu demokrasi anlayışından yana olması yeni bir süreci başlatmış, çok partili hayata geçiş sürecinin miladı olmuştur.

Türk siyasi hayatında çok partili hayata geçiş ve siyasi hayatın canlılık kazanması ve başka bir şekle bürünmesi, merkezi yapılanmada olduğu gibi taşra yapılanması örneği olan Erzincan’ın siyasi hayatını da derinden etkilemiştir. Demokrat Partinin kurulması ile başlayan çok partili denemeler, 1950 yılında yapılan seçimlerde

kendini göstermiş ve ülke genelinde çoğunluğun iradesi Erzincan'da da tecelli etmiş ve yirmi üç yıllık tek parti iktidarı son bulmuş, Demokrat Parti ve seçilen milletvekilleri ile Türk Siyasi hayatında yeni bir döneme girilmiştir. On yıllık Demokrat Parti iktidarından sonra demokrasiye ket vuran ve demokratik olgularla ve Cumhuriyet ilkeleriyle bağdaşmayan bir askeri darbe süreci yaşanmış ve Türk Siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştır. 27 Mayıs Askeri Darbesi ile siyaset kurumu kitlenmiş ve belirli bir süre askeri yöntemlerle süreç yürütülmüştür. 1961 Anayasa Referandumu ile başlayan çözülme, siyasi hayatta da kendini göstermiş ve yeni kurulan siyasi partilerin teşkilatlanması ile çok partili süreç yeniden başlamıştır.

Bu çalışmada 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasında Erzincan'ın siyasi hayatı ele alınmış olduğundan, darbe sonrası Erzincan'da yaşanan tüm süreçler tafsilatlı bir şekilde incelenmiştir. Yeniden oluşmaya başlayan partileşme hareketleri, partilerin merkez ve diğer ilçelerde teşkilatlanması süreci, 1960'lı yıllarda oluşmaya başlayıp 1970'li yıllara uzanan siyasi yapılaşma, seçmen ve seçimler özelinde ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi açısından bütün yönleriyle irdelenmiştir.

Son tahlilde bu çalışma; 1960-1980 yılları arası Erzincan'ın siyasi hayatını ele almıştır, Giriş kısmında ve birinci bölümde, çalışmanın hipotezi, konunun sınırları ve içeriği, kullanılan kaynaklar, Erzincan'ın tarihi coğrafyası, idari ve siyasi hayat, 20.yy sonrası ortaya çıkan nüfus hareketleri ve nüfus verileri tablolar halinde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan diğer bölümlerinde 27 Mayıs Askeri Darbe süreci ve sonrasında yaşananlar ayrı başlıklar ile birlikte tezin konusu tüm detaylarıyla, verilerin daha sağlıklı sunulabilmesi için ihtiyaç duyuldukça veriler tablolar haline getirilip analiz edilerek yorumlanmıştır. Bu incelemede arşiv kaynakları şeklinde tanımlanan; kurum arşivleri, yayımlanmış resmi ve özel gazeteler, ulusal ve yerel gazeteler, resmi yayınlar, bunun yanı sıra araştırma ve inceleme eserleri ve lisansüstü tezlerden faydalanılmıştır. Çalışmada müracaat edilip ve dipnotlarda kullanılan kaynaklar, arşiv kaynakları ve araştırma inceleme eserleri şeklinde tezin sonuna eklenmiştir. Metin içerisinde tafsilatlı yapılan değerlendirmeler, sonuç kısmında genel bir tasnife tabi tutulmuştur. Ayrıca metin içerisindeki detaylı şekilde irdelenen konuları desteklemek için ekler kısmına görsel ve yazılı arşiv belgelerinden örnekler konulmuştur. Bu çalışma bu zamana kadar Erzincan son dönem tarihi üzerine yapılmış tezlerden farklılıklar arz etmektedir. Bu farklılıklar, çalışmada kullanılan kaynaklar,

meselelerin tahlil ve değerlendirme usulleri ve elde edilen sonuçları itibariyle kendisini gösterir. Kısaca bu alışma Erzincan'ın yerel tarihi bağlamında, literatür ve alan yazımına katkı sunmak ve meseleleri farklı bir bakış açısıyla değerlendirmek açısından özgünlük taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZİNCAN'IN TARİHİ COĞRAFYASINA VE SİYASİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ VE NÜFUS HAREKETLERİ

1.1. Erzincan'ın Şehir Coğrafyası

Erzincan; güneyinde Munzur dağları ve Karasu nehri, kuzeyinde Keşiş dağları, Spikör Dağı ve birbirine bağlı silsile halinde birleşmiş dağlar, batısında Karadağ ve Çimendağ yaylaları ile çevrili, doğu ve batı ekseninde iki dar ve uzun geçitten müteşekkil (Sansa ve Çardaklı) geniş bir ova üzerinde kurulu kadim bir şehirdir.¹ Erzincan ovası bu sıradağlar ve geçitler arasında bir depresyon ovasıdır.² Şehrin kuzey tarafını Kelkit vadisi, güney tarafını Karasu vadisi ve doğu tarafını ise Tercan ovası oluşturmaktadır.³ Erzincan ovası etrafını oluşturan dağlarla incelendiğinde ortalama 1200 metrelik bir yükseltiye sahip olduğu, ova tabanı ile etrafını çevreleyen dağlar arasında güney kısımda 2250 metre, kuzey kısımda ise 2350 metreye varan rakım farkları olduğu görülmektedir.⁴ Erzincan, kuzeyde; Gümüşhane, Giresun ve kuzey doğu kısmında da Bayburt illeri, Doğuda; Erzurum, Güneydoğu kısmında Bingöl ve Tunceli, Güneyde; Elazığ ve Malatya, Batıda ise Sivas illeri ile sınır komşusudur. Bu sınır özellikleri şehrin Doğu-Batı yerleşimlerinin ve geçiş güzergâhlarının da birbirine oldukça yakınlaştığı bir konumu oluşturmaktadır.⁵ Bölgenin en önemli su kaynağı Karasu nehridir. Bu nehir içinden geçtiği coğrafi alanların içme, enerji, tarımsal sulama

¹ Ali Kemali, *Erzincan*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013), s.23.

² M. Samet Altınbilek, "Planlama Sorunları Açısından Erzincan'ın Şehir Coğrafyası", (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997), 3.

³ Ahmet Toksoy, "Erzincan'ın Tarihi Coğrafyası ve Türk Hâkimiyetine Girişi", *Alınları Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/2 (2021): 196.

⁴ Selçuk Hayli, "Erzincan Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası", (Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995), 16.

⁵ Abdülkadir Gül, Âdem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası)*, (Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2011), s.7. ; (Abdülkadir Gül, Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 3/1 (2011).

ve kentsel su ihtiyacının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir.⁶ Erzincan, iklimi itibarıyla da Doğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgeleri ile Kuzey kısmında da kısmen Karadeniz bölgesi iklim özelliklerini oluşturur. Kendi içerisinde farklı ısı özellikleri ortaya koyması da oluşturduğu yüzey şekilleri, enlem ve boylam etkisi ve bölgeyi etkisi altında tutan hâkim rüzgârlara bağlı olarak gelişmiştir. Kış aylarının soğuk ve şiddetli yağışlar ve sert ayazlar etkisinde kaldığı, özellikle de Refahiye ve Tercan bölgesinin daha sert kış yaşadığı bilinmektedir. İklimin ılıman özellikler gösterdiği yerler ise, Kemah, İliç ve Kemaliye bölgesidir.⁷ Erzincan ovasının yıllık sıcaklık ortalamalarına bakıldığında, Doğu Anadolu'nun kuzey kısmında yer almasına rağmen sıcaklığın oldukça yüksek olduğu görülür. Şehir karasal bir iklime sahiptir ancak ortalama sıcaklık değerleri ve ortaya çıkan iklim özellikleri incelendiğinde bölgede ki diğer şehirlerden oldukça farklı bir ılıman iklim özelliği oluşturduğu da görülmektedir.⁸ Bitki örtüsü açısından da oldukça kısır bir alana sahiptir. Dağlar kıraç ve boz görüntüde olup, bitki örtüsünün yoğun olduğu yerler yaylaların bir kısmı ve yoğun tarımın yapıldığı alanlardır.⁹

Erzincan ovası, tarih boyunca şiddetli yer hareketlerine sahne olmuştur. Bizzat ovanın kuzey kısmını deruhte eden kuzey yamaç dip alanları, Kırklar tepesi bölgesi, Çardaklı boğazı bu alanlar içerisinde en fazla tektonik hareketlere maruz kalan alanlardır.¹⁰ Türkiye’de bilinen en önemli fay hatlarından biri olan Kuzey Anadolu Fay hattı da yine bu bölgeden geçmektedir. Erzincan üzerinden Sivas’ın kuzeyine oradan Marmara Denizine kadar ulaşmaktadır. Bu fay hattı, Erzincan Ovasının oluşumunda belirleyici etken olmuştur. Ova, deprem fay hattının en yoğun geçtiği yer üzerinde bulunmasına karşın nüfusun da en yoğun olduğu alanlar yine bu alanlardır.¹¹ Bu fay hatlarının yoğunluğu, volkan konileri ve bu volkan konilerinin de sıra sıra dizilmiş

⁶ Abdullah Çelik, Ö. Faruk Bİlyay, A. Burak Aksungur, “Su Güvenliği Açısından Sınır Aşan Sular: Fırat Örneği”, içinde *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Editör Ali Fuat Gökçe (İstanbul: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği, 2019), s.4.

⁷ Pınar Polat, Mustafa Samet Altınbilek, “Erzincan’ın İklim Özellikleri ile Erzincan’da Kaydedilen Uzun Dönem (1930-2020) Sıcaklık ve Yağış Verilerinin Trend Analizleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26/40 (2021), s.55-80.

⁸ Erdoğan Akkan, “Erzincan Ovasının İklim Özellikleri”, *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21/3 (1963): s.80.

⁹ Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi 1*, (Erzincan: Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayınları, 1985), s.13-14.

¹⁰ Hayli, “Erzincan Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası”, s.21.

¹¹ Altınbilek, “Planlama Sorunları Açısından Erzincan’ın Şehir Coğrafyası”, s.27.

bulunmaları da şehrin altından çıkan ekşisu ve maden suyundan anlaşılmaktadır.¹² 20.yy'da yaşanmış olan iki büyük depremden başka, yine tarih boyunca da Erzincan'da çok önemli ve yıkıcı etki de depremler yaşanmıştır. M.S 1000'li yıllardan itibaren tarihi kayıtlar içerisinde var olan verilere göre; 1045 yılında 9 şiddetinde, 1168 yılında 8 şiddetinde, 1374 yılında 8 şiddetinde, 1584 yılında 9 şiddetinde, 1784 yılında 8 şiddetinde, 1888 yılında da yine 8 şiddetinde depremler yaşandığı bilinmektedir.¹³ Ayrıca başka bir kaynağın ifade ettiğine göre de, yine 1479 yılında büyük bir deprem yaşandığı ifade edilmiştir. Yaşanan bu depremler, şehrin demografik ve sosyal yapısını derinden etkilemiş, bilindiği kadarıyla yapılan araştırmalardan elden edilen verilere göre Erzincan şehri birçok kere yer değiştirmiş ve ova üzerinde kurulu olan şehirler tarihin muhtelif dönemlerinde farklı mekânlarda yeniden teşekkül etmiştir.¹⁴

1.2. İlkçağlardan 20.Yüzyıl'a Kadar Erzincan

Erzincan'ın tarihi antik dönemlere kadar uzanmaktadır. Bölge, M.Ö 2000'li yıllardan itibaren Hurriler, Hititler, Urartular ve Persler gibi birçok medeniyetin egemenliği altına girmiştir. Erzincan, bu dönemlerde önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur.¹⁵ Erzincan'daki ilk yerleşimlerin yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde geç kalkolitik çağda başladığı tahmin edilmektedir.¹⁶ Savaş hünerleriyle bilinen Elamlılar, batıdan gelerek Sümer-Akad imparatorluğunu baskılamış¹⁷ ve Hammurabi döneminde de El-Cezire bölgesine¹⁸ Amorilerin birbirleriyle olan çatışma alanlarına da sahne olmuştur.¹⁹ İkinci bin yıldan itibaren Erzincan ve yöresinde ki en önemli oluşum Hayaşa Devletidir.²⁰ M.Ö 1000'li yıllarda ise Hititler ve Urartular

¹² Erdoğan Akkan, "Erzincan Ovasında Son Tektonik Hareketler ve Bunların Morfolojideki Tesiri", *Türk Coğrafya Dergisi*, 21 (1961): s.130.

¹³ İlhan Haçın, "1939 Erzincan Büyük Depremi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30/88 (2014): s.39.

¹⁴ Cemal Aytemiz, *1939 Erzincan Depremi ve Yeni Şehir, Fay Hatları Üzerine Nasıl Kuruldu?*, (Ankara: Başak Matbaacılık Yayınları, 2012), s.15.

¹⁵ Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi 1*, s.23-29.

¹⁶ İbrahim Üngör, "Eskiçağ'da Erzincan ve Çevresi", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, Editör İbrahim Üngör, Funda Naldan, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.37.

¹⁷ Ali Kemali, *Erzincan*, 24.

¹⁸ Cuma Karan, "el-cezire Üzerine Bir Literatür Çalışması", *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/1 (2016):113-117.

¹⁹ Ali Kemali, *Erzincan*, 24.

²⁰ Üngör, "Eskiçağ'da Erzincan ve Çevresi", s.38.

egemen olmuştur. Turan kavimlerinden olduğu kabul edilen Hititler'in²¹ Kızılırmak ile Fırat nehri arasında ki Anadolu'nun iç bölgesinde yerleşmiş bulundukları ve Fırat Nehrinin doğu sahilinde bir hükümet kurarak Erzincan ova merkezinde oturdukları bilinmektedir. Geniş Hitit İmparatorluğunun doğu sınırları içerisinde merkeze yakın bir bölge olması hasebiyle önemli bir konuma sahip olmuştur. Erzincan Doğu'dan gelen ticaret yollarının geçtiği bir kavşak noktasıydı. Hitit egemenliğinde olduğu süreçte bu ticaret yolları Hititler açısından ekonomik olarak büyük gelir kaynağı oluşturuyordu. Hititler açısından, doğu sınırlarının güvence altına alınması hususunda da kritik bir öneme sahip olmuştur.²² M.Ö 700'lerden itibaren Erzincan Urartu egemenliğindedir.²³ Bu devirde ki en önemli yerleşim alanı günümüzde de halen varlığını devam ettiren Altıntepe mevkiidir.²⁴ Altıntepe'nin M.Ö 714-685 yılları arasında inşa edildiği tahmin edilmekte²⁵ ve Altıntepe'deki ilk yerleşimlerin de Tunç çağına ait olduğu düşünülmektedir.²⁶ Altıntepe, Anadolu'nun doğusundan orta kısımlarına kadar gerek ticaret yollarının korunması gerek savunma merkezi olması açısından önemli bir yerleşim alanıdır.²⁷ Bölge de gücünü oturtmak ve yerleşmek isteyen Urartular, kale ve askeri korunak alanları inşa ederek ve hâkimiyetlerini korumak istemişlerdir. Bunun tezahürü olarak da Altıntepe alanının oluştuğu²⁸ ve bu Altıntepe mevkiinin bölgede ki en eski yerleşim alanı olduğu tahmin edilmektedir.²⁹ Urartu egemenliğinin sona ermesinden sonra kısa bir süre İskit egemenliğinde kalan Erzincan³⁰, M.Ö 600'lerden

²¹ Ekrem Memiş, *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2011), s.45-50.

²² Ali Kemali, *Erzincan*, s.26-30.

²³ Alpaslan Ceylan, Oktay Özgül, "Erzincan ve Çevresinde Urartular", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör İbrahim Üngör, Funda Naldan, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.56.

²⁴ İsmet Miroğlu, "Erzincan", içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 11: 318-321.

²⁵ Üngör, "Eskiçağ'da Erzincan ve Çevresi", s.47.

²⁶ Mehmet Karaosmanoğlu, "Erzincan Altıntepe Kalesinin Anadolu Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör İbrahim Üngör, Funda Naldan, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.567.

²⁷ Alpaslan Ceylan, "1998 Yılı Erzincan Yüzey Araştırması", 17. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000), s.181.

²⁸ Ceylan, "Erzincan ve Çevresinde Urartular", s.57.

²⁹ Arif Erzen, *Doğu Anadolu ve Urartular*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992), s.15-16.

³⁰ Salih Kaymakçı, "Antik Kaynaklarda Erzincan ve Çevresi", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör İbrahim Üngör, Funda Naldan, (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.376.

itibaren Med, Pers ve Hellen imparatorlukları tarafından işgal edilmiş ve bu bölge de uzunca bir süre hâkimiyet mücadelesi yaşanmıştır.³¹

M.Ö 1.yy'dan itibaren bölge Roma hâkimiyetine girmiştir. M.Ö 63'den itibaren Roma Devlet yönetiminde yaşanan kargaşa ve bölünmelerden sonra Erzincan, Roma Devletinin doğu vilayeti içerisinde yer almıştır. Erzincan'da 400'lere kadar Roma hâkimiyeti hüküm sürmüştür. Erzincan'ın Roma hâkimiyeti döneminde iken özellikle Sasanilerle Romalılar bu bölge de yoğun mücadeleler yaşamışlar ve Roma'nın Doğu Anadolu bölgesinde ki korunak ve tahkimat alanı genellikle Erzincan bölgesi olmuştur.³²

Erzincan'ın şehir adının tarihsel süreçler içerisinde sürekli olarak değişime uğradığı görülmektedir. İlkçağlarda, "*Orasa, Orsa, Orse, Urussa ve Urusu*" gibi adlarla anılan Erzincan, muhtelif kaynaklarda "*Aziris, Erez, Erzeng,*" gibi adlarla,³³ Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra da *Erzingan ve Ezirgan*" gibi adlarla da anılmıştır.³⁴

Anadolu'da Grek kültürünün hâkimiyeti kaybetmesiyle³⁵ M.S 1.yy'dan itibaren başlayan Roma hâkimiyeti, Anadolu'da uzunca bir süre devam etmiş ve ardından Doğu Roma olarak ortaya çıkan Bizans Devletinin de yegâne hâkimiyet alanı yine bu bölge olmuştur. Anadolu, sürekli olarak medeniyetlerin çatışma alanı içerisinde kalmış, Bizans, Sasani ve Arap ordularının asırlarca mücadelesine sahne olmuştur.³⁶ M.S 400'lere kadar Roma ve Sasani arasında ki güç mücadelesinin önemli merkezlerinden biri olan Erzincan'da, Roma Kralı Arşak'ın ölümünden sonra Sasani hükümdarları bölgeyi ele geçirmiş ve askeri valiler tayin etmek süratiyle Erzincan'ı uzunca bir süre yönetmiştir. İslamiyet'in doğuşu ve sonrasında başlayan İslami fetihlerden sonra bölgeye ilk Müslüman akınları 7.yy'ın ortalarından itibaren başlamış,³⁷ Erzincan'ın Müslümanlarla ilk tanışıklıkları Habib bin Mesleme zamanında (653) olmuştur. Habib Bin Mesleme'den sonra yine Arap komutan Safvan bin Muttal Kemah kalesini zapta

³¹ Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi 1*, s.59

³² Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan*, s.82.

³³ Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, (İstanbul, İnkılap Kitabevi Yayınları, 1993), s.620.

³⁴ Besim Darkot, "Erzincan", içinde *İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir: MEB Yayınları, 1995), 4: 338.

³⁵ Enver konukçu, *Cumhuriyet'in 75.Yılında Tercan*, (Ankara: Önder Matbaacılık, 1998), s.37.

³⁶ Bahaddin Ögel, Hakkı Dursun Yıldız, M. Fahrettin Kırzioğlu, Mehmet Eröz, Bayram Kodaman, Abdülhaluk M. Çay, *Türk Milli Bütünlüğü İçerisinde Anadolu*, (Ankara: Boğaziçi Yayınları, 1992), s.1.

³⁷ Ali Kemali, *Erzincan*, s.40-43.

girişmiş (678) ancak başarılı olamamıştır. 715 yılında yine Kemah kalesi üzerine bir taarruz olmuş, Mesleme Bin Abdülmelik de kaleyi zapt etmek istemiş ancak o da başarılı olamamıştır. Bu girişimlerden sonra Bizanslılar Kemah kale kapısını kapatmışlar ve herhangi bir işgal girişimine karşı sert tedbir almışlardır.³⁸ Erzincan, Halife Mütevekkil zamanında İslam ordularının hâkimiyetine girmiş (859), ancak Bizans ordularının İslam hâkimiyeti altında bulunan memleketlere yönelik taarruzları neticesinde Bizans kralı 2.Vasilyüs'a isyan eden "Bardas Kokas" adında ki bir komutanın mücadelesinden sonra tekrar Bizans hâkimiyetine geçmiştir.³⁹ Uzunca bir süre Bizans otoritesi altında kalan Anadolu'ya, ilk Türk akınları 11.yy'da başlamış,⁴⁰ 1071 Malazgirt zaferinden sonra özellikle Erzincan ve yöresine akınlar devam etmiş ve Mengücekliler ilk olarak şehri fethederek burada Türk hâkimiyetini başlatmıştır.⁴¹ Malazgirt zaferi elde edildikten sonra, Sultan Alparslan Karasu (Fırat) vadisi ile çaltı nehir vadileri alanını kapsayan bölgenin fethi için Mengücek Ahmed Gazi'yi vazifelendirmiş, Ahmet Gazi de vazifeyi aldıktan sonra Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar bölgelerini fethederek Mengücek hâkimiyetini kurmuştur.⁴² Mengücekliler, Kemah-Erzincan kolu ve Divriği kolu olarak iki farklı bölge de hem siyasi hem de sosyal-kültürel faaliyetlerini uzunca bir süre devam ettirmişlerdir.⁴³ Mengücekler zamanında diğer şehirlerde olduğu gibi, Erzincan'da kültür ve eğitim açısından son derece önemli bir şehirdir. Selçuklu devlet idaresinde ve ilim hayatında Erzincan'dan yetişmiş çok önemli fikir adamlarının bulunması Erzincan'ın kültür ve medeniyet açısından ehemmiyetini ortaya koymaktadır.⁴⁴ Melik Fahreddin Behram Şah Gazi dönemi, beyliğin en güçlü dönemidir. Onun ölümünden sonra, beylik siyasi istikrarını sürdürememiş ve Selçuklu devleti hâkimiyetine geçmiştir.⁴⁵ 1230 yılında Erzincan sınırları önemli bir savaşa sahne olmuştur: Yassı Çimen Savaşı. Bu savaşın en önemli sebebi, Harezmşahlar hükümdarı Celaleddin Harezmşah'ın Ahlat'ı işgali ve oradan Anadolu'nun iç kısımlarına yönelme arzusudur. Ahlat -Malazgirt ovası

³⁸ Tahir Erdoğan Şahin, *Erzincan Tarihi 1*, s.122.

³⁹ Ali Kemali, *Erzincan*, s.45-46.

⁴⁰ Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*, (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları no:86, 1998), s.45.

⁴¹ Besim Darkot, "Erzincan", s.339.

⁴² Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011), s.73.

⁴³ Faruk Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990), s.5-10.

⁴⁴ Taştan Aksu, *Mengücekler ve Şehirleri*, (Erzincan: Doğu Yayınları, 2005), s.87.

⁴⁵ Necdet Sakaoğlu, *Türk Anadolu'da Mengücekoğulları*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), s.79.

üzerinden Sivas üzerine doğru hareket eden Harezmşahlar ile Selçuklular Erzincan dolaylarında Yassı-Çimen bölgesinde karşılaşmışlar ve Selçuklular bu savaşta Harezmşahlar'ı yenmiştir.⁴⁶ Bu olaydan kısa bir süre sonra Anadolu Selçuklularını hâkimiyet altına almak isteyen Moğollar tekrar harekete geçmiş ve bu tarihlerden sonra Anadolu'ya Moğol saldırıları başlamıştır.1243 Köseadağ savaşında Moğol ordusu ile Selçuklu ordusu karşı karşıya gelmiş ve Selçuklular ağır bir yenilgi daha alarak yıkılış sürecine girmiştir.⁴⁷ Bu tarihlerden sonra otorite boşluğu içerisinde kalan Erzincan, İlhanlılar tarafından işgal edilmiş, İlhanlı valileri tarafından belli bir süre idare edilmiştir.⁴⁸ Bu zaman diliminde bir ara Moğol kuvvetlerinin yerleşim merkezi olan Erzincan'da İlhanlılar dönemi bir asır kadar sürmüştür, bu sürede Erzincan'ın da içinde olduğu Anadolu'nun büyük bir kısmında Moğollarla Türk beylikleri ve boyları arasında önemli mücadeleler yaşanmıştır. İlhanlı idaresinin zayıflaması ve genel bir siyasi hüviyete bürünmesiyle İlhanlı hâkimiyetinin Anadolu'da zayıflamasından sonra Selçuklular döneminde "Dar-ün Nasr" olarak anılan Erzincan Şehri de o dönemde gücünü arttıran Eretna Beyliği idaresine geçmiştir. Erzincan'ı İlhanlılar adına idare eden Çobanlı Şeyh Hasan ile Eretna Bey arasında 1343 yılında Sivas-Erzincan arasında ki "Karanbük" mevkiinde yapılan savaştan sonra Erzincan bütünüyle Eretna beyliği idaresine geçmiştir.⁴⁹ Eretna Beyliği döneminde Erzincan bir emirlik olarak idare edilmiş, sırasıyla Ahi Ayna Bey, Pir Hüseyin Bey ve Mutahharten beyler tarafından yönetilmiştir.⁵⁰ 14.yy'da Emir Mutahharten Erzincan'ın hâkimi olmuş, bu dönemlerde Eretna Beyliğinin de çözülmeye başlaması, Mutahharten'in önünü açmış ve 14.yy başlarına kadar bölgede güçlü bir şekilde hâkimiyetini devam ettirmiştir.⁵¹

Bölgenin en güçlü hâkimiyet mücadelesi veren devletlerinden biri de Timur Devleti'dir. Anadolu'nun içlerine kadar ilerleyen Timur, Suriye taraflarına yönelince

⁴⁶Hasan Geyikoğlu, "Erzincan ve Yassı-Çimen Savaşı", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşçı, Kader Altın (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.49-61.

⁴⁷Neslihan Durak, "Moğollar Döneminde Erzincan ve Çevresi", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşçı, Kader Altın (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.269-272.

⁴⁸Besim Darkot, "Erzincan", s.339.

⁴⁹ Kemal Taşçı, "Erzincan'da Eretnalı Hâkimiyeti", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Kemal Taşçı, Kader Altın (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.120.

⁵⁰ Kemal Göde, *Eretnalılar (1327-1381)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), s.67.

⁵¹ Sinan Tanrıverdi, İnan Tanrıverdi, *Akkoyunlular Döneminde Erzincan*, (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2019), s.67.

Yıldırım Bayezid Erzincan'ı muhasara etmiş, şehirde bir süre kaldıktan sonra Karakoyunlu beyi Kara Yusuf Bey'e şehri teslim etmiştir. Kara Yusuf Bey'in idaresi bir süre Erzincan'da devam etmişse de Mutahharten Beyliği ile anlaşarak Erzincan'ı tekrar o beyliğin idaresine bırakmış ve Erzincan'dan ayrılmıştır.⁵²

Timur, Ankara Savaşından sonra bölgeyi tekrar idaresi altına almış, ancak onun Anadolu'da daha fazla kalmaması ve Asya'ya geri dönmesiyle bölge Akkoyunluların eline geçmiş, Otlukbeli Savaşına kadar da Akkoyunluların idaresinde kalmıştır.⁵³ 1473 yılı 11 Ağustos günü, Osmanlı Devleti ve Akkoyunlu Devleti Erzincan Otlukbeli bölgesinde karşı karşıya gelmişler ve savaşın sonunda Sultan II. Mehmet liderliğinde ki Osmanlı ordusu savaşı kazanmıştır.⁵⁴ Otlukbeli Savaşı, Sultan II. Mehmet'e Fırat Nehrinin ötesinde Anadolu toprakları üzerinde tam bir egemenlik alanı sağlamıştır.⁵⁵ Savaş neticesinde, bölge de ki Akkoyunlu egemenliği sona ermiş ve Erzincan 16.yy başlarına kadar, yerel güçlerin idaresinde kalmaya devam etmiştir.

16.yy başlarından itibaren bölge de Safevi tehlikesi baş göstermiştir.⁵⁶ Anadolu beyliklerinden olan Dulkadir beyliğine mensup belirli gruplar dahi Şah İsmail'in Erzincan yakınlarında ki Sarıkaya Yaylasında Kızılbaş Türkmenleri toplamasıyla bölgeye gelmişler ve burada Safevi etkisi ortaya çıkmaya başlamıştır.⁵⁷ Akkoyunlularla Safeviler arasında Erzincan dolaylarında da savaşlar olduğu bilinmektedir. Ancak asıl mücadeleler Osmanlı Devleti ile yaşanmıştır. Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sırasında Erzincan'da Safevi etkisi hüküm sürüyordu. Yavuz Sultan Selim Çaldıran savaşından sonra dönüşte Kemah Kalesini zapt etmiştir. Kemah'ın fethinden sonra Erzincan ovasında iki ordu karşılaşmış ve Bıyıklı Mehmet Paşa önderliğinde ki Osmanlı Ordusu, Nur Ali Halife öncülüğündeki Şah İsmail'in ordusunu yenmiştir.⁵⁸ Kemah kalesinin fethi, bölgenin güvenliği açısından oldukça önemliydi.⁵⁹ Erzincan bu fetih

⁵² Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984), s.63.

⁵³ Besim Darkot, "Erzincan", s.339.

⁵⁴ Enver Konukçu, *Otlukbeli Meydan Savaşı (Ağustos 1473)*, (Ankara: Aydoğdu Ofset Yayınları, 1998), s.240-242.

⁵⁵ Halil İnalçık, *Fatih Sultan Mehmed Han*, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2021), s.259.

⁵⁶ Besim Darkot, "Erzincan", s.339.

⁵⁷ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), s.89-90.

⁵⁸ Tufan Gündüz, *Son Kızılbaş Şah İsmail*, (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2013), s.144-145.

⁵⁹ Feridun Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, (İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2013), s.155-157.

sonra tamamen Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiş ve Erzurum Beylerbeyliği teşkilatına mensup bir idare merkezi olmuştur.⁶⁰

Çaldıran zaferinden sonra Kemah'a sancak statüsü verilmesiyle 1566'ya kadar Erzincan, Bayburt ile birlikte Kemah sancağına bağlı kalmış, bu tarihten sonra Kemah ve Erzincan ayrı birer kaza olarak Erzurum Beylerbeyliğine bağlanmıştır.⁶¹ 1566 yılından sonra Erzincan müstakil bir kaza olmuş,⁶² 15.yy'ın başlarından 1.Dünya savaşına kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Erzincan, bu uzun süreç içerisinde, birçok defa idari taksimata uğramıştır. Müstakil sancak olması da 19.yy'dan sonradır.

19.yy kayıtlarına göre, Anadolu'da on iki Eyalet varken Erzincan bu dönemde Erzurum Eyaletine bağlı bir sancak şehridir.⁶³ Erzincan Sancağının sınırları, Gercanis, Kemah, Kuruçay, Kuzucan, Ovacık, Mazgirt, Şiran ve Kelkit kazalarından oluşmaktaydı. Ancak Gümüşhane'nin sancak olmasıyla Şiran ve Kelkit Erzincan Sancağından ayrılarak Gümüşhane sancağına bağlanmıştır.⁶⁴ 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesinden sonra Anadolu'nun idari taksimatı bir hayli değişmiştir.⁶⁵ Bu tarihlere kadar Erzincan tarihi kayıtlarda zaman zaman sancak veya kasaba olarak anılsa da genellikle bir kaza merkezi olarak bilinmektedir.⁶⁶

1864 Vilayet Nizamnamesi ile eyaletler kaldırılmış yerine livalardan oluşan vilayetler ikame edilmiştir. Bu nizamnamenin yayınlanmasından kısa bir süre sonra 1871 Vilayet Nizamnamesi yayınlanmış, bu nizamname ile birlikte, eski dönemlerden beri devam eden merkezi idari yapının biraz daha esnetilerek taşra hareketliliğinin yavaş yavaş artmaya başladığı sonrasında ortaya çıkan uygulamalar neticesinde açıkça

⁶⁰ Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı (Kuruluş ve Genişleme Devri 1535-1566)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998), s.2

⁶¹ İsmet Miroğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), s.25-30.

⁶² Cemile Ebru Saygı, '17.yy Ortalarına Doğru Erzincan Kazası (H.1052/M.1642/ Tarihli Erzurum Eyaleti (Mad 5152) Mufassal Avarızhane Tahrir Defterine Göre)', (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), s.24.

⁶³ Recep Sanal, *Türkiye'de İllerin Yeniden Düzenlenmesi*, (Ankara: Öztürkler Matbaası Yayınları, 2000), s.19.

⁶⁴ Abdülkadir Gül, Adem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası)*, s.49.

⁶⁵ Vecihi Tönük, *Türkiye'de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, (Ankara: Kanaat Basım ve Ciltevi Yayınları, 1945), s.177.

⁶⁶ Asuman Karabulut, Hatice Tercan, 'Erzurum Vilayet Salnamelerine Göre Erzincan Sancağında İdari Taksimat', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 69 (2020), s.503.

görülmektedir.⁶⁷ 1871 Vilayet nizamnamesine göre Erzincan Sancağının sınırları değişmiş; Çarsacak ve Pertek eklenmiş, 1882 yılına kadar yapılan değişikliklerle birlikte Erzincan sancağı; Kemah, Refahiye⁶⁸, Kuruçay, Pülümür, Mazgirt ve Ovacık kazalarıyla müteşekkil olup, 1882'den sonra Mazgirt, Ovacık ve Pülümür kazaları Elazığ Vilayetine bağlanmıştır.⁶⁹ 1915 yılına kadar Erzurum'a bağlı bir sancak şehri olan Erzincan, 1915 yılında mutasarrıflık merkezi olmuş, 1920 yılında yapılan idari taksimatla liva statüsüne yükseltilmiştir.⁷⁰ Erzincan, 1923 yılında Fethi Bey Kabinesi'nin aldığı kararla Anayasa'nın 89.maddesi gereği idari olarak yeniden taksim edilmiş ve vilayet merkezi olmuştur.⁷¹

1.3. Cumhuriyet Döneminde Erzincan

19.yy'ın sonları ve 20.yy'ın başlarında Erzincan ve çevresinde Ermeni faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Erzincan ve civarı, eski dönemlerden beri Ermenilerin yoğun bulundukları bölgelerden biridir. Osmanlı idaresi altında, büyük bir müsamaha ile yüzlerce yıl yaşamış, *Millet-i Sadıka* namına erişmiş bir topluluğun, Osmanlı'nın çöküş sürecine girmesiyle bir Ermeni krallığı hayaline düşmesi ve bu hareketin neticesinde de mezalime başlaması elem verici sonuçlar ortaya çıkarmıştır. 19.yy'ın sonları ile 20.yy başlarında Ermenilerin Erzincan'da en yoğun yaşadıkları bölge Kuruçay kazasına bağlı Armudanlılar nahiyesidir. Bu nahiye de, önemli Ermeni komitacıları ve çeteci gruplar teşekkül etmiş, zamanla burada başlayan katliamlar bölgeye yayılmıştır.⁷² 19.yy'ın sonlarından itibaren Ermeni katliamları artmaya başlayınca, 1895'de yaşananlardan sonra sağ kalanlar kaza merkezlerinde toplanmış, bir kısmı da zorunlu olarak kitlesel bir şekilde göç etmiştir.⁷³

Osmanlı tarihinin duraklama ve gerileme dönemlerinden itibaren en çok temas ettiği, gerek harp gerekse diplomasi alanında en çok yoğunlaştığı devletlerden biri Rusya olmuştur. 18.yy'ın ikinci yarısından itibaren başlayan yoğun mücadeleler, Küçük

⁶⁷ Mustafa Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinden Yeniden Yapılanma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1 (2011), s.34-36.

⁶⁸ *Gercanis ismi, *İrade-i Şura-yı Devlet kararıyla 1872 tarihinde Refahiye adını almıştır.*

⁶⁹ Nurettin Birol, *19.yy'da Erzincan (1839-1914)*, Erzincan: Arı Sanat Yayınevi, 2020), s.100-101.

⁷⁰ Abdülkadir Gül, Adem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası)*, 50-51.

⁷¹ Ali Kemali, *Erzincan*, s.331.

⁷² Ahmet Dumlu, *Belgelerle Ermeniler ve Katliamları*, (Erzincan: Özsoy Matbaacılık Yayınları, 2008), s.77-80.

⁷³ Raymond H. Kevorkian, Paul B.Paboudjian, *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*, (İstanbul: Aras Yayınları, 2013), s.457-459.

Kaynarca Anlaşması ve anlaşmanın getirdiği kayıplar⁷⁴, Eflak-Boğdan'ın işgali, Kırım Savaşı, 19.yüzyılda ki büyük savaşlardan biri olan ve (93 *harbi*) olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı bu mücadelelerden bazılarıdır.⁷⁵ Rusya'nın Anadolu toprakları üzerinde hak iddia etmesi ve I. Dünya savaşıyla birlikte doğu bölgesini işgal etmesi, Erzincan siyasi tarihi açısından da oldukça önemlidir. Çünkü Erzincan Doğu Anadolu bölgesinin İç Anadolu'ya açılan en önemli kavşak noktalarından biridir ve stratejik öneme haizdir. Rus ilerlemesine karşı, Erzincan dolaylarında Türklerin ciddi anlamda bir mukavemet gösterdiği görülmüştür. Ruslar işgallere başlamış, 16 Şubat 1916 günü Erzurum'un işgal edilmesi, Rus ilerleyişinin devam edeceğini göstermiştir.⁷⁶ Erzurum'un işgali Erzincan bölgesi içinde büyük bir tehdit oluşturmuyordu. Sarıkamış harekâtı zaten 3.Ordu'nun kayıplarının artmasına sebep olmuş böylece işgallerin önü açılmıştı.⁷⁷ Ruslara göre Erzincan'ın en önemli yönü stratejik bir yer olmasıydı. Üçüncü Ordu'nun savunma hattının Erzurum'un daha gerisinde bulunması, bu sebeple ordunun müstahkem mevki bulunan Erzincan'da kurulmuş olması Erzincan'ın işgalini Ruslar açısından önemli hale getiriyordu. Erzincan'ın Erzurum bağlantısı ve Trabzon Limanına açılan Karadeniz bağlantısı da yine Ruslar açısından işgal için önemli bir işgal sebebi olarak görülmüştür.⁷⁸ Nitekim bu düşünceler içerisinde Erzincan, 25 Temmuz 1916 tarihinde Rus Orduları tarafından işgal edilmiştir. Rusların Erzincan'ı işgalinde ki en önemli amaçları daha sonradan yapmayı planladıkları işgaller için Erzincan'ı üs olarak kullanmaktır. Bir yılı aşkın muhasara sürecinde de bu düşünce açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.⁷⁹

1917 yılı Rusya açısından bir dönüm noktası olmuş ve üç yüz yılı aşkın süredir devam eden Çarlık rejimi tehlikeye düşmüştür. 8 Mart 1917'de halkın ve işçilerin gösterileriyle başlayan olaylar ayaklanmalara sebep olmuş ve 8 Kasım 1917 tarihinde

⁷⁴ Reşat Paşakay, *Türk-Rus Harp Tarihine Genel Bakış*, (Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, 1951), s.22.

⁷⁵ Metin Kunt, "Türkiye Tarihi 3", içinde *Siyasal Tarih: Batılılaşmanın Eşiğinde*, Cilt 3, editör Sina Akşin, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2011), s.69-72.

⁷⁶ Mevlüt Yüksel, "1.Dünya Savaşında Erzurum'un Rus İşgaline Düşüşü" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s.197.

⁷⁷ Hümmet Kanal, "Sarıkamış Harekâtı Esnasında Cephede Yaşananlar ve Anadolu'ya Etkileri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54/2 (2014), s.90.

⁷⁸ Fatih Mehmet Eşki, "Rus Basınına Göre Birinci Dünya Savaşında Erzincan'ın İşgali", *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 40 (2021), s.91-114.

⁷⁹ Nurcan Yavuz, *İşgal ve Mezalimde Erzincan*, (Ankara: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1995), s.49.

Lenin'in Bolşevik rejimini ilan etmesiyle Rusya'nın 1.Dünya savaşı'ndan çekilme süreci başlamıştır.⁸⁰

Rusların çekilmesinden evvel ‘‘Erzincan Mütarekesi’’ olarak bilinen anlaşma imzalanmıştır. Kayıtların verdiği bilgilere göre bu anlaşma için taraflar önce Erzurum'da bir araya gelmişler, cepheye daha yakın olmasından dolayı anlaşmanın Erzincan'da imzalanması kararlaştırılmıştır.⁸¹ Yapılan görüşmeler neticesinde 18 Aralık 1917 tarihinde mütareke imzalanmış, mütarekeyi Osmanlı devleti adına Üçüncü Ordu Kurmay Başkanı Miralay Ömer Lütfi Bey, Rusya adına Kurmay Başkanı General Major Vişinsky imzalamıştır.⁸² Erzincan Mütarekesi ile birlikte üç yıldan fazla süredir devam eden Osmanlı-Rus savaşı nihayete ermiş ve Rusya, başta Erzincan olmak üzere Anadolu sınırlarından çekilmeye başlamıştır.⁸³ Aslında yapılan bu mütarekenin çok bir anlamı kalmamıştır, çünkü Rus orduları çözülme halindeydi, ancak ardında bıraktıkları Ermenilerin katliamları şiddetle devam etmiştir.⁸⁴ Mütarekenin bir barış ortamı tesis edileceği düşünülse de bu mümkün olmamış, kalıcı barışın sağlanması ve Erzincan'ın kalıcı olarak işgalden kurtarılması bu mütareke ile değil Türk Ordusunun ileri harekâtı sayesinde ancak gerçekleşebilmiştir.⁸⁵

Ruslar, her türlü siyasi bozgunluklarına ve entrikalarına devam etmiş ve bölgeden çekilmeden evvel de silahlarını Ermeni çetelerine bırakmışlardır.⁸⁶ Silah bırakmaya gerekçe olarak da Ermenilerin bölgede yaşanabilecek olası muhtemel eşkıya saldırıları gösterilmiştir. Ruslar, Ermenileri biran evvel silahlandırarak bir Ermeni ordusu oluşturmayı düşünüyorlardı,⁸⁷ ancak bu plan Türk Ordusunun mukavemetiyle bertaraf edilmiştir. Rusların çekilmesiyle birlikte, şehirde Ermeni yağması başlamış,

⁸⁰ Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, (İstanbul: Alkım Yayınları, 2012), s.172-173.

⁸¹ Enver Konukçu, ‘‘Düşman İşgali Yıllarında Erzincan ve Yöresinde Ermeni Mezalimi’’, içinde *Erzincan'ın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu*, (Erzincan, 1987), s.6.

⁸² Necati Fahri Taş, *Erzincan Mütarekesi ve Brest-Litovsk*, (Ankara: Özyurt Matbaacılık Yayınları, 1995), s.29.

⁸³ Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990), s.334.

⁸⁴ M. Salih Ercan, ‘‘Erzincan Mütarekesinden Brest-Litovsk'a (Aralık 1917- 3 Mart 1918)’’, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991), s.70.

⁸⁵ Nurcan Yavuz, ‘‘Erzincan Mütarekesinin Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi’’, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 17/28 (1995), s.232.

⁸⁶ Nurcan Toksoy, ‘‘Erzincan Mütarekesi ve Türk-Ermeni İlişkileri’’, içinde *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Erdem Yavuz, Yusuf Ziya Keskin (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.92.

⁸⁷ Ulvi Ufuk Tosun, ‘‘Erzincan ve Erzurum'da Ermeni Vahşeti (1918)’’, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19/1 (2015): 2.

gerek kasabalar da gerek köylerde Ermeniler büyük oranda tahribat ve yağmalara sebebiyet vermiştir. Terkedilen her bölgede yoğun şiddet ve baskılar yaşanmıştır.⁸⁸

31 Aralık 1917 tarihinde, birinci Kafkas kolordu komutanlığına Albay Kazım Karabekir Paşa atanmış ve bölgenin topyekûn düşman işgalinden kurtarılması süreci başlamıştır.⁸⁹ Kazım Karabekir Paşa ordusuyla birlikte 13 Şubat günü Erzincan'a gelmiş, Erzincan bir buçuk yıllık esaretten kurtararak vatan topraklarına yeniden kazandırılmıştır.⁹⁰ Ermenilerin esaretinden kurtarılan Erzincan'da hayatı yeniden canlandırmak için Kazım Karabekir Paşa topçu Yüzbaşı Recep Peker'i görevlendirmiştir.⁹¹ Erzincan 13 Şubat günü düşman işgalinden kurtarıldıktan sonra Kazım Karabekir Paşa kumandasında ki Türk birlikleri, Ermeni çetelerinin hızlı bir şekilde mukavemetini kırarak şehri tamamen işgalden kurtarmıştır. Bundan sonra ki hedefleri, Doğu bölgesinin tamamını, Erzurum ve sonrasında diğer işgal altındaki şehirleri Ermeni işgalinden kurtarmak olmuştur.⁹²

Milli Mücadele döneminde Erzincan da tıpkı diğer Anadolu şehirlerinde olduğu gibi bir seferberlik halindeydi. Ermenilerin, Fransızların, İtalyanların, Yunanlıların ve İngilizlerin işgali altında olan Anadolu'nun biran evvel kurtarılması ve Türk'ün son kalesi olarak addedilen Anadolu coğrafyasının bağımsızlığını kurtarmak en büyük hedef olarak belirlenmiştir. İşgallere karşı direniş oluşturma ve işgal altındaki bölgelerin kurtarılması amacıyla teşekkül eden Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerinin bir şubesi de Hacı Rauf Beyzade Halil Bey (Belediye Reisi unvanıyla), Hacı Mehmet Beyzade Sami Bey, Müftü Osman Fevzi Efendi ve Mahfuz Beylerin gayretleriyle Erzincan'da açılmıştır.⁹³ Cemiyet, ivedi bir şekilde hem merkez hem de ilçeler olmak üzere kurulmuş, teşkilatlanmasını sağlamış ve faaliyetlerine başlamıştır. Erzincan Müdafaa-i Hukuk cemiyeti dışında bir de Anadolu kadınları Müdafaa-i Vatan cemiyetine bağlı bir şube

⁸⁸ Ali Kemali, *Erzincan*, s.148-152.

⁸⁹ Muammer Demirel, *Birinci Dünya Savaşında Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri (1914-1918)*, (Ankara: Genel Kurmay Basımevi, 1996), s.141.

⁹⁰ Kazım Karabekir, *Doğu'nun Kurtuluşu*, (Erzurum: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Araştırma, Geliştirme ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları no:1, 1990), s.69.

⁹¹ Kenan Ziya Taş, "Erzincan'ın Düşman İşgalinden Kurtarılışı", içinde *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Erdem Yavuz, Yusuf Ziya Keskin (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2020), s.129.

⁹² Selçuk Ural, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, 2008), s.103-105.

⁹³ Hüseyin Bulut, *Milli Mücadele de Erzincan*, (Erzincan: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1994), s.84.

Erzincan'da açılmış ve kadınlar adına işgallere karşı direniş ve tam bağımsızlık yolunda önemli faaliyetler yürütülmüştür.⁹⁴

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışıyla başlayan milli mücadele döneminde önemli dönüm noktalarından biri de Erzurum Kongresi'dir. Erzurum Kongresine Erzincan'dan önemli katılımlar olmuştur. Kongreye Erzincan adına; Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi (Baysoy), Müftü Osman Fevzi Efendi (Topçu), Abbas Necati Efendi (emekli Komiser)⁹⁵, Taha Kemaleddin Efendi ve Ta'lat Bey'ler katılmışlardır.⁹⁶ Erzurum Kongresinde seçilen Heyet-i Temsiliye üyelerinden biri de Erzincan delegesi Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi olmuş, kongre de 63 delegenin oyunu alarak Sivas Heyet-i Temsiliyesine seçilmiştir.⁹⁷ Sonrasında İstiklal Madalyası ile de ödüllendirilmiştir. Milli Mücadelenin önemli dönüm noktaları olarak kabul ettiğimiz ve vatanın kurtuluşu noktasında büyük bir irade ortaya koyan ve bunun üzerine inşa edilen mücadele ruhunu resmileştirerek felaha ermesini sağlayan iki büyük Anadolu kongresine - *Erzurum kongresine ve Sivas Kongresine*- Erzincan'dan önemli katılımların olduğu görülmektedir.

Milli Mücadelede devam ederken 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi açılmış ve 29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra başlayan idari taksimat sürecinde, Erzincan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir şehri olarak il statüsüne yükseltilmiş ve müstakil bir il olmuştur.⁹⁸

1.4. Nüfus Hareketleri

Nüfus, tarih boyunca tüm insanlığın siyasi, sosyal, iktisadi ve kültürel durumlarını etkileyen ve belirleyen, toplumun iç meselelerinde ve demografik düzenin siyasi düzeni etkilemesinde önemli faktörlerden biri olmuştur. Nüfus, nicelik olarak önem arz etse de nüfusun nitelikleri de önemlidir. Toplumların gelişiminde nitelikli nüfusun şehirler ve ülke sathında ciddi bir girdi ve birikim oluşturmada ve

⁹⁴ Bekir Sıtkı Baykal, *Milli Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996), s.10.

⁹⁵ Hüseyin Bulut, "Erzurum Kongresine Katılan Erzincanlı Murahhaslar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2 (1998): 1-6.

⁹⁶ Necati Fahri Taş- Sena Coşğun, "Erzincanlı Kadıza Mehmet Şevki (Yurtbaşı)", *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 88/3 (2014): 76.

⁹⁷ Recep Toparlı, İbrahim Yasak, *Sivas Kongresi Delegeleri*, (Sivas: Sivas Valiliği Yayınları, 2019), s.214-215.

⁹⁸ İbrahim Tavukçu, "Milli Mücadele Döneminde TBMM Hükümetlerinin İdari Taksimat Alanında Yaptığı Düzenlemeler", *Tarih & Gelecek Dergisi*, 6/2, (2020), s.726.

gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. Bölgelerin nüfus hacmini ve nitelik-nicelik bakımından nüfus sayısını değerlendirebilmek, o bölgenin tarihi açısından oldukça önemlidir. Tarih, nüfusun gelişim ve dönüşümünde temel belirleyici unsurlardan biridir. Erzincan, tarihi itibarıyla bunu doğrular niteliktedir. Tarih boyunca birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Erzincan, birçok devletin çatışma alanı olmuş, birçok medeniyete başkentlik yapmış ve bu süreçler şehrin demografik yapısını da sürekli değiştirmiştir. Bundan farklı olarak Erzincan, şehir coğrafyası itibarıyla doğal felaketleri de beraberinde yaşamış ve bunun doğal sonucu olarak demografik yapı sürekli olarak bir değişim içerisinde olmuştur. Yaşanan bunca zorluklar, yapıyı sürekli olarak değiştirmiş, durağan bir nüfus oluşmamış ve bundan dolayı istikrarlı bir nüfus artışından söz etmek mümkün olmamıştır.

Osmanlı'da nüfus sayımının temel amacı vergi düzenini oluşturmaktır. Dolayısıyla Osmanlı Devletinde 19.yy'a kadar kapsamlı bir nüfus sayımından bahsetmek mümkün değildir. Yapılan nüfus sayımlarında elde edilen sonuçların tahrir defterlerine kaydedilmesi de bunun bir sonucudur.⁹⁹ İlk nüfus sayım örnekleri tahrir defterleridir. 17.yy'da avarız defterleri kullanılmış, 18.yy'da da şer'iyye sicilleri kullanılmıştır.¹⁰⁰ 19.yy'ın ikinci yarısında icmal defterleri ve 1917 tarihli gizli nüfus sayımından elde edilen verilerde bu sayımlarda kullanılmıştır.¹⁰¹ Bu nüfus defterlerine, özellikle yetişkin erkekler, vergi ödeyen hane reisi ve hane de kayıtlı bulunan diğer erkekler işlenmiştir.¹⁰² İlk ciddi nüfus sayımı II. Mahmud döneminde 19.yy'ın ilk yarısında başlamıştır.¹⁰³ Yapılan bu nüfus çalışması ilk nüfus sayımı olarak kabul edilse de sonuçları itibarıyla sağlıklı sonuçlar ortaya çıkarmamıştır. Bu sayımda yalnızca yetişkin erkekler sayılmış ve Osmanlı'nın tüm bölgelerinde sayım yapılmamıştır.¹⁰⁴ Bu nüfus sayımı için, sağlıklı bir sonuç değerlendirmesi yapılmamış olsa da, çağdaş anlamda yapılan ilk nüfus sayımı olması itibarıyla önemlidir.

⁹⁹ Abdulkadir Gül, Adem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası*, s.160-161.

¹⁰⁰ Nurettin Birol, *19.Yüzyılda Erzincan (Tanzimat'tan Birinci Dünya Savaşına Kadar)*, s.108.

¹⁰¹ Abdülkadir Gül, "Osmanlı Dönemi Erzincan Kazasının Nüfusu", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/47 (2017), s.39-66.

¹⁰² Abdulkadir Gül, Adem Başbüyük, *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan Kazası*, s.160-161.

¹⁰³ Erdal Aydoğan, Ebru Çoban, "Türkiye'de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2/1 (2016), s.116.

¹⁰⁴ Numan Elibol, "Osmanlı İmparatorluğunda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12/2 (2007), s.135-160.

Erzincan'ın tarihi süreç içerisinde nüfusu oldukça değişkenlik göstermiştir. 1516 yılında 17.351, 1520 yılında 21.540, 1591 yılında 53.468, 1636 yılında 19.602 olarak hesaplanmıştır. 1835 (burada sadece erkek nüfus hesaplanmıştır) yılında 15.885, 1877 yılında 57.306, 1880 yılında 61.019, 1906 yılında 68.424, 1914 yılında 70.763 ve 1917 yılında da 70.518 olarak kayıt edilmiştir.¹⁰⁵

Erzincan 19.yy'da Erzurum Vilayetinin bir sancak şehriydi. Sancak şehri olması hasebiyle, kaza yerleşimleri 19.yy içerisinde değişkenlik göstermiştir. Başka bir kaynakta ifade edilen rakamlar bu değişkenlikten kaynaklanan farklılıkları açıkça göstermektedir. O dönem Erzincan Sancağına bağlı olan Ovacık, Kuruçay, Kemah ve Mazgirt kazalarıyla birlikte toplam 57.306¹⁰⁶ nüfusa sahipken, 1882 sayımında; Merkez, Refahiye, Kemah, Kuruçay ve Pülümür kazalarından oluşan Erzincan'ın nüfusu 107.090 olarak hesaplanmıştır.¹⁰⁷ 1906 yılında ki nüfus sayımıyla birlikte ortaya çıkan nüfus 78.283,¹⁰⁸ 1914'te ise 70.518'dir.¹⁰⁹ Tüm bu veriler ışığında, 19.yy'dan itibaren başlayan nüfus hesaplamalarından mütevellit Erzincan'ın nüfus durumu genel olarak yukarıda ifade edildiği şekilde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Erzincan'ın müstakil bir il olmasından sonra başlayan nüfus hesaplamaları aşağı da tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. 1: 1927 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	26.447	25.342	51.789
Pülümür	5.905	5.119	11.024
Refahiye	7.534	6.616	14.150
Kuruçay	5.294	3.903	9.197
Kemah	7.554	5.795	13.349
Kığı	14.168	13.926	28.094
Nazimiye	3.126	3.241	6.367
Toplam	70.028	63.942	133.970

¹⁰⁵ Nurettin Birol, *19.Yüzyılda Erzincan (Tanzimat'tan Birinci Dünya Savaşına Kadar)*, s.108.

¹⁰⁶ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003), s.52.

¹⁰⁷ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, s.164-165.

¹⁰⁸ Kemal Karpat, *A.g.e*, s.200-201.

¹⁰⁹ Kemal Karpat, *A.g.e*, s.208-209.

Tablodan elde edilen verilere göre, 1927 yılında Erzincan ilinin nüfusu 133.970'dir. Bu nüfusun içerisinde kadın nüfus erkek nüfusa oranla yüzde dokuz oranında fazladır. Bu oranlara bakıldığında, kadın nüfusun fazla olmasının önemli sebeplerinden biri erkek nüfusun savaflara gitmesi veya sayımlar esnasında idari ünitelerde bulunmaması ve çoğunluğunun geri dönememesidir. 1927 sayımında en fazla nüfusun Merkez ilçe de toplanmış olduğu görülmektedir. Diğer ilçe nüfusları da birbirine yakın verilere sahiptir. Günümüzde Bingöl iline bağlı olan Kiğı ilçesi 1927 yılında Erzincan iline bağlıdır ve Erzincan'ın en çok nüfusuna sahip olan ilçesidir. Sonraki yıllarda, Kiğı'nın Bingöl iline bağlanması ile nüfus sayısında azalma meydana gelmiştir. 1927 yılı nüfus sayımında Erzincan'a bağlı olan Nazimiye'de en az nüfusa sahip ilçedir.¹¹⁰

Tablo 1. 2: 1935 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	29.783	30.229	60.012
Kuruçay	5.887	4.763	10.650
Kemah	9.284	8.506	17.790
Kiğı	16.744	16.553	33.297
Pülümür	7.346	7.260	14.606
Refahiye	11.025	9.964	20.989
Toplam	77.275	80.069	157.344

Tablodan anlaşılacağı üzere, sekiz yıl önce yapılan nüfus sayımına göre Erzincan'ın nüfusu yirmi binden fazla artış göstermiştir. 1927 nüfus sayımından kısa bir süre sonra Nazimiye ilçesi 1935 yılı nüfus sayımından önce Elazığ Vilayetine bağlanmış¹¹¹ ve doğal olarak ilçe sayısı düşmüştür. Buna rağmen nüfus verilerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 1935 nüfus sayımı önceki nüfus sayımına göre detaylı bir çalışma sunarak il, ilçe, köy ve nahiyelerde yaşayan nüfusu ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Elde edilen verilere göre, 1935 yılında Erzincan'da nüfusun büyük bölümü yine köyler ve nahiyelerde yaşamaktadır. Kiğı ilçesi, merkez ve köyler itibarıyla en çok nüfusun olduğu yerleşim yeri iken, Kuruçay ise en az nüfusun yerleştiği yerleşim alanı olmuştur. 1935 Nüfus sayımına göre ilçelerde yaşayan nüfusun da büyük çoğunluğu köylerde ve nahiyelerde yaşamaktadır.¹¹²

¹¹⁰ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1927 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayınları,1927), s.5

¹¹¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Başbakanlık Kararnamesi*, 14.04.1929, Yer No: 47-11-4.

¹¹² Devlet İstatistik Enstitüsü, *1935 Genel Nüfus Sayımı*, (İstanbul: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 1937), s.5-6

Tablo 1. 3: 1940 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	25.130	29.372	54.502
İliç	8.432	6.639	15.071
Kemah	9.407	8.268	17.675
Kemaliye	8.665	6.434	15.099
Refahiye	11.167	10.397	21.564
Tercan	17.682	16.905	34.587
Toplam	80.483	78.015	158.498

1940 yılı nüfus verilerine göre, Erzincan nüfusunda bir önceki nüfus sayımına göre küçük bir artış yaşanmıştır. 1935-1940 yılları arasında ülke genelinde idari taksimatta da önemli değişiklikler yapılmış, Kiğı ve Pülümür ilçeleri bir önceki nüfus sayımına kadar Erzincan iline bağlı iken, 1935 yılında düzenlenen idari taksimat ile Kiğı ilçesi Bingöl iline¹¹³, Pülümür ise Tunceli iline bağlanmıştır. Bu idari taksimat sonrası doğal olarak nüfus sayısında bir azalma olmuştur; ancak aynı dönemde Elazığ Vilayetine bağlı olan Kemaliye ilçesi ile Erzurum iline bağlı olan Tercan ilçesi de Erzincan’a bağlanmıştır.¹¹⁴ Bu da nüfus kaybı olmasının önüne geçmiş, yapılan bu idari düzenleme ile toplam nüfus sayısında az da olsa bir önceki sayıma göre artış olmuştur. Kiğı ve Pülümür ilçelerinin Erzincan’dan ayrılması ile 47.903 kişiden oluşan bir nüfus azalması, Kemaliye ve Tercan’ın da Erzincan’a bağlanmasıyla 49.686 kişiden oluşan bir nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu verilere göre toplam nüfus oranında bir önceki sayıma göre az da olsa bir artış yaşanmıştır. 1940 yılı nüfus verilerine göre en fazla nüfus Merkez ilçede, en az nüfus ise İliç ilçesinde toplanmıştır. 1937 tarihli kararname ile Erzincan’a bağlan Tercan ilçesi o tarih itibarıyla nüfus açısından Erzincan’ın en büyük ilçesidir.¹¹⁵

1939 yılında Erzincan’da tarihin en büyük depremlerinden biri yaşanmış, deprem dolayısıyla nüfus sayısında da bir azalma meydana gelmiştir. Yaşanan deprem sonrası 15.600 kişinin hayatını kaybettiği ve 4.000 civarında da yaralı olduğu tespit edilmiştir.¹¹⁶ Deprem sonrası bazı vatandaşlar ilgili kurumlar aracılığıyla başka illere sevk edilmiş, bazıları da kendi istekleriyle yakın akrabalarının oldukları illere gitmiş,

¹¹³ Mehmet Emin Yakut, “Bingöl İlinin İdari Coğrafyası”, *Uluslararası Yönetim Akademi Dergisi*, 5/2 (2022), :387.

¹¹⁴ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 17.06.1937, Yer No: 76-56-4

¹¹⁵ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1940 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 1940), s.15

¹¹⁶ Muhabbet Doyran, “1939 ve 1992 Yıllarında Erzincan’da Meydana Gelen Depremlerin Cumhuriyet Gazetesine Yansımaları”, *Mavi Atlas Dergisi*, 11/2, (2023), s.324.

birçoğu şehirde kalmayı tercih etmiştir. Geçici göç dolayısıyla gittikleri illerden dönmek istemeyenler orada kalmış, geri dönmek isteyenler içinde 1 Temmuz 1940 tarihinden itibaren belirli aralıklarla geri dönüşler sağlanmıştır.¹¹⁷ 1940 nüfus sayımı, yaşanan deprem dolayısıyla çok sağlıklı bir sonuç vermeyebilir, çünkü böyle bir afetin yaşanmış olması, insan hareketliliğinin yoğunlaşmış olması, geçici göçlerin ve gidiş gelişlerin artması ortaya çıkarılan rakamı tam manasıyla doğrulamayabilir. 1916-1918 yılları arasında yaşanan Rus işgali ve 1939 depremi şehirde göç olgusunu meydana getirmiş, bu olaylardan sonra yakın illere veya büyük şehirlere kalıcı göçler de olmuş ve buna paralel olarak sürekli bir demografik değişim yaşanmıştır.¹¹⁸

Tablo 1. 4: 1945 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	28.354	29.820	58.174
İliç	8.969	7.985	16.954
Kemah	9.611	8.485	18.096
Kemaliye	9.819	7.231	17.050
Refahiye	12.397	11.021	23.418
Tercan	19.457	18.719	38.176
Toplam	83.261	88.607	171.868

1945 yılı nüfus verilerine göre artış devam etmiştir. Önceki nüfus sayımlarında yaşanan belirli artışlar olsa da, o artışların ve azalışların sebepleri doğal şekilde seyretmemiştir. 1927'den 1940'a gelirken yaşanan artışlarda öncelikli olarak depremin ve idari taksimat dolayısıyla ilçelerin başka illere fekki nüfus sayısında bir azalışı ortaya koyarken, nüfustaki azalışa karşın başka illerden de Erzincan'a bağlanan yeni ilçelerin olması da doğal bir artış sağlamıştır. Bu durumun, doğal nüfus artışı veya azalışlarıyla izah edilecek bir durum olmadığı anlaşılmaktadır. Önceki nüfus sayımlarında karşımıza çıkan artışlardan ziyade, 1945 yılı sayımında ortaya çıkan 13.370 kişilik artışın önemli bir doğal nüfus artışı olduğunu söylemek mümkündür. 1945 nüfus verilerinde en çok nüfus Merkez ilçede olduğu görülmekteyken, diğer ilçelerde ise en çok nüfus Tercan'da, en az nüfus ise İliç'te toplanmıştır. Bu nüfus sayımında da toplam nüfus itibariyle, kadın nüfus erkek nüfus oranından fazladır.¹¹⁹

¹¹⁷ Erdem Yavuz, *1939 Depremi (Erzincan ve Bölgeye Etkisi)*, (Arı Sanat Yayınları, 2017), s.33-34.

¹¹⁸ Oya Çetinkaya Akcan, "Erzincan İlinde Cumhuriyet Dönemindeki Nüfusun Gelişimi, Dağılışı ve Nüfus Hareketleri", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), s.50-51.

¹¹⁹Devlet İstatistik Enstitüsü, *1945 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları,1950),s.18

Tablo 1. 5: 1950 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	67.986
İliç	18.250
Kemah	19.823
Kemaliye	19.001
Refahiye	26.559
Tercan	46.151
Toplam	197.770

1950 nüfus sayımına göre, Erzincan ili nüfusunda artış devam etmiştir. 102.049 kadın nüfusa karşılık 95.721 erkek nüfus vardır. Kadın nüfus oranı bir önceki nüfus sayımında olduğu gibi erkek nüfus oranına göre fazladır. Toplam nüfusun ilçeler düzeyinde en fazla olduğu yer yine Merkez ilçedir. Merkez dışında ki ilçelerde ise, bir önceki sayımda olduğu gibi en fazla nüfus yine Tercan'da, en az nüfus ise yine İliç ilçesindedir. 1950 nüfus sayımı öncekilere göre yaş grupları açısından da bir değerlendirme ve sonuç çıkarmış, yaş gruplarının il, ilçe, bucak ve köylere göre dağılımları ortaya konulmuştur. Bu sonuçlara göre, Erzincan'da en yoğun nüfus artışı 5-9 yaş arasındadır. Bu sonuca göre, doğum oranının arttığı ve çocuk nüfus sayısının artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında, doğal nüfus artışıyla birlikte sağlık hizmetleri ve aşı faaliyetlerinin artmasının da etkisi olmuştur. Bu durum, çocuk ölümlerinin azaldığına bir atıf olarak da düşünülebilir. En az nüfus artış oranı 65 yaş üzerinde seyretmiştir, bu sonuç yaşlı nüfus oranında yaşam ömrünün az olduğunu ve ölüm oranının ise yüksek olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, 1950 nüfus verilerine göre, Erzincan ilinde bu tarihten itibaren dinamik ve genç bir nüfustan bahsetmek mümkündür.¹²⁰

Tablo 1. 6: 1955 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	73.481
Çayırlı	26.324
İliç	18.078
Kemah	21.285
Kemaliye	17.880
Refahiye	28.825
Tercan	29.719
Toplam	215.592

¹²⁰Devlet İstatistik Enstitüsü, 1950 Genel Nüfus Sayımı, (Ankara: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, 1961), s.14

1955 yılı nüfus verilerine bakıldığında, önceki sayımlarda olduğu gibi Erzincan ilinde nüfus artışı belirgin bir şekilde devam etmiştir. Toplam 215.592 nüfus sayısı ile en yüksek nüfus oranına ulaşılmıştır. Nüfusun çoğunluğu yine merkez ilçede toplanmıştır. 1954 yılında yapılan idari taksimat ile birlikte, Erzincan'ın ilçe sayısı artmış, 1955 yılına kadar Tercan iline bağlı bir yerleşim olan Mans (Çayırılı) Bucağı, 1954 yılında müstakil bir ilçeye dönüştürülmüştür.¹²¹ Tercan ilçesi, Çayırılı ilçesiyle birlikte 1955 yılına kadar yapılan tüm nüfus sayımlarında en fazla nüfusa sahip ilçe konumundaydı, ancak Çayırılı da ilçe kurulması ile birlikte bu sonuç değişmiş ve Tercan ilçe nüfusunda azalma meydana getirmiştir. Tercan ilçesinin toplam nüfusunda azalma meydana gelmiş olsa da ilçenin nüfusu diğer ilçelere göre artmıştır. Buna ilave olarak Çayırılı'nın ilçe olmasıyla birlikte yaklaşık olarak 16.000 civarında nüfus Çayırılı ilçesine kaydırılmıştır. 1955 yılında yapılan idari taksimattaki değişikliklere rağmen Tercan, ilçeler arasında hala en yüksek nüfusa tutabilme kapasitesini devam ettirmiştir. Önceki nüfus verilerinde en az nüfus artışı ve ayrıca en az toplam nüfus yoğunluğunun olduğu ilçe İliç olurken, bu durum değişmiş ve 1955 yılı nüfus verilerine göre en az nüfusun barındığı ilçe Kemaliye olmuştur.

Önceki nüfus sayımlarında görüldüğü gibi bu nüfus sayımında da kadın nüfus oranı erkek nüfus oranına göre fazladır. İl genelinde 110.224 kadın nüfusa karşılık 105.368 erkek nüfus tespit edilmiştir. Toplam nüfus yoğunluğunda en fazla artış 0-4 yaş aralığında olup, bu yaş grubunda kadın ve erkek nüfusun toplamı 38.836 olarak hesaplanmıştır.¹²² En az nüfus artışı bir önceki nüfus sayımında olduğu gibi yine 65 yaş üzeri nüfusta seyretmiştir.

Tablo 1. 7: 1960 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	39.704	48.575	88.279
Çayırılı	15.150	13.917	29.067
İliç	9.062	7.708	16.770
Kemah	12.310	10.925	23.235
Kemaliye	9.340	7.212	16.552
Refahiye	18.675	16.590	35.265
Tercan	16.482	17.355	33.837
Toplam	120.723	122.282	243.005

¹²¹ ‘‘Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü/Çayırılı’’, (Erişim Tarihi 10.10.2024), <https://erzincan.ktb.gov.tr/TR-57384/cayirli.html>

¹²² Devlet İstatistik Enstitüsü, 1955 Genel Nüfus Sayımı, (İstanbul: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları, 1961), s.15

1960 yılı nüfus sayımında Erzincan ilinde ciddi bir artış olmuş, beş yıl önceki nüfus sayımına göre nüfus artışı 28.000 civarındadır. Önceki nüfus verilerinde kadın nüfus oranı daha fazlayken, 1960 sayımında erkek nüfus oranı kadın nüfusunu geçmiştir. Nüfusun büyük çoğunluğu yine merkez ilçede yoğunlaşmıştır. Merkez ilçe dışındaki ilçelerde de son yıllarda nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçe Tercan olmuştu, ancak 1960 yılı nüfus sayımında bu durum değişmiş ve en fazla nüfusun yoğunlaştığı ilçe 35.265 nüfus ile Refahiye ilçesi olmuştur. Refahiye, bir önceki nüfus sayımına göre nüfusunu 6.440 oranında arttırmıştır. En az nüfusun yoğunlaştığı ilçe bir önceki nüfus sayımında ki gibi Kemaliye olmuştur.¹²³ Yaş gruplarına göre yapılan değerlendirmelerde, en fazla nüfus yoğunluğu bir önceki sayımda olduğu gibi 0-4 yaş aralığındadır. Bu yaş grubunda ki toplam nüfus 40.735'tir. En az nüfus artış oranı ve nüfus yoğunluğu 65 yaş ve üzeri yaş grubunda ortaya çıkmış ve orada da toplam nüfus 8.807 olmuştur.¹²⁴

Tablo 1. 8: 1965 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	46.724	55.803	102.527
Çayırılı	15.186	13.539	28.779
İliç	8.906	7.618	16.524
Kemah	12.410	10.399	22.809
Kemaliye	8.405	6.630	15.035
Refahiye	19.221	16.790	36.011
Tercan	18.501	18.400	36.901
Toplam	129.233	130.428	258.586

1965 yılı nüfus sayımında çok az değişiklik görülmüştür. Önceki sayımda olduğu gibi 1965 nüfusunda da toplam nüfus oranına bakıldığında yine erkek nüfus kadın nüfustan fazladır. Bu sayımda, il nüfusu 15.971 kişi artmıştır. Nüfusun önceki yıllarda ki gibi doğal seyri içerisinde bir artışı olduğu gözlemlenmiştir. Nüfusun en fazla yoğunlaştığı yer Merkez ilçedir.

Merkez ilçe dışındaki ilçelerde, bir önceki nüfus sayımında en fazla nüfus Refahiye ilçesinde görülmüştür. 1965 yılı nüfus sayımında da önceki yıllara benzer şekilde en fazla nüfus Tercan'da iken, en az nüfus ise Kemaliye ilçesindedir.¹²⁵

¹²³ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1960 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 1961), s.12

¹²⁴ *Erzincan İl Yıllığı 1967*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1968), s.57

¹²⁵ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1965 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 1968), s.14

Tablo 1. 9: 1970 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	55.245	65.223	120.468
Çayırılı	15.751	13.779	29.530
İliç	7.951	6.906	14.857
Kemah	12.440	10.936	23.376
Kemaliye	7.328	5.921	13.249
Refahiye	18.898	17.419	36.317
Tercan	18.866	19.459	38.325
Toplam	136.479	139.643	276.122

1970 yılı nüfus verilerine göre il nüfusu artmaya devam etmiştir. İl nüfusu bir önceki nüfus sayımına göre 17.146 kişi artarak 276.122'ye ulaşmıştır. Bu nüfus sayımında yine erkek nüfus, kadın nüfustan fazladır. Nüfusun en fazla yoğunlaştığı yer Merkez ilçedir. İlçeler arasında en fazla nüfus Tercan ilçesinde, en az nüfus ise Kemaliye ilçesindedir.¹²⁶ Bu nüfus sayımında dikkat çeken diğer bir durum ise kentsel nüfus dağılımıdır. Diğer illerde kent nüfusu % 35,9 civarındayken Erzincan'da bu oran % 20,7'dir. Bu tarihe kadar ki toplam nüfus artışlarına bakıldığında Türkiye ortalaması % 2,5 iken Erzincan'da ise bu oran % 1,4 'tür.¹²⁷ Bu nüfus verilerinden anlaşıldığı üzere Erzincan'da şehirleşme oranı Türkiye geneline göre düşük seyretmiş ve kırsal nüfusta ise önemli bir artış görülmüştür.

Tablo 1. 10: 1975 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	59.784	66.304	126.088
Çayırılı	16.348	15.913	32.261
İliç	7.442	6.836	14.278
Kemah	10.767	9.646	20.413
Kemaliye	6.857	6.307	13.164
Refahiye	18.968	19.469	38.437
Tercan	18.558	20.484	39.042
Toplam	138.724	144.959	283.683

1975 yılı nüfus sayımında, bu tarihe kadar yapılan nüfus sayımları içerisinde Erzincan ili, en fazla nüfus tuttuğu dönemi yaşamıştır. 5 yıl önceki nüfus sayımına göre 7.561 artış ile il nüfusu 283.363 kişiye ulaşmıştır. Bu tarihten öncesinde ve sonrasında araştırılan ve kayıtlanan sonuçlara göre bu kadar yüksek bir nüfus sayısı oluşmamıştır. 1975 yılı nüfus verilerine göre önceki yıllarda olduğu gibi yine en fazla nüfus Merkez ilçede toplanmıştır. İlçelerde ise en fazla nüfus yine Tercan'da ortaya çıkmış, en az

¹²⁶ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1970 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 1973), s.4

¹²⁷ *Erzincan İl Yıllığı 1973*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1973), s.36

nüfusun da Kemaliye ilçesinde olduğunu görülmektedir. Yaş gruplarına göre yapılan değerlendirme sonuçlarına bakıldığında en fazla nüfus yoğunluğu, önceki araştırma sonuçlarında yeni doğan grubunda yani 0-4 yaş aralığında seyretmişti, ancak 1975 yılı nüfus sayımında bu durum değişmiştir. En fazla nüfus yoğunluğu 41.896 nüfus sayısı ile 5-9 yaş aralığında, en az nüfus ise 5.353 nüfus sayısı ile 55-59 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.¹²⁸

Tablo 1. 11: 1980 Yılı Nüfus Verileri

İlçeler	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
Merkez İlçe	66.195	75.769	141.964
Çayırılı	15.355	14.017	29.372
İliç	6.853	6.495	13.348
Kemah	10.073	8.505	18.578
Kemaliye	6.270	5.879	12.149
Refahiye	16.630	16.048	32.678
Tercan	17.116	16.817	33.933
Toplam	138.492	143.530	282.022

1980 yılı nüfus verilerine göre il nüfusu benzer seviyede devam ederken, Merkez ilçe nüfusu ciddi bir artış göstermiştir. Bu durum, ilçelerden, bucak ve köylerden veya çevre illerden merkeze doğru bir nüfus hareketliliğinin olduğunu göstermektedir. İl nüfus sayısında bir artış görüldüğü için, merkezin nüfusunda ki 15.086 kişilik nüfus artışını yalnızca il dışı göç hareketliliği olarak ifade etmek mümkün değildir. Bu verilerden anlaşılabacağı üzere Erzincan şehir merkezine göç eden nüfusun büyük çoğunluğunun il genelindeki yerleşmelerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 1980 yılı verilerine göre önceki nüfus sayımlarında olduğu gibi, en fazla nüfus Merkez ilçededir. Diğer ilçelerde en fazla nüfus barındıran ilçe Tercan olurken, en az nüfus yine Kemaliye'dedir. Yaş gruplarına göre yapılan değerlendirme sonuçlarına bakıldığında da en fazla nüfus yoğunluğu 5-9 yaş aralığındadır ve bu yaş grubunda nüfus sayısı 38.901'dir. En az nüfus yoğunluğu ise 60-64 yaş aralığındadır ve bu yaş grubunun da nüfus sayısı 5.335'dir.¹²⁹

Nüfus sayımlarından elde edilen verilere göre Erzincan nüfusunu genel bir değerlendirmeye tabi tutarsak; Erzincan, Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk il statüsü kazanan idari şehirlerden biridir. Bu durum, Erzincan'ın bir gelişim ve dönüşüm

¹²⁸ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1975 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları), s.21

¹²⁹ Devlet İstatistik Enstitüsü, *1980 Genel Nüfus Sayımı*, (Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları), s.4

içerisinde olmasını sağlamıştır. 1916 yılında yaşanan Rus işgali ile birlikte oluşan göçlerden sonra çok fazla geri dönüş olmamıştır. Ancak 1939 yılında yaşanan büyük deprem, şehrin Cumhuriyetle beraber başlayan modern şehir görünümünü ve nüfus tutma kapasitesini olumsuz etkilemiştir. Erzincan'ın yıllara göre artması ve gelişmesi beklenen nüfus artışının bir türlü gerçekleşmemesinde ki en temel etkenlerin, şehrin doğal coğrafyasının bir sonucu olan depremlerin olduğu da bir gerçektir. Erzincan, Cumhuriyet döneminden sonra 1939 depremiyle birlikte, şehrin maruz kaldığı en büyük yıkımı yaşamıştır. Bu durumun sonucunda, şehirde nüfusun dışa doğru göç ettiği, belirli bir kısmın afette vefat ettiği, kalan az bir nüfusun da müşkül bir halde hayata tutunmaya ve şehri yeniden ayağa kaldırmaya çalıştığı kayıtlara yansımıştır. Afetten sonra gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde yapılan yardımlarla muvakkat (geçici) kentin inşası başlamış, şehir yaralarını sarma gayreti içerisinde olmuştur. Bu süreçte, Erzincan'da kurulan İplik fabrikası, Şeker fabrikası ve diğer devlet yatırımları şehrin nüfus tutabilme kapasitesini artırmıştır. Ayrıca, Erzincan'ın Üçüncü Ordu merkezi olması, şehri, fonksiyonları itibarıyla askeri kent niteliğine de büründürmüştür. Bu gerekçeler, şehrin nüfusunu ve gelişim eğrisini doğrudan etkilemiştir.

Modern şehirlerin gelişimi ve büyümesi, doğal ve beşeri bozuklukların azlığı, coğrafyanın insan üzerinde ki olumsuz etkisinin yeterince yansımaması ile alakalı da olabilir. Burada coğrafik nedenlerin şehrin gelişiminin önünde büyük engel oluşturduğu aleni görülmektedir. 1927 nüfus sayımında 133.970 olan nüfus, 1980 yılında neredeyse iki katından fazla artarak 283.683'e çıkmıştır. Bu Türkiye nüfus ortalamasında ki yıllara göre artan ve şehirlerin nüfusunun artış hızı ile aynı orantıda değildir. Diğer şehirlerde yıllara göre istikrarlı bir şekilde artan nüfus kendini korurken, Erzincan'da belli aralıklara artış ve sonrasında da azalış göstermesi doğal afetin en somut örneklerinden biridir. Başka şehirlerde nüfus oranı ciddi artışlar gösterirken, Erzincan'da nüfus artış hızının, diğer illere göre az olması, coğrafik, jeolojik ve beşeri faktörlerin bir sonucu olmuştur. Bu sonuca bağlı olarak Erzincan demografisi, dinamik ve etken nüfus olarak kabul edilen genç nüfusu tutmakta zorlanmıştır. En fazla nüfus 0-20 yaş aralığında olmasına rağmen, yaşanan depremler, tarım ve hayvancılık dışında ekonomiyi canlı tutacak başka alternatiflerin oluşmaması ve buna bağlı olarak genç nüfusun göç etmesi tüm bu istatistiklerin sonucunu doğrular niteliktedir.

Erzincan'ın tarihsel coğrafyası ve idari gelişimi incelendiğinde, şehrin siyasi yapısının yalnızca dönemsel olayların değil, tarih boyunca biriken sosyal, kültürel, demografik dinamiklerin ortak ürünü olduğu görülmektedir. Erzincan'ın konumu, bölgeyi tarih boyunca askeri ve idari açıdan öncelikli bir yerleşim alanına dönüştürmüştür. Ordugâh şehir karakteri, Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren belirginleşmiş, Cumhuriyet döneminde askeri varlık ve devlet yatırımları merkezi idareye duyulan güvenin toplumsal bilinçte yerleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum çok partili hayata geçildikten sonra, Erzincan insanının siyasi tercihlerini belirtmesinde de önemli bir etken olmuştur. 1960-1980 döneminin siyasi sürecini değerlendirebilmek için belirleyici olan bazı değişkenler söz konusudur; Nüfus hareketleri, toplumsal yapı ve tarihsel miras. Bu değişkenler üzerinden süreci değerlendirmek daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

1.5. 1960 Yılına Kadar Erzincan'da İdari ve Siyasi Yapı

Cumhuriyet Dönemi'nde ilk şehir statüsü verilen yerleşimlerden biri de Erzincan'dır. Erzincan 1923 yılında müstakil il olmuş ve 1924 yılında ilk vali atanmıştır. 1924 yılından 1960 yılına kadar yaklaşık yirmi vali İl'de görev yapmıştır. İlk vali olarak Hasan Faiz Bey (Ergun) atanmıştır.¹³⁰ Ancak Erzincan'a atanan valiler arasında Ali Kemali Bey'e de ayrıca değinmek gerekir,¹³¹ Ali Kemali Bey şehrin tarihi, coğrafyası, demografisi ve kültürel hayatıyla ilgili elimizde bulunan en temel kaynak eseri oluşturmuş ve yayınlanmasına vesile olmuştur.¹³²

Tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi görev yapan valilerin ortalama görev süresi bir veya iki yıl olmuştur. Ancak ilk dönem (1924-1960) yirmi vali görev yapmıştır. Erzincan Valilerinin görev sürelerinde bir standart olmadığı genellikle görev süreleri iki yıl olmakla birlikte bir veya üç yıl görevde bulunanların olduğu da gözlemlenmiştir. Bu durum şehrin büyük yıkımı ve yeni rejimin tesisi ile alakalı bir hassasiyetten kaynaklanmış olabilir. Cumhuriyetin idaresinin kuruluş süreci olmasının yanı sıra 1939 yıkımından dolayı bir de şehrin yeniden kurulma süreci içerisinde olması, valilik müessesini idare edenlerin nizami düzeni teşekkül ettirmesinde epeyce zorlanmış

¹³⁰ Ömer Faruk Kayser, "Atatürk Dönemi Erzincan Valileri", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), s.32.

¹³¹ Ömer Faruk Kayser, "Atatürk Dönemi Erzincan Valileri", s.76.

¹³² Ali Kemali, *Erzincan*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013).

olabileceğini göstermiştir. Asrın felaketlerinden biri olarak nitelendirilen 1939 depremi valilik müessesinin işlerini bir hayli zorlaştırmış, özellikle Sükûti Tükel valinin yeni şehrin kurulması sürecinde yazmış olduğu hatıralarından yeni şehrin kuruluşunda yaşanan büyük zorluklar açıkça görülmektedir.¹³³ Yaşanan depremin neticeleri acı hatıralara yansımış, Erzincan oldukça zorlu bir sürecin içerisinde kalmıştır. Acı, gözyaşı, dram ve hayatlar kara bulutlar altında esir olmuş, Erzincan acı ama umutlarla dolu bir döneme yeniden başlamıştır.¹³⁴ O tarihten itibaren tüm vazife Erzincan'ın ayağa kalkmasını sağlamak, yeni Erzincan'ın nasıl kurulacağı ve bu acının dindirilmesi üzerine olmuştur.¹³⁵ Bu süreçte en zor görev, şüphesiz ki devletin illerdeki temsilcileri olan valilere düşmüştür. Erzincan'ın müstakil il olması ve sonrasında yaşanan zorlu süreçler, ardından asrın felaketi olarak nitelendirilen depremin yaşanması gibi uzun ve zorlu süreçler oluşturan dönemlerde görev icra etmeye çalışan valiler, şehrin yeniden ayağa kalkmasında öncü ve önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu sürecin öncesinde¹³⁶ ve sonrasında¹³⁷ görev yapan valilerin isimleri ve görev süreleri tablolar halinde aşağıda tafsilatlı şekilde gösterilmiştir.

¹³³ Sükûti Tükel, *Yeni Erzincan Nasıl Kuruldu? Niçin Bitirilemedi?*, (Piyasa Matbaası, İzmir, 1949). s.12-14.

¹³⁴ Abdullah Ahi Tuncer, *Erzincan'da Yazdım*, (Türk Kızılay'ı Yayınları Özel Matbaası, Ankara, 2011), s.13-16.

¹³⁵ Sükûti Tükel, *Yeni Erzincan Nasıl Kuruldu? Niçin Bitirilemedi?*, s.5

¹³⁶ Ömer Faruk Kayser, "Atatürk Dönemi Erzincan Valileri" s.32-107.

¹³⁷ Ali Çankaya, *Mülkiyeliler ve Mülkiye Tarihi*, (Ankara: Örnek Matbaası, Cilt:3-4, 1954).

1.5.1. Valiler

Tablo 1. 12: 1924-1960 Yılları Arasında Görev Yapan Valiler

Valiler	Erzincan'da Görev Yaptıkları Süreler
Hasan Faiz Bey (Ergun)	Ocak 1924- Ocak 1928
Ahmet Cevdet Bey	Mayıs 1926- Temmuz 1927
Mehmet Fevzi Bey (Daldal)	Ağustos 1927- Şubat 1928
Ahmet Azmi Bey (Heper)	Şubat 1928- Ekim 1928
Hasan Tahsin Bey (Bayatlı)	Kasım 1928- Eylül 1930
Ali Kemali Bey (Aksüt)	Temmuz 1930- Mayıs 1932
Ahmet Muhtar Bey	Mayıs 1932- Aralık 1933
Mehmet Fahri Özen	Aralık 1933- Mayıs 1939
Osman Nuri Tekeli	Mayıs 1939- Mayıs 1940
Sükûti Tükel	Mayıs 1940- Mart 1943
Abdullah Dilaver Argun	Mart 1943- Haziran 1945
Orhan Sami Güvenç	Haziran 1945- Kasım 1946
Mehmet Recai Türelî	Aralık 1946- Temmuz 1949
Ahmet Koçak	Ağustos 1949- Haziran 1950
Ekrem Talat Avşaroğlu	Temmuz 1950- Ağustos 1950
Sait Balioğlu	Ağustos 1950- Temmuz 1951
İsmail Hakkı Baykal	Ağustos 1951- Temmuz 1954
Süleyman Onur	Temmuz 1954- Ekim 1956
Kazım Atakul	Aralık 1956- Şubat 1959
Avni Çırnaz	Şubat 1959- Haziran 1960

Erzincan'da, 1960 yılından 1980 yılına kadar toplamda on iki vali görev yapmıştır. 27 Mayıs askeri darbesinden sonra atanan ilk vali Yakup Yücel olmuştur. 1960 yılından 1980 yılına kadar Erzincan'da görev yapan valilerin isimleri ve görev süreleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. 13: 1960-1980 Yılları Arasında Görev Yapan Valiler

Valiler	Erzincan'da Görev Yaptıkları Süreler
Yakup Yücel	16 Haziran 1960- 25 Eylül 1960 ¹³⁸
Sadi Kazım Süer	17 Ağustos 1961- 30 Kasım 1961 ¹³⁹
Kemalettin Gazezoğlu	5 Aralık 1961- 3 Haziran 1964 ¹⁴⁰
Hüseyin Meydanoğlu	6 Haziran 1964- 10 Ocak 1966 ¹⁴¹
Mustafa Yörüköğlu	19 Şubat 1966- 14 Aralık 1967 ¹⁴²
Ali Akarsu	2 Ocak 1968- 1 Eylül 1970 ¹⁴³
M. Cengiz Bayyurdoğlu	12 Eylül 1970- 28 Ağustos 1971 ¹⁴⁴
Fikret Nazilli	7 Şubat 1972- 16 Aralık 1974 ¹⁴⁵
İbrahim Önen	16 Aralık 1974- 21 Temmuz 1975 ¹⁴⁶
Sabit Arlı	22 Temmuz 1975- 18 Şubat 1978 ¹⁴⁷
Mehmet Şahin	18 Şubat 1978- 8 Aralık 1979 ¹⁴⁸
Yücel Bölgen	8 Aralık 1979- 17 Haziran 1981 ¹⁴⁹

1.5.2. Belediye Başkanları

1960 yılına kadar Erzincan'da altı isim belediye başkanlığı görevinde bulunmuştur. En uzun süre görev yapan Hakkı Altınok'tur. Hakkı Altınok, ilk olarak 1924 yılında Belediye başkanlığına seçilmiş, sırasıyla 1930, 1934 ve 1938¹⁵⁰ yıllarında 4 kez belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.¹⁵¹ 1939 depreminden sonra adeta yerle bir olan Erzincan'da doğal olarak belediye işleri de akamete uğramış ve bu sürecin hızlı bir şekilde imarı ve inşasının sağlanması açısından yaklaşık olarak altı yıl belediye başkanlığı görevlerini valiler yürütmüştür. Bu geçiş sürecinde Erzincan Belediye Başkanlığı görevi ilk olarak dönemin valisi olan Sükûti Tükel'e verilmiştir.¹⁵² Sükûti Bey, hatıralarında inşa ve ihya süreçlerinde yaşanan zorluklardan, dağılan kadrolar, muhasebe çıkmazları, bütçe, imar, su, kaldırım, mezbaha gibi şehrin alt yapısını, üst yapısını, iktisadi, sosyal ve siyasi hayatını ilgilendiren önemli meselelerden ve bunlarda

¹³⁸ İBA, Sicil No:4932, D.N:4

¹³⁹ İBA, Sicil No:3069, D.N:3

¹⁴⁰ İBA, Sicil No:5827, D.N:3

¹⁴¹ İBA, Sicil No:4687, D.N:3

¹⁴² İBA, Sicil No:5447, D.N:3

¹⁴³ İBA, Sicil No:5420, D.N:3b

¹⁴⁴ İBA, Sicil No:6376, D.N:3

¹⁴⁵ İBA, Sicil No:6399, D.N:3

¹⁴⁶ İBA, Sicil No:7027, D.N:3

¹⁴⁷ İBA, Sicil No:6923, D.N:3

¹⁴⁸ İBA, Sicil No:6004, D.N:1

¹⁴⁹ İBA, Sicil No:9169, D.N:3

¹⁵⁰ BCA, 05.12.1938, Yer No: 126-43-8

¹⁵¹ Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s.45-46.

¹⁵² BCA, 15.06.1940, Yer No: 91-57-14

yaşanan zorluklardan detaylıca bahsetmiştir.¹⁵³ Sükûti Bey'den sonra vali olarak gelen Abdullah Dilaver Argun ve Orhan Sami Güvenç de belediye başkanlığı görevini yürütmüşlerdir. 1946 yılında valilerin belediye başkanlığı görevlerini yerine getirmesini gerektiren uygulamadan vazgeçilmiştir. Ardından Rauf Bayındır, İçişleri Bakanlığı tarafından Erzincan'a Belediye başkanı olarak görevlendirilmiştir.¹⁵⁴

Rauf Bey, sonrasında milletvekili olmak için belediye başkanlığı görevinden ayrılmış, 8. ve 11. dönem 'de Erzincan milletvekili seçilmiş, aynı zamanda kurucu mecliste Erzincan temsilcisi olarak görev almıştır.¹⁵⁵ 1948 seçimlerinde Naci Gürkan belediye başkanlığına seçilmiş¹⁵⁶ yaklaşık olarak iki yıl boyunca bu görevi yürütmüştür.¹⁵⁷ 1950 yılında yapılan seçimlerde ise Nusret Bayındır belediye başkanı seçilmiş, Nusret Bey'in Belediye Başkanlığı 2 Ocak tarihinde onaylanmıştır.¹⁵⁸ Nusret Bey, belediye meclis üyelerinin görevden uzaklaştırma kararı almalarından sonra partisiyle ters düşmüş ve 1952 yılının sonunda görevinden istifa etmiştir.¹⁵⁹ Nusret Bey'den sonra Refik Kurdoğlu belediye başkanlığına seçilmiş, iki yıla yakın bir süre bu görevi yürütmüştür. Refik Bey, kısa süren bu görevinin ardından 1959 seçimlerinde tekrardan belediye başkanı olarak seçilmiş ve 27 Mayıs Darbesine kadar görev yapmıştır.¹⁶⁰ 1955 yılında yapılan seçimlerde ise Hüsamettin Atabeyli Belediye Başkanı seçilmiştir.¹⁶¹ Hüsamettin Bey, iki yıl kadar bu görevi yürüttükten sonra milletvekili olmak için istifa etmiş ve yerine vekâleten belediye başkanlığı görevini yürütmek üzere il özel idare müdürü Çelebi Korkmaz getirilmiştir. Çelebi Korkmaz'ın vekâlet süresi bu defa uzun sürmüş ve iki yıla yakın başkan vekili olarak görev yapan Çelebi Korkmaz, 1959 yılında yapılan seçimlerde yeniden belediye başkanı seçilmiş ve 27 Mayıs askeri darbesine kadar bu görevi yürütmüştür.¹⁶²

¹⁵³ Sükûti Tükel, *Yeni Erzincan Nasıl Kuruldu? Niçin Bitirilemedi?*, s.19-26

¹⁵⁴ Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s.47.

¹⁵⁵ Rıfki Kaymaz, Halil İbrahim Özdemir, *Erzincanlılar Ansiklopedisi*, (Erzincan: Doğu Yayınları, 2010), s.95-96.

¹⁵⁶ BCA, 09.03.1948, Yer No: 197-7-5

¹⁵⁷ Rıfki Kaymaz, Halil İbrahim Özdemir, *Erzincanlılar Ansiklopedisi*, s.241.

¹⁵⁸ BCA, 02.01.1951, Yer No: 219-43-1

¹⁵⁹ Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*, s.52.

¹⁶⁰ Rıfki Kaymaz, Halil İbrahim Özdemir, *Erzincanlılar Ansiklopedisi*, s.333-334.

¹⁶¹ Menderes Çınar (Haz.), *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969)*, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları No:147, 2012), s.1792.

¹⁶² Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*, s.55-56.

1.5.3. Milletvekilleri

Milli Mücadele ile birlikte Erzincan'dan TBMM'ne önemli isimlerin mensubiyeti ve tabiiyeti görülmektedir. Erzurum ve Sivas kongresine katılan murahhaslar (temsilciler) daha sonra il Milletvekili olmuşlardır. Bunların ilki ve en önemlisi Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi'dir. Kendisi hem Erzurum Kongresine katılmış ve orada Heyet-i Temsiliye üyesi seçilmiş¹⁶³ hem de Sivas kongresine katılacak olan delegeler arasında yer almıştır. Sivas kongresinde, Heyet-i Temsiliye üyeliğine Erzincan'ı temsilen seçilmiş önemli bir isimdir.¹⁶⁴ Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi'nin meseleye bakışı ile ilgili olarak, milli mücadeleye etkisi ve manevi katkısı, kadirşinas tavrı ve manevi ruhaniyeti hususunda Mazhar Müfit Kansu'nun önemli mülahazaları olmuştur. Sivas'a yolculuk esnasında, etrafında ve beraberinde yolculukta bulunan başka isimlerinde önemle bahsettiği Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi, hem şahsı hem de Erzincan özelinden ve vatanın ve milletin kurtuluşuna olan değerli katkılarını ortaya koymuş olması açısından önemlidir.¹⁶⁵ Şeyh Hacı Ahmet Fevzi Efendi, TBMM'nin ilk mebuslarından biridir. Onun dışında; Osman Fevzi Efendi (Topçu), Mehmet Tevfik Bey (Kütükbaşı), Mehmet Emin Bey (Lekili) ve Hüseyin Bey (Aksu) Erzincan'ın ilk dönem Milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁶⁶ 1923 yılında, Cumhuriyet'in ilanından önce, 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar verilmiş, dört aylık bir seçim sürecinin ardından ikinci meclis 11 Ağustos günü toplanmıştır.¹⁶⁷ İkinci mecliste Erzincan'dan milletvekili olarak;¹⁶⁸ Abdülhak Bey (Fırat), Mehmet Hamdi Bey (Arpağ) ve Mehmet Sabit Bey (Sağiroğlu) milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁶⁹ Dört yıl aradan sonra 1927 yılında üçüncü kez genel seçim yapılmış; bu genel seçim öncesi Türkiye'de 72 olan il sayısı 63'e düşürülmüş ve bundan kaynaklı olması muhtemel bir önceki seçimde (1923) seçilen milletvekillerinin birçoğu yeniden seçilerek meclise

¹⁶³ Necati Fahri Taş- Sena Coşğun, "Erzincanlı Kadızade Mehmet Şevki (Yurtbaşı)", s.76.

¹⁶⁴ Recep Toparlı, İbrahim Yasak, *Sivas Kongresi Delegeleri*, s.47-48.

¹⁶⁵ Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Cilt:1, 2009), s.202.

¹⁶⁶ Orhan Özdi, Murat Babuçoğlu (Haz.), *Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923)*, (TBMM Basımevi, Ankara, 2022), s.361-370.

¹⁶⁷ Hamza Eroğlu, "Türkiye Cumhuriyetinin İlanı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 6/16 (1989), s.7-26.

¹⁶⁸ Melda Erdoğan, "1923 Seçimleri", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000) s.66.

¹⁶⁹ "II. Yasama Dönemi", içinde *TBMM Albümü (1920-2010) Cilt: 1*, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s.94.

girmişlerdir.¹⁷⁰ Erzincan'dan mevcut milletvekillerinden sadece Abdülhak Bey yeniden seçilirken diğer seçilen milletvekilleri ise; Mustafa Saffet Bey (Arıkan) ve Aziz Samih (İlter) bey olmuştur.¹⁷¹ Dört yıllık aranın ardından 1931 yılına gelindiğinde seçim havası oluşmaya başlamış ve seçim hazırlıkları yeniden başlamıştır. Bu seçimler de, önceki seçimlere göre yaşanan bazı olaylardan kaynaklı olarak (Menemen olayı, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması ve kapatılması) Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı aleyhine bir hava oluşturmuş ve bunun neticesinde seçimlere bazı bölgelerde bağımsız adaylarla girilmesine karar verilmiştir.¹⁷² Bu bağlam da yirmiye yakın ilde seçimlere bağımsız adaylarla girilmiş, diğer illerde yine CHP kendi adaylarını göstermiştir. Seçimlerin sonucunda CHP'nin adayları büyük çoğunlukla kazanmıştır. Bağımsız olarak kazanan adayların birçoğu seçim sonrası tekrar CHP'ye katılmıştır. 1931 seçimlerinde Erzincan'dan yine aynı isimler; Abdülhak Bey (Fırat), Mustafa Saffet Bey (Arıkan) ve Aziz Samih Bey (İlter) tekrardan seçilmişlerdir.¹⁷³

1931 yılından sonra Türk siyasetinde önemli değişimlerin yaşandığı görülmüştür. Parti-devlet bütünleşmesi, siyasi alanda yeni bir değişimin ve dönüşümün habercisi olmuştur. Özellikle tek parti yönetimiyle başlayan bu süreç, parti devlet bütünleşmesiyle farklı bir noktaya evrilmiştir.¹⁷⁴ Parti-Devlet bütünleşmesinin ilk örnekleri 1931 seçimlerinde ve sonrasında görülse de, gerçek sonuçları 1935 seçimlerinin sonucunda ortaya çıkmıştır.¹⁷⁵ Bu seçimlerde kadınlar ilk kez 1930 belediye seçimlerinde sandık başına gitmiş, 1934 yılında yapılan değişiklikle kadınların genel seçimlere de katılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca seçme ve seçilme yaşı da yirmi ikiye çıkarılmıştır.¹⁷⁶ 1935 seçimleri öncesi genel anlamda yapılan önemli değişiklikler bu şekildedir.

¹⁷⁰ Suzan Ünal, "1923 ve 1927 Seçimleri", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012), s.265.

¹⁷¹ Ali Kemali, "Erzincan", s.416.

¹⁷² Melike Ayşe Kapdan, "Türkiye'de Parlamento Seçimleri ve Yasal Çerçevesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), s.65-66.

¹⁷³ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931-1935)*, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:12, 2.Cilt, 1996), s.207-209.

¹⁷⁴ Sevda Mutlu, "Tek Parti Döneminde Parti Devlet Bütünleşmesine Bir Örnek: 'Dilek Sistemi'", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29/86 (2013): 53-102.

¹⁷⁵ Ömer Akdağ, "Konya'da 1935 Genel Seçimi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 36 (2014): 253-279.

¹⁷⁶ Mehmet Öznur Alkan, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Seçimlerin Kısa Tarihi", *Görüş Dergisi*, (1998): 48-61.

Seçimden nce Erzincan'ın milletvekili sayısı bir arttırılarak dörde çıkarılmış ve bu şartlar altında yapılan seçimler sonucunda Erzincan'dan dört milletvekili 1935 seçimlerinde seçilerek meclise girmiştir. Sonuçlara göre seçilen Milletvekilleri; Abdülhak Fırat, Aziz Samih İlter, Osman Hikmet Işıık ve Saffet Arıkan olmuştur.¹⁷⁷

1939 seçimleri, Atatürk dönemi sonrası yapılan ilk seçimdir. Atatürk'ün vefatından sonra Cumhurbaşkanı seçilen İnönü önderliğinde yeni dönem ayrıntılarıyla ele alınmış, seçimler ve sonrasında oluşacak olan Türkiye siyaseti yeniden sekillendirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde yapılacak olan seçimleri, diğerk seçimlerden ayıran önemli öncüllerden bir tanesi de seçime namzet olanların kendi illerinde ve seçim bölgelerinde halkla temas kurmaya başlamaları ve propaganda kültürünün oluşmaya başlamasıdır. Her adaya kendi seçim bölgesinde kendini tanıtmaya, propaganda üretme ve halka yakın temas kurma imkânı sağlanmıştır. Bu alışma anlayışı CHP'nin taban eksenli siyaset üretme isteğinin başlangıcı olarak kabul edilebilir.¹⁷⁸ Zira bundan sonra Türkiye'de seçimlerin tek parti özelinden çıkacağı ve çok partili hayata geçiş ile siyasi rekabetin de artacağı görülmektedir.

Seçim ncesi yapılan düzenlemeyle birlikte Erzincan'ın milletvekili sayısı dörtten yediye çıkarılmıştır. Yaşanan değişimlerden sonra, Atatürk sonrası yapılan ilk seçimlerde Erzincan'dan yedi milletvekili seçilme hakkı elde etmiştir. Yapılan seçim sonuçlarına göre milletvekili olarak; Abdülhak Fırat, Aziz Samih İlter, Ahmet İskender Artun, Saffet Arıkan, Seyfettin Erdem, Salih Başota ve İbrahim şükrü Sökmensüer milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁷⁹

1943 seçimleri, tek parti döneminin son seçimidir. 1923-1946 yılları arasında süren tek parti iktidarı döneminde yapılan seçimlerin tamamı, tek parti özelinde veya bazı dönemlerde ve bazı illerde denenmiş olan bağımsız adaylar üzerinden yapılmıştır. Tek parti iktidarı ve tek partili seçim dönemi 1943 seçimlerinde son kez yapılmış ve çok partili hayata geçiş süreci başlamıştır. Bu seçimler aynı zamanda Türkiye'nin ilk seçim kanunu olan 14 Aralık 1942 tarihli seçim kanununa göre yapılmış bir seçim olup, bu

¹⁷⁷ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)*, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:26, 2.Cilt, 2001), s.251-256.

¹⁷⁸ Tansu Barış Mahmutğlu, "Atatrksz İlk Seçimler- 1939 Genel Seçimlerinde CHP'nin çalışma ve Propagandaları", *Atatürk Dergisi*, 5/1 (2016): 38-64.

¹⁷⁹ İsmet Binark, ř. şenal Günay, *Türk Parlamento Tarihi TBMM VI. Dönem (1939-1943)*, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:39, 2.Cilt, 2004), s.249-260.

kanun ilk kez 1943 seçimlerinde uygulanmıştır.¹⁸⁰ 1943 seçimleri öncesinde Erzincan'ın milletvekili sayısı yine değişikliğe uğramış ve yediden beşe düşürülmüştür. 28 Şubat 1943 günü yapılan genel seçim sonuçlarına göre Erzincan'dan; Behçet Kemal Çağlar, Abdülhak Fırat, Aziz Samih İlter, Feyzi Kalfagil ve İbrahim Şükrü Sökmensüer milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁸¹

1946 seçimleri, Türkiye siyaset tarihi açısından bir dönüm noktasıdır. Türkiye'de ilk kez çok partili hayata geçiş denemesi başarılı olmuş ve çok partili adayların katılımlarıyla bir genel seçim yapılmıştır. İkinci dünya savaşı süreci Türkiye'de iç siyaseti de derinden etkilemiş, Türkiye siyaseti artık bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu değişim ve dönüşümlerin sinyali bizzat Cumhurbaşkanı İnönü verdiği demeçlerle ortaya koymuştur.¹⁸² Olumlu anlamda başlayan bu değişim süreci, Türkiye'nin çok partili hayata geçişiyle anlam bulmuş, Türk demokrasisi yeni bir düzleme oturmuştur. Artık karşılık bulan bir demokrasi anlayışından tam anlamıyla bahsetmek mümkün olmuştur. Cumhurbaşkanı İnönü'nün 1945 yılında, 19 Mayıs Gençliğe hitabesi ve ardından 1 Kasım meclis açılışında yaptığı konuşmalar yeni sürecin işaretlerini vermiştir.¹⁸³ Bu sürecin en önemli noktası, ilk muhalefet partisi olarak Milli Kalkınma Partisi¹⁸⁴ ve Demokrat Parti'nin kurulmasıdır.¹⁸⁵ Demokrasi ve seçim kültürü propaganda üzerinde etkili olmadığı gibi geniş bir rekabet içerisinde yapılmadığından dolayı özellikle doğu vilayetlerinde partilerin (Hem MP hem de DP) tam anlamıyla teşkilatlanamadığı görülmüştür. Bu durum doğal olarak seçim sonuçlarına yansımıştır. Ancak olumlu olarak neticelenen durum, Türkiye'nin artık çok partili yaşam biçimine kavuşmuş olması ve tam demokrasi anlayışını yavaş yavaş kabullenmeye başlamasıdır. Tüm bu olumlu gelişmelerin içerisinde Türkiye 21 Temmuz 1946 tarihinde sandık başına gitmiş, Erzincan'da da bu

¹⁸⁰ Kadri Unat, "Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi: 1943 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propagandaları", *Atatürk Yolu Dergisi*, 14/56 (2015): s.212-213.

¹⁸¹ "VII. Yasama Dönemi", içinde *TBMM Albümü (1920-2010) Cilt 1*, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, s.390-391.

¹⁸² Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, çeviren: Ahmet Fethi, İstanbul: Hil Yayınları, 2020, s.27-32.

¹⁸³ Ömer Taylan, "1946 Genel Seçimlerinin Demokrasi Bağlamında Değerlendirilmesi", *Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 4/1 (2021), s.1136-1137.

¹⁸⁴ B. Zeki Avşar, Elif Emre Kaya, "Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi", *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13/2 (2012), s.118-119.

¹⁸⁵ Erkan Afşar, "Türk Politik Tarihinde Demokrat Parti ve 1946 Programı", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4/8 (2019), s.273-295.

değişim havası şehir siyasetine yansımıştır.¹⁸⁶ Seçim sonuçlarına göre Erzincan'dan milletvekili olarak; Ziya Ağca, Saffet Arıkan, Behçet Kemal Çağlar, Abdülhak Fırat ve Mehmet Sabit Sağıroğlu çok partili hayatın ilk milletvekilleri olarak seçilmişlerdir.¹⁸⁷ 1946-1950 yılları arasında ki bu dört yıllık dönemde iki kez ara seçim yapılmak durumunda kalınmıştır. 26 Kasım 1947 tarihinde Mehmet Sabit Sağıroğlu'nun ani vefatıyla ara seçim yapılmış ve o dönem belediye başkanı olan Rauf Bayındır seçime girmiş ve Erzincan Milletvekili olarak seçilmiştir. İkinci ara seçim de 24 Ocak 1949 tarihinde, CHP milletvekili olan Behçet Kemal Çağlar'ın partisinden ve Erzincan Milletvekilliğinden istifa etmesi üzerine yapılmıştır. Bu seçimin sonucunda ise Osman Nahid Pekcan milletvekili olarak seçilmiştir.¹⁸⁸

1950 seçimleri Türk siyaset tarihinin dönüm noktalarından biridir. Bu seçimlerin sonucunda 1923 yılından beri ülkeyi yöneten Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sona ermiş, Demokrat Parti iktidar olmuştur.¹⁸⁹ Cumhuriyet Halk Partisi için, şüphesiz kabullenmesi zor ve sonuçları itibariyle de şaşkınlık oluşturacak bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu değişimin sinyalleri 1946 seçimlerinde verilmiş, baskın seçim olarak gerçekleşen 1946 seçimleri, Demokrat Parti'nin kısa sürede teşkilatlanamaması sebebiyle beklenen sonucu tam anlamıyla yansıtamamıştır. Buna rağmen Demokrat Parti altmış bir Milletvekili çıkarmış, 1950 seçimlerine gelinceye kadar ki süreçte teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında ki seçim, eşit şartlarda yapılan ve seçim rekabetinin ortaya çıkan neticesini oluşturmuştur.¹⁹⁰ Bu seçimlerin önemli sonuçlarından biri de oy kullanma ve oy sayma sisteminin değişmesidir. Önceden “açık oy gizli tasnif” olarak değerlendirilen seçim sonuçları, 14 Mayıs seçimleri öncesi tartışılan seçim kanunu ile birlikte “gizli oy açık

¹⁸⁶ Murat Turan, *CHP'nin Doğu'da Teşkilatlanması (1923-1950)*, (İstanbul: Libra Yayınları,2011), s.230-233.

¹⁸⁷ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:146, III. Cilt, 2012), s.385-395.

¹⁸⁸ Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s.207-211.

¹⁸⁹ Süleyman Güngör, “14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP’de Bunalım”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2010), s.201.

¹⁹⁰ Sinan Yıldırım, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 6 (2024), s.131-138.

sayım’’ olarak değiştirilmiştir.¹⁹¹ Bu öncüller neticesinde yapılan mülahazalara göre bu seçim, tam anlamıyla demokratik olgulara uygun şartlarda yapılan ilk seçimdir.

Şartlar olgunlaşmış ve 14 Mayıs günü Türkiye sandığa gitmiş ve seçimin sonucunda Demokrat Parti iktidara gelmiştir. 14 Mayıs seçimiyle Erzincan’dan beş Milletvekili seçilmeye hak kazanmış ve meclise girmiştir. Şemsettin Günaltay, Yusuf Cemal Gönenç, Osman Nahid Pekcan, Sabit Sağıroğlu ve Ahmet Ziya Soylu Cumhuriyet Halk Partisi’nden seçilmişlerdir.¹⁹² Demokrat Parti adayları bu seçimlerde pek varlık gösterememiş ve beş milletvekilinin tamamını Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır.¹⁹³

1954 seçimleri, dört yıllık Demokrat Parti iktidarının ilk sınavı olmuş, bu dört yıllık süreç, Demokrat Parti açısından iktidarını güçlü tutmak adına yaptıklarını ve yapacaklarını ifade etmesi ve uygulamaya koyması ve popülist siyaset açısından da Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının yanlışları üzerine bir seçim propagandası ortaya koymakla geçmiştir. İktisadi ve zirai kalkınma hamleleri 1954 seçimlerinde Demokrat Parti’nin en önemli siyaset argümanı olmuştur. Muhalefet partisi olarak konumlanan Cumhuriyet Halk Partisi’nin de 1954 seçimlerinde ki en önemli propagandası Demokrat Parti’nin verdiği vaatleri gerçekleştirememiş olması yönündeki eleştirileridir. İktidar tarafı hem kalkınma ve geliştirme üzerine siyaset üretmek, tek parti iktidarı dönemindeki uygulamalar üzerinden eleştiri getirmek ve bunu propaganda ile ortaya koyma üzerine siyaset geliştirirken; Cumhuriyet Halk Partisi bu tezviralatlar ve sert eleştirilere karşılık vermek ve vaatlerin yerine getirilememesi üzerine bir siyaset üretmeye çalışmıştır.¹⁹⁴ Tüm bu tartışmalar ve propagandalar üzerine Türkiye 2 Mayıs 1954 günü sandığa gitmiş ve seçimleri yine Demokrat Parti kazanmıştır.¹⁹⁵ Erzincan’da bu seçimlerde, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti ve bağımsız adaylar yarışmış

¹⁹¹ Çiğdem Aydoğmuş, “14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11/5 (2024), s.3264.

¹⁹² Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem (1950-1954)*, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:18, VII. Cilt, 1999), s.345-352.

¹⁹³ Erdem Yavuz, *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan (1923-1960)*, s.214.

¹⁹⁴ Filiz Eşli, “Türk Demokrasinin Gelişim Sürecinde 1954 Genel Seçimleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), s.60-98.

¹⁹⁵ Ensar Yılmaz, “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, *Yeni Dünya Bilimler Akademisi Dergisi*, 5/4 (2010), s.546-547.

ve seçim sonucuna göre; Hüsnü Çanakçı, Mehmet Sadık Perinçek, Mustafa Rahmi Sanalan, Tefik Şenocak ve Veysel Varol milletvekili olarak seçilmişlerdir.¹⁹⁶

Bir sonraki seçimin 1958 yılında yapılması gerekiyordu, ancak, 1955 yılından sonra ülkede başlayan sorunlar iktidar partisini tedirgin etmeye başlamıştı. Özellikle ekonomik alanda yaşanan sıkıntılar halkı huzursuz ediyor ve iktidarı da derinden etkiliyordu. Kıbrıs meselesi, 6-7 Eylül olayları, muhalefet ve iktidar arsında yaşanan sert tartışmalar adeta seçim havası estiriyordu. Muhtemeldir ki bu ve benzeri sorunlar gerekçe gösterilmiş ve seçimin tarihi değiştirilerek bir yıl erken bir tarihte; 27 Ekim 1957 yılında seçim yapılmasına karar verilmiştir.¹⁹⁷ Demokrat Parti 1954 seçimlerine göre daha zayıf kalmış, 1955 yılının Ekim ayında yapılan parti genel kongresinin öncesi ve sonrasında yaşanan istifalar ve ihraçlar bir küskünler ordusu oluşturmuş ve bu da yeni bir partinin kurulmasına sebep olmuştur. Buradan ayrılan yaklaşık otuz milletvekilinin aralarında olduğu grup Hürriyet partisini kurmuştur.¹⁹⁸ Buna karşın Cumhuriyet Halk Partisi'nde de önceki seçimlerde yaşanan durağanlık ve sakinlik ortadan kalkmış ve ileri harekât başlamıştır. Demokrat Parti, tüm bu zorluklar içerisinde seçim kararı almış ve 27 Ekim 1957 tarihinde seçime gidilmiştir. Bu seçimde iktidar partisi açısından oy kaybı ve sandalye dağılımında eksikler olsa da sonuç değişmemiş ve Demokrat Parti, iktidarını korumuştur. Demokrat Parti'deki oy kaybına karşın Cumhuriyet Halk Partisi'nin oylarında bir yükseliş yaşanmıştır. 1957 seçimlerinden önce Erzincan'ın milletvekili temsil sayısında da değişiklik yapılarak milletvekili sayısı altıya çıkarılmıştır. Erzincan'da yaşanan bu değişimlerin ardından ortaya çıkan seçim sonuçlarına göre, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinin tamamını kazanmıştır. Buna göre milletvekili olarak; Hüseyin Şahin, Hafız Cemal Işık, Rauf Bayındır, Nusret Safa Coşkun, Adil Sağıroğlu ve Naci Yıldırım Demokrat Parti iktidarının girmiş olduğu son seçimde Cumhuriyet Halk Partisi adayları olarak milletvekili seçilmişlerdir.¹⁹⁹

¹⁹⁶ 'X. Yasama Dönemi'', içinde *TBMM Albümü (1920-2010) Cilt: 2*, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s.630-631.

¹⁹⁷ Yunus Özduygün, 'Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve Tartışmalar', *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51 (2021), s.466-467.

¹⁹⁸ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Temeller*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), s.511.

¹⁹⁹ Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi XI. Dönem (1957-1960)*, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No: 156, III. Cilt, 2013), s.355-364.

İKİNCİ BÖLÜM

1960'LI YILLARDA ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT

2.1. 27 Mayıs Askeri Darbesi ve 1961 Halkoylamasına Giden Süreç

2.1.1. 27 Mayıs Askeri Darbesi ve Erzincan'a Yansımaları

Türkiye 1960'lı yıllar da, siyasi, sosyal ve askeri açıdan oldukça sancılı bir döneme girmiştir. Bu yıllarda ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal problemler toplumun birçok kesimini derinden etkilemekteydi. Özellikle 1960 yılının Nisan ayında başlayan öğrenci olayları, ülkenin siyasi hayatını derinden etkilemiştir. Siyasetin ülke meselelerine etkin çözüm üretememesi ve yaşanan hadiseleri iyi tahlil etme noktasında eksik kalması gelişmeleri içerisinde çıkılmaz bir hale sokmuş, toplumsal çatışmalar sokağa taşınarak başta İstanbul ve Ankara olmak üzere ülkenin birçok şehrinde gösteriler tertip edilmiştir.²⁰⁰

Süreçte meclis ve hükümet, sorunların çözümünde yetersiz kalmıştır. Bu vaziyet orduyu hareketlendirmiş askeri müdahalenin ayak sesleri duyulmaya başlanmıştır. 1960 yılının 27 Mayıs sabahı İstanbul ve Ankara radyolarından sabah okunan bildiriler ile ordunun yönetime resmen el koyduğu duyurulmuştur.²⁰¹ Böylece Türkiye Cumhuriyeti ilk askeri darbeyle tanışmış oluyordu. Ordunun yönetime el koyması ile birlikte başta Başvekil Adnan Menderes olmak üzere birçok siyasetçi yakalanarak gözaltına alınmış²⁰² akabinde sıkıyönetim kabinesi kurulmuştur.²⁰³ Orgeneral Cemal Gürsel

²⁰⁰ Cumhuriyet, "İstanbul ve Ankara'daki Hadiseler Üzerine Dün Bu İki Şehirde Örfi İdare İlan Olundu", 29 Nisan 1960. Milliyet, "Örfi İdare", 29 Nisan 1960.

²⁰¹ Nesimi Gökşen, "27 Mayıs 1960 Müdahalesi ve Askeri Rejim: İhtilalci Subaylar Arasında İktidar Mücadeleleri, Fraksiyonlar ve Çatışmalar (27 Mayıs 1960- 25 Ekim 1961)", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), s.162.

²⁰² Cumhuriyet, "Meclis Feshedildi, Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığına Başlandı", 28 Mayıs 1960.

²⁰³ Milliyet, "Hükümet Kuruldu", 29 Mayıs 1960.

Başbakan olmuş,²⁰⁴ yeni kurulan kabine de üç asker ve on dört sivil bakan görev almıştır. Demokrat parti iktidarına el konulmuş, illeri idare etmekle görevli olan valiler yerlerini ildeki en büyük askeri yetkiliye bırakmış ve geçiş süreci başlamıştır.²⁰⁵ Türk demokrasisi açısından bu süreç bir deneyim ve kargaşa dolu bir dönemdir. Türkiye bu dönemde “27 Mayıs rejimi” adında yeni bir sürece başlamıştır. Darbeyi gerçekleştiren kadrolar, Türk siyasetinde partiler arası uzlaşma kültürünün olmamasını ve partilerin ülkeyi idare edemediklerini düşünerek ülkeyi kaosa sürüklediklerini ve müdahale etmek zorundan kaldığını gerekçe olarak sunmuşlardır. Akabinde tekrardan sivil siyasetin önünü açacaklarını ifade ederek teminat oluşturmaya çalışmış olsalar da²⁰⁶ tüm bu düşünceler ve uygulamalar içerisinde darbe gerçekleşmiş ve Türk siyasetinde bir darbe yönetimi göreve başlayarak *Milli Birlik Komitesi* kurulmuş ve bu komite yaklaşık bir buçuk yıl ülkeyi idare etmiştir.

10 Aralık 1960 yılında bir Kurucu Meclis oluşturularak geçiş sürecinin bu meclis üzerinden yapılması kararlaştırılmış,²⁰⁷ Kurucu Meclis 6 Ocak 1961 yılında görevine başlamıştır.²⁰⁸ Meclisin ilk ve en önemli görevi, yeni anayasanın teşekkül ettirilmesi ve kamuoyuna taşınarak halkın oylarıyla referandum yapılmasını sağlayarak sonrasında da bir genel seçim yapılmasını sağlamaktır. Erzincan’da da kurucu meclis için adliyenin ağır ceza salonunda yapılan seçimler sonucunda temsilci olarak Rauf Bayındır seçilmiştir. Rauf Bayındır eski Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilidir.²⁰⁹ Genel seçime katılacak olan siyasi partilerin, kabul edilecek olan anayasanın ilke ve esaslarına uygun ve siyasi partiler kanununda belirtilen şartlara haiz olması temel şart olarak görülmüştür. Bu şartları sağlayan siyasi partilerin katılımıyla gerçekleştirilecek olan genel seçim, 27 Mayıs darbesi ile başlayan ve inkıta uğramış olan Türk demokrasisini tekrardan tanzim etmek ve güçlendirmek için tarihi bir fırsat oluşturmuştur.

²⁰⁴ Cumhuriyet, “Tarafsız Şahsiyetlerden Bir Kabine Kuruldu”, 29 Mayıs 1960.

²⁰⁵ Fatma Tekin, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi Sonrası Milli Birlik Komitesi ve Propaganda Çalışmaları”, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/2 (2021), s.2

²⁰⁶ Yusuf Ziya Keskin, “27 Mayıs Askeri Darbesi ve 12 Mart 1971 Muhtırasının Türk Devlet Teşkilatı ile Siyaset Hayatına Etkileri”, (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), s.43-44.

²⁰⁷ Cumhuriyet, “Kurucu Meclis İçin CHP’den 49, CKMP’den 25 Temsilcinin Katılması Kararlaştırıldı”, 11 Aralık 1960.

²⁰⁸ Cumhuriyet, “Kurucu Meclis Dün İlk toplantısını yaptı”, 7 Ocak 1961.

²⁰⁹ Kazankaya, “Kurucu Meclis İçin Temsilci Seçildi”, 29 Aralık 1960.

Kurucu meclisin yapmış olduğu anayasa alışmaları, Milli Birlik Komitesi ve Kurucu Meclis tarafından oluşturulan karma komisyonun çalışmaları sonucunda darbenin yıl dönümü olan 27 Mayıs 1961 tarihinde referanduma götürülecek olan anayasa taslak metni kabul edilmiştir.²¹⁰ Kabul edilen anayasa taslak metni için yapılacak olan halkoylamasının 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır.²¹¹ Askeri darbe sonrası Türk Milletinin sandık başına gideceği ve halk oylamasının gerçekleştirileceği bildirilmiştir.

27 Mayıs askeri darbesi, tüm yurttan nasıl yankı uyandırdı ise Erzincan'da da aynı şekilde yankı uyandırmıştır. Erzincan'da darbe sürecini nc Ordu komutanlığı yürütmüş, nc Ordu komutanlığının emirleri gereğince Erzincan garnizon komutanlığı şehirde süreci idare etmiştir. Garnizon komutanlığı, darbe süreci ve sonrasında, sivil idare içi ele alıncaya kadar tüm vazifeleri yerine getirmekle görevlendirilmiş, tüm emir ve yasakları ve bunların uygulanmasını sağlamıştır. 27 Mayıs sabahı gerçekleştirilen darbe sonrasında, garnizon komutanlığı hemen idareyi ele alarak yasakları ve emirleri ilan etmiştir. Alınan kararlara göre, tüm siyasi faaliyetler geçici olarak yasaklanmıştır. Siyasi faaliyetlerin durdurulması kararı, darbeden önce başlayan siyasi münakaşalar ve sonrasında ortaya çıkan siyasi temel ekseninde oluşan karışıklık ve kargaşa ortamını yatıştırmak gerekçesiyle alınmıştır. Akşam saat 20.00 ila sabah saat 05.00 arası sokağa çıkmak yasaklanmıştır. Kontrolü tam anlamıyla sağlayabilmek adına bu kararın alınmış olabileceği düşünülmektedir. Meyhane, kahvehane, tiyatro ve sinema salonları ve emsal teşkil eden tüm umuma açık alanlar geçici olarak kapatılmıştır. Bu karar da, halkın toplu olarak bir arada olmasının ağır ve tehlikeli sonuçlar doğurabileceği endişesiyle alınmış olabileceği düşünülebilir, zira alınan bu karar tam sükûnet sağlanıncaya kadar devam etmiştir. Umuma açık alanlarda toplanmak, her türlü gşteri, yürüyüş ve toplantı yapmak da yasaklanmıştır. Halkı galeyana ve yanlışa sürükleme ihtimaline karşın, her türlü alkol tüketimi ve satışı da yasaklanmış, paranın kontrolünü de elde tutmak adına tüm bankaların da iki gün süreyle kapatılmasına karar verilmiştir. Günlük ıkarılan gazetelere de müdahale edilmiş, ek baskı yapmalarına müsaade edilmemiş ve halkı heyecana ve galeyana sürükleme ihtimali olan her türlü yayınlarnın yapılması da kısa süreliğine yasaklanmıştır. Halk

²¹⁰ Yusuf Ziya Keskin, '27 Mayıs Askeri Darbesi ve 12 Mart 1971 Muhtırasının Türk Devlet Teşkilatı ile Siyaset Hayatına Etkileri', s.66-67.

²¹¹ Cumhuriyet, 'Seçimlerin Zamanında Yapılacağı Teyit Edildi', 12 Haziran 1961.

arasında beş kişiden fazla kimsenin bir arada bulunmaması istenmiş, doktorlar, ebeler ve hemşirelerin de garnizon komutanlığından alacakları müsaade kartlarıyla çalışmalarına izin verilmesi kararlaştırılmıştır.²¹²

Bu yasaklama kararları, günden güne azalarak devam etmiş, 30 Mayıs'ta alınan kararlara göre, sokağa çıkma yasağında saat güncellemesi yapılarak akşam 22.00 ila sabah 04.00 arası çıkış yasağı olarak yeniden belirlenmiştir. Ayrıca tüm bankaların da faaliyetlerine başlayacakları ilan edilmiştir.²¹³ 31 Mayıs günü, yasaklar tekrardan gözden geçirilmiş, sokağa çıkma saatleri akşam 22.00 ila sabah 03.00 olacak şekilde yeniden belirlenmiş, ayrıca kahvehaneler ve kulüplerin de sabah 05.00 ila akşam 19.30 saatleri arasında açılması kararlaştırılmıştır. Umuma açık alanların belli saatler arasında açık olması kararlaştırılırken her türlü siyasi toplantı ve istişarelerin yasaklanması kararı belli bir süre daha devam etmesine karar verilmiştir.²¹⁴

Darbenin gerçekleştirilmesinden beş gün sonra, Erzincan'da ortaokul, lise ve üniversiteli öğrenci grupları şehrin meydanında toplanarak ordu lehine sloganlar ve tezahüratlarda bulunmuşlardır. Toplanan bu sivil gruplara askeri bando takımı eşlik etmiş, kalabalıktan seçilen bazı kişiler meydan da konuşmalar yaparak şiirler okumuş, ordu lehinde tezahüratlarda bulunarak bağlılık yemini etmişlerdir. Darbe sürecini idare etmekle görevli olan garnizon komutanı Enver Eralp'te burada ilk kez halkın huzuruna çıkmış ve toplanan kalabalığa bir konuşma yaparak darbe sürecinin halkın lehine olduğu hususunda görüş ve düşüncelerini anlatmıştır.²¹⁵ Toplanan bu kalabalık, darbenin halk nezdinde meşruiyet kazanmasına sebep olmakla birlikte darbenin toplumsal hafıza ve derinliğinde karşılık bulmasına da dolaylı olarak yol açmıştır. Şüphesiz dönemin siyasi ve sosyal yapısı, bu faaliyetlerin düzenlenmesine büyük bir imkân tanımıştır.

Darbeden altı gün sonra, dönemin Üçüncü Ordu komutanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala Erzincan'a gelerek Askeri-Mülki erkânın ve halkın katıldığı bir törenle karşılanmıştır. Tören esnasında bir konuşma yaparak Demokrat Parti hükümetlerini eleştirmiş, yanlışları ve hatalarını sıraladıktan sonra, kendilerine darbenin yapılmasından başka bir çıkar yol kalmadığını ifade ederek darbe sürecinin meşru bir

²¹² Öz Erzincan, "Türk Silahlı Kuvvetleri İdareyi Ele Aldı", 28 Mayıs 1960.

²¹³ Öz Erzincan, "Erzincan Garnizon Komutanlığının Erzincan Halkına ve Müesseslerine 5.No'lu Tebliğ", 29 Mayıs 1960.

²¹⁴ Öz Erzincan, "Yurtta Olduğu Gibi Şehrimizde Tam Bir Huzur ve Sükûn İçinde", 31 Mayıs 1960.

²¹⁵ Öz Erzincan, "Erzincan Tarihi Günlerinden Birini Daha Yaşadı", 2 Haziran 1960.

zemine oturması için çeşitli gerekçeler ileri sürerek halkı ikna etmeye çalışmıştır. Tören bittikten sonra Erzurum'a uğurlanmıştır.²¹⁶ Yapılan konuşmaların tamamına bakıldığında, darbe sürecinin meşruiyet adına yoğun bir gayret söz konusudur, zira bunlar olmaz ise halkın desteğinin tam olarak kazanılamayacağı düşünülmüş ve yapılacak anayasa çalışmalarından da istenilen sonucun elde edilemeyeceği endişesi ortaya çıkmıştır.

4 Haziran günü Erzincan Garnizon Komutanlığının aldığı kararlara göre; siyasi toplantılar ve siyasi mülahazalar hariç kalmak şartıyla diğer tüm yasaklar kaldırılmış,²¹⁷ taşıma ruhsatlı olsa dahi tüm silahların taşınması ve kullanılması yasağı devam ettirilmiştir.²¹⁸

1960'lı yıllarda Erzincan'da önemli dernekler faaliyet göstermiştir. Bunlardan biride Öğretmenler derneğidir. Öğretmenler derneği, darbe süreci sonrasında kendi adlarına inisiyatif olarak devlet başkanı sıfatıyla Orgeneral Cemal Gürsel'e darbenin yapılmasından ve sonrasında yürütülen süreçten dolayı teşekkür etmiş ve bunu Ankara'ya bildiren bir telgraf göndermişlerdir.²¹⁹ Telgrafın gönderilmesi, darbenin halk nezdinde kısmen de olsa kabul gördüğünü anlatmak adına ve derneğin aydın ve düşünen gruplarının temsiliyetini oluşturması sebebiyle önemlidir. Bu grup adına hazırlanan tebrik telgrafının Cemal Gürsel'e ulaştırılması, darbe sürecinin halkın nazarında kabul edilmesi gerektiği hususunda da bir yönlendirme olarak düşünülebilir. Burada ki ifadeler bakıldığında darbenin kabullenildiği, bu antidemokratik sürecinin bazı gruplar tarafından sahiplenildiği görülmüştür.

Askeri darbe sonrası mülki idare adına süreç devam etmiş ve Yakup Yücel Erzincan valisi olarak atanmıştır.²²⁰ Bu süreç devam ederken, emirler ve yasaklar azalmaya başlayınca darbe sonrası toplumsal hayatta yavaş yavaş normale dönmeye başlamıştır. Darbeden yaklaşık olarak elli gün sonra Devlet başkanı sıfatıyla Orgeneral Cemal Gürsel beraberinde Milli Birlik Komitesi'nin bazı üyeleri ile birlikte Erzincan'a gelmiş, Askeri heyet toplu olarak 18 Temmuz günü saat 10.00'da havaalanında karşılanarak şehir merkezine geçmiştir. Cemal Gürsel, kendisini karşılamaya gelen

²¹⁶ Öz Erzincan, "3.Or. K. Org. Ragıp Gümüşpala Dün Şehrimizi Şereflendirdi", 4 Haziran 1960.

²¹⁷ Öz Erzincan, "Bütün Yasaklar Kaldırıldı", 4 Haziran 1960.

²¹⁸ Demokrat İliç, "İliç Garnizon Kumandanlığının 1 Numaralı Tebliği", 6 Haziran 1960.

²¹⁹ Kazankaya, "Sayın Devlet Başkanımıza Yazılan Tel ve Cevabı", 9 Haziran 1960.

²²⁰ Kazankaya, "Sayın Valimiz Yakup Yücel Görevine Başladılar", 16 Haziran 1960.

askeri-mülki erkâna ve halka bir konuşma yapmış, darbe sürecinin öncesini ve sonrasını Erzincanlılara izah etmiştir.²²¹ Konuşmasında ulusal mesajlar vermeyi de ihmal etmemiş, millet olarak hangi ırk, mezhep ve siyasi görüşten olunursa olunsun herkesin Türk olduğu gerçeğini unutmadan hayatına bakmasını ve bu hususta yaşamasını istemiş,²²² iyi ve güzel günlerin de yakın olduğunu ifade etmiştir.²²³ Ayrıca şehrin genel durumunu gördükten sonra da şehrin ihtiyaçlarının karşılanması hususunda talimatlarını vererek yarım günlük ziyaretini tamamlayıp Erzurum'a doğru yola çıkmıştır. Cemal Gürsel'in ziyaretinin ardından 27 Temmuz günü de Kara Kuvvetleri Komutanı Cevdet Sunay Erzincan'ı ziyaret etmiştir.²²⁴

Darbe sürecinin Erzincan'da yansımaları sonraki süreç içerisinde aynı anlayışla devam etmiştir. 14 Ağustos günü, *Milli İnkılabı Yayma Bürosu* adında bir faaliyet alanı kurulmuştur. Büronun faaliyet yürütücüleri ağırlıklı olarak öğrencilerden müteşekkil olup, Erzincan'ı; köyleri, nahiyeleri ve tüm ilçeleriyle birlikte gezerek inkılap sürecini anlatmak büronun temel amacı olarak ilan edilmiştir. İnkılap sürecini anlatarak, halkın darbe konusunda şayet itirazı varsa veya anlaşılamayan konular olması durumunda darbeyi haklı gerekçelere dayandırarak ortaya koymak, halkı belli konularda aydınlatmak ve darbe sonrası oluşan siyasi ve sosyal havayı kendi lehlerine oluşacak şekilde değiştirebilmek büronun en önemli görevi olmuştur. Bir başka görevi ise, yeni anayasa konusunda, halkı bilgilendirip ikna etmeye çalışmak şeklinde devam etmiştir.²²⁵ Bu büro ile aynı vasıflarda olan ve hâlihazırda bir bina içerisinde faaliyet gösterme durumu olmamış olsa da, İliç ilçesinde de benzer bir grup, askeri darbeyi anlatmak ve inkılap ruhunu ortaya koyma düşüncesiyle köyleri gezerek halka askeri darbe sürecini anlatmayı bir vazife olarak yerine getirmişlerdir.²²⁶

25 Eylül günü, Erzincanlı Milli Birlik Komitesi üyesi olan Vehbi Ersu şehri ziyaret etmiş, Ersu'nun gelişinde de, diğer ziyaretlerde olduğu gibi darbe sonrası ülkenin ve milletin durumunu mülhaza etmek, bilinmeyenleri anlatmak ve halkın görüşlerini etkileyebilmek en temel mesele olmuştur. İlk olarak Tercan'da halka konuşan Ersu, ardından Erzincan'a gelerek günübirlik ziyareti tamamlayıp ardından

²²¹ Öz Erzincan, "Erzincan Devlet Başkanını Candan Karşıladi", 19 Temmuz 1960.

²²² Cumhuriyet, "Birbirinizi Seviniz ve Daha Çok Çalışınız", 19 Temmuz 1960.

²²³ Milliyet, "Gürsel Erzurum'da Birlik Tavsiye Etti", 19 Temmuz 1960.

²²⁴ Öz Erzincan, "Kara Kuvvetleri K. Org. Cevdet Sunay Dün Şehrimize Geldi", 27 Temmuz 1960.

²²⁵ Öz Erzincan, "Şehrimizde Milli İnkılabı Yayma Bürosu Kuruldu", 15 Ağustos 1960.

²²⁶ İlicin Sesi, "27 Mayıs İnkılabı", 19 Eylül 1960.

Erzincan'dan ayrılmıştır.²²⁷ 7 Kasım'da ise Bayındırlık Bakanı Prof. Dr. Mekbil Gökdoğan'ın Erzincan'ı ziyareti söz konusu olmuş, Girlevik hidroelektrik santralının durumunu incelemek üzere gelen Gökdoğan, gününbirlik ziyaretinin ardından şehirden ayrılmıştır.²²⁸ 27 Mayıs askeri darbesi sonrasında yaşanan bu ziyaretler, darbenin haklı gerekçelere dayandırılarak toplum nazarında bir meşruiyet kazanmasını sağlamak üzerine hedeflenmiştir. Yapılan müdahalenin sivil zeminde meşruiyet kazanması, sonrasında atılacak adımların sağlıklı bir zemine oturmasını sağlaması açısından önemli görülmüştür. Darbe sonrası kurulan Milli Birlik Komitesi 14 Kasım 1960 tarihinde lağvedilmiştir. Bu kararı devlet başkanı sıfatıyla Cemal Gürsel ilan etmiş²²⁹ ve ardından yeni komite hemen oluşturulmuştur.²³⁰

Milli Birlik Komitesinin feshedilmesiyle illerde ki temsilciler de boşa düşmüş, yeni seçim yapılması gündeme gelmiştir. Bu karardan sonra Erzincan'da önce delege seçimleri yapılmıştır. Yirmi beş kişilik delege seçimi yapılarak yeni üyelerin seçilmesi için şartlar oluşturulmuştur. 26 Aralık günü önce Merkez ilçe delege seçimleri yapılmış ve heyet belirlenmiş²³¹ ardından, diğer ilçelerde ki delege heyetinin belirlenmesinden sonra da il delegesi seçimi yapılmıştır. Altmış oy alan Rauf Bayındır yapılan seçimlerin sonucunda yeniden il delegesi olarak seçilmiştir.²³²

2.1.2. Darbe Sonrası Erzincan'da Faaliyet Gösteren Siyasi Partiler

27 Mayıs askeri darbesi sonrası ülkede normalleşme adımları atılmaya başlamıştır. Siyasi rejimin yeniden inşası ve ihyası açısından, siyasi örgütlenmeleri yeniden düzenlemek ve yeni oluşturulacak olan siyasi partiler kanununa göre yapılacak olan düzenlemelerle kurulacak olan siyasi partilerin oluşmasını sağlamak amacıyla öncesinde böyle bir adım atıldığı düşünülerek, Demokrat Parti'nin kapatılması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Ülkeye uzun yıllar hizmet eden ve çok partili hayatın en uzun süreli iktidar dönemini oluşturan Demokrat Parti, mahkeme kararıyla 1 Eylül 1960 tarihinde kapatılmıştır. Partinin sadece merkez teşkilatı değil, tüm taşra teşkilatları da

²²⁷ Öz Erzincan, "Vehbi Ersu Şehrimizde", 26 Eylül 1960.

²²⁸ Öz Erzincan, "Bayındırlık Bakanı M. Gökdoğan Şehrimizde", 7 Kasım 1960.

²²⁹ Cumhuriyet, "M.B. K Lağvedildi ve Yeniden Kuruldu", 14 Kasım 1960.

²³⁰ Milliyet, "Gürsel Dikta Rejimine Gidiyorlardı, Dedi", 15 Kasım 1960.

²³¹ Öz Erzincan, "Merkez İlçe Delege Seçimi Dün Yapıldı", 26 Aralık 1960.

²³² Öz Erzincan, "İl Temsilciliği Seçimi Yapıldı", 29 Aralık 1960.

lağvedilmiş, tüm mal varlıklarına, mevduatlarına ve evraklarına de el konulmuştur. Bu tarihten sonra, Türkiye siyaseti yeni bir döneme başlamıştır.²³³

6 Ocak 1961 tarihinden sonra ülkeyi idare eden Kurucu Meclisin çalışmaları sonrasında siyaset yasağı da kaldırılınca yeni siyasi partilerin teşekkül etmesinin önünde engel kalmamış²³⁴ ve bu süreçte Erzincan'da da 7 Mart 1961 tarihinde Yeni Türkiye Partisi kurulmuştur. Yeni Türkiye Partisinin genelini yine eski Demokrat Partililer oluşturmuştur. 7 Mart tarihinde kuruluş dilekçesini veren partinin il idare heyetinde şu isimler görev almışlardır: Hüsamettin Atabeyli, Ahmet Kavuş, İhsan İnan, Binali Metin, Kemal Ünüvar, Mahmut İnce, İbrahim İlter, Mehmet Özkirişçi, Necdet Güven, Seyfettin Kavukçu ve Rahmi Bayraktar. Bu kişilerin birçoğu Demokrat Parti iktidarında partide görev alan isimlerdi. Bu isimlerin çoğunlukla Yeni Türkiye Partisine geçişi, Demokrat Parti mensuplarının ve tabanının Yeni Türkiye Partisinde kümeleneyeceği ve siyasi yolculuklarını burada devam ettirecekleri şeklinde olacağı anlaşılmıştır.²³⁵ İl idare heyetinin ilan edilmesinden birkaç gün sonra da il haysiyet divanı oluşturulmuş ve burada da Demokrat Parti tabanlı isimler yer almıştır. İl haysiyet divanında yer alan on dört kişiden sadece bir kişi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi mensubu iken diğerlerinin tamamı Demokrat Parti kökenli isimlerden olmuştur. İl haysiyet divanında; Fehmi Odabaşoğlu, Refik Kurtoğlu, Hüsnü Boyacı, Hüseyin Özyiğit, Mustafa Saray, Mustafa Kartoğlu, Süleyman Patnos, Ahmet Esen, Lütfi Demirel, Zeki Şeyhoğlu, Şükrü Barut, Latif Sarp, Mehmet Ararat ve Muammer Malatyahoğlu yer almıştır.²³⁶ Erzincan'da kısmi olarak başlayan normalleşme süreci, 1 Mart tarihinde ilan edilen kararla birlikte tüm yurttaki siyasi faaliyetlerin tam anlamıyla başlaması kararlaştırılmış ve böylece siyasi atmosfer yeniden oluşmaya başlamıştır.²³⁷

Yeni Türkiye Partisinin il idare kurulu ve il haysiyet divanının oluşmasından sonra sıra ilçelerdeki teşkilatları belirlemeye gelmiş, ilk olarak Kemaliye ve İliç'te heyetler belirlenmiştir. Kemaliye'de kurulan ilçe idare kurulunda başkan olarak Kadir Balioğlu seçilirken, ilçe idare kurulu üyeleri olarak; Nurettin Güven, Osman Terzi,

²³³ Cumhuriyet, "D.P'nin Bütün Malvarlıklarına, Evrakına ve Mevduatlarına Mahkemece El Konuldu", 2 Eylül 1960.

²³⁴ Hikmet Özdemir, "27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi", içinde *Türkiye Tarihi Cilt IV Çağdaş Türkiye 1908-1980*, editör Sina Akşin, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2013), s.233-242.

²³⁵ Öz Erzincan, "Yeni Türkiye Partisi Vilayetimizde Kuruldu", 9 Mart 1961.

²³⁶ Öz Erzincan, "Yeni Türkiye Partisi Vilayetimiz Haysiyet Divanı Kuruldu", 13 Mart 1961.

²³⁷ Cumhuriyet, "Siyasi Faaliyet Bugünden İtibaren Kısmen Serbest", 1 Nisan 1961.

Şakir Dünder, Tevfik Aktan, Nurettin Ergin, Ömer Peker, Mehmet Efe, Bekir Patçı, Ahmet Sakallı ve Osman Yalçiner isimleri kabul edilmiştir. Kemaliye'den sonra İliç'te de ilçe idare kurulu belirlenmiş, başkan olarak Nuri Tiryaki seçilirken, ilçe idare kurulu üyeleri olarak ise; Sadi Kömürçü, Remzi Bozik, Cahit Güngör, Necip Erdağı, Mustafa Aksoy, Sıtkı Cebeci, Hakkı Piroğlu ve Ahmet Eren isimleri kabul edilmiştir.²³⁸

Yeni Türkiye Partisi İl İdaresinin Kemaliye ve İliç'te ilçe idare kurullarını belirledikten sonraki durağı Çayırılı olmuş, partinin genel kurul azası olan Sadık Perinçek'in ve beraberinde İl başkanı Hüsamettin Atabeyli'nin Çayırılı'yı ziyaretlerinde ilçe idaresi kurulmuştur. Mehmet Bahadır Çayırılı ilçe idare kurulu başkanı seçilirken, il idare heyetine ise Mehmet Çetinkaya, Hüseyin Balabanlı, Kadir İnan, Müştak Şahin, Süleyman Yavuz, Bahattin Duran, Ali Atalay, Osman Çakar, Tahir Özdemir ve Fuat Alptekin seçilmişlerdir.²³⁹ Aynı gün Çayırılı 'da gençlik kolu teşkilatı seçimi de yapılmış ve gençlik kolu başkanlığına Seyfettin Çetinkaya seçilirken, yönetim kurulu için de; Zeki Şahin, Bekir Ergin, Mehmet Alptekin, Haydar Gül, Zarf Alsak, Enver Aktaş, Ali Özdemir ve Mevlut Turan isimleri belirlenmiştir.²⁴⁰ 6 Temmuz tarihinde Refahiye teşkilatı kurulmuş, Refahiye ilçe başkanlığına Kazım Ergül seçilirken, ilçe teşkilatına ise; Rahmi Keçici, Yusuf Şahin, Dursun Aktaş, Rüstem Şafak, Halet Koçak, Bilal Şahin, Sabri Özgütcü, Yusuf Beyazıt, Mecit Efe ve Reşat Develi seçilmişlerdir.²⁴¹ Refahiye teşkilatının da kurulmasıyla birlikte, Yeni Türkiye Partisinin il teşkilatlanması tamamlanmıştır.

Çayırılıda Yeni Türkiye Partisinin gençlik kolu teşkilatı belirlendikten birkaç hafta sonra ise, Cumhuriyet Halk Partisinin de gençlik kolu kongresi yapılmıştır. 8 Mayıs 1961 tarihinde gençlik kolu kongresini yapmak üzere İl başkanı olarak Alaattin Kırtıloğlu ve önceki dönem Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili Naci Yıldırım Erzincan'dan gelerek kongreyi icra etmiştir.²⁴² Anlaşılacağı üzere siyasi partilerin, faaliyetleri açısından birbirlerini etkileyerek takip ettikleri görülmektedir. Bu durum siyasi rekabetin bir yansıması olarak anlaşılabilir.

²³⁸ Öz Erzincan, "Y.T Partisi Vilayetimiz İl İdare Kurulu ve Haysiyet Divanında Olduğu Gibi İki Kazamızda da Eski D. Partililerden Yönetim Kurulları Teşekkül Ettirildi", 19 Nisan 1961.

²³⁹ Öz Erzincan, "Y.T.P Çayırılıda da Eski D. Partililerden Kuruldu", 20 Nisan 1961.

²⁴⁰ Kazankaya, "YTP. Çayırılıda Kuruldu", 19 Nisan 1961.

²⁴¹ Birlik, "YTP Refahiye Teşkilatı Kuruldu", 8 Temmuz 1961.

²⁴² Öz Erzincan, 8 Mayıs 1961.

Kurucu Meclisin alışmaları devam ederken bir taraftan da genel seçim için hazırlıklara devam edilmiş, seçim için henüz bir tarih belirlenmemiş olsa da seçim kurulları oluşturulması için çalışmalar yoğun bir şekilde başlamıştır. Erzincan'da 9 Mayıs 1961 tarihinde ilçe seçim kurulu seçimi yapılmıştır. İlçe seçim kurulu için seçilen üyeler şu isimlerden oluşmuştur: Erzincan Lisesi Müdür Muavini Hidayet Pasin, İnönü İlkokul Müdürü Hikmet Kılıçer, Cumhuriyet Halk Partisi adına M. Bahattin Gül, Yeni Türkiye Partisi adına Refik Kurtoğlu, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adına Ali Kolukısa ve Emekli Albay Fehmi Bilyay.²⁴³

Yeni Türkiye Partisinin ilçe idare kurullarını belirlemesinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi de ilçelerde kongrelerini yapmaya başlamıştır. İlk olarak, İliç kongresi yapılmış, yapılan kongreye önceki dönem Temsilciler Meclisi üyesi ve önceki dönem Milletvekillerinden Adil Sağıroğlu, önceki dönem Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Naci Yıldırım, Cumhuriyet Halk Partisi il idare kurulu üyelerinden Mustafa Yıldırım, Mehmet Özcan ve Remzi Yılmaz katılmışlardır. Yapılan kongre sonucunda, ilçe başkanlığına mevcut başkan Hasan elik yeniden seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerine ise; İhsan Kaya, Hamit Cebeci, Enver Özhan, Akif Yılmaz, Recai Ünlüer ve Hakkı Zorlu seçilmişlerdir.²⁴⁴ İliç kongresinden iki gün sonra Kemah kongresi yapılmış, Kemah kongresine de yine aynı heyet katılmıştır. İl heyetinin ve Kemah da kongre için toplanan teşkilat mensuplarının katılımıyla kongre gerçekleştirilmiş, ilçe başkanlığına mevcut başkan Celal Sağıroğlu seçilirken, ilçe idare kurulu üyeliklerine de; Kemal akaroglu, Süleyman Özyıldırım, Naim Cebeci, Süleyman Gündüz, Cemal Özdemir, Aziz Ulusoy, Hüseyin Koçyiğit ve Ali Dönmez seçilmişlerdir.²⁴⁵ Kemah kongresinden de üç gün sonra Çayırılı kongresi yapılmış, Çayırılı kongresine yine aynı heyet katılırken bunlara ek olarak önceki dönem milletvekillerinden Cemal Işık da dâhil olmuştur. İl heyetinin ve Çayırılı da kongre için toplanan teşkilat mensuplarının katılımlarıyla kongre gerçekleştirilmiştir. Yapılan kongre sonucunda ilçe başkanlığına mevcut başkan Haydar Boy yeniden seçilirken ilçe yönetim kurulu üyeleri de değışmemiş ve yeniden seçilmişlerdir.²⁴⁶

²⁴³ Öz Erzincan, "İlçe Seçim Kurulu", 10 Mayıs 1961.

²⁴⁴ Öz Erzincan, "İliç Kazamız CHP İlçe Kongresi Dün Yapıldı", 31 Mayıs 1961.

²⁴⁵ Öz Erzincan, "Kemah CHP İlçe Kongresi Yapıldı", 2 Haziran 1961.

²⁴⁶ Öz Erzincan, "Çayırılı CHP Kongresi Yapıldı", 5 Haziran 1961.

İlçelerde kongreler ardı ardına yapılmıştır. Çayırli kongresinin akabinde, 9 Haziran tarihinde Tercan kongresi yapılmış, bu kongreye aynı heyetin dışında İl İdare kurulu üyelerinden Yusuf Ziya Ademhan da katılmıştır. İl heyetinin ve Tercan da kongre için toplanan teşkilat mensuplarının katılımlarıyla kongre gerçekleştirilmiş, yapılan kongre sonucunda ilçe başkanlığına mevcut başkan Arif Şahin yeniden seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyelerinde bir değişim olmamış ve teşkilat aynı isimlerle tekrardan yetkilendirilmiştir.²⁴⁷

Tercan kongresinden hemen sonra da Refahiye kongresi yapılmış, 11 Haziran tarihinde gerçekleştirilen kongreye, yine aynı heyet katılırken İl İdare Kurulu üyelerinden Nahit Özkutlu bunlara dâhil olmuştur. İl heyetinin ve Refahiye de kongre için toplanan teşkilat mensuplarının katılımlarıyla kongre gerçekleştirilmiş, diğer ilçelerde olduğu gibi Refahiye’de de mevcut başkan İdris Işık yeniden seçilmiştir. Mevcut ilçe idare kurulu üyelerinde bir değişim yaşanmamış ve tekrardan seçilmişlerdir.²⁴⁸ Adil Sağıroğlu, muhtemeldir ki İlçe kongrelerini yapmak üzere şehre gelmiştir, ilçe kongreleri tamamlandıktan hemen sonra şehirden ayrılmıştır.

Seçime az bir süre kala Adalet Partisinin de Erzincan teşkilatı kurulmuştur. Nevzat Çetintaş’ın başkan olarak atandığı Adalet Partisi teşkilatının yönetim kurulu ise şu isimlerden oluşmuştur: Kemal Erözkan, Vehbi Keser, Mustafa Güven, Mehmet Sarı, Hasan Akçay, Mehmet Karaman, Yusuf Yılmaz, Ömer Hatipoğlu ve Kazım Özsoy.²⁴⁹ Erzincan’da 5 Eylül günü de Memleketçi Serbest Parti kurulmuştur. Partinin kurucu üyeleri şu şekildedir. Vehbi Köksal Başkan olarak seçilirken, Yönetim kurulu üyeliklerine de; Ahmet Akçay, Osman Özgün, Talat Emiroğlu, Ahmet Muhtar Akkoyunlu, Atalay Dursun Önal, Mustafa Ergüder, Celal Bingöl, Dursun Bilkaç, Haydar Yurttaş ve Şerif Hırçan seçilmişlerdir.

Siyasi alt kültürde, özellikle Erzincan ölçekli küçük şehirlerde, görüldüğü üzere partilerin siyasal yükü ve partilerin yönetim kadroları çoğunlukla Milletvekillerinin uhdesinde kalmıştır. Partilere göre milletvekili temsilci sayısının az olması veya tek olmasının bunda önemli etken olduğu düşünülebilir. Zira aynı siyasi durumun, yıllardır kısmen de olsa devam ettiği görülmektedir.

²⁴⁷ Öz Erzincan, “Tercan CHP İlçe Kongresi Yapıldı”, 10 Haziran 1961.

²⁴⁸ Öz Erzincan, “Refahiye CHP İlçe Kongresi Yapıldı”, 12 Haziran 1961.

²⁴⁹ Kazankaya, “A. P Erzincan Teşkilatı Kuruldu”, 14 Eylül 1961.

2.1.3. 1961 Anayasa Referandumı ve Propaganda Süreci

27 Mayıs darbesi sonrası kurulan Milli Birlik Komitesi ve Kurucu Meclisin çalışmaları neticesinde hazırlanan Anayasa metni 27 Mayıs günü Kurucu Mecliste kabul edilerek 31 Mayıs günü Resmi Gazetede yayınlanmıştır.²⁵⁰ Resmi Gazetede yayımlanmış olsa da, halkoylamasının sonucuna göre yürürlüğe girmesi gerekiyordu. Yürürlüğe giren bir başka kanun da Cumhuriyet Senatosu ve Milletvekili seçim kanunu olmuştur. Kanunda belirlenen şartlara göre, Cumhuriyet senatosunun 150 üyesi bulunacak, senato üyesi seçimi çoğunluk sistemine göre ve tek dereceli olarak yapılacaktır. Milletvekili seçimi ise nisbi seçim sistemine göre yapılacak ve milletvekili sayısı da 450 olacaktır.²⁵¹ Tüm bu şartlar içerisinde kabul edilen anayasa metni için artık gözler halkoylamasına çevrilmiştir.

Milli Birlik Komitesinin 20 Haziran'da aldığı kararlar doğrultusunda, 9 Temmuz 1961 tarihinde Anayasanın kabul edilmesi için Halkoylaması yapılması teklifi kabul edilmiş²⁵² bu doğrultuda çalışmalar başlamıştır. Halkoylaması için tüm yurttaki hazırlıklar başlanmış, Erzincan'da da halkoylaması öncesinde anayasayı halka anlatmak için partiler, temsilciler meclisi üyeleri ve Kurucu Meclis üyeleri önemli çalışmalar yürütmüşlerdir. İl dışından gelen isimler gerek şehir merkezinde gerek ilçelerde halkla buluşmak suretiyle anayasayı halka anlatmaya başlamışlardır. Temsilciler Meclisi üyeleri Rauf Bayındır ve Lütfü Engin, Vali Yakup Yücel ile birlikte Çağlayan'a giderek orada Anayasayı ve ülkenin içerisinde bulunduğu durumu, siyasi yapılanmaları ve planlamaları detaylıca anlatmışlardır.²⁵³

Referandum öncesi dönemde şehre gelen siyasilerin ve temsilcilerin sayısı oldukça fazladır. Siyasi temsilcilerin yoğun bir şekilde şehirleri ziyaret etmelerinde ki temel mesele, Anayasayı halka anlatmaktır. Temsilciler meclisi üyeleri Rauf Bayındır ve Lütfü Engin'den sonra Osman Köksal Erzincan'a gelmiş, Anayasa mesaisi yürütmüştür. Osman Köksal il merkezinde halkla buluşurken diğer temsilci üyeler de aynı gün Üzümlü 'ye gitmişlerdir. Osman Köksal merkez mahalle muhtarları ve basın temsilcileri ile buluşurken, Halim Önalp ise Üzümlü meydanında halkla buluşarak

²⁵⁰ Milliyet, "Yeni Anayasa Resmi Gazete İle Yürürlüğe Girdi", 1 Haziran 1961.

²⁵¹ Öz Erzincan, "Cumhuriyet Senatosu ve Milletvekili Seçim Kanunu Dün Yürürlüğe Girdi", 31 Mayıs 1961.

²⁵² Cumhuriyet, "Anayasa 9 Temmuz'da Halkoyuna Sunuluyor", 21 Haziran 1961.

²⁵³ Birlik, "Anayasayı Halka Anlatmaya Çalışıyorlar", 1 Temmuz 1961.

Anayasayı tüm yönleriyle anlatıp evet oyu verilmesi için destek istemiştir. Devlet kurumlarının da bu süreçte yoğun mesai harcadığı görülmektedir. Temsilciler meclisi üyelerine destek olmak için il müdürleri de bu toplantılara iştirak etmiştir. Üzümlü ziyaretine, Nafia müdürü Şefik Karataş ile Eğitim müdürü Şevket Ural katılmıştır.²⁵⁴ Yapılan ziyaretlerde, Anayasa'yı anlatma meselesi en temel mesele olarak ele alınmış, Anayasa'nın kabul edilip uygulanabilirliği açısından önceki dönemlerde yürürlükte olan Anayasa ve önceki dönemi idare etmekle yükümlü olan Demokrat Parti iktidarı, hemen herkesin hedefi olmuştur. Yeni oluşturulacak siyasi ve hukuki yapılanmanın halka rağmen değil de halka göre olması için önceki dönemlerde yapılan uygulamaların yanlışlığı ve onların yıpranmışlığı üzerinde durularak halkın sürece destek vermesinin yeni dönemi oluşturmak açısından önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Osman Köksal şehirden ayrılmadan önceki son ziyaretlerinde; vilayet merkezi, 59. Topçu alayı ve Üzümlü'de de halkla buluşmuştur. Bu ziyaretlerinin ardından Tercan'a uğramış oradan da Erzurum'a geçmiştir.²⁵⁵

Anayasa Propagandası Sadece Temsilciler Meclisi üyelerinin ziyaretleri ile sınırlı olmamıştır. Siyasi partilerde Anayasa metni için propaganda faaliyetleri yürütmüşlerdir. Siyasi partilerin ağırlıklı propagandası radyo konuşmaları ile yapılmış, parti temsilcileri radyo konuşmaları üzerinden Anayasa ile ilgili düşüncelerini kamuoyuyla paylaşmışlardır.²⁵⁶ Anayasa metninin kamuoyunda kabul görmesi için Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinin yoğun gayretleri olmuştur. Anayasa, halkın görüşlerine uygun olsun ve halkın onayı alınsın diye büyük bir çaba söz konusu olmuştur. Yalnızca Erzincan'da değil Anadolu'nun dört bir tarafında Anayasa'nın halkoyuna sunulmasından önce şehirlere, ilçelere, bucaklara ve köylere kadar gidilmiş ve Anayasa metni halka anlatılmıştır. Diyanet işleri başkanlığı da, Anayasa ile ilgili olumlu görüşlerini yansıtan bir beyanat hazırlayarak ülkenin dört bir tarafına göndermiştir.²⁵⁷ Diyanetin beyannamelerinin özellikle Muhafazakâr seçmen üzerinde etkili olacağı düşünülmüştür.

²⁵⁴ Birlik, "M.B. K. üyesi Osman Köksal şehrimizde, Bayındır ve Önalp Üzümlüde konuştular", 3 Temmuz 1961.

²⁵⁵ Birlik, "M. Birlik Komite Üyesi Osman Köksal Ciminde Anayasayı Halka İzah Etti", 4 Temmuz 1961.

²⁵⁶ Birlik, "Siyasi Partilerin Radyo Konuşmaları Devam Ediyor", 4 Temmuz 1961.

²⁵⁷ Cumhuriyet, "Anayasaya 'EVET' kampanyası genişliyor", 2 Temmuz 1961.

Siyasi partilerin devam eden kongrelerinde de yine Anayasa propagandası etkili olmuştur.²⁵⁸ Özellikle Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın *Evet* oyunu dillendirmesi muhafazakâr camiada yankı uyandırmış, Gümüşpala'nın evet oyunu ifade etmesi din adamlarını da harekete geçirmiştir.

Temsilciler Meclisi adına Konya'da konuşan Kadri Kaplan'ın aşağıdaki ifadeleri, Anayasa'nın oylamaya kısa bir süre kala muhafazakâr seçmen tarafından kısmen de olsa benimsendiğini ortaya koyması açısından mühimdir:²⁵⁹

Biz Bu Anayasanın yepyeni bir ışık getireceğine ve mükemmelliğine Allah'a inanır gibi inanıyoruz. Seçimler yapıldıktan sonra iktidara hangi parti gelirse gelsin bu anayasaya uymak mecburiyetindedir.

Oylama günü yaklaştıkça parti liderleri ve parti temsilcilerinin propaganda faaliyetleri artmaya başlamıştır. CHP lideri İsmet İnönü radyoda, CKMP lideri Osman Bölükbaşı Kırıkkale'de ve AP lideri Ragıp Gümüşpala ise basın toplantısı düzenleyerek, oylama öncesi tüm görüşlerini ortaya koydukları birer konuşma yapmışlardır. Yaptıkları konuşmalarda Anayasa için neden evet? dediklerini ve neden evet denilmesi gerektiğini detaylı bir şekilde ifade etmişlerdir.²⁶⁰

27 Mayıs 1961 tarihinde Anayasanın kabul edilmesinden sonra başlayan propaganda faaliyetleri haziran ayının sonuna doğru yoğunlaşmıştır. İlk başlarda tarafsız veya sessiz kalarak propaganda sürecine dâhil olmayan bazı gruplar, propaganda süreci yaklaştıkça *Evet* oyu üzerinde karar kılarak faaliyetlerini artırmaya başlamışlardır. O dönemde siyasi partilerin geri planda kaldığını görmek mümkündür, parti temsilcileri ağırlıklı olarak radyo konuşmaları ile ön plana çıkmaya çalışmış, askeri darbe sonrası başlayan yasakların merkezi siyaset kurumu olmuştur. Dolayısıyla anayasanın belirlenmesi ve halkoyuna sunulması sürecinde siyasi partilerin çok etkili olamamasının da sebeplerinden biri de bu olmuştur. Darbe sonrası oldukça zayıflayan siyaset kurumu, etkinliğini ancak genel seçim sonrasında artırmaya başlamıştır. Genel seçim sonrası başlayan siyasal yumuşama, demokrasi ve milli irade açısından önemli bir zaman dilimini oluşturmaktadır. Seçim tarihine kadar etkisini gösteren Milli Birlik Komitesinin varlığı da önemli bir engel teşkil etmiştir.

²⁵⁸ Cumhuriyet, "Parti kongrelerinde Yeni anayasa övüldü", 3 Temmuz 1961.

²⁵⁹ Milliyet, "AP lideri ilk defa anayasa için evet dedi, Din adamları da faaliyete geçti", 2 Temmuz 1961.

²⁶⁰ Milliyet, "Üç Lider Anayasa İçin Konuştu", 3 Temmuz 1961.

2.1.4. 1961 Anayasa Referandumunu Sonuçları

9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan Anayasa referandumu, ülke tarihinde büyük bir katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye geneli % 81’lik bir katılımın²⁶¹ sağlandığı oylama da ilk neticeler seçimden hemen sonraki gün alınmaya başlamış ve % 65 civarı evet oyu ile Anayasa metni halk tarafından kabul edilmiştir.²⁶² Türkiye geneli Referandum sonuçları aşağıda ki tablo da detaylı olarak ifade edilmiştir.²⁶³

Tablo 2. 1: 1961 Anayasa Referandumunu Türkiye Genel Sonuçları

Sandık Sayısı	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy Sayısı	Geçersiz Oy Sayısı	EVET	HAYIR
56,049	12,747,901	10,321,111	10,282,036	39,075	6,348,092	3,933,944

Tablodan anlaşılacağı üzere, seçmenlerin $\frac{3}{4}$ ü seçime katılmıştır. Son haftalarda başlayan Evet propagandasının etkili olduğu görülmektedir. 10.321,111 oy kullanılırken bunun 3,933,944’ü hayır olarak neticelenmiştir. Askeri darbe sonrası tüm kurum ve kuruluşların tek elden idare edildiği düşünüldüğünde evet oyunun tüm bunlara rağmen beklenilenden az çıkması iki çıkarımı ortaya koymuştur. Birincisi, halkın tam anlamıyla sahiplenmediği bir durum mu söz konusuydu? Yoksa halka tam anlatılamadı mı? Her iki durumunda etkili olduğu anlaşılmaktadır.

9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan Referandumun Erzincan’daki sonuçları Türkiye ortalamasından farklıdır. Evet, oyunun yüksek çıkmasında basına yansıyan değerlendirmelere göre il idaresinin büyük etkisi olmuştur. Gerek Vali Yakup Yücel ve Vali Sadi Kazım Süer’in aktif çalışmaları, gerek Temsilciler Meclisi üyelerinin il ziyaretlerinin bu oranın artmasında etkisi olduğu görülmüştür.²⁶⁴ Aşağıdaki tabloda Erzincan’da seçim sonuçları detaylı olarak ifade edilmiştir.²⁶⁵

²⁶¹ Türkiye İstatistik Kurumu, *Halkoylaması Sonuçları 2007, 1988, 1987, 1982, 1961*, (Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları), Matbaası, 2008), s.197.

²⁶² Cumhuriyet, ‘‘Millet dün Anayasa’ya vakarla Evet dedi’’, 10 Temmuz 1961.

²⁶³ TÜİK, *Halkoylaması Sonuçları 2007, 1988, 1987, 1982, 1961*, s.2

²⁶⁴ Birlik, ‘‘Son Dakikada Bütün Merkez ve Köylerin Neticesi Belli Olmuştur’’, 10 Temmuz 1961.

²⁶⁵ DİE, *Anayasa Oylaması Sonuçları 15.07.1961*, (Ankara, Devlet İstatistik Matbaası, Yayın No:425, 1962), s.28.

Tablo 2. 2: Erzincan’da Referandum Sonuçları

	Sandık Sayısı	Kayıtlı Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy Sayısı	Geçersiz Oy Sayısı	EVET	HAYIR
Merkez	162	34,876	29,523	29,460	63	21,070	8,390
Çayırılı	73	11,144	10,586	10,562	24	7,361	3,201
İliç	60	7,046	6,350	6,335	15	4,650	1,685
Kemah	71	9,707	8,583	8,572	11	7,191	1,381
Kemaliye	71	8,516	7,496	7,481	15	5,982	1,499
Refahiye	122	15,434	12,831	12,831	-	11,036	1,795
Tercan	77	13,640	12,221	12,104	17	9,433	2,671
TOPLAM	636	100,363	87,490	87,345	145	66,723	20,622

Tablodan da anlaşılacağı üzere, Erzincan’da alınan sonuçlar Türkiye ortalamasının üzerinde olmuştur. Seçime katılım oranı % 87,2’dir. % 76,4’ü Evet oyu kullanırken, % 23,6’sı ise hayır oyu vermiştir. Kullanılan oylara bakıldığında geçersiz oy neredeyse yok denecek kadar az olmuş, tamamına yakını, %99,8 geçerli oy olarak kabul edilmiştir. Toplamda sekiz ilçe içerisinde sadece Refahiye de geçersiz oy çıkmamış ve kullanılan oyların tamamı geçerli olarak kabul edilmiştir. Diğer ilçelerde az da olsa geçersiz oylar sandığa yansımıştır. İlçeler bazında yapılan değerlendirmelere göre seçime katılım oranı en yüksek ilçe Çayırılı olurken en düşük katılım Refahiye’dedir. Evet, oyu % 86 ile en fazla Refahiye ilçesinde, hayır oyu ise % 30,3 ile en fazla Çayırılı ilçesindedir. Seçime katılım oranı ile Hayır oyu veya Evet oyu arasında ters bir orantı söz konusudur. Seçime katılım ne kadar fazla ise Evet oyu az, seçime katılım ne kadar az ise Evet oyu da o nispette fazladır. En az katılımın olduğu yer Refahiye, en az hayır oyunun kullanıldığı yer de yine Refahiye olması buna bir örnektir. Seçmen, nüfus oranına göre en fazla Çayırılı ilçesinde seçime katılım göstermiş ve en yüksek Hayır oyu Çayırılıdan çıkmıştır. Bir başka önemli sonuç da il ve ilçe merkezlerinde ki katılım oranı ile bucak ve köylerdeki katılım oranları arasında ki farktır. İl ve ilçelerin tamamında merkez de seçime katılım oranları bucak ve köylerdeki katılım oranlarından daha düşüktür.²⁶⁶ Kırsal bölgelerde seçime katılımın oldukça yüksek olmasının da sebebi ne olabilir? Bunu tam anlamıyla izah etmek mümkün

²⁶⁶ TÜİK, *Halkoylaması Sonuçları 2007, 1988, 1987, 1982, 1961*, (Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008), s.211-212.

olmasa da, kırsal bölgelerde herkesin bir arada yaşaması, ortak hareket etmeleri ve ortak karar vermeleri noktası sonuçları değerlendirme de önemli bir detay olarak görülebilmektedir. İnsanların kısa bir zaman içinde aynı eylemi gerçekleştirmeleri oldukça mümkündür. Örnek verecek olursak, merkez ilçeye bağlı Balıbey köyünde toplam seçmen sayısı 148 kişiden müteşekkil olup, oy kullanan seçmen sayısı ise 146'dır. Kullanılan oyun da % 99,3'ü Evet derken sadece bir kişi Hayır oyu kullanmıştır.²⁶⁷ Balıbey köyünün sonuçlarına bakıldığında, kırsal kesimlerde seçime katılımın yüksek olmasının kısmen seçmen sayısının az olması kısmen de herkesin dar bir alanda ve iç içe yaşaması ile izah edilmesi mümkün olabilmektedir.

2.2. 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri

2.2.1. Seçim öncesi Genel Durum ve Partilerin Seçim Beyannameleri

27 Mayıs darbesiyle Demokrat Parti iktidarı sona ermiş ve yeni bir dönem başlamıştır.²⁶⁸ Ordu'nun tamamen destek vermesiyle gerçekleştirilen darbe sonrası, Türk siyaseti yeni bir döneme geçmiştir.²⁶⁹ Darbe sonrası ülkeyi bir buçuk yıla yakın Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi idare etmiş, komite 12 Haziran'da geçici bir hükümet kurmuştur.²⁷⁰ Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinin çalışmaları sonucunda önce yeni bir anayasa yapılması kararlaştırılmış ve 1961 Anayasası hazırlanarak kabul edilmiştir.²⁷¹ Anayasa metninin ilanından sonra Referandum süreci başlamış ve 9 Temmuz 1961 tarihinde referandum gerçekleştirilmiştir.²⁷² Referandum ile halkın ekseriyetinin verdiği destekle Anayasa kabul edilmiş ve Türk siyasetinde yeni anayasa ile yeni bir dönem başlamıştır. Anayasanın kabulüyle başlayan normalleşme süreciyle birlikte, demokrasinin yeniden tebarüz ettirilmesi için hızla yapılacak genel seçim çalışmalarına başlanmıştır. Temsilciler Meclisi'nin aldığı karar neticesinde seçimlerin 15 Ekim tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır.²⁷³ 15 Ekim seçimlerine giden süreç, yeniden demokrasi yolculuğuna çıkış sürecidir. Seçim öncesi gündemin en önemli konusu mevcut siyasi partilerin yeniden yapılanması ve yeni siyasi partilerin

²⁶⁷ Birlik, "Merkez ve Merkez Köylerinin Oy Neticeleri", 13 Temmuz 1961.

²⁶⁸ Cumhuriyet, "Tarafsız Şahsiyetlerden Bir Kabine Kuruldu, Orgeneral Cemal Gürsel Başbakan Oldu", 29 Mayıs 1960.

²⁶⁹ Cumhuriyet, "Milli Birlik Komitesi Taahhütlerini Tekrarlıyor", 30 Mayıs 1960.

²⁷⁰ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 13. Baskı 2014), s.153-154.

²⁷¹ Cumhuriyet, "İkinci Cumhuriyetin Anayasası ve Seçim Kanunu Kabul Edildi", 29 Mayıs 1961.

²⁷² Cumhuriyet, "Millet dün Anayasa'ya vakarla Evet dedi", 10 Temmuz 1961.

²⁷³ Cumhuriyet, "Kurucu Meclis Seçimlerin 15 Ekim Günü Yapılmasına Karar Verdi", 22 Temmuz 1961.

kurulması olurken, 15 Ekim seçimlerine toplam da dört parti katılmıştır. Bu sürece katılan yeni siyasi partilerin kurulmasına 12 Haziran günü ilan edilen duyuru ile birlikte izin verilmiştir.²⁷⁴ Cumhuriyet Halk Partisi ile Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi mevcut siyasi partiler olarak bu sürece başlarken, darbe sonrası kurulan Adalet Partisi²⁷⁵ ile Yeni Türkiye Partisi²⁷⁶ ise yeni düzenin ilk siyasi partileri olarak ilk kez Türk siyasi hayatına adım atmışlardır. 1961 Anayasası yenilikleri de beraberinde getirmiş, Türkiye ilk kez senato ile tanışmış ve meclis ikiye bölünerek Millet Meclisi ve Senato olarak ayrılmıştır.²⁷⁷ Türk Milleti, 15 Ekim seçimlerinde bir ilki yaşamış ve Senato seçimlerini tecrübe etmiştir. Bu seçimlerin önceki seçimlerden en önemli farkı budur.

Yeni anayasaya göre seçim sisteminde önemli değişiklikler yapılmış, seçim sistemi ve seçme-seçilme durumları da değiştirilmiştir. Nispi temsil sistemi²⁷⁸ getirilmiş, milletvekili sayısı 450 olarak belirlenirken oy kullanma yaşı da yirmi bir olmuştur. Milletvekili seçilme yeterlilikleri de değiştirilmiş ve milletvekili seçilme yaşı da otuza çıkarılmıştır. Milletvekili adaylarının belirlenmesinde de önemli değişiklikler olmuş, Milletvekili adaylarını partilerin yerel teşkilatlarında yapılacak olan çalışmalara göre belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Senato üyelerinin sayısı da yüz elli olarak ilan edilmiştir.²⁷⁹

1961 seçimlerine dört parti katılmıştır: Cumhuriyet Halk Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Adalet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi. Seçim öncesi yayınlanan beyannameler, Türk siyasetinde ihtiyaçları, beklentileri ve vaatlerin hangi noktalarda kümeleneceği hususunda bir veri sunmaya çalışmıştır. Beyannamelere göre partilerin arasında bir değerlendirme yapılacak olursa en dikkat çeken hazırlığı Cumhuriyet Halk Partisi yapmış ve oldukça uzun ve detaylı hazırlanan bir beyanname ile halkın huzuruna çıkmıştır. Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partisinin de beyannameleri oldukça detaylı hazırlanırken, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin beyanı ise oldukça kısa beyanlar ve

²⁷⁴ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, s.179.

²⁷⁵ Milliyet, "Ankara'da Dün Altı Parti Kuruldu", 12 Şubat 1961.

²⁷⁶ Milliyet, "Dün 7 Parti Daha Kuruldu", 14 Şubat 1961.

²⁷⁷ Tekin Önal, "27 Mayıs İhtilalinin Geride Bıraktıkları ve İnönü Hükümetleri Döneminin Önemli İç Siyasi Gelişmeleri (1961-1965)", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1/1 (2017), s.10-25.

²⁷⁸ Ali Akyıldız, "Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 7 (2016), 127-148.

²⁷⁹ Işıl Tuna, "27 Mayısın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 20/4 (2020), s.227-230.

vaatlerden oluşmuştur. Seçim öncesi yayınlanan siyasi parti beyannameleri aşağıda detaylı bir şekilde sunulmuştur:

2.2.1.1. Yeni Türkiye Partisi Seçim Beyannamesi

Yeni Türkiye Partisi'nin en önemli seçim beyanı ekonomi alanında olmuştur. Ekonomik gelişimde özel teşebbüsü ön plana çıkarmış ve temel unsur olarak kabul etmiştir. Devletin ve milletin özel teşebbüsün tüm alanlarına destek vermesi gerektiği özellikle ifade edilmiştir. Kredi politikalarının, bütçe politikasının ve vergi politikasının yatırım harcamalarıyla örtüşmesi gerektiğini savunmuşlardır. Teknik bilgi ve yabancı sermayenin ülkeye girişi için her türlü kolaylığın sağlanması gerektiğini düşünürken, Sanayi yatırımlarını artırmak ve geliştirmek için, sermayenin bürokratik engellemelerden ve sınırlandırmalardan kurtarılmasını gerektiğini ve vergi muafiyetleri sağlanarak sermayenin kolayca harcanması gerektiğini özellikle ifade etmişlerdir. Eğitim konusu da ele alınmış, önceliği okur-yazar oranını artırmak ve eğitim faaliyetlerinin artırılması ve bunun dışında manevi ihtiyaçlarının giderilmesi de yine en temel meselelerden biri olmuştur. Din ve vicdan hürriyetinin genişletilmesi ve anlaşılabilir kılınması da yine seçim beyannamesinin önemli vaatlerinden biri olarak öne çıkmıştır.²⁸⁰

2.2.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi

Yatırım ve hızlı sanayileşme, özel teşebbüsün artırılması, durgunluğun sonlandırılarak iş alanlarının sayısını artırarak işsizliğin azaltılması ve sermaye ihtiyacının artırılması Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim beyannamesindeki önemli vaatler olmuştur. Dar gelirliyi koruyarak adil vergi sisteminin ihdas edilmesi, su kaynaklarının sayısının artırılması ve etkin kullanımın sağlanması ve bunun üzerine de zirai faaliyetlerin artırılması da özellikle beyan edilmiştir. Kamu verimini artırmak için kamusal alanlarda ıslahı öngörülmüş, verimli askerlik hizmetinin ihdas edilmesi gerektiğini savunarak Milli savunma alanında ki çalışmaların artarak devam etmesi gerektiği düşünce ortaya konulmuştur. Ayrıca, sağlık sisteminin geliştirilmesi de yine önemli seçim beyanlarından biri olmuş, merkezden taşra 'ya kadar her yerde sağlık sisteminin alt yapısının geliştirilmesi, doktor, hemşire, ebe sayısının artırılması ve yeni sağlık alanlarının inşa edilmesi de beyannamede öne çıkmıştır. Eğitim alanında ise

²⁸⁰ Milliyet, "YTP'nin Seçim Beyannamesi", 30 Eylül 1961.

Okur-yazar oranının artırılması en temel mesele olarak öne çıkarılırken, dar gelirliyi konut edindirme yöntemiyle konut sahibi yapmak, işçi haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak da beyannamenin önemli satır aralıklarını oluşturmuştur.²⁸¹

2.2.1.3. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Seçim Beyannamesi

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin en önemli seçim vaadi; *“Türkiye’de insan haklarını hâkim kılmak ve bunları güvenilir bir şekilde teminata bağlayacak bir devlet anlayışını geliştirmek”* üzerine inşa edilmiştir. Adaletin tam anlamıyla işlerliğini kazanması, adalet duygusunun ve anlayışının geliştirilmesi, cehaletle mücadele için eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, idari ve mülki teşkilatların revize edilerek geliştirilmesi, Türk silahlı kuvvetlerinin modernleştirilmesi, ziraatın geliştirilmesi ve modernleştirilmesi ve orman sayısının artırılması, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin seçim beyannamesinde öne çıkan önemli vaatler olmuştur.²⁸²

2.2.1.4. Adalet Partisi Seçim Beyannamesi

Adalet partisinin beyanında en çok öne çıkan başlık hukuk sistemi üzerine olmuştur. Adil ve istikrarlı bir hukuk sisteminin geliştirilmesi, hâkimler ve mahkemelere karşı güvenin artırılması en önemli beyanattır. Ordu’nun ve askerlik düzeninin yeniden ele alınması, vergi sisteminin değiştirilip gelirlere göre adil bir vergi sisteminin ihdas edilmesi, sanayinin geliştirilerek kalkınma hamlesinin oluşturulması önemli başlıklar olarak öne çıkmıştır. Ziraatın geliştirilmesi, makineleşmenin artırılması ve sulama alanlarının genişletilip etkin ve verimli bir sulama alanları oluşturulması da yine önemli beyanatlar arasındadır. Hayvancılık ve hayvancılığın yemleme ihtiyacının karşılanması, toprak reformu yapılarak arazilerin kullanılabilirlik oranının artırılması, tarla işçilerinin haklarının korunması ve genişletilmesi de başka önemli başlıkları oluşturmıştır. Ayrıca sosyal destek alanları oluşturularak ihtiyaçların giderilmesinin sağlanması, orman alanlarının genişletilmesi, eğitim ve sağlık sisteminin geliştirilmesi,

²⁸¹ “1961 Seçimleri Yeni Türkiye Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, ed. Mete Kaan Kaynar, Nurettin Kalkan, (Ankara: TBMM Basımevi, 2022), s.221-251.

²⁸² “1961 Seçimleri Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, ed. Mete Kaan Kaynar, Nurettin Kalkan, , s.253-254.

ulaşım alt yapısının geliştirilmesi, turizm politikasının geliştirilmesi Adalet Partisinin ön plana çıkan seçim vaatleri olmuştur.²⁸³

1961 seçimleri öncesi başlayan seçim hazırlıklarında, seçim beyannameleri önemlidir. Zira darbe sonrası Türk siyasetinde zarar gören müesses düzenin, güven kaybı yaşayan seçmenin ve ciddi bir yara alan Türk demokrasinin yeniden ihyası ve inşası açısından bu dikkate değer görölmüştür. Beyannamelerde vaat edilenler ile hayata geçirilenlerin tam örtüştüğü pek mümkün olmamıştır. Dört farklı partinin yarışında siyasi istikrarın oluşmayıp çoklu koalisyonun yönetime gelmesi, belki de vaatlerin yerine gelmemesinde ki en önemli sebeptir. Beyanlara bakıldığında, en uzun ve detaylı beyanat sunan parti CHP olmuştur. Bunda, CHP'nin Türk siyasi hayatında ki en tecrübeli parti olmasının payı yüksektir. Hem parti tecrübesi hem de partide görev alan siyasetçilerin tecrübesi, beyanların titiz ve nizami şekilde hazırlanmasında önemli bir sebeptir. CHP dışında, yeni olmasına rağmen Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisinin de seçim beyanı etkili ve nizami bir şekilde hazırlanmıştır. Seçim beyannamelerine bakıldığında en zayıf beyanat Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin beyannamesi olmuştur.

2.2.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

Yeni Türkiye Partisi yeni oluşturulmuş bir siyasi teşekköl olmasına rağmen, partinin genel başkanı Erzincan'ı ziyaret etmiştir. Yeni Türkiye Partisi lideri Ekrem Alican, parti kongresini yapmak üzere Erzincan'a gelmiş, "Turistik Lokanta" 'da partililerle akşam yemeğinde buluşmuş, sonrasında da basın mensuplarıyla bir basın toplantısı gerçekteşirmiştir.²⁸⁴ Ziyaretinin ikinci günü de parti kongresi yapılmış, Yenişehir Sinema salonunda partililerle bir araya gelerek partisinin Türk siyasetinde ki yerini ve partinin hedeflerini anlatmıştır. Partisini, Cumhuriyet Halk Partisinin karşısında konumlandıkları, Türk Siyasetinde iki partinin taban eksenli siyaset ürettiğini ve halk nazarında ciddi bir karşılıklarının oluşmaya başladığını dile getirmiştir. Ekrem Alican, Demokrat Parti'nin kapatılmasından sonra oluşan boşluğu doldurmak üzere bu yola girdiklerini ve hedeflerinin Demokrat Parti'nin mirasını

²⁸³ "1961 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi", içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, ed. Mete Kaan Kaynar, Nurettin Kalkan, s.257-282.

²⁸⁴ Birlik, Y. T. P Genel Başkanı Ekrem Alican Dün şehrimize Geldi", 17 Temmuz 1961.

sahiplenmek olduğunu da söylemiştir.²⁸⁵ Buradan anlaşılacağı üzere, Yeni Türkiye Partisinin ana hedefi Demokrat Partinin bıraktığı siyasi tabana hitap etmek üzerine planlanmıştır. Yeni Türkiye Partisi ile Adalet Partisinin seçim öncesi birleşme durumları ile ilgili olarak yoğun istikşafı görüşmeler yapılmış olsa da bu gerçekleşmemiş, gerek Adalet Partisi idare kurulundan gerek Yeni Türkiye Partisinden bazı isimler birleşme teklifine sıcak bakmamışlardır.²⁸⁶

Yeni Türkiye Partisinin il kongresinin yapıldığı günün ertesinde Cumhuriyet Halk Partisi kongresi yapılmıştır. İl kongresini gerçekleştirmek üzere Partinin eski genel sekreteri Kasım Gülek Erzincan'a gelmiştir. Kongreye onur konuğu olarak davet edilen Kasım Gülek'in dışında, İhsan Kabadayı (CHP Vilayet Bölge Müfettişi), Rauf Bayındır, Zeynel Gündoğdu, Nebile Cebeci (Şişli CHP Kadın Kolları Üyesi), Yusuf Ziya Ademhan, Mehmet Özcan, Adil Sağıroğlu ve Mehmet Bahattin Gül katılmıştır. Yapılan oylama sonucunda oyların çoğunluğunu alan mevcut başkan Alaattin Kırtıloğlu yeniden il başkanlığına seçilmiştir. Alaattin Kırtıloğlu'nun başkanlığında seçilen Cumhuriyet Halk Partisi il idare kurulunda asil üyeliklerde ise şu isimler yer almıştır: Mehmet Özcan, Mustafa Yıldırım, Remzi Yılmaz, Nahit Özkutlu, Şahap Yeşilkaya, Ahmet Kültür, Haydar Eryaşar, Ahmet Buyruk, Kazım Baydaş, Mustafa Çağa. Yedek kurulda ise; Aziz Polat, Ragıp Şefik Çalkavur, Eyüp Beşirci, Hüseyin Ercan, Lütfi Gürkan, Abbas Pektaş, Mehmet Bahattin Gül, Tahir Erdoğan, Süleyman Ercan ve Binali Subaşı.²⁸⁷

14 Eylül günü il seçim kurulunun yayınladığı bildiri de seçim propagandası ile ilgili sınırlar belirlenmiş, yayınlanan propaganda şartlarına göre; güneş battıktan sonra propaganda yapılması, umuma açık ve kalabalık yol güzergâhları, cami, kilise ve kamu idare binalarında propaganda yapılması yasaklanmıştır. Kapalı yerlerde toplantı yapmak isteyenlerin en fazla üçer kişilik heyetler halinde bu toplantıları yapması, kısıtlı bir süre içerisinde de bitirmesi istenmiş ve bu toplantıları idare etmek ve denetlemek üzere de zabıtarların görevlendirilmesi uygun görülmüştür. Belediye hoparlöründen belirli saatlerde tüm siyasi partilerin propagandasına açık olacak şekilde partilerin ve adayların da propaganda yapması kararlaştırılmış ve bedelini ödemek suretiyle böyle bir imkânın

²⁸⁵ Birlik, "E. Alican'ın Basın Toplantısı", 18 Temmuz 1961.

²⁸⁶ Milliyet, "A. P. İle Y. T. P Birleşmiyor", 17 Temmuz 1961, Milliyet, "A. P'nin Uzattığı Eli Y. T. P'liler Sıkmadı", 20 Temmuz 1961.

²⁸⁷ Birlik, "Şehrimiz C. Halk Partisi İl Kongresi Dün Yapıldı", 18 Temmuz 1961.

sunulmasına da izin verilmiştir. El ilanları, el broşürleri, duvar ilanları ve matbaa ilanları ile faaliyet yürütmek serbest bırakılmış, oy pusulasının dağıtılmasına da onay verilmiştir. Oy verme gününde her türlü alkollü içki satışı yasaklanmış, bütün eğlence yerlerinin kapatılması kararlaştırılmış ve güvenlik güçleri dışında kimse de ateşli silah bulundurulmaması istenmiş ve silah taşımak yasaklanmıştır. Tüm bu kararlar il seçim kurulunun onayı ile yayınlanmış ve vatandaşa duyurulmuştur.²⁸⁸ Belirlenen sınırlar ve propaganda şartları incelendiğinde siyasi yaşamın ve demokrasi kültürünün nasıl bir baskı altında kaldığı görülmektedir. Darbe sürecinin etkisinde ve darbe yönetiminin gölgesinde gerçekleştirilen seçimlerin, gerek öncesi gerek sonrası yoğun tertip ve sınırlandırmaları da beraberinde getirmesi bunu doğrular niteliktedir. Nitekim her türlü sınırlandırmaya ve yoğun tertibe rağmen 15 Ekim seçimleri, Türk Demokrasisi açısından bir dönüm noktasıdır. Bu anlayış ve beklentilerle gerçekleştirilen seçimde, sonuçlar ne olursa olsun kazanan Türk demokrasisi olmuştur. Türk Milleti tekrardan sandığa kavuşmuş, öz benliğini ve iradesini göstermiş ve Milli irade yeniden tecelli etmiştir.

Yüksek seçim kurulunun aldığı kararlara göre; seçimlerde iki türlü zarf kullanılması kabul edilmiş, Pembe ve Yeşil renkli zarfların kullanılacağı kararlaştırılmıştır. Pembe zarflar Milletvekili seçimleri, yeşil zarflar ise Cumhuriyet Senatosu seçimleri için belirlenmiştir.²⁸⁹ 15 Ekim 1961 seçimlerinde seçime bir ay kala partilerin adaylık başvuruları başlamıştır. Yeni Türkiye Partisinin 15 Eylül'de yapılacak olan adaylık delege seçimleri için toplam altı aday başvurmuştur.²⁹⁰ Sadık Perinçek (Erzincan Eski Milletvekili), Hüsamettin Atabeyli (Erzincan eski Belediye Başkanı), Refik Kurdoğlu (Erzincan Eski Belediye Başkanı), Binali Metin (YTP İl idare kurulu üyesi), Seyfettin Kavukçu (YTP İl idare kurulu üyesi) ve Hüseyin Balaban (YTP Çayırılı ilçe başkanı) başvurduğu 15 Eylül günü adaylık başvurusu yapmıştır.

Parti oylamasına toplam 565 delege katılmıştır. Bu delegelerin % 26'sı Merkez ilçe delege %73'ü ise diğer ilçe delegeleridir. İliç'in oylama neticesi zamanında yetiştirilemediği için değerlendirmeye alınmamıştır. 15 Eylül'de yapılan parti içi temayül yoklamasında Cumhuriyet Senatosu için Fehmi Baysoy ve Nusret Bayındır

²⁸⁸ Kazankaya, "Seçim Propagandası İle İlgili Tahditler", 14 Eylül 1961.

²⁸⁹ Kazankaya, "Seçimlerde Pembe Yeşil", 15 Eylül 1961.

²⁹⁰ Kazankaya, "Yeni Türkiye Partisinin Adayları Belli Oldu", 14 Eylül 1961.

aday olarak seçilmiştir, Fehmi Baysoy (Veteriner Müfettişi) Yeni Türkiye Partisinin Senato adayı olarak belirlenmiştir.²⁹¹ Milletvekilliği için de; Hüsamettin Atabeyli, Hüseyin Balaban, Binali Metin, Refik Kurdoğlu ve Seyfettin Kavukçu aday adayı olarak başvurmuş, oylama sonucunda Yeni Türkiye Partisinin adayları Hüsamettin Atabeyli ve Hüseyin Balaban olmuştur.²⁹² Oylama sonucunda en çok oyu Hüsamettin Atabeyli (486 oy) almış ve ikinci sıra adayı olarak belirlenmiştir. Hüsamettin Atabeyli'nin aldığı oyların % 25,5'i Merkez ilçeden, % 74,52i ise diğer ilçelerden gelmiştir. (Tercan 61 oy, Çayırılı 47 oy, Kemaliye 83 oy, Refahiye 110 oy, Kemah 61 oy). Oylama da en çok oyu alan ikinci aday da Hüseyin Balaban olmuştur. Balaban aldığı oyların % 17,2'si Merkez ilçeden, % 82,8'i ise diğer ilçelerden gelmiştir. (Tercan 56 oy, Çayırılı 70 oy, Kemaliye 53 oy, Refahiye 84 oy, Kemah 34 oy). Üçüncü olan aday ise 320 oy alan Seyfettin Kavukçu olmuştur. Seyfettin Kavukçu bu oyların % 29'unu Merkez ilçeden, %71'i de diğer ilçelerden gelmiştir. (Tercan 40 oy, Çayırılı 13 oy, Kemaliye 64 oy, Refahiye 70 oy, Kemah 40 oy).²⁹³

15 Eylül günü yapılan parti yoklamasında aday adayı olarak delege seçimlerine katılmamasına rağmen Sadık Perinçek Yeni Türkiye Partisinin birinci sıra adayı olarak belirlenmiştir. Bu durum, partilerin belli oranda genel merkez düzeyinde kontenjan aday kullandığını göstermektedir. Ayrıca, ilçe başkanı olarak yoklamaya katılmış olmasına ve merkez dışında bir bölgeden gelerek tanınırlık ve bilinirlik gibi bazı olumsuz siyasi şartlara rağmen Hüseyin Balaban'ın aldığı oy oldukça dikkat çekmiştir. Hüsamettin Atabeyli Çayırılı ilçesinde 83 oy alırken, Hüseyin Balaban kendi ilçesinde 70 oy almıştır. Çayırılı ilçe başkanı olarak başvurduğu delege seçimlerinde en fazla oyu alan ikinci aday olması ve Çayırılı ilçesinde siyaset yapmış ve o bölgenin içinden çıkmış birisi olarak kendi ilçesinde dahi birinci sırada seçilememiş olması epeyce tartışılmıştır. Ancak bu kadar olumsuz şartlara rağmen, ilçeden gelerek tüm ilin temsilci delegelerinden oy alabilmesi ve ikinci sırada delege seçimini kazanması da önemlidir.

13 Eylül günü ise Cumhuriyet Halk Partisinin adayları belli olmuş, senato ve milletvekilliği seçimleri için delege oylaması yapılmış, iki yüz seksen delegenin

²⁹¹ Birlik, Senato ve Milletvekilliğine Belli Olan Adaylar'', 14 Eylül 1961.

²⁹² Birlik, ''C. H. P Senato ve Milletvekilleri İle Y. T. P Senato ve Milletvekilliğine Seçilen Namzetlerin İsimleri'', 16 Eylül 1961.

²⁹³ Kazankaya, ''İlimiz Y. T. P Senato ve Milletvekili Üyeleri Seçildi'', 16 Eylül 1961.

katılımıyla oylama gerçekleştirilmiştir.²⁹⁴ Senato seçimleri için Rauf Bayındır ve Adil Sağıroğlu aday olarak belirlenmiş ve yapılan oylama sonucunda en fazla oyu alan Adil Sağıroğlu senato seçimleri için Cumhuriyet Halk Partisinin adayı olmuştur.²⁹⁵ Delege oylamasına bakıldığında Rauf Bayındır en fazla oyu Merkez ilçe delegelerinden alırken, Adil Sağıroğlu ise Refahiye, Kemah ve İliç bölgesinden almıştır. Adil Sağıroğlu'nun Kemah ve çevre ilçelerinden fazla oy almasının sebebi siyasette bölgeciliğin etkisi olarak değerlendirilebilir, zira Adil Bey'in Kemahlı bir aileye mensup olması, o bölgeden uzun yıllar boyunca siyaset yapmış bir ailenin temsilcisi olmasının etkisi yüksektir.²⁹⁶ Yukarıda ifade edilen bir başka benzeri durum Yeni Türkiye Partisinde yaşanmış; ancak oradaki sonuç ile ilgili durumun tam tersini söylemek mümkün olmuştur. Yeni Türkiye Partisi adayı olarak seçilen Hüseyin Balaban'ın durumu farklı sonuçla neticelenmiş; Adil Sağıroğlu kendi ilçesi ve çevre ilçelerden yoğun destek alırken, Hüseyin Balaban aynı yoğun desteği kendi ilçesinden görememiştir. Oylama sonucunda seçilen Adil Sağıroğlu Erzincan'ın eski Milletvekili ve Temsilciler Meclisi üyesi olarak yeni döneme aday olmuştur.²⁹⁷

Cumhuriyet Halk Partisi'nde milletvekili adaylığı için toplam da on iki aday başvuru yapmıştır: Naci Yıldırım (eski Milletvekili), Cemal Işık (eski Milletvekili), Alaattin Kırtıloğlu (CHP İl Başkanı), Mustafa Yıldırım (CHP İl İdare Kurulu Üyesi), Mehmet Özcan (CHP İl İdare Kurulu Üyesi), Mehmet Bahattin Gül (CHP İl Haysiyet Divanı Başkanı), Remzi Yılmaz (CHP İl İdare Kurulu Üyesi), Naci Gürkan (Ticaret Odası Başkanı), Ahmet Cemal Akan, Yusuf Ziya Ademhan (CHP İl İdare Kurulu Üyesi), Ali Osman Akyol (Devlet Demir Yolları Personel Dairesi Sicil Şefi), Zeynel Gündoğdu (Tüccar) ve Abdullah Şeref Başaran (Tüccar).²⁹⁸ Milletvekilliği için yapılan delege oylamasının sonuçlarına göre aday olarak; Zeynel Gündoğdu, Naci Yıldırım, Mustafa Yıldırım ve Alaattin Kırtıloğlu seçilmiştir.²⁹⁹ Görüldüğü üzere 15 Ekim 1961 seçimleri için en fazla adaylık başvurusu alan parti Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur.

²⁹⁴ Öz Erzincan, "C. H. P Senato ve Milletvekili Adayları Dün Seçildi", 16 Eylül 1961.

²⁹⁵ Birlik, "C. H. P Senato ve Milletvekilleri ile Y. T. P Senato ve Milletvekilliğine Seçilen Namzetlerin İsimleri", 16 Eylül 1961.

²⁹⁶ Kazankaya, "Vilayetimizde CHP M. Vekilleri ve Senato Üyesi Seçimleri Yapıldı", 16 Eylül 1961.

²⁹⁷ Birlik, "CHP Senato ve Milletvekili Adaylığına Belli Olan Namzetler", 13 Eylül 1961.

²⁹⁸ Öz Erzincan, "CHP Senato ve Milletvekili Adayı Namzetleri Belli Oldu", 13 Eylül 1961.

²⁹⁹ Birlik, "C. H. P Senato ve Milletvekilleri ile Y. T. P Senato ve Milletvekilliğine Seçilen Namzetlerin İsimleri", 16 Eylül 1961.

On iki aday adayının katıldığı delege seçimleri sonucuna göre adaylar belirlenmiş ve seçim propagandası da 10 Eylül itibarıyla başlamıştır.³⁰⁰

Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili adaylarından Zeynel Gündoğdu, adaylık için çok şans tanınmasa da birinci sıra adayı olmayı başarmıştır. Gündoğdu'nun kısa süre içinde parti tabanıyla bütünleşmesi ve oy verecek olan delegeler üzerindeki etkisinin ortaya çıkmasında basın aracılığıyla yapmış olduğu röportajların ve propagandaların etkisi fazladır. Basın röportajlarında delegelere; ‘‘Halktan Hak uğruna mücadele etmelerini, hizmet ehli kim ise ona oy vermelerini ve kendisinin de neden tercih edilmesi gerektiğiyle’’ ilgili olarak ortaya koymuş düşünceleri ve genel ifadelerin tesiri oldukça yüksek olmuştur. Ancak bu olumlu etkiyi oluşturan başka sebepler de olabilir, zaman ve sonuç bağlamında yapılan değerlendirmelere bakıldığında basın aracılığıyla halkla temas kurmuş olması aday adaylığı süreci ve adaylık sürecinde kendisine büyük destek sağlamıştır. Diğer adayların bu yöntemi çok tercih etmediği görülmüştür. Parti aday adaylığı sürecinde, delegenin belki de en çok temas ettiği ve karşılaştığı isim il başkanı sıfatıyla Alaattin Kırtıloğlu'dur, ancak yapılan oylama bunun tersi şekilde sonuçlanmıştır. Alaattin Kırtıloğlu delegenin tercihinde adaylık listesinde son sırada yer almıştır.³⁰¹ Alaattin Kırtıloğlu, şehrin eşraf ailelerinden biri olmasına ve uzun süre aktif siyaset içerisinde bulunmasına rağmen, seçmenin ön seçim tercihinde seçilecek sıralamaya erişecek yeterliliği elde edememesi tartışılabilir sonuçları beraberinde getirmiştir.

Adalet Partisinin Erzincan il teşkilatı kısa süre önce kurulmuş olmasına rağmen, il yönetimi, Adalet Partisi Genel Merkezi tarafından alınan ani bir kararla lağvedilmiş ve yeni bir teşkilat kurulması kararlaştırılmıştır. İl başkanı olarak kısa süre önce ataması yapılan Nevzat Çetintaş'ın görevine son verilmiş ve yerine Nusret Bayındır atanmıştır. Nusret Bayındır, bu tarihten kısa bir süre öncesine kadar Yeni Türkiye Partisinin Senato adayı iken orada yeterli desteği alıp seçilemeyince Adalet Partisine geçiş yapmış ve kısa süre içinde de İl Başkanı olarak atanmıştır. Partiler arası geçişlerin kolay ve hızlı olabildiğini görmek açısından yaşanan bu olay oldukça somut bir örnektir.

Diğer partilerden sonra Adalet Partisi Milletvekili adaylık süreci de netleşmiş ve İl Başkanı olarak kısa süre önce ataması yapılan Nusret Bayındır birinci sıra adayı,

³⁰⁰ Cumhuriyet, ‘‘Siyasi Partiler 10 Eylül Günü Propagandaya Başlayacak’’, 22 Temmuz 1961.

³⁰¹ Öz Erzincan, ‘‘Aday Yoklamaları ve Delegenin Tutumu’’, 15 Eylül 1961.

Veysel Varol ise ikinci sıra adayı olarak, senato adayı olarak da Rıfat Sami Ertekin belirlenmiştir.³⁰²

Parti kongreleri, delege seçimleri ve adayların belirlenmesinden sonra seçim faaliyetleri başlamıştır. İl seçim kurulu bir bildiri yayımlayarak seçim de faaliyet gösteren siyasi partiler için propaganda alanları oluşturmuş, Erzincan Orduevi karşısında bulunan boş otopark açık propaganda alanı, yani miting alanı olarak, hoparlör ile duyuru yoluyla propaganda yeri olarak da Buğday Meydanı belirlenmiştir. Hangi partinin hangi gün ve hangi saatlerde propaganda yapacağı detaylı olarak il seçim kurulu tarafından belirtilmiştir. Duvar yazıları ve duvar afişlerinin kullanım alanı için Yenişehir sinemasının güney cephesinin kullanılması kararlaştırılmış, seçim faaliyeti yürüten dört siyasi parti ve bağımsız adaylar duvar afişleriyle propaganda yapmak amacıyla bu duvarı kullanmışlardır. Seçim propagandaları 26 Eylül günü resmi olarak başlamıştır.³⁰³

Seçim propaganda süreciyle birlikte partilerin il ve ilçe ziyaretleri de başlamıştır. Yeni Türkiye partisi adayları Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek ve Hüseyin Balaban Tercan'ı ziyaret etmiş, orada partilerinin hedeflerini ve beklentilerini ortaya koyarak Tercan halkından destek istemişlerdir. Aynı gün senato adayı Fehmi Baysoy ise Refahiye'yi ziyaret etmiştir. Adayların ilçe ziyaretleri birkaç gün sürecek şekilde planlanmış ve gittikleri yerlerde en az iki gün kalmışlardır.³⁰⁴ Yeni Türkiye Partisi adayları bu ilçelerdeki ziyaretlerinin ardından birkaç gün sonrada Kemaliye ve İliç'i ziyaret etmişler, senato adayı Fehmi Baysoy Kemaliye'yi ve İliç'i, Hüsamettin Atabeyli ve Sadık Perinçek ise Refahiye ve Kemah'a ziyarette bulunmuştur.³⁰⁵ Erzincan'da seçime dört parti katılmasına rağmen gerek il içi gerek ilçe ziyaretlerinde öne çıkan sadece iki parti olmuştur: Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi. Bu iki partinin adayları yoğun bir seçim kampanyası yürütmüş, Cumhuriyet Halk Partisi köklü ve tecrübeli parti olması hasebiyle, hem teşkilatlanma noktasında güçlü kalabilmiş hem de taban siyasetini muhafaza ederek güçlendirmiştir. Yeni Türkiye partisi, Demokrat Parti'nin mirasını elde etmek ve o taban üzerine siyaset yapmak hedefiyle yola çıkmış

³⁰² Öz Erzincan, "Adalet Partisi Erzincan İl İdare Heyeti Yeniden Teşekkül Ettirildi", 2 Ekim 1961.

³⁰³ Kazankaya, "S. Partilerin ve Bağımsızların 21 Günlük Propaganda Mesaisi Tespit Edildi", 26 Eylül 1961.

³⁰⁴ Kazankaya, "YTP'nin Adaylarından 3 Tanesi Tercan'a Gittiler", 27 Eylül 1961.

³⁰⁵ Kazankaya, "İlimiz YTP adayları Kazaları Ziyarete Devam Ediyorlar", 6 Ekim 1961.

bir siyasi hareket olduğundan dolayı hızlı ve etkin bir şekilde seçim çalışmalarına başlayarak geriden geldiğinin de farkında olarak yoğun bir seçim süreci geçirmiştir.

Seçim günü yaklaştıkça propaganda faaliyetleri de hızlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi eski genel sekreteri Kasım Gülek miting yapmak üzere Erzincan'a gelmiş, daha önceden belirlenmiş olan miting alanında dört yüz veya beş yüz kişilik bir grubun katılımıyla parti mitingini gerçekleştirmiştir. Mitingin açılış konuşmasını İl Başkanı Alaattin Kırtıloğlu yapmış, sonrasında Kasım Gülek söz alarak³⁰⁶ Erzincan'ın imarı meselesini gündeme taşımış ve bu konuda yapılması gerekenleri detaylıca ifade etmiştir. 1939 depreminden sonra Erzincan'ın yeniden inşası ve ihyası meselesinin önemle üzerinde durmuş³⁰⁷, seçim vaadi olarak Erzincan'a bir baraj yapılması sözünü vermiştir.³⁰⁸ Adalet partisi henüz teşkilatlanmasını yeni tamamlamış olan bir siyasi parti olarak bu sürece dâhil olmuş olmasından dolayı propaganda faaliyetlerinde kısmen geri kalmıştır. Ancak bu durum, siyasi rekabeti farklı bir noktaya taşımış kendilerine rakip olarak gördükleri Yeni Türkiye Partisini de engelleme gayreti içerisinde olmuşlardır. Adalet Partisinin, seçimde kendisinin kazanamayacağını dolayısıyla Yeni Türkiye Partisinin de çok fazla oy alıp güçlenmesinin önüne geçmek için Adalet Partili bazı yetkililer bazı muhtelif bölgelerde "*şayet bize oy vermezseniz CHP'ye oy verin*" diye açıkça telkinde bulunmuşlardır. Bu durum, iki parti arasında iş birliği mi söz konusu oluyor diye tartışma yaratmış ve seçim gününe kadar aralarında ki tartışmalar yoğun bir şekilde devam etmiştir.³⁰⁹

Adalet Partisi'nin, siyasi hayatta var olabilmek adına kendilerine hedef kitle olarak Demokrat Parti tabanını aldığı aşîkârdır. Dolayısıyla, Demokrat Parti tabanının mirası üzerine odaklanmış olması Adalet Partisi ile Yeni Türkiye Partisini sürekli olarak karşı karşıya getirmiştir. Önce bu iki partinin birleşmesi teklifi konuşulmuş, sonrasında ayrı ayrı seçime girmeleri kararlaştırılmış, seçim sürecinde de ikisi arasında kıyasıya bir rekabet söz konusu olmuş ve en çok oyu alabilmek adına yoğun siyasi mücadeleler yaşanmıştır. Siyasi olarak hedef kitlesi aynı olan iki partinin birbirlerini desteklemek yerine birbirlerini engellemek üzerine siyaset üretmiş olmaları da bunu doğrular niteliktedir. Her ne kadar Adalet Partisi mensupları seçileceklerine inanmayıp Yeni

³⁰⁶ Kazankaya, "CHP'nin Açık hava Mitinginde Kasım Gülek Konuştu", 4 Ekim 1961.

³⁰⁷ Birlik, "Kasım Gülek İlimizde Olgun Bir Partici Sıfatı İle Konuştu", 4 Ekim 1961.

³⁰⁸ Öz Erzincan, "Niçin Erzincan'da Bir Baraj Kurulmasın", 4 Ekim 1961.

³⁰⁹ Kazankaya, "A. P ile CHP İşbirliği mi yapıyor?", 9 Ekim 1961.

Türkiye Partisini engellemek üzerine çalışmış olsalar da yine faaliyetlerini yürütmeye devam etmişler ve şehir mitingi yaparak halka kendilerini anlatmayı da ihmal etmemişlerdir. Seçimden 1 hafta önce, miting alanı olarak belirlenen alanda altmış veya yetmiş kişilik bir grubun katılımıyla bir miting yapılmış, mitingde senato adayı Rıfat Sami Ertekin ve Milletvekili adayı Veysel Varol halka hitap etmiştir. Diğer aday Nusret Bayındır ise konuşma yapmamıştır.³¹⁰ Nusret Bayındır'ın neden konuşmadığı ile ilgili kesin bir malumat yoktur, ancak beklenen kalabalığın ve seçim öncesi siyasi heyecan oluşturacak havanın oluşmamış olması konuşma yapmamasını etkilemiş olabilir, çünkü Nusret Bayındır Yeni Türkiye Partisinden aday olamayınca Adalet Partisine hızlı bir geçiş yapmış ancak beklediği yoğunluğu bulamamıştır. Sonuç olarak Erzincan'da Adalet Partisinin hiçbir adayı seçilememiş ve parti beklenen olumlu etkiyi kısa sürede oluşturamamıştır.

Siyasi partilerin tüm ziyaretleri, propaganda faaliyetleri ve çalışmaları tamamlanmış ve 15 Ekim günü halk sandığa gitmiştir. Darbe sonrası halkın kendi iradesini ortaya koyması ve tekrardan milli iradeyi yeşertmek adına bu seçim önemli bir dönüm noktasıdır. Halkın iradesi belli bir aradan sonra yeniden tecelli etmiştir. Ancak Türkiye genelinde alınan sonuçlar hiçbir siyasi partiyi tek başına yetkili kılmamıştır.³¹¹ Demokrasinin yeniden doğuşu ve milli iradenin yeniden tecelli ettiği bu seçim beklentiyi karşılamamış, Türkiye geneli dört partinin katıldığı seçimlerde alınan sonuçlar Türkiye siyaseti adına çok umut verici olmamış, hükümet kurma yetkisi elde edecek kadar hiçbir siyasi partinin yeterliliği sağlayacak oy alamamış olması da birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Siyasi partilerin yeterince kendilerini halka anlatamamış ve propaganda faaliyetlerini yeterince yerine getirememiş olmaları ve bir buçuk yılı aşkın bir süre ülke siyasetinin darbe etkisinde kalmış olması bu sonucu etkileyen önemli sebeplerdir. Darbe sonrası kurulan Yassıda mahkeme kararları eleştirilmesin diye alınan önlemler, siyasi partilerin eleştiri ve propaganda gücünü de kısıtlamıştır. Dolayısıyla seçim kampanyası dar kapsamlı ve sınırlı bir süreç içerisinde

³¹⁰ Kazankaya, "Dün Saat 11'de A. P'si Ordu Evi Karşısında Miting Yaptı", 10 Ekim 1961.

³¹¹ Milliyet, "KOALİSYON", 16 Ekim 1961.

ilerlemiştir.³¹² Ancak tüm bunlara rağmen, 15 Ekim 1961 seçimleri, askeri idare yönetiminden milli iradeye geçişte bir bağlantı oluşturmuş, bir köprü kurmuştur.³¹³

2.2.3. 15 Ekim 1961 Senato ve Milletvekili Seçim Sonuçları

15 Ekim 1961 seçim sonuçları, Türkiye genelinde dört partinin ve bağımsız adayların katılımıyla gerçekleştirilmiş, hiçbir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğu sağlayamadığı için koalisyon hükümetleri kurulmuştur.³¹⁴ Türkiye geneli ve Erzincan il geneli seçim sonuçları³¹⁵ aşağıdaki tablolarda detaylı olarak ifade edilmiş ve tablodaki veriler sonuçları itibariyle değerlendirilmiştir:

Tablo 2. 3: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)³¹⁶

	1960 Nüfus	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Milletvekili Seçim Sonuçları	27.818.248	12.925.395	10.522.716	% 81	10.138.035
Senato Seçim Sonuçları	27.818.248	12.926.837	10.319.659	% 81	10.032.530

Tablo 2. 4: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	3.527.435	% 34,8	158
Cumhuriyet Halk Partisi	3.724.752	% 36,7	173
Yeni Türkiye Partisi	1.391.934	% 13,7	65
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	1.415.590	% 14	54
Bağımsız	81.732	% 0,8	-
Toplam	10.141.443	% 100	450

³¹² Milliyet, “Bölükbaşı, Gümüşpala’ya Dün Ağır Bir Cevap Verdi”, 3 Ekim 1961.

³¹³ Işıl Tuna, “27 Mayıs’ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Seçimleri”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XX/40 (2020): 245.

³¹⁴ Milliyet, “KOALİSYON”, 16 Ekim 1961.

³¹⁵ DİE, *Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları 15.10.1961*, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:434, 1964), s.6-8.

³¹⁶ DİE, *15.10.1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları*, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:463, 1964), s.2-3.

Tablo 2. 5: 15 Ekim 1961 Seçimleri Türkiye Senato Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Senatör Sayısı
Adalet Partisi	3.560.635	% 34,5	71
Cumhuriyet Halk Partisi	3.734.285	% 36,1	36
Yeni Türkiye Partisi	1.401.637	% 13	27
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	1,350.892	% 12,5	16
Bağımsız	39.558	% 3,9	-
Toplam	10.087.007	% 100	150

Tablo 2. 6: Erzincan’da 15 Ekim 1961 Milletvekili Seçim Sonuçları ³¹⁷

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	35.400	28.434	27.520	1.688	12.616	12.476	490	250
Çayırılı	11.158	9.444	9.241	206	3.870	5.005	156	4
İliç	7.082	6.190	6.037	418	2.651	2.831	137	-
Kemah	10.002	8.463	8.248	549	4.732	2.554	311	2
Kemaliye	8.770	7.311	7.165	105	3.618	3.187	155	-
Refahiye	15.529	12.311	12.132	368	6.193	5.185	272	114
Tercan	13.792	11.306	11.043	359	5.738	4.795	127	4
TOPLAM	101.733	83.466	81.936	3.893	39.438	36.033	1.648	374

³¹⁷ DİE, 15.10.1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:463, 1964), s.9.

Tablo 2. 7: Erzincan'da 15 Ekim 1961 Senato Seçim Sonuçları ³¹⁸

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	35.400	28.438	26.770	1.056	10.298	15.416	-	-
Çayırlı	11.158	9.495	9.115	223	3.870	5.282	-	-
İliç	7.082	6.190	5.900	309	2.749	2.842	-	-
Kemah	10.002	8.463	8.181	402	4.767	3.012	-	-
Kemaliye	8.770	7.317	7.120	2	3.865	3.253	-	-
Refahiye	15.529	12.303	11.865	310	5.228	6.327	-	-
Tercan	13.792	11.313	10.909	310	4.938	5.661	-	-
TOPLAM	101.733	83.519	79.861	2.612	35.456	41.793	-	-

Yukarıdaki tablolar da görüldüğü üzere; 15 Ekim 1961 seçimleri Türkiye genelinde % 81 oranında katılımla gerçekleştirilmiştir. Toplam da dört partinin katıldığı seçimlerde, aynı anda hem senato üyeleri hem de milletvekilleri seçimi yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi en fazla oyu alarak birinci parti olmuş, yeni kurulan Adalet Partisi de oldukça yüksek bir oy almış ve kısa sürede kurulmasına rağmen seçimde beklenmedik şekilde yüksek bir sonuç elde etmiştir. Yeni kurulmuş olan bir diğer parti olan Yeni Türkiye partisi ise % 13,7 oranında oy ile en az oy alan parti olmuştur. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ise % 14 oranında oy almıştır. Erzincan'da seçime katılım oranı %83,4 olmuş, bu oran Türkiye geneli katılım oranının üzerine çıkmıştır. Türkiye geneli seçim sonuçları yukarıda ki tablolarda ifade edildiği şekilde ortaya çıkmış olsa da Erzincan'da seçim sonuçları farklılık arz etmiştir. Adalet Partisi Türkiye genelinde oldukça yüksek oy alarak ikinci parti olurken, Erzincan'da düşük oranda oy almıştır. Adalet partisinin tam teşkilatlanma sağlamadan seçimlere girmiş olması ve seçim öncesi teşkilatlarda sürekli değişiklikler yapılmış olması ve başka partilerden aday olarak gösterilmeyip Adalet Partisinden aday olarak seçime girmiş olan adayların varlığı bu sonucu ortaya çıkaran önemli sebepler olarak değerlendirilebilir. Nihayetinde seçmen açısından istikrar önemlidir, sürekli değişim içerisinde kalınması Adalet partisi adaylarını yıpratmış, bu durum doğal olarak sandığa da yansımıştır. Yeni Türkiye

³¹⁸ DİE, 15.10.1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları, s.9.

Partisi adaylarının ise halk nezdinde tanınır olmaları sonuçları değiştirmiş, bu durumu Adalet partisi ile Yeni Türkiye Partisi arasındaki farkın oluşmasında bir başka sebep olarak değerlendirmek mümkün olmuştur. Senato üyeliği seçim sonuçları da farklı şekilde neticelenmiş, bu sonuçlara göre en fazla oyu Yeni Türkiye Partisi birinci parti olurken, Cumhuriyet Halk Partisi ikinci parti, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ise üçüncü parti olmuştur.

Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi, her ikisi de iki milletvekili ve bir kazanmıştır. Yeni Türkiye Partisi'nin senato adayı Fehmi Baysoy ve Cumhuriyet Halk Partisi adayı Adil Sağıroğlu senato seçimlerini kazanırken; Yeni Türkiye Partisi adayları Hüsamettin Atabeyli ve Sadık Perinçek, Cumhuriyet Halk Partisi adayları Zeynel Gündoğdu ve Naci Yıldırım ise milletvekili olarak seçilmişlerdir. Türkiye geneli oldukça yüksek oy alan Adalet Partisi Erzincan'da milletvekili veya senatör çıkaramamıştır.³¹⁹

2.2.4. 15 Ekim 1961 Seçimlerinde Seçilen Milletvekilleri ve Senatörler

Seçim sonuçlarına göre Erzincan'dan iki Senatör ve dört Milletvekili çıkmış, milletvekillerinin ikisi Cumhuriyet Halk Partisi'nden diğer ikisi ise Yeni Türkiye Partisi'nden seçilmiştir. Senatör adaylarının da biri Cumhuriyet Halk Partisi'nden diğeri de yine Yeni Türkiye Partisi'nden seçilmiştir. Erzincan'da 1961 seçimlerinde, 1957 seçimlerine göre siyasi yönetim açısından büyük bir değişim yaşanmıştır. Bir önceki seçimde şehrin altı milletvekilinin tamamını elde eden Cumhuriyet Halk Partisi, bu başarısını 1961 seçimlerinde devam ettirememiştir.³²⁰ Sosyal-politik değişimlerin yaşanmasında birçok sebep etkili olmuştur, ancak 27 Mayıs darbesinin yaşanmış olması, Demokrat Parti iktidarının sonlarına doğru oylarını artıran Cumhuriyet Halk Partisi için de istenilen sonucu ortaya koymamıştır. 15 Ekim 1961 seçimlerine kadar Cumhuriyet Halk Partisi'nin Erzincan'da altı milletvekili varken, darbe sonrası yapılan ilk genel seçimde partinin oyları da Milletvekili sayısı da düşmüştür. Demokrat Parti'nin siyasi mirasını elde etmek ve bu tabana ve zemine göre siyaset üretmeye çalışan Adalet Partisi ile Yeni Türkiye Partisi seçimlerde beklenildiğinden daha fazla oy

³¹⁹ Kazankaya, "Erzincan'da Seçimlerin Kati Neticesi Belli Oldu", 17 Ekim 1961.

³²⁰ Erdem Yavuz, "Erzincan'da Üç Seçim: 1950-1954-1957 Genel Seçimleri", içinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editör Erdem Yavuz, Yusuf Ziya Keskin (Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları, 2019), s.264-265.

olarak Türk siyasi hayatına adım atmışlardır. Erzincan'da Cumhuriyet Halk Partisi ile Yeni Türkiye Partisi'nin adayları arasında ki oy farkı düşük olsa da bir önceki seçimden sonra dört yıllık süreçte ortaya çıkan seçim sonucu büyük bir değişim sağlamıştır. Seçim sonuçlarına göre Milletvekili ve Senatör olmaya hak kazanan isimler aşağıda detaylı olarak ifade edilmiştir:

2.2.4.1. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri

2.2.4.1.1. Süleyman Hüsametdin Atabeyli

1922 yılında İstanbul'da doğmuştur.³²¹ Anne adı Faika, baba adı Abdülgani'dir. Abdülgani Bey, eski bir asker olup, Yemen cephesinde ve Sarıkamış harekâtında Alay komutanı olarak görev yapmıştır. Hüsametdin Bey ilk ve orta tahsiline Erzincan'da başlamış, liseyi de İstanbul Haydarpaşa lisesinde tamamlamıştır. 1947 yılında İstanbul Üniversitesi hukuk fakültesinden mezun olmuştur.³²² Mezun olduktan sonra kısa bir süre serbest avukat olarak çalışmış, 1954-1957 yılları arasında Erzincan belediye başkanlığı görevini yürütmüştür. 27 Mayıs darbesinden önce Demokrat Parti üyesi olmuş, darbe sürecine kadar il başkanlığı görevinde bulunmuştur.³²³ 27 Mayıs darbe sonrasında belli bir dönem siyasi yasaklı olarak kalmış, siyasi yasakların kaldırılmasının ardından Yeni Türkiye Partisi Erzincan il teşkilatını kurmuştur.³²⁴ 1960 yılında pancar kooperatifi başkanlığını yürütmüştür. 1961 genel seçimlerinde de Yeni Türkiye Partisi adayı olarak Milletvekili seçilmiştir.³²⁵ Evli ve iki çocuk babasıdır.³²⁶ Hüsametdin Bey'in ilk dönemde en çok üzerinde durduğu mesele, Fırat nehri üzerinde yapılması planlanmış olan *Fırat I ve Fırat II köprülerinin* inşası meselesi olmuştur. Bu konuyla alakalı olarak meclise soru önergesi vermiş, konunun ehemmiyetini defaten dile getirmiştir.³²⁷ Kendi kaleminden yazmış olduğu "*Penceremden Gördüklerim*" isimli bir hatıratı vardır.

³²¹ Menderes Çınar vd., *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV*, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları no:147, 2012), s.1792.

³²² TBMM Arşivi, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:147.

³²³ Öz Erzincan, "Hüsametdin Atabeyli'nin Riyasetinde Yeni Bir Müteşebbis İdare Heyeti Teşekkül Ettirildi", 9 Mart 1960.

³²⁴ Hüsametdin Atabeyli, *Penceremden Gördüklerim*, (İstanbul: Arayış Yayınları, 2006), s.60

³²⁵ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:147.

³²⁶ Menderes Çınar vd., *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV*, s.1792.

³²⁷ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 17. Cilt, 86. Birleşim, s.264.

2.2.4.1.2. Mehmet Sadık Perinçek

1915 yılında Kemaliye’de doğmuştur.³²⁸ Anne adı Rahime, baba adı Cemal’dir.³²⁹ İlkokulu Refahiye’de, ortaokulu Malatya’da, lise eğitimini ise Sivas’ta Kongre Lisesinde tamamlamıştır.³³⁰ 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 1941-1943 yılları arasında Gaziantep süvari alayında yedek subay olarak askerliğini tamamladıktan sonra ilk olarak Antakya’da hâkim muavinliği, sonrasında Diyarbakır’da 1944 yılına kadar hâkim muavinliği yapmıştır.³³¹ 1944-1945 yılları arasında Ankara sulh hâkimliği, 1945-1954 yılları arasında da Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerini yürütmüştür. 1954 yılında yapılan genel seçimlerde Erzincan’dan Demokrat Parti Milletvekili olarak seçilmiştir. İlk dönem milletvekilliği yaklaşık olarak üç yıl sürmüş, 1957 seçimlerinden sonra Demir Çelik fabrikaları yönetim kurulu üyesi olmuştur. İki yıl kadar bu görevine devam etmiş ve 1961 yılında yapılan genel seçimlerde Yeni Türkiye Partisinden yeniden Erzincan Milletvekili seçilmiştir. İyi derecede Fransızca bilen Sadık Perinçek Evli ve 3 çocuk babasıdır.

Seçilmiş olduğu 12.Dönem Milletvekilliği sürecinde, Erzincan meseleleri ile alakalı olarak meclis de herhangi bir konuda söz almamış veya soru önergesi sunmamıştır.

2.2.4.1.3. Zeynel Gündoğdu

1925 yılında Erzincan’da doğmuştur. Anne adı Zöhre, baba adı Tacim’dir. İlkokulu Erzincan Cimin İlkokulunda bitirmiştir. İlkokul mezunu olarak hayatına devam etmiş, 1938 yılından sonra komisyoncu olmasından dolayı tahsiline devam edememiş, iki özel nakliye şirketi kurarak bu şirketleri yönetmiştir. 1948 yılında er olarak askere gitmiş ve 1950 yılında terhis olmuştur. Askerden döndükten sonra Ankara güneş nakliyat şirketini kurmuştur. Bozcaada sermayecilik şirketinde idare meclis amirliği görevini yürütmüş, sonrasında Güneş sanayi limited şirketi, Destek ithalat ve ihracat şirketleri ortağı, taşıt işletmecilik limitet şirketlerinin de hissedarı olarak çalışmıştır.³³²

³²⁸ Menderes Çınar vd., *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV*, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları no:147, 2012), s.1792.

³²⁹ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:149.

³³⁰ Menderes Çınar vd., *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969) IV*, s.1794.

³³¹ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:149.

³³² TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:148.

Evli ve iki çocuk babası olan Zeynel Gündoğdu'nun tüccarlık yönü ön planda olmuştur. Tahsili yarım kalmasına rağmen, ticaret alanında ki faaliyetleri ile ön plana çıkarak seçim öncesi yapılan ön seçim değerlendirmesinde birinci sıradan aday olarak gösterilmesi kendisi için oldukça büyük bir başarıdır. Zira on iki aday adayının yarışında, önceki dönemlerde Milletvekili ve Belediye Başkanı olarak görev yapanların da bulunmasına rağmen listeden birinci sıra adayı olarak çıkmış olması ve aday olarak gösterilmesi büyük bir başarı olarak görülmüştür.

Bir dönem milletvekilliği yapmış olmasına rağmen, Zeynel Gündoğdu'nun meclis çalışmaları oldukça yoğun geçmiştir. Soru önergeleri, teklifleri ve Erzincan ile ilgili gündeme taşınmış olduğu konular yoğundur. İlk olarak Erzincan'ın kuraklığı meselesini gündeme taşınmış, doğu illerinde ki kuraklık meselesini incelemek üzere meclis tarafından gönderilen heyetin Erzincan'a uğraması ve Erzincan'daki kuraklık durumunun da göz önüne getirilmesiyle alakalı olarak heyetin Erzincan'da çalışma yürütmesini istemiştir.³³³ Dile getirmiş olduğu bir başka önemli konu da Erzincan şehrinin imarı ve iskânı meselesi olmuştur. 1939 depreminden sonra üç kısıma ayrılan Erzincan şehrinin (1-Eski Şehir, 2-Muvakkat Şehir ve 3-Yeni Şehir) yeniden imarı meselesi üzerine çok yoğunlaşmış, deprem bölgesinin yerinde şehir kurulmasının tehlikeli olabileceğini özellikle dile getirmiştir. Bu mesele şehrin ana meselesi olarak kabul edildiğinden dolayı Zeynel Gündoğdu'nun bunu ortaya çıkarmasından dolayı şehir halkından oldukça fazla destek görmüştür.³³⁴ TBMM 35. Birleşim 'inde İmar ve İskân bakanlığına vermiş olduğu soru önergesinde bu konuları detaylı olarak dile getirmiş, bakanlığın yapmış olduğu çalışmalar ile kendi mahalde yapmış olduğu çalışmaları kıyas etmek suretiyle meclis çatısı altında yapmış olduğu soru-cevap önergesi şehrin o dönemki sorunlarının dile getirilmesi açısından önemlidir. Eski yerleşim şehri olarak bilinen ve jeologların raporlarında iskâna uygun olmadığı belirtilen ve muvakkat şehir olarak bilinen alanların taşınması, gecekondular olarak geçici şekilde imar edilen yerleşim alanlarının da taşınarak kalıcı konutlar yapılması fikrini ön plana çıkarmıştır.³³⁵ Bu konuyla ilgili olarak TBMM aracılığıyla, istediği yardım miktarının hangi amaçlarla ve hangi meskûn mahalde (şehirin güney tarafından bulunan bazı

³³³ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 1. Cilt, 32. Birleşim, s.663.

³³⁴ Birlik, "Zeynel Gündoğdu Erzincan'ın Dertlerini Meclis'e Getirdi", 4 Ocak 1962.

³³⁵ Cumhuriyet'in 50. Yılında Erzincan 1973 İl Yıllığı, (Ayyıldız Matbaası, Ankara 1973), s.263.

mahalleler ile merkeze bağı muhtelif köyler) kullanılacağını belirten dilekçesi ile konuyu detaylandırmaya ve süreci hızlandırmaya gayret etmiştir.³³⁶

Ayrıca esnaflar için de kalıcı ve sağlam bir ticaret alanı oluşturulması için de yoğun bir gayret sarf etmiştir.³³⁷ Şehir açısından önemli bir sorun olarak gördüğü içme suyu meselesini de gündeme taşımış, Arozözler ile şehirde su taşımacılığı yapıldığını, sıhhat ve imkânlar açısından oldukça sakıncalı görülen bu durumu dile getirmiş ve mecliste bu konu ile alakalı olarak da bir önerge vermiştir. Erzincan'ın Beybağı mahallesinden birkaç kare fotoğraf çekirtmiş ve bu fotoğrafları meclis genel kurulunda dile getirerek durumun vahametini ortaya koymaya çalışmıştır.³³⁸ Şehrin kalıcı ve yer altına taşınmış bir içme suyu şebekesi kurulmasını Bayındırlık bakanlığından talep etmiş, bakanlığın verdiği cevapta bu sorunun yerel belediye ile halledilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Zeynel Gündoğdu, her ne kadar dile getirmiş olduğu sorunlara yeterince cevap alamamış olsa da içme suyu, imar ve iskân meselelerini sürekli olarak gündemde tutması şehirde hizmetlerin hızlanmasını sağlamıştır.³³⁹ Üzerinde önemle durduğu bir başka konu da yaylacılık meselesi olmuştur. *Şavak aşireti* olarak Tunceli kırsalında mukim olan aşiret mensuplarının hayvanlarını otlatmak için yazın Kemah, Kemaliye ve Merkez ilçe sınırlarında bulunan bazı yaylalara gelmesi ve buralarda bulundukları süreçte bazı tartışmaların ve kavgaların çıktığına dikkat çekmiştir. Bu bölgelerin korunması gerektiğini ifade etmiş ve tedbir alınmadığı sürece de silahlı kavgaların yaşanabileceği tehlikesinden bahsetmiştir. İçişleri bakanlığına verilen bu soru önergesiyle büyük bir tehlikenin önlenmesini amaçlamış ve valiliklerin de ek tedbir alarak bölgede asayiş kuvvetlendirmesini sağlamıştır.³⁴⁰ Ekspres tren seferleri ile ilgili olarak da Ulaştırma bakanlığına bir soru önergesi vermiş, trenlerin İliç istasyonunda durmasını talebinde bulunmuştur. Dönemin şartlarına bakıldığında tren seferlerinin önem arz ettiği düşünülürse, Zeynel Gündoğdu'nun dile getirmiş olduğu bu talep oldukça önem arz etmiştir. Kemaliye, İliç ve Kemah ile ilgili olarak, bu bölgelerin ulaşım yollarının tamiri ve ıslahı konusunu da gündeme getirmiş ve Bayındırlık bakanlığına bu konuda bir soru önergesi vermiştir. Ayrıca bu bölgelerin içme suyu

³³⁶ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 18.05.1965, Yer No: 53-320-3

³³⁷ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 2. Cilt, 35. Birleşim, s.74-76.

³³⁸ Birlik, "Arozözlerin Su Dağıttığı Beybağı Mahallesinin Kış Ortasında Bile Hali Budur", 19 Şubat 1962.

³³⁹ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 4. Cilt, 65. Birleşim, s.148-149.

³⁴⁰ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 3. Cilt, 59. Birleşim, s.740-741.

hattının yenilenmesi meselesini de ortaya koymuş ve bu konuda da destek talebinde bulunmuştur.³⁴¹ İmar ve iskân meselelerinin dışında sosyal yardımlar ile ilgili olarak da talep ve görüşlerini dile getirmiştir. Bu minvalde, her kış yapılan kok kömürü yardımının az ve yetersiz olduğu gerekçesiyle sanayi bakanlığına yazılı bir soru önergesi vermiş ve bu konuyu da dile getirerek yapılan yardımların miktarının artırılmasını talep etmiştir. Zeynel Gündoğdu'nun talebi geri çevrilmemiş ve yardım miktarı belli oranda artırılmıştır.³⁴² Erzincan Belediyesinin imar ve iskân işlerinin sağlanmasına destek olması için de Maliye bakanlığından yardım talebinde bulunmuş, yaklaşık olarak beş milyon lira yardımın yapılmasını sağlamıştır.³⁴³ Yapılan yardımlar Erzincan'ın imarı için oldukça önem arz etmiş, sonraki aylarda Erzincan valisi Kemalettin Gazezoğlu'nun da girişimleriyle de tekrardan daha tafsilatlı bir yardım yapılması için girişimlerde bulunmuştur. Meclis çatısı altında yapılan uzun görüşmelerin sonunda yaklaşık olarak elli milyon liralık uzun vadeli yardım yapılması sağlanmıştır.³⁴⁴ Görüldüğü üzere, Zeynel Gündoğdu bir dönem yani dört yıl milletvekilliği yapmış olmasına rağmen şehrin önemli sorunlarını sürekli olarak meclis gündemine taşımış ve çözüm bulma gayretinde olmuştur. İmar, iskân, içme suları, asayiş ve sosyal yardımlar gibi önemli konuları gündeme taşıyarak şehrin kronikleşmiş ve çözüm bekleyen sorunlarını tartışmaya açmış, aktif bir milletvekilliği dönemi geçirmiştir. Ancak Zeynel Gündoğdu'nun milletvekilliği süresi dört yılla sınırlı kalmış, sonraki seçimde aday gösterilmemiştir.

2.2.4.1.4. Naci Yıldırım

1924 yılında Kemah ilçesinde doğmuştur. Baba adı Murteza, anne adı Perihan'dır. Evlidir.³⁴⁵ İlkokulu Kemah'ta okumuş, sonrasında eğitim hayatına devam etmemiştir. İlkokuldan sonra çiftçilikle uğraşmaya başlamış ve uzun yıllar çiftçilik mesleğini devam ettirmiştir. İlk olarak 1957 yılında ki genel seçimlerde Erzincan milletvekili olarak seçilmiş, 27 Mayıs darbesinden sonra milletvekilliği sona ermiştir. Darbe sonrası tekrar ticaret hayatına dönmüş ve belli bir süre de orada devm etmiştir. 15 Ekim 1961 yılında yapılan genel seçimlerde yeniden Cumhuriyet Halk Partisi adayı

³⁴¹ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 9. Cilt, 6. Birleşim, s.206-207.

³⁴² Millet Meclisi Zabıt Cerideleri, 1. Dönem, 19. Cilt, 114. Birleşim, s.521-522.

³⁴³ Birlik, "Sayın Zeynel Gündoğdu'nun Bir Başarısı Daha", 3 Şubat 1962.

³⁴⁴ Birlik, "Vali Kemalettin Gazezoğlu Ankara'da Temaslarına Başladı", 12 Mart 1962.

³⁴⁵ Zühtü Arslan vd., *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem (1957-1960) III*, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:156, 2013), s.363.

olarak Erzincan milletvekili seçilmiştir.³⁴⁶ Seçilmiş olduğu 11.Dönem ve 12.Dönem Milletvekilliği sürecinde, Erzincan meseleleri ile alakalı olarak meclis de herhangi bir konuda soru önergesi vermemiş veya başka faaliyetlerde bulunmamıştır. Ancak şehir de iş ve işçi bulma ile ilgili olarak belli çalışmaları söz konusu olmuştur. İşçi bulma kurumunu sık sık ziyaret etmiş, işsizlere iş bulmak ve yeni iş sahaları oluşturmak için büyük çaba göstermiştir.³⁴⁷ Zira Erzincan gibi, büyük bir deprem felaketinden sonra toparlamaya çalışan ve eski şehir yerleşiminden yeni şehir yerleşimine geçmeye çalışan bir şehir planlaması içerisinde, muhakkak iş ve işçi planlamaları da önem arz etmiştir. Naci Yıldırım da bu konuyu önemseyecek bir irade ortaya koymuştur.

2.2.4.2. Senatörler ve TBMM Faaliyetleri

2.2.4.2.1. Fehmi Baysoy

1916 yılında Erzincan'da doğmuştur. Anne adı Arife, baba adı Şakir'dir. Evli ve beş çocuk babası olan Fehmi Baysoy, az düzeyde Fransızca bilmektedir.³⁴⁸ İlk ve ortaokulu Erzincan'da tamamladıktan sonra 1940 yılında İstanbul Üniversitesi veteriner fakültesini bitirmiştir. Mezun olduktan hemen sonra İstanbul merkez veterinerliğine atanmış, göreve başladıktan kısa bir süre sonra askerlik vazifesini yerine getirmek üzere görevinden ayrılarak askere gitmiştir. Yaklaşık olarak iki yıllık askerlik vazifesinde veteriner tatbikat okulunda yardımcı teğmen rütbesiyle askerlik görevini sürdürmüş ve 1942 yılının Aralık ayında terhis olmuştur. 24 Temmuz 1943 yılında Trabzon merkez veterineri olmuş ve 31 Ekim 1945 günü de Trabzon il veteriner müdürü olarak atanmıştır. 8 Mart 1948 tarihinde Tarım Bakanlığı teftiş kuruluna atanmış, bir yıl sonra da Müfettişliğe terfi ettirilmiştir. Önce Erzincan il veteriner müdürlüğü, sonrasında Giresun il veteriner müdürlüğü yaptıktan sonra 24 Ocak 1955 yılında tekrar Erzincan il veteriner müdürü olarak atanmıştır. 1957 seçimleri için il müdürlüğünden istifa etmiş, milletvekili adaylığı olmuş ancak milletvekili seçilememiştir. Seçimlerden hemen sonra tekrar il müdürlüğü görevine geri getirilmiş ve burada bir yıla yakın görev yaptıktan sonra 31 Ekim 1958'de Tarım Bakanlığında ki müfettişlik görevine geri dönmüştür. Burada üç yıla yakın görev yaptıktan sonra 1961 yılı Ağustos ayında Ankara merkez salgın hastalıklar uzmanlığına atanmıştır. 15 Ekim 1961 seçimleri için tüm

³⁴⁶ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 1. Dönem, Sicil No:150.

³⁴⁷ Birlik, "Erzincan İş Sahaları Daha da Genişletilecek", 24 Ocak 1962.

³⁴⁸ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, Cumhuriyet Senatosu, 1. Dönem, Sicil No:73.

görevlerinden istifa etmiş ve Erzincan'a gelerek Yeni Türkiye Partisi'nden Senato üyeliğine aday olmuş ve Erzincan senatörü olarak seçilmiştir.³⁴⁹ Fehmi Baysoy'un ilk senato üyesi olduğu dönemde en çok üzerinde durduğu konu Erzincan'ın kuraklığı ve su meselesi olmuştur. Kuraklık ile ilgili olarak Cumhuriyet senatosunda konuyu gündeme taşımış, senatoya verdiği önergelerle kuraklık meselesinin Erzincan için büyük bir tehlike oluşturduğunu ve acilen önlem alınması gerektiği ifade etmiştir. Ayrıca konuşmasında, çiftçilere geçen yıl yaşanan kuraklık ve ürünlerden yeterince verim alınamaması sebebiyle kredi verilmesi hususunda destek istemiştir.³⁵⁰ Senato çalışmalarının yanı sıra şehir çalışmalarında da bu konuyu oldukça önemsemiş, Cumhuriyet Senatosuna tabii üye olarak seçilen diğer senato üyesi Vehbi Ersu ile birlikte su ve kuraklık meselesini gündeme taşımıştır. Fehmi Bey, gerek il merkezinde gerek ilçe ziyaretlerinde kuraklık meselesi ve su meselesinin dile getirilmesi ve çözümü üzerine yoğun bir gayret göstermiştir.³⁵¹ Bunun dışında, Erzincan'ın imar meselesi ile ilgili olarak da Senato'da söz almıştır. Muvakkat Şehir olarak bilinen ve deprem sonrası oluşturulan geçici yerleşim alanlarında yaşanan imar sorununun çözümü için İmar ve İskân Bakanlığına soru önergesi vererek meselenin ivedi şekilde halledilmesi talebinde bulunmuştur.³⁵²

2.2.4.2.2. Süleyman Vehbi Ersü (Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi)

1918 yılında Erzincan'da doğmuştur. Anne adı Vesile baba adı Salih'tir. İlkokul ve ortaokulu Erzincan'da okumuş, lise öğrenimini Kuleli Askeri Lisesinde tamamlamıştır. Kuleli Lisesinden sonra 1937 yılında Ankara Harp okuluna girmiş, 1939 yılında süvari asteğmen olarak mezun olmuştur. Aynı yıl içerişinde teğmen olarak göreve başlamış, 30 Ağustos 1943 yılında Üsteğmen olmuştur. 1943 yılı Kasım ayında süvari okulunda yüksek birincilik kursuna katılmış, 30 Ağustos 1953 yılında Binbaşı rütbesine yükseltilmiş, Kuleli Askeri lisesi sınıf subayı olarak terfi ettirilmiştir. 30 Ağustos 1957'de yarbay olmuş, 1 Eylül 1959 günü de kurmay olarak Ankara 43.Süvari Alayı 2.Grup komutanlığına getirilmiştir. 27 Mayıs darbesinden sonra Milli Birlik

³⁴⁹ Fahri Çoker vd. , *Türk Parlamento Tarihi: Cumhuriyet Senatosunun Özgeçmişleri XII. Dönem (1961-1964) I*, (Ankara: TBMM Yayınları no:19, 1998), s.213-214.

³⁵⁰ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri Cumhuriyet Senatosu, 1. Dönem, 1. Cilt, 20. Birleşim, s.305-306.

³⁵¹ Birlik, "Şehrimizde Halkla Temas Eden Ersü ve Baysoy Pazar Günü Tercan ve Çayırılı Tetkiklerinde Bulundular", 29 Ocak 1962.

³⁵² Öz Erzincan, "Senatör Fehmi Baysoy, Erzincan'ın İmar Durumunu C. Senatosunda Dile Getirerek Soru Önergesi Verdi", 13 Nisan 1967.

Komitesinde yer almış, Kurucu Meclis tarafından 15 Ekim 1961 genel seçimlerinden sonra Anayasanın 70.maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosuna tabii üye olarak seçilmiştir. Cumhuriyet Senatosunda; Sanayi, Tarım ve Sosyal işler komisyonlarında çalışmıştır. Vehbi Ersü evli olup, üç çocuk babasıdır.³⁵³ Vehbi Ersü 1961 yılından 1980 yılına kadar Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği yapmıştır.³⁵⁴ Senato üyeliği süresince, Erzincan ile ilgili temel meselelerin gündeme gelmesinde rol almıştır. Özellikle kuraklık meselesinde gerek senato görüşmelerinde³⁵⁵, gerek il merkezinde yapılan çalışmalarda bu meselenin tartışılmaya açılmasını sağlamış ve çözüm bulmak için de bir gayret göstermiştir.³⁵⁶ Uzun yıllar senato üyeliğinde bulunan Vehbi Ersü'nün, Erzincan ile ilgili olarak Senato çalışmalarında diğer konularda mülahazaları, soru önergesi veya başka faaliyetleri olmamıştır.

2.3. 17 Kasım 1963 Yerel Seçimleri

2.3.1. Seçim öncesi Genel Durum ve Koalisyon Faaliyetleri

15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra, Türk Demokrasinde ilk kez yeni bir sonuçla karşılaşmış ve tek başına iktidarı elde edemeyen partiler için koalisyon oluşturulması fikri ortaya çıkmıştır. Seçimden sonra kurulan Cumhuriyet Halk Partisi-Adalet Partisi ilk koalisyon hükümeti ile birlikte koalisyon hükümetleri, Türk siyasetinde varlığını göstermeye başlamıştır.³⁵⁷ 1961 seçimlerinden sonra üç kez koalisyon hükümeti kurulmuş ve İsmet İnönü'nün yetkilendirilmesiyle onun başbakanlığında üç hükümet kurulması sebebiyle bu hükümetler '*İnönü Koalisyonları*' olarak isimlendirilmiştir.³⁵⁸ 15 Ekim seçimlerinden sonra tek başına iktidarı elde edemeyen partiler arasında önce belli mesafeler oluşmuştur, ancak sonrasında birlikte hükümet kurma fikri mecbur hale gelince aralarında yoğun görüşmeler başlamıştır. Önce üçlü koalisyon fikri ortaya çıkmış (CHP-AP-YTP), bu fikirden vazgeçilmiştir. Üçlü koalisyon fikrinden

³⁵³ Mehmet Seyitdanlıoğlu vd. , *Türk Parlamento Tarihi Kurucu Meclis (6 Ocak 1961-15 Ekim 1961) Milli Birlik Komitesi Temsilciler Meclisi Üyeleri I. Dönem (1961) I*, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları no:158, 2017), s20-21.

³⁵⁴ *Cumhuriyet Senatosu Albümü*, (Ankara: TBMM Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu, 1966), s.74.

³⁵⁵ Millet Meclisi Zabıt Cerideleri Cumhuriyet Senatosu, 1. Dönem, 1. Cilt, 19. Birleşim, s.270.

³⁵⁶ Birlik, "Şehrimizde Halkla Temas Eden Ersü ve Baysoy Pazar Günü Tercan ve Çayırli Tetkiklerinde Bulundular", 29 Ocak 1962.

³⁵⁷ Yudum Cora, "Koalisyon Hükümetleri: Türkiye Örneği", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994), s.88.

³⁵⁸ Salim Gökçen, "İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980)", *Atatürk Yolu Dergisi*, 67 (2020), s.242.

vazgeçilmesinde ki en temel sebep, iki partinin (AP ve YTP) Cumhuriyet Halk Partisi ile aynı görüşlerde ve ortak bir zeminde buluşamayacakları meselesidir. Cumhuriyet Halk Partisi, Başbakanlık dâhil birçok önemli bakanlığın kendisinde kalması karşılığında koalisyon yapacağını belirtmesi üzerine iki parti daha görüşme ve uzlaşma zemini aramadan üçlü koalisyon fikrinden vazgeçmişlerdir.³⁵⁹ Üç partinin birbirlerinin taleplerine hiç yanaşmadığı ve bu şartlar altında bir hükümet kurma olasılığının zayıf kaldığı görülmüş ve Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel yaptığı bir teklifle partilerin ortak bir hükümet kurmasını önermiştir. Cemal Gürsel'in teklifine göre, partiler sekiz ay hükümette kalacak, her sekiz ayın sonunda diğer parti hükümeti kuracak ve devam edecektir. Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi öce bu teklifi reddetmiş,³⁶⁰ sonrasında iki parti arasında kapılar ardında görüşmeler başlamış ve ortak bir hükümet kurma düşüncesi oluşmaya başlamıştır. Cemal Gürsel'de bu iki parti arasında devam eden görüşmeleri fırsat bilerek İnönü'yü çağırılmış ve onu Başbakan olarak yetkilendirip hükümeti kurma görevini vermiştir.³⁶¹ İnönü, yetkiyi aldıktan sonra partilerle görüşmelere başlamış ve istikşafı görüşmeler neticesinde Adalet Partisi ile hükümet kurulması kararlaştırılmıştır. Adalet Partisi'nin Genel İdare Kurulunda alınan kararla Cumhuriyet Halk Partisi ile koalisyon yapılarak hükümet kurulması kararı kabul edilmiştir.³⁶² İki parti arasında yapılan istikşafı görüşmelerden sonra kabine kurulması süreci başlamış, yapılan görüşmelerin sonunda kabine de görev alacak isimler belirlenmiş ve 20 Kasım günü kabine tüm yurda ilan edilmiştir.³⁶³ Hükümetin ilanıyla birlikte, böylece Türk Siyaset tarihinin ilk koalisyon hükümeti de kurulmuştur.

Koalisyon hükümetleri, demokrasiler açısından çok verimli ve sağlıklı bir sonuç getirmemiştir. İlk koalisyonun kurulmasının üzerinden altı ay gün geçmeden hükümet krizi çıkmış ve İnönü'nün istifasıyla birlikte koalisyon hükümeti dağılmıştır.³⁶⁴ Adalet Partisi ve diğer meclis gruplarının 'Af' meseleleriyle gündem oluşturması krizi derinleştirmiş, İnönü içinden çıkılmaz bir hale geldiğini düşünerek görevinden istifa etmiştir. İnönü'nün istifası yeni bir hükümet kurulması zorunluluğunu da ortaya

³⁵⁹ Cumhuriyet, "3'lü Koalisyonda Mutabık Kalan Taraflar Kabinenin Şekli üzerinde İhtilafa Düştüler", 5 Kasım 1961.

³⁶⁰ Cumhuriyet, "CHP ve AP Nöbetleşe İktidarı İstemediler", 9 Kasım 1961.

³⁶¹ Cumhuriyet, "Gürsel Kabinayı Kurmaya İnönü'yü Memur Etti, Başbakan Temaslarına Bugün Başlıyor", 11 Kasım 1961.

³⁶² Milliyet, "AP, CHP ile Kabine Kurmayı Kabul Etti", 16 Kasım 1961.

³⁶³ Milliyet, "Hükümet Kuruldu", 21 Kasım 1961.

³⁶⁴ Cumhuriyet, "Başbakan İnönü Dün Gece İstifa Etti", 31 Mayıs 1962.

çıkarmış ve partiler arası görüşmeler yeniden başlamıştır. Görüşmeler devam ederken diğer taraftan da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel parti liderleriyle görüşmelere başlamış, İnönü ile yaptığı görüşmelerden sonra hükümeti kurma görevini yeniden ona tevdi etmiştir.³⁶⁵ İnönü Başbakanlık yetkisini alınca, parti liderleriyle yeniden bir araya gelmiş ve kurulacak olan koalisyon hükümetini belirle çalışmalarına başlamıştır. Alınan kararlara göre yeni koalisyon hükümetinin, Cumhuriyet Halk Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Bağımsızlar arasında olması kararlaştırılmıştır. Başbakan ve on bir bakan CHP'den, altı bakan YTP'den, dört bakan CKMP'den ve 1 devlet bakanlığı da bağımsız olacak şekilde anlaşma yapılarak 25 Haziran günü Hükümet kurulmuş ve kabine tüm yurda ilan edilmiştir.³⁶⁶ Seçimlerin üzerinden daha altı ay geçmeden ikinci kez koalisyon hükümeti kurulmuş olması, Türk siyasetinde ki karışıklıkların ve istikrarsızlığın boyutunu ortaya koymuştur. İstikrarsız şekilde devam eden dönemlerle birlikte kurulan koalisyon hükümetleriyle süreç içerisinde hazırlıklar yapılmış yerel seçim hazırlıkları başlamıştır.

2.3.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

5 Temmuz günü Meclis'te alınan kararla yerel seçimlerin 17 Kasım 1963 günü yapılmasına karar verilmiştir.³⁶⁷ İçişleri Bakanlığının illere gönderdiği tamimlere göre, dört farklı seçimin (Belediye Başkanlığı, İl Genel Meclisi üyelikleri, Belediye Meclisi üyelikleri ve köy-mahalle muhtarları ve onların ilgili ihtiyar heyetleri) aynı günde yapılması kararlaştırılmıştır. Buna göre, Türkiye yeni dönemin ilk yerel seçimlerinde dört farklı seçimle karşı karşıya kalmış ve mahalli idarelerin tüm yönetim unsurlarının aynı gün seçilmesine karar verilmiştir.³⁶⁸

Yerel seçimlerin Erzincan'daki durumu diğer illere göre bazı farklılıklar göstermiştir. Çünkü Erzincan bu seçim yılından yirmi dört yıl öncesinde tarihin gördüğü en büyük doğal felaketlerden birini yaşamış, şehir alt yapısı ve üst yapısı itibarıyla halen istenilen düzeye gelememiştir. Yerel seçimler öncesi yapılan hazırlıklara genel olarak bakıldığında, her aday mevcut durumun üzerine farklı şeyler inşa etmek şeklinde vaatlerde bulunarak seçimlere dâhil olmuştur. Erzincan'da mevcut şehir düzeni zaten

³⁶⁵ Milliyet, "İnönü 'EVET' Dedi", 22 Haziran 1962.

³⁶⁶ Cumhuriyet, "Üçlü Hükümetin Bakanları Belli Oldu", 26 Haziran 1962.

³⁶⁷ Milliyet, "Mahalli Seçim 17 Kasım'da", 6 Temmuz 1963.

³⁶⁸ Cumhuriyet, "17 Kasım Günü Yurtta Dört Seçim Yapılıyor", 22 Temmuz 1963.

oldukça dağınık olduğu için adayların ve siyasi partilerin vaatleri de ona göre şekillenmiştir. Şehrin en büyük sorunu, evvela imar, iskân, yol ve su ihtiyaçlarının giderilmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Mevcut muvakkat şehirdeki mahallelerin başka yerlere taşınması ile yeni yaşam alanları oluşturulması fikri de farklı bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Böylesine kronikleşmiş meselelerle iştigal edilen bir süreçte, elbette belediyenin de üzerine çok fazla sorumluluk atfedilmiştir. Bu sorumluluğu taşıyacak, şehri adeta yeniden inşa ve ihya edecek olmak herkes için en önemli gündem maddesi olmuştur.³⁶⁹

Beybağı ve istasyon mahalleleri olarak bilinen yerler, şehrin doğu kısmında halen metruk yapısıyla ayakta olan İplik fabrikasının doğu tarafında ‘‘Yüz doksan evler’’ olarak bilinen yerde konutların yapılması buraya taşınmıştır. Dönemin şartlarına göre oldukça doğru bir karar verilmiş, bu konutların inşası ile şehrin eski yerinden taşınarak (muvakkat şehirden) kuzeye doğru inşasında ve gelişiminde büyük katkısı olmuştur.³⁷⁰ Yerel seçimler öncesi bu adımların atılması, şehirle ilgili olarak yerel yönetimin ortaya koyacağı politik ve siyasi durumu da şekillendirmiştir. Yerel yönetim için aday olarak ortaya çıkan tüm kişiler ve siyasi partiler, şehrin bu yönünü bilerek ve bunun daha da geliştirilmesi ve dönüştürülmesi üzerine fikirler ortaya atmışlardır. Belediye başkanlık seçimleri, şehrin bu durumları göz önüne alınarak yapılmış, şehir halkının beklentileri de bu yönde belirginleşmiştir. Hizmet ehli, dinamik, kentsel değişim ve dönüşüm yönü olan ve kültürlü kişilerin aday olması beklentisi ortaya çıkmış ve partilerin çalışmaları da bu beklentiye göre değişmiştir.

Genel seçimler sonrası siyasi toplu durum ülke genelinde birçok değişikliğe uğramış, partilerin birbirleriyle olan diyalogları ve temasları genel siyasi havaya göre değişmiştir. Bu minvalde, yerel seçimlere kısa bir zaman kala Yeni Türkiye Partisinin il teşkilatı kendini feshetmiş ve yönetim Adalet Partisin teşkilatına katılmış, Yeni Türkiye Partisi yeniden teşkilatlandırılmıştır. Adalet Partisinin il başkanlığına Nusret Bayındır getirilmiştir. İl yönetim kurulu üyeleri ise şu isimlerden oluşmuştur: Fehmi Odabaşoğlu, Refik Önbaşı, Mehmet Şener, Vehbi Işıkgöz, Yusuf Yılmaz, Hüseyin Özyiğit, Mehmet Ararat, Kazım Çayiroğlu ve Nuri Atalay. Aynı günlerde Merkez İlçe Teşkilatı da değişmiş, İlçe Başkanlığına Ahmet Kavuş getirilirken, İlçe üyeliklerine ise;

³⁶⁹ Birlik, ‘‘Belediye Seçimleri’’, 20 Ağustos 1963.

³⁷⁰ Birlik, ‘‘Rençber Mahallesinin İnşaatı’’, 17 Eylül 1963.

Ahmet Akşin, Halit Uzun, Naim Pulur, Nurettin Akçabay, Ömer Hatipoğlu, Ali Arısoy, İsmail Yalçın, Lütfü Demirel, Muammer Malatyalıoğlu ve Cemal Demir getirilmiştir.³⁷¹

Cumhuriyet Halk Partisinde de yerel seçimler öncesi oldukça yoğun bir hareketlilik yaşanmış, seçime iki ay kala il ve ilçe kongrelerini tamamlanmıştır. 20 Eylül'de Tercan ilçe kongresi yapılmış; saat 10.30'da başlayan kongreye başkan olarak il idare kurulu üyelerinden Hasan Tiryaki seçilmiştir. Tercan kongresine ilçe delegelerinin %80'i katılmış, yapılan yoklama ve oylama neticesinde mevcut ilçe başkanı Yusuf Kenan Yeşilfırat yeniden başkanlığa seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerinde kısmi değişiklikler yaşanmış; Hüsnü Şahin, Halil Kaya, Süleyman Çanakçı, Fahri Aydın, Hayri Ayık, Ali Kınalı, Ahmet Koçak, İskender Yıldız, Süleyman Vurdu ve Lütfü Top ilçe yönetim kurulu üyeliklerine seçilmişlerdir. Kongrenin ana gündemi iki ay sonra yapılacak olan yerel seçimler olmuş ve kongre sonrası ivedilikle seçim hazırlıklarının başlamasına karar verilerek kongre tamamlanmıştır.³⁷²

Tercan'ın ardından İliç kongresi için heyetler toplanmış ve 27 Eylül günü de İliç kongresi yapılmıştır. Saat 10.30'da başlayan kongre de başkan olarak Tercan'da olduğu gibi Hasan Tiryaki seçilmiştir. İlçe delegesinin çoğunluğunun iştirak ettiği kongre bir hayli tartışmalı geçmiştir. Özellikle köylerden gelen delegelerin talep ve beklentileri ve bunların karşılanması için ortaya koydukları fikirler derinlemesine tartışılmıştır. Bazı delegeler içme suyu meselesini gündeme taşımış, köylerden gelen bazı delegeler de yol, yol tadilatı ve köprü yapılması hususunda taleplerde bulunmuşlardır. Kongreye damga vuran en önemli talep ise ilçe merkezinde bir baraj yapılması talebi olmuştur. Köylerin gerek içme suyu, gerek arazi sulama suyundan yeterince fayda temin edilmesi açısından bir baraj yapılması gerekliliği tartışılmış, üzerinde en çok tartışılan konu baraj yapılması meselesi bu tartışmalardan sonra ortaya çıkmıştır. Tüm bu talepler ve tartışmaların gölgesinde kongre gündemine geçilmiş, yapılan yoklama ve oylama neticesinde mevcut ilçe başkanı Hasan Çelik yeniden başkan olarak seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerine de; Kadir Ergincan, Hamit Cebeci, Ali Soylu, Mehmet Özendi, Ali Sarıkaya, Cevdet Kaya, Recai Ünlüer, Cuma Uludağ, Akif Yılmaz, Kemal Aykaç ve

³⁷¹ Birlik, "Erzincan YTP'si Kendi Kendini Feshederek Adalet Partisine İltihakının Akisleri", 19 Eylül 1963.

³⁷² Öz Erzincan, "Tercan Kazamız CHP İlçe Kongresi Yapıldı", 23 Eylül 1963.

Cemal Tiryaki seçilmişlerdir. Kongre yapılan oylamanın ardından dilek ve temennilerin tamamlanmasıyla sona ermiştir.³⁷³

İliç'in ardından Çayırılı ilçe kongresi yapılmıştır. 13 Ekim günü saat 10.00'da başlayan kongrenin başkanlığını Kazım Başköylü yürütmüştür. İlçe delegesinin katılımlarıyla gerçekleşen kongre de ilçe başkanlığına mevcut ilçe başkanı Haydar Boy yeniden seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerine de; Paşa Karsu, Kazım Ağırşöl, Yusuf Akbaba, Hüseyin Kral, Ahmet Şentürk, Halil Tercan, Bahattin Ercan, Zeynel Arslan, Baki Aktekin, Fahri Yazıcı ve Dursun Turan seçilmişlerdir.³⁷⁴

İlçe kongrelerinin ardından il idare kurulunda da değişiklikler yaşanmıştır. Bazı temaslarda bulunmak üzere şehri ziyarete gelen Uşak Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili İbrahim Bulanalp, parti ziyareti esnasında yerel seçimler için aday olmayan partililerden yeniden bir il idare kurulu teşekkül ettirilmesini ve değişiklik yapılmasını talep etmiştir. İl idare kurulunda ki değişiklik ilçelerden farklı seyretmiş, burada ki değişiklik diğer ilçe kongrelerinde olduğu gibi bir kongrede yapılacak oylama ile değil parti içinde istifaların yerini doldurmak veya aday olmayanları il idare kuruluna kazandırmak üzerine bir değişim şeklinde gelişmiş ve parti içi değişiklikler bu şekilde yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler sonrası oluşan İl başkanlığı Ragıp Şefik Çalkavur seçilmiştir. İl İdare Kurulu üyeliklerine; Ahmet Kültür, Nusret Yılmaz, Mehmet Aslay, Süleyman Evren, Fehmi Bilyay, Mustafa Çağa, Remzi Yılmaz, Dursun Kaya, Hıdır Uludağ seçilmiştir. Aynı günlerde merkez ilçe idare kurulunda da değişikliğe gidilmiş ve ilçe idare kurulu başkanlığına İsa Aydemir seçilirken, ilçe idare kurulu üyeliklerine ise; Halis Torun, Hüseyin Ercan, Mehmet Aldemir, Yusuf Çağlı, Lütfü Özkay, Muhlis Potur, Celal Yılmaz, Yaşar Aras ve Haydar Aydın seçilmişlerdir.³⁷⁵

İl ve ilçe kongreleri tamamlandıktan sonra seçimler için son hazırlık sürecine geçilerek adaylık süreci başlamış ve parti temayülleri sonucuna göre adayların belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Yapılan parti içi yoklamalardan sonra, Cumhuriyet Halk Partisi il Başkanlığı görevini de yürütmüş olan Alaattin Kırtıloğlu Cumhuriyet Halk Partisinin adayı olmuştur. Aynı günlerde Adalet Partisinin de temayülü yapılmış ve il

³⁷³ Öz Erzincan, "İliç Kazası CHP İlçe Kongresi Yapıldı", 30 Eylül 1963.

³⁷⁴ Öz Erzincan, "Çayırılı CHP İlçe Kongresi Pazar Günü Yapıldı", 15 Ekim 1963.

³⁷⁵ Öz Erzincan, "CHP İl ve Merkez İlçe Yönetim Kurulları Geçici Olarak Yeniden Teşekkül Ettirildi", 22 Ekim 1963.

belediye başkan adaylığı için üç isim yarışmış; Zeki Türkoğlu, Kaplan Şener ve Av. Nedim Muradoğlu'nun yarıştığı adaylık seçimini Av. Nedim Muradoğlu kazanarak Adalet Partisinin belediye başkan adayı olarak belirlenmiştir.³⁷⁶ Aynı gün Cumhuriyet Halk Partisi'nin İl genel meclisi üyeleri ile ilçe belediye başkan adayları da belirlenmiştir. Belirlenen listelere göre; il genel meclis üyeliği için yapılan temayüller neticesinde merkez ilçe adayı olarak; Vehbi Önder, Hasan Tiryaki, Halit Gül ve Celal Güntürk belirlenmiştir. Refahiye'de; Cemal Işık ve Binali İhtiyar, Tercan'da; Yusuf Kenan Yeşilfırat ve Faruk Işık, Çayırılı 'da; Haydar Boy ve Selami Şahin, İliç'te; Remzi Yılmaz, Kemah'ta; Nail Akyıldız ve Kemaliye'de de; Yusuf Ziya Ademhan aday olarak gösterilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nde ilçe adaylarının belirlenmesiyle hem merkez de hem de ilçelerde adaylık süreci tamamlanmış ve seçim çalışmaları başlanmıştır.

Adalet Partisi'nde il genel meclis üyelikleri için aday temayülleri yapılmış ve temayüller sonucunda merkez ilçe adaylığı için; Nevzat Çetintaş, Ali Arısoy, Sabri Boz ve Kemal Erözkan isimleri aday olarak belirlenmiştir.³⁷⁷ Kemaliye'de belediye başkanlığı ve il genel meclis üyelikleri için yapılan yoklamalar sonucunda, Cumhuriyet Halk Partisi belediye başkan adayı olarak Ethem Kılıç, il genel meclis üyesi adayı olarak ise Yusuf Ziya Ademhan seçilmiştir. Adalet Partisi'nin aday belirleme durumu biraz faklı sonuçlanmış ve Kemaliye'de iki kardeşi aday göstermiştir. Kemaliye'nin dününü bilen ve halk tarafından sevildiklerine kani oldukları iki kardeşin biri belediye adayı olurken, diğeri de il genel meclis üyesi adayı olmuştur. Belediye başkan adayı olarak büyük kardeş Mustafa Kemal Güven, il genel meclis üyesi adayı olarak da küçük kardeş Mehmet Necdet Güven seçilmiştir.³⁷⁸

Cumhuriyet Halk Partisi'nde belediye başkanlığı adaylarının ve il genel meclis üyesi adaylarının belirlenmesinden sonra, belediye başkan adayı olarak gösterilen Alaattin Kırtıloğlu, adaylık sürecinin tamamlanmasının ardından belediye meclis üyelerinin belirlenmesi için çalışmalara başlamıştır. Partinin önerdiği isimler, şehirde kanaat bildiren ve şehrin imarı, inşası ve ihyası için destek olacak kişiler arasından adaylar belirlenmiş ve kamuoyuna duyurulmuştur. Belediye Meclis üyesi olarak belirlen

³⁷⁶ Öz Erzincan , ‘‘Siyasi Partiler D n Belediye Başkan Adaylarını Seçtiler’’, 14 Ekim 1963.

³⁷⁷  z Erzincan, ‘‘Merkez ve Kazaların İl Genel Meclisi Azalıkları, Adayları Seçimle Belli Oldu’’, 15 Ekim 1963.

³⁷⁸ Yeşil Eğin, ‘‘Kemaliye Reis Adayı Mustafa Kemal Güven’’, 14 Ekim 1963.

adaylar şu şekildedir:³⁷⁹ Necdet Ömer Varlık (Avukat), Süleyman Ünver (Yüksek Mimar), Kadir Özarslan (Ticaret ve Sanayi Odası başkanı), Ahmet Buyruk (Tüccar), Bahattin İnan (Tüccar), Şahap Yeşilkaya (Muhasebeci), Tahir Erdoğan (Fabrikatör), Turan Dünder (Muhasebeci), Zati Yeşil (Halıcı Esnafı), Mehmet Aslay (Esnaf), Ahmet Kültür (Tüccar), Celal Altınel (Tuhafiyeci), Mustafa Çağa (Çiftçi) ve Şefik Gökhan (Tüccar).

Şehrin yeniden inşası ve ihyası noktasında emek verecek olan meclis üyesi kadrosu, şehirde tanınan ve bilinen, şehrin dününü ve bugününü bilen ve gelecek için yön verebilecek isimlerden oluşmuş olması oldukça önemlidir. Çünkü Erzincan'ın diğer yerleşim alanlarından ve diğer şehirlerden belirli farkı vardır; Erzincan yıkılmış, kendi ayakları üzerinde durarak ve yeniden ayağa kalkmaya çalışan bir şehirdir. Şehrin bu eksikliği ve daha fazla hizmet ihtiyacı olduğu inancıyla hareket edilmiş olması bu yönüyle oldukça kıymetlidir. Şehrin her yönden hizmete aç olması inancı tüm partilerin ve şehir için emek koyma gayretinde olan tüm kesimler için büyük önem arz etmiştir. Şehrin içinde bulunduğu bu durum tüm siyasi partiler için önemli bir nokta olmuştur. Kısmi siyasi hırs ve ihtirasların yaşanmış olması siyasetin doğası gereğidir, ancak şehrin gerçek anlamda neye ihtiyacı olduğu ve her açıdan acele edilmesi gerektiği fikri herkesin ortak kanaati olarak şekillenmiştir.

Adaylık süreci sadece partiler nezdinde gelişmemiş, bağımsız adaylar da seçim için yarışa dâhil olmuşlardır. Belediye başkanlığı ve meclis üyelikleri için sadece iki Parti'nin, Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi, adayları yarışırken, bağımsız olarak adaylığını koyan ilk isim Mehmet Bahattin Gül olmuştur. Uzun yıllar bürokrasi tecrübesi kazanarak şehre hizmet etmek için aday olduğunu beyan eden M. Bahattin Gül, Cumhuriyet Halk Partisinin bir mensubu iken seçime az bir zaman kala istifa etmiş ve bağımsız olarak yarışa dâhil olmuştur.³⁸⁰ M. Bahattin Gül'ün dışında, üç bağımsız aday daha yarışmıştır: Hamdi Evrensel, Seyfettin Kavukçu ve Ahmet Otanova. Bağımsız adayların çokluğu ve partilerin dışında seçime dâhil olma fikri, 27 Mayıs darbesinden sonra parti-taban bütünleşmesinin zor olacağı inancı ve partilerin değil de isimlerin öne çıkacağı hissiyatından doğmuştur. Bu anlayış kısmen gerçekleri yansıtmış, bazı büyükşehirlerde bağımsız adayların kazanmış olması bu fikri ortaya çıkarmıştır.

³⁷⁹ Öz Erzincan, "Belediye Meclis Üyeliği CHP Adayları Belli Oldu", 19 Ekim 1963.

³⁸⁰ Birlik, "M. Bahattin Gül Müstakil Aday", 17 Ekim 1963.

Bağımsız adaylar için dikkat çeken bir başka husus da, kendilerine sürekli olarak ‘‘İlk Genel seçimde Milletvekilliği için aday olacak mısınız? ’’ sorusu ile karşı karşıya gelmeleridir. Bu sual karşısında adayların verdiği cevaplar birbiriyle çelişmemiş ve hemen hemen hepsi yalnızca beledi hizmetler için aday olduğunu dile getirmiştir. Adaylar sürekli olarak bu sorulara muhatap olmuştur. Çünkü kamuoyundaki beklenti, seçilecek olan belediye başkanının yerel meseleler dışında şey düşünmemesinden kaynaklanmaktadır. Halk, adaylardan yalnızca yerel hizmetlerin peşinde olmasını ve şehrin meseleleri için gayret göstermesini istemiştir.

Partiler arası geçişlerin her dönem olduğu gibi bu dönemde oldukça yoğun yaşandığı bu sürece Erzincan siyaseti şahit olmuştur. Daha adaylık süreçleri devam ederken, Milletvekili Hüsamettin Atabeyli, Yeni Türkiye Partisi’nden istifa ederek Adalet Partisine geçmiştir. Yukarı da bahsedildiği üzere, partiler arası geçişler önce teşkilatlar da başlamış, akabinde Yeni Türkiye Partisinin il teşkilatı topyekûn Adalet Partisine katılarak Adalet Partisi il teşkilatı yeniden kurulmuş, sonrasında da Milletvekili olarak Hüsamettin Atabeyli geçiş yapmıştır.³⁸¹

Yerel seçimler yaklaşırken adayların seçim propagandaları da hızlanmıştır. Gazeteler ve radyo aracılığıyla halka temas eden adaylar, önce seçim beyannamelerini açıklayarak halktan destek istemişlerdir. 1 Kasım günü, Cumhuriyet Halk Partisi adayı Alaattin Kırtıloğlu seçim beyannamesini açıklamıştır. Kazanımların ve sermayenin her bir vatandaş için eşit şartlarda olacağını ve herkese eşit mesafede kalacağını beyan etmiştir. Şehir için birçok meselenin önemli olduğunu, ancak iki hususun daha fazla hizmete ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir: İmar ve Yol. Önceliğinin bu iki meseleyi halletmek olduğunu sonrasında da diğer kronik problemlere eğileceğini ve halkın menfaati, huzuru ve refahı için çalışacağını beyan etmiş ve seçim beyannamesini kamuoyuna duyurarak destek istemiştir.³⁸² 3 Kasım’da ise bağımsız aday Ahmet Otanova seçim beyannamesini açıklamıştır. Ahmet Otanova, öncelikle demokratik bir aday ve seçilirse de demokratik bir başkan olacağını taahhüt etmiştir. Kanunlar ve mevzuatlar ışığı altında hizmeti şiar edineceğini, şehrin çok önemli sorunları olduğunu ifade ederek, bu sorunlar için çalışacağını vaat etmiştir. Otanova ’ya göre de şehrin çok önemli sorunları vardır, ancak üç soruna özellikle dikkat çekmiştir. Bunlar; aşağı şehir –

³⁸¹ Yeşil Eğin, ‘‘Hüsamettin Atabeyli AP’ye Girdi’’, 31 Ekim 1963.

³⁸² Birlik, ‘‘Reis Adayımız CHP’den Alaattin Kırtıloğlu’’, 2 Kasım 1963.

yukarı şehir ayrımı, alt yapının önemi açısından kanalizasyon ve su meselesi şeklindedir. Tüm sorunlara çözüm bulacağını, ancak bahsetmiş olduğu üç meselenin acele halledilmesi gerektiğinin özellikle üzerinde durmuştur. Sel baskınlarından epeyce yorulmuş olan şehrin, gerek sel sularının önlenmesi gerek sellerin tahrip ettiği yolların ve alt yapının yeniden inşası için belediyeçilik açısından ne gerekiyorsa yapılacağını ve itfaiye sisteminin de geliştirilmesi gerektiğini özellikle ifade etmiştir. Önemli gördüğü diğer bir mesele de, elektrik ve ısınma ihtiyaçlarının giderilmesi olduğunu beyan etmiştir.³⁸³

4 Kasım günü ise bir diğer bağımsız aday Hamdi Evrensel beyannamesini açıklamıştır. Tarafsız kalarak şehrin tüm kesimlerini idare edeceğini söyleyen Hamdi Evrensel, şehrin çok önemli sorunları olduğunu ve ivedilikle çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Şehrin sorunlarının, yerel maddi kaynaklarla çözülmesinin zor olacağını ve mutlaka genel bütçeden gelen payın artırılarak veya bankalardan sağlanacak olan kredilerle bu hizmetlerin yapılmasının ancak mümkün olacağını belirtmiştir. Genel bütçeden gelecek olan pay veya sağlanacak olan kredilerle evvela mesken ihtiyacının sonra ise ticarethane açılmasıyla yeni iş yerlerinin oluşturulması gerektiği kanaatinde bulunmuştur. Böylelikle halka direk temas edileceğini ve şehrin maddi kalkınmasının kolaylıkla sağlanacağını düşünmüştür. Kiremit, tuğla ve çimento fabrikalarının açılmasının önemli olduğunu, şehrin yeniden imarı ve inşası için bunun elzem olduğunu dile getirmiştir. Adaylığı sürecinde, genel siyasetten beklentisinin Erzincan'ın diğer illerden farklılık gösterdiği mevzubahisle hizmette pilot bölge olmasını istemiştir. Bunun için de, hem yerel hem siyasi hem de bürokratik her türlü mücadeleyi vereceğini taahhüt etmiştir. Kendisine sürekli olarak sorulan *“Genel seçimlerde Milletvekilliği için aday olacak mısınız”* sorusuna da açıklık getirmiş ve tek meselesinin Erzincan'ın yerel sorunlarına çözüm bulmak ve sadece belediye başkanı olarak kalacağını defaten dile getirmiştir. Bu düşüncelerle beyannamesini kamuoyuna duyurmuştur.³⁸⁴

Bir başka bağımsız aday olan Seyfettin Kavukçu ise 5 Kasım günü seçim beyannamesini açıklamıştır. Kusursuz hizmet için aday olduğunu ve halkın ayağına kadar hizmet götürmeyi taahhüt etmiş, Erzincan'ın çok önemli sorunlarının bulunduğunu ve bu sorunlara çözüm bulmak için yola çıktığını söylemiştir. Onun

³⁸³ Birlik, “Serbest Reis Adayımız Ahmet Otanova”, 4 Kasım 1963.

³⁸⁴ Birlik, “Serbest Belediye Reis Adayımız Hamdi Evrensel”, 5 Kasım 1963.

nezdinde ise, Erzincan'ın en büyük meselesi imar meselesidir. Yıkılan ve yeniden ayağa kalkmaya çalışan bir şehirde elbette ki imar meselesi oldukça önemlidir. İmar dışında kanalizasyon meselesini de önemsemiş, bu iki mesele özelinde, şehrin tüm sorunlarının giderilmesi için çalışacağını beyan etmiştir. Diğer belediye başkan adaylarına sorulan “*Genel seçimlerde milletvekilliği için aday olacak mısınız?*” sorusu Seyfettin Kavukçu'ya da yöneltilmiş, o da tek derdinin belediye başkanı olmak ve yerelde hizmet etmek olduğunu ifade etmiş, dolayısıyla da herhangi bir adaylık yarışına girmeyeceğini dile getirmiştir. Bu düşüncelerle seçim beyannamesini kamuoyuna duyurmuştur.³⁸⁵ İyi niyet ve temennilerle belediye başkan adaylığıyla ilgili düşüncelerini ifade ederek, seçim beyannamesini açıklayan Seyfettin Kavukçu'nun, seçime iki gün kala adaylıktan çekilmesi şehrin gündemine oturmuştur. Adaylıktan çekilme fikrinin olmadığını; ancak yaşanan bazı münferit olaylardan dolayı adaylıktan çekilme kararı aldığını kamuoyuna duyurmuştur. Seyfettin Kavukçu, günler öncesinde, kendisi hakkında çıkan “*Adalet Partisi lehine çekildi*” iddiasını yalanlamış, afişlerinin yırtılması, daha da ileri giderek evinin camlarının kırılmasına kadar uzanan tehditlerden yıldırdığını; dolayısıyla bu şartlar içinde yarışacak bir rekabet alanı bulamadığını düşünerek adaylıktan çekildiğini gazeteye verdiği röportajda beyan etmiştir.³⁸⁶

Seçim beyannamelerinin açıklanma süreci devam ederken, seçimler açısından en dikkat çeken isimlerden biri olarak gösterilen Adalet Partisi adayı Av. Nedim Muradoğlu ise 13 Kasım günü kendi seçim beyannamesini açıklamıştır. Nedim Muradoğlu, hizmet anlayışının; kanunlar önünde eşitliğe ve iyi niyete dayandığını ifade ederek konuşmasına başlamış, şehir hizmetleri açısından oldukça geri kalan belediye hizmetlerinden dolayı, Erzincan Belediyesi'nin kaybettiği itibarı yeniden tesis edeceğini defaten ifade etmiştir. Belediyenin tekrardan halkın saygı duyduğu bir müessese haline getirileceğini ifadelerine eklemiş, Erzincan'ın modernleşmeye ihtiyacı olduğu kanaatini bildirmiştir. Bütün bunların yapılabilmesi için de şehrin çok önemli sorunları olduğunu ve bunların çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Şehrin önemli sorunları olarak; yol, su, elektrik ve kanalizasyon ihtiyaçlarının karşılanmasını lüzumlu görmüştür. Nedim Muradoğlu, çok genç yaşlarından beri Erzincan Belediye Başkanlığı'na heves duyduğunu, bunun kendisi için büyük hayallerden biri olduğu ve bu hayali uzun süredir

³⁸⁵ Birlik, “Serbest Belediye Reis Adayı Seyfettin Kavukçu”, 6 Kasım 1963.

³⁸⁶ Birlik, “Seyfettin Kavukçu'nun Gazetemize Beyanatı”, 16 Kasım 1963.

gerçekleştirmek istediğini belirtmiştir. Nedim Muradoğlu da tıpkı diğer adaylarda olduğu gibi, kendisine sorulan “Genel seçimlerde milletvekilliği için aday olacak mısınız?” sorusuna çokça maruz kaldığını ve buna karşılık hiçbir şekilde aday olmayı düşünmediğini, sadece Erzincan Belediye Başkanlığı için müracaat edip, yerelde hizmet etme isteğini taahhüt etmiştir. Bu düşünceler ışığında seçim beyannamesini kamuoyuna duyurmuştur.³⁸⁷

Seçim beyannamesini açıkladıktan iki gün sonra, Buğday Meydanı olarak bilinen mahalde, Adalet Partisi bir miting düzenlemiş, aday tanıtımı ve propagandaların dile getirildiği bu mitingde; Adalet Partisi Belediye Başkan Adayı olan Nedim Muradoğlu başta olmak üzere, Adalet Partililer, bağımsız belediye başkan adayları Seyfettin Kavukçu’ya çekilme çağrısında bulunmuşlardır.³⁸⁸ Mitingden saatler sonra da Seyfettin Kavukçu adaylıktan çekildiğini açıklamıştır.³⁸⁹

Adalet Partisi mitinginden bir gün sonra Buğday Meydanı’nda Cumhuriyet Halk Partisi bir miting düzenlemiş, milletvekilleri ve belediye başkan adayları Alaattin Kırtıloğlu’nun konuşma yaptığı mitingde, seçim beyannamesi, vaatler ve propagandalar yüksek sesle dile getirilerek ve halktan destek istenmiştir.³⁹⁰ İki partinin mitingi dışında, bağımsız aday olarak yarışan Hamdi Evrensel de bir miting düzenlemiştir. Hamdi Evrensel konuşmasında; halka, şehri düşünerek birleşmesi ve particilik fikriyle parçalanılmaması, vicdanını ve merhametini, akrabalık, dostluk, meslektaşlık ve para ile değişmemesi ve bu şehrin insanına güvenilmesi telkininde bulunmuştur.³⁹¹ Hamdi Evrensel, diğer bağımsız adaylardan farklı olarak, bir miting yapmış olması, particilik ve zümrecilik düşünceleriyle hareket etmeden ortaya koyduğu irade şehrin menfaatleri için gösterdiği özveri dikkate değerdir.

Yerel seçimler öncesi yapılan hazırlıklar ve adaylarının seçim beyannameleri dikkate alındığında, en çok üzerinde durulan konu şehrin ivedilikle halledilmesi gereken temel ihtiyaçları meselesidir. Bu yol, su, kanalizasyon, imar ve benzeri altyapı ve üstyapı meselelerinin, gündemi meşgul ettiği ve adayların da bu meseleler üzerine yoğunlaşarak seçim vaatlerinde bulunduğu görülmüştür. Erzincan’ın muadili illerden

³⁸⁷ Birlik, “Adalet Partisi Belediye Reis Adayımız Nedim Muradoğlu”, 13 Kasım 1963.

³⁸⁸ Öz Erzincan, “Adalet Partililer Dün Bir Miting Yaptı”, 15 Kasım 1963.

³⁸⁹ Birlik, “Seyfettin Kavukçu’nun Gazetemize Beyanâtı”, 16 Kasım 1963.

³⁹⁰ Öz Erzincan, “CHP Dün Muhteşem Bir Seçim Mitingi Yaptı”, 16 Kasım 1963.

³⁹¹ Birlik, “Hamdi Evrensel’in Açık Hava Konuşması”, 14 Kasım 1963.

farklı olarak, müstakil şehrin yirmi dört yıl önce yaşanan büyük deprem felaketiyle yıkılmış olması ve muvakkat şehirden kalıcı şehre geçiş hazırlıklarının olduğu dönemde, belediye seçimleri için hazırlık yapan tüm adayların bu meselelere duyarsız kalmaları düşünülemezdi. “Aşağı şehir” ve “yukarı şehir” ayrımlarıyla ifade edilen muvakkat şehirden kalıcı şehre geçiş hazırlıkları, şehrin gündemi olmuştur. Şehrin yönetimine aday olanlar için de seçim beyannamelerine giren en önemli mesele bunu nasıl sağlayacakları ve hangi imkânlarla hayata geçireceklerini ortaya koydukları bir seçim süreci yaşanmıştır. Partilerin ve adayların gündemleri böylelikle belli olmuş, yaptıkları ve yapacakları tüm çalışmalar bu hizmet anlayışı doğrultusunda tezahür etmiştir. Halkın beklentisinin fazla olduğu bu dönemde, belediye başkan adaylığı için irade koyan tüm adayların her türlü imkânsızlığa, yokluğa ve zorluğa rağmen rekabete girerek yarışmaları Erzincan şehrinin yeniden imarı ve inşası açısından kıymetlidir.

2.3.3. 17 Kasım 1963 Yerel Seçim Sonuçları

17 Kasım 1963 yerel seçim sonuçları, Türkiye genelinde altı partinin ve bağımsız adayların katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Seçim, Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisinin yarışına sahne olmuş ve ülke genelinde kazanılan birçok belediye ve Meclis üyelikleri bu iki partinin seçim mücadelesine dönüşmüştür. Türkiye geneli³⁹² ve Erzincan il geneli seçim sonuçları aşağıdaki tablolarda detaylı olarak ifade edilmiş ve veriler değerlendirilmiştir

³⁹² “1963 Yerel Seçim Sonuçları”, (Erişim Tarihi 19.03.2025), https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf

Tablo 2. 8: 17 Kasım 1963 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)

	1960 Nüfus ³⁹³	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	31.391,207	5.861.239	3.937.626	% 67,1	3.062.423
	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı	İl Genel Meclisi Asil Üyelik Sayısı
İl Genel Meclisi Üyeliği Sonuçları	13.067.911	10.143.540	% 77,62	9.556.532	1575
Belediye Meclisi Üyeliği Sonuçları	5.861.239	3.937.626	% 67,18	2.901.696	15791

Tablo 2. 9: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Belediye Başkanlığı
Adalet Partisi	1.388.226	% 45,3	505
Cumhuriyet Halk Partisi	1.062.432	% 34,6	335
Yeni Türkiye Partisi	109.476	% 3,57	58
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	47.070	% 1,53	9
Türkiye İşçi Partisi	17.136	% 0,56	-
Millet Partisi	77.401	% 2,52	8
Bağımsız Adaylar	306.405	% 10	113
Toplam	3.088.146	% 100	1028

³⁹³ DİE, 1965 Genel Nüfus Sayımı, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:484, 1965), s.3.

Tablo 2. 10: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Üyelik Sayısı
Adalet Partisi	4.335.193	% 33,1	803
Cumhuriyet Halk Partisi	3.460.586	% 26,4	573
Yeni Türkiye Partisi	624.950	% 4,78	103
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	284.945	% 2,18	17
Türkiye İşçi Partisi	64.301	% 0,26	1
Millet Partisi	300.570	% 2,30	26
Bağımsız Adaylar	515.987	% 3,95	53
Toplam	9.586.532	% 100	1576

Tablo 2. 11: 17 Kasım 1963 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Üyelik Sayısı
Adalet Partisi	1.356.610	% 33,1	803
Cumhuriyet Halk Partisi	1.037.939	% 26,4	573
Yeni Türkiye Partisi	122.459	% 4,78	103
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	63.113	% 2,18	17
Türkiye İşçi Partisi	18.397	% 0,26	1
Millet Partisi	79.174	% 2,30	26
Bağımsız Adaylar	38.704	% 3,95	53
Toplam	2.716.396	% 100	1576

Tablo 2. 12: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları ³⁹⁴

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	11.454	8.213	7.280	3.221	2.932	-	-
Çayırh	867	687	457	192	168	-	97
İliç	456	367	354	148	153	-	39
Kemah	976	704	645	289	348	-	8
Kemaliye	1.354	1.061	1.015	610	387	-	27
Refahiye	645	507	470	-	217	270	-
Tercan	935	723	685	302	69	-	303
Çadirkaya Beldesi	1.241	1.110	1.027	306	485	-	223
Mercan Beldesi	685	685	579	222	173	-	184
TOPLAM	18.613	14.057	12.512	5.290	4.932	270	881

³⁹⁴ DİE, 17.11.1963 Mahalli Seçimler Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:474, 1965), s.630-631.

Tablo 2. 13: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ³⁹⁵

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	11.454	8.213	7.280	3.060	2.680	-	-
Çayırh	867	687	641	46	123	-	472
İliç	456	367	354	153	157	-	-
Kemah	976	704	588	264	324	-	-
Kemaliye	1.354	1.080	983	599	384	-	-
Refahiye	645	507	471	-	189	261	-
Tercan	935	723	685	258	59	-	165
Çadirkaya Beldesi	1.241	1.110	1.027	185	328	-	192
Mercan Beldesi	685	603	579	212	161	-	173
TOPLAM	18.613	13.994	12.608	4.777	4.405	261	1.002

Tablo 2. 14: Erzincan İl Genel Meclisi Üyeliği Seçim Sonuçları ³⁹⁶

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	34.839	26.778	25.191	11.413	13.778	-	-
Çayırh	11.444	9750	9.553	2.624	3.444	-	3.485
İliç	6.932	6.126	5.945	2.230	3.104	-	611
Kemah	9.808	8.253	7.900	2.860	5.040	-	-
Kemaliye	8.042	6.621	6.461	2.843	3.404	-	214
Refahiye	14.794	12.311	12.019	-	3.987	2.924	5.108
Tercan	13.900	11.741	11.207	5.640	5.567	-	165
TOPLAM	99.759	81.580	78.276	27.610	38.324	2.924	9.583

17 Kasım seçimlerinin sonuçları yukarıda ki şekilde sonuçlanmış, tüm ülke genelinde olduğu gibi Erzincan'da da seçimler iki partinin yarışı şeklinde neticelenmiştir. Türkiye geneli seçim sonuçlarının yansımaları Erzincan'da da görmek mümkün olmuştur. Adalet Partisi bütün seçim alanlarında (Belediye Başkanlığı-Belediye Meclis Üyeliği-İl Genel Meclis Üyeliği) Türkiye genelinde birinci parti olurken, Cumhuriyet Halk Partisi ise ikinci parti olmuştur. Erzincan Belediye Başkanlığı seçimini Adalet Partisi adına aday gösterilen Av. Nedim Muradoğlu kazanmıştır. Nedim Muradoğlu'nun kazanmasında şüphesiz en önemli hamle bağımsız

³⁹⁵ DİE, 17.11.1963 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.632-633.

³⁹⁶ DİE, 17.11.1963 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.634-635.

aday olarak seçime gireceğini açıklamış olan Seyfettin Kavukçu'nun sonradan adaylıktan çekilmiş olmasıdır. Seyfettin Kavukçu'nun adaylıktan çekilmesi ile Adalet Partisi büyük avantaj elde etmiş, Demokrat Parti'nin mirası olarak gördükleri seçmenin oylarının bölünmesini engelleyerek az bir farkla seçimi kazanmış olması da bu sonucu ortaya koymuştur.³⁹⁷

Cumhuriyet Halk Partisi, uzun yıllardır devam eden parti gücü ve belediye başkan adayının şehirdeki karşılığı seçim öncesinde daha avantajlı görülmesine rağmen seçimi kaybetmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Seyfettin Kavukçu'nun adaylıktan çekilmesinin yanı sıra, başka önemli sebeplerde sayılabilir. Özellikle seçime sayılı günler kala parti içi değişikliklerin yapılması, parti içi muhalefetin oluşması ve buna bağlı olarak birçok yöneticinin parti dışı kalması sebep olarak gösterilebilir.³⁹⁸

İlçeler ve belde belediyelerinde toplam da dokuz belediye başkanlığının dördünü Adalet Partisi kazanırken, üç belediye başkanlığını da Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Tercan ve Refahiye'deki seçimlerin neticesi farklı seyretmiştir. Özellikle Adalet Partisi Refahiye'de aday çıkarmamış, Yeni Türkiye Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayları arasında bir yarış olmuş ve Yeni Türkiye Partisi'nin aday olarak seçime giren Ahmet Turan Yavuz seçimi kazanmıştır. Yeni Türkiye Partisi'nin, Erzincan'da seçimi kazandığı tek yer Refahiye olmuştur. Tercan'da da iki partiden farklı bağımsız olarak seçime giren Faik Oktay seçimi kazanmıştır. Bağımsız olarak seçime girerek seçimi kazanan Tercan adayı, büyük bir sürprize imza atarak parti desteği olmadan girdiği seçimi bir farkla (303 Bağımsız aday, 302 CHP adayı) kazanmıştır. Çadirkaya Beldesinde de durum farklıdır, orada da Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi yarışmış, iki partinin yarışında üçüncü aday olarak bağımsız seçime giren aday oyların bölünmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde seçimi Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak yarışan E. Ekrem Kılıç kazanmıştır. Çadirkaya 'da seçimde yaşananların bir benzeri de Çayırlı 'da görülmüş, Adalet Partisi adayı Hüseyin Balaban seçimi kazanmıştır.

Erzincan belediye başkanlığı için kullanılan toplam oy sayısı, il genel meclisi için kullanılan oyun dörtte biri kadardır. Bu durum, belediye sınırlarında yaşayan nüfusun toplam nüfus içerisinde ki payını göstermesi açısından önemlidir. İl genel

³⁹⁷ Öz Erzincan, "Seviye Meselesini İyi Anlattın Muradoğlu! ", 16 Kasım 1963.

³⁹⁸ Birlik, "Seçimlerin Sonunda Partiler", 21 Kasım 1963.

meclisi üyeliklerinde kullanılan oy sayısı yaklaşık yüz bin, belediye başkanlığı seçiminde kullanılan oy ise yirmi beş bin civarındadır. Yerel seçim sonuçlarına göre, belediye başkanlığı seçimleri ilçeler bazında değerlendirildiğinde merkez dâhil olmak üzere altı ilçenin toplamında; Adalet Partisi, Merkez ilçe, Çayırılı, Kemaliye ve Mercan olmak üzere dört belediye, Cumhuriyet Halk Partisi ise İliç, Kemah ve Çadirkaya olmak üzere üç belediye kazanmıştır. Refahiye’ de Yeni Türkiye Partisi seçimi kazanırken, Tercan’da bağımsız aday ipi göğüslemiştir. Seçimler de ilçeler genelinde adaylar arasında en fazla farkın olduğu ilçe Kemaliye olmuştur. Adalet Partisi adayı Mustafa Kemal Güven ile Cumhuriyet Halk Partisi adayı Ethem Kılıç arasında yüzde yirmi iki civarında fark oluşmuş ve Adalet Partisi adayı Mustafa Kemal Güven seçimi kazanmıştır.

Belediye meclis üyeliği seçim sonuçları başkanlık seçimlerinden farklı şekilde neticelenmiştir. Çayırılı, Tercan, Çadirkaya ve Mercan’da belediye meclis üyelikleri için bağımsız adaylar yarışmış, Çayırılı da, bağımsız belediye meclis üyeleri Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisinin meclis üyesi adaylarından daha fazla oy almış ve Çayırılı belediyesinde salt çoğunluğu sağlamışlardır. Tercan ve Mercan’da da bağımsız adaylar yarışın içerisinde olmuş bu iki belde de Adalet Partisi belediye meclisinde çoğunluğu sağlarken bağımsız adaylar ise ikinci olmuştur. Tercan’da, belediye başkanlığını bağımsız aday kazanmış ancak belediye meclisinde çoğunluk Adalet Partisi adaylarında kalmıştır. Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi adayları arasındaki ayrışma ve yaşanan sert seçim süreci, bağımsız adayların bu yerel seçimde seçilme şansını artırmıştır. Seçim sonuçlarına bakıldığında, Erzincan merkez ilçe ve bağlı ilçelerinde yaşayan nüfusun az olması, adayların kişilikleri, bağlı oldukları partiler, seçim beyannamelerinin yanı sıra seçimlerde ideolojik duruşun, aile, akraba ve kişisel ilişkilerin oy verme eğiliminde belirleyici bir faktör olduğu gözlemlenmiştir. Küçük yerleşim alanlarında yaşayan insanların birbirini tanıyor olması, akrabalık ve hane ilişkilerinin seçim neticesini doğrudan veya dolaylı etkilemesi bu sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Örneğin, aday olarak gösterilmeyen kişilerin başka partilerden veya bağımsız aday olarak seçime girip kazanmış olmaları, bu bölgelerde particiliğin değil yörede ki tanınırlık ilişkilerinin daha fazla önem arz ettiğini ortaya koymuştur. Seçmen sayısının oldukça düşük kaldığı yerlerde partilerin adaylarının kim olduğu değil istenilen adayın ne şekilde ve nerden aday olacağı daha çok

konusulmuştur. Bu durum, partilerin düşük nüfuslu alanlardaki seçilme şansı, aday olacak kişilerin ilgili yerleşim yerinde ki tanınırlığı ve akrabalık ilişkileri seçilme şanslarını artırmış veya azaltmıştır. 17 Kasım seçimlerinin ardından ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde elde edilen veriler bunu doğrulamaktadır.

17 Kasım seçim sonuçlarına bakıldığında, Merkez ilçeye bağlı il belediye meclisi üyesi olarak seçilen kişiler şunlardır:³⁹⁹

Adalet Partisinden seçilenler: Aziz Keskin, Fahri Akyol, Vehbi Işıkgöz, Vehbi Kondu, Lütfü Demirel, Muammer Malatyalıoğlu ve Mehmet Ararat

Cumhuriyet Halk Partisinden seçilenler: Necdet Varlık, Süleyman Ünver, Kadir Özarıslan, Ahmet Buyruk, Bedrettin İnan, Şahap Yeşilkaya ve Tahir Erdoğan.

İl genel meclis üyeliği seçimlerinde de sonuçlar birbirinden farklıdır. İl genel meclis üyeliklerinde kullanılan oylar, partilerin illerde ki genel oy oranını göstermesi açısından önem arz etmiştir. 1963 yerel seçimlerinden iki yıl evvel yapılan genel seçimlerden sonra partiler, il genel meclisi oylarıyla tekrardan seçmen karşısına çıkmıştır. Erzincan genelinde il genel meclisi üyelikleri için yüz bine yakın oy kullanılmıştır. Belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre birinci parti Adalet Partisi olurken, il genel meclisi oylarında ise birinci parti Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. Bu durum, merkez dışındaki taşrada Cumhuriyet Halk Partisi'nin diğer partilerden hem örgütlenme hem de insan kaynağı itibariyle daha güçlü olduğunu göstermektedir. Merkez ilçe diğer ilçelerin çoğunda en çok oyu alan parti Cumhuriyet Halk Partisi olurken, Refahiye ve Çayırılı da ikinci parti olmuştur. Refahiye de tüm partilerden daha fazla oy alan bağımsız adaylar il genel meclis üyeliklerinden birini, diğer ikinci sırayı da Cumhuriyet Halk Partisi adayları kazanmıştır. Adalet Partisi, Refahiye'de belediye başkanlığında olduğu gibi il genel meclis üyeliğinde de aday çıkarmamış, Yeni Türkiye Partisi ve bağımsız adaylar yarışmıştır. Refahiye seçimleri tartışmalı bitmiş, sonuçlarla ilgili olarak TÜİK verilerine göre seçimi bağımsız aday kazanmış, yerel basına göre de Yeni Türkiye Partisi adayları Zamir Yılmaz kazanmıştır. Seçim sonuçlarında bir ihtilaf söz konusudur, ancak yapılan incelemeler sonucunda seçimi bağımsız adayın yüksek bir oyla kazanmış olduğu ve il genel meclisinin iki temsilcisinden biri olduğu anlaşılmıştır. Çayırılı'da ise bağımsız aday ve Cumhuriyet Halk Partisi adayları il genel meclis üyeliğini

³⁹⁹ Öz Erzincan, "Belediye Meclisi Bu Sabah İlk Toplantısını Yapacak", 22 Kasım 1963.

kazanmışlardır. Seçim sonuçlarına göre ilçelerden il genel meclisi üyesi olarak seçilen kişiler şunlardır.⁴⁰⁰

Merkez İlçe; Vehbi Önder ve Hüseyin Tiryaki (Adalet Partisi), Nevzat Çetintaş ve Ali Arısoy (Cumhuriyet Halk Partisi)

Tercan; Alişan Şahin (Adalet Partisi) ve Yusuf Kenan Yeşilfırat (Cumhuriyet Halk Partisi)

Çayırılı; Haydar Boy (Cumhuriyet Halk Partisi) ve Muktedir Şahin (Bağımsız)

Refahiye; Zamir Yılmaz (Bağımsız) ve Celal Yıldırım (Cumhuriyet Halk Partisi)

Kemah; Nail Ayyıldız (Cumhuriyet Halk Partisi)

Kemaliye; Yusuf Ziya Ademhan (Cumhuriyet Halk Partisi)

İliç; Remzi Yılmaz (Cumhuriyet Halk Partisi)

Yukarıda bahsedilen belde belediyelerinden biri olan Mercan Beldesinde belediye kurulması seçimlerden bir buçuk yıl evvel kararlaştırılmıştır. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in onayıyla 28 Şubat 1962 tarihinde⁴⁰¹, o güne kadar köy statüsünde olan Mercan'da belediye kurulmasına karar verilmiş ve ilk seçimlerde de Mercan Belediyesi'nde de seçim yapılmıştır.

Yerel seçimlerden hemen sonra yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Merkez ilçeye bağlı Aslanlı köyünün merkeze bağlanması kararıdır. Merkez'e bağlı bir köy hüviyetinde olan Aslanlı Köyünün (Vağver) sakinlerinin, şehirli miyiz köylü mü? Karmaşası içerisinde kaldıkları, bundan dolayı, müşterek aldıkları karar neticesinde belediye sınırlarına alınma talebinde bulunmuşlardır. Köylünün talebi kabul görmüş, bu yönde resmi bir adım atılmış ve köylünün oy kullanacağı şekilde bir referandum yapılmasına karar verilmiştir. Dört yüz elli kişinin oy kullanmaya haiz olduğu Aslanlı köyünde, iki yüz elli seçmenin katıldığı oylamada iki yüz yirmi sekiz seçmenin 'Evet' demesi sonucunda Aslanlı Köyünün belediye sınırlarına alınması kararlaştırılmıştır.⁴⁰² Referandum sonuçları Bakanlar Kurulunun onayına gönderilmiş ve İçişleri Bakanlığının

⁴⁰⁰ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisi Seçimini CHP Çoğunlukla Kazandı", 19 Kasım 1963.

⁴⁰¹ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 28.02.1962, Yer No: 290-7-7

⁴⁰² Birlik, "Aslanlı Köyü Referandumu", 28 Aralık 1963.

teklifi ve Başbakanlığın da onayıyla Aslanlı Köyünün Erzincan Belediyesi sınırlarına alınması kararlaştırılmıştır.⁴⁰³

17 Kasım yerel seçimleri, demokrasiye tekrardan dönüş açısından önemlidir. Mahalli idarelerde, seçimlerin daha fazla önemsenmiş olduğu bir gerçektir. Çünkü seçmenin, yerel seçimlerde mahalle muhtarından belediye başkanına ve İl genel meclis üyelerine kadar tamamının seçilebilmesi için sandığa gitmesi, bu seçimlerin daha fazla önemsemesine vesile olmuştur. Seçmenler, mahallelerin küçük olması, her ilçede bir belediye başkanı seçilmesi, her ilçeden en az iki üye olacak şekilde il genel meclisi üyesi seçilmesi ve şehir meclisi için üyelerin belirlenmesinde etkili olmuştur. Dört farklı zarfın seçmenin önüne getirilmesi, seçmen açısından en azından bir oy kullanma gerekçesi oluşturmuş ve sandığa giderek iradesini yansıtmıştır.

2.3.4. İl Belediye Başkanı Nedim Muradoğlu

Nedim Muradoğlu 1926 Erzincan doğumludur.⁴⁰⁴ Evli ve üç çocuk babasıdır. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzincan'da tamamlamış olan Nedim Muradoğlu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1956 yılında mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra Erzincan'a dönmüş ve belli bir süre serbest avukatlık yapmıştır. 27 Mayıs darbesinden sonra yeniden tesis edilmeye başlanan Türk Demokrasisi içerisinde yer almaya çalışmış ve Adalet Partisi ile yakın temasta bulunmuştur. 17 Kasım 1963 seçimleri öncesinde Adalet Partisi'nin aday adaylığı sürecine katılarak belediye başkan adayı olmuş, 17 Kasım seçimlerinde Erzincan Belediye Başkanı olarak seçilmiştir.⁴⁰⁵ 1968 yılına kadar belediye başkanlığı görevini yürütmüş, 1969 yılında yaşanan olaylardan ötürü⁴⁰⁶ belediye başkanlığından istifa etmiş ve 1973 yerel seçimlerinde yeniden belediye başkanı olarak seçilmiştir. Erzincan'a, (istifa etmiş olduğundan dolayı bir dönemi kısa süreli olmak üzere) üç dönem hizmette bulunmuştur. Nedim Muradoğlu, yeni Erzincan'ın kurulmasında büyük pay sahiplerinden birisidir. 1939 depremi sonrasında yaşananlar, eski şehir yerleşimi alanından muvakkat şehre geçiş ve ardından yeni şehir yapılanması olmak üzere ortaya çıkan üç aşamalı sürecin son safhasını titizlikle

⁴⁰³ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 31.03.1965, Yer No: 311-8-11

⁴⁰⁴ *Erzincan İl Yıllığı* 1967, s.16.

⁴⁰⁵ Rıfık Kaymaz, Halil İbrahim Özdemir, *Erzincanlılar Ansiklopedisi*, s.354.

⁴⁰⁶ *Nedim Muradoğlu'nun eşi Erzincan 1. Noterliğinde görevli iken ani bir kararla İstanbul'a tayin ettirilmiş ve sonrasında Nedim Muradoğlu'na parti içerisinde gösterilen mukavemet neticesinde kendi partisinin belediye meclis üyelerinin topladığı imzalarla görevinden el çektilmiştir. Bu yaşanan gelişmelerden sonra belediye başkanlığı görevinden istifa etmiştir.

yürütmüş ve üç dönem hizmet ettiği belediye başkanlığı sürecinde önemli çalışmalar yürütmüştür. Yeni kurulacak şehrin planlanması, yeni mahallelerin oluşturulması, alt ve üst yapının tesisi, parke yolların yapılması, Ekşisu Mesire alanı gibi kamusal alanların teşekkülü gibi birçok bugün ki Erzinan'ın mekânsal gelişiminin temellerini ve yol haritasını belirleyen çalışmalarda bulunmuştur. Özellikle, yeni şehir alanında çıkan hafriyatın depremle yıkılmış olan eski Erzinan'daki binaların üzerine döktürölmesi eski şehrin korunmasına ve bu zamana kadar toprak altında muhafaza edilmesine vesile olmuştur.

2.4. 10 Ekim 1965 Genel Seçimleri

2.4.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

1965 seçimlerine giden süreç, Adalet Partisinde yaşanan genel başkanlık değişimiyle başlamıştır. Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, 1964 yılının Haziran ayında Anadolu gezisine çıkarak halk buluşmaları gerçekleştirmiştir. Anadolu seyahatinden sonra İstanbul'a dönen Gümüşpala, Ortaköy'deki Lise Otelinde konaklarken bir sonraki günün hazırlığını yaptığı esnada aniden rahatsızlanmıştır. Hastaneye kaldırılmış ancak tüm müdahalelere rağmen kurtarılamayarak vefat etmiştir.⁴⁰⁷ Ragıp Gümüşpala'nın vefatından sonra parti içerisinde Saadettin Bilgiç, Ferruh Bozbeyli ve Mehmet Turgut'un da aralarında bulunduğu heyet genel başkanlık teklifini ilk önce partinin genel idare kurulu üyesi olan Süleyman Demirel'e teklif etmişler, o kabul etmeyince Saadettin Bilgiç partinin teşkilatlardan sorumlu genel başkan yardımcısı olarak kongreye kadar görevi devralmıştır. Parti heyetinin aldığı kararla genel başkan vekili olarak belirlenen Saadettin Bilgiç, kongreye kadar bu süreci yürütmüştür.⁴⁰⁸

Aralık ayında yapılacak olan kongre öncesinde ön plana çıkan isimler peyderpey belli olmaya başlamış, Süleyman Demirel'in ismi ön plana çıkınca adaylığı kesinleşmiştir. Partinin Ankara il kongresinde konuşma yapan Süleyman Demirel, parti içi eleştirilerde bulunarak yeni bir yol çizilmesi gerektiğini ifade ederek aday olacağını duyurmuştur.⁴⁰⁹ 27 Kasım 1964 günü yapılan Adalet Partisi genel kongresinde Süleyman Demirel, Saadettin Bilgiç ve Tekin Arıburun yarışmış ve seçimi çok büyük

⁴⁰⁷ Cumhuriyet, "Gümüşpala Dün Gece Vefat Etti", 6 Haziran 1964.

⁴⁰⁸ Halit Kaya, "Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965), (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü 2014), s.194.

⁴⁰⁹ Milliyet, "Demirel 'Adalet Partisi Ağır Mesuliyet Yüklüdür' Dedi", 7 Kasım 1964.

bir farkla Süleyman Demirel kazanmıştır.⁴¹⁰ Bu kongre, sonuçları itibariyle önemlidir. Çünkü Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir siyasi partide genel başkan seçimle görevinden ayrılmış, akabinde yapılan seçimle bir genel başkan değişikliği yaşanmıştır. Süleyman Demirel'in seçimi kazanmış olması Türk siyasi hayatına yeni bir soluk getirmiş ve parti içi demokrasi hareketleri artmış,⁴¹¹ Adalet Partisinde Süleyman Demirel dönemi başlamıştır.

Süleyman Demirel genel başkan olduktan sonra iktidar hayali kurmaya başlamış ve hükümetin devrilmesini gündeme getirmiştir. Basına verdiği demeçte, yakın zamanda bütçe oylaması olacağını ve muhtelif partilerin milletvekillerinin verecekleri güvensizlik oyu ile hükümetin düşebileceğinden bahsetmiştir.⁴¹² Süleyman Demirel'in bu çağrısı diğer siyasi partilerden hemen karşılık bulmuş ve Millet Partisi lideri Osman Bölükbaşı Demirel'e mektup göndererek güvensizlik oyu verilmesine her türlü destek vereceklerini ve yeni hükümet kurulması sürecinde de sorumluluk alacaklarını bildirmiştir.⁴¹³ Bütçe tasarısı önce Senato'da görüşülmüş sonrasında kabul edilmiştir.⁴¹⁴ Mecliste 'ki oylamalar öncesinde partiler arası görüşmeler sıklaşmış ve Süleyman Demirel parti grubuna yaptığı konuşmasında gerekli görüşmelerin yapıldığını ve dört partinin, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Millet Partisi, bütçeyi reddedeceğini ifade etmiştir.⁴¹⁵ Süleyman Demirel'in bu konuşmasına karşılık Cumhuriyet Halk Partisi lideri İsmet İnönü de eğer bütçenin reddedilmesi gündeme gelirse kabinenin çekileceğini bildirmiştir.⁴¹⁶ İki büyük parti arasında ki restleşmeler bütçe görüşmelerine kadar devam etmiştir. Bu tarihlerde, bütçe görüşmelerinin dışında gündemi meşgul eden bir diğer konu da seçim kanunun değiştirilmesi meselesidir. 25 Aralık günü Bakanlar Kurulunda yapılan görüşmelerden sonra seçim sistemi değişmiş ve "*Milli Bakiye Sistemi*" adı verilen seçim sistemi kabul edilmiştir.⁴¹⁷ Adalet Partisi bu sisteme karşı çıkmış, küçük partilere kazanç sağlayacağı sonucundan hareketle bunun çok adil olmayacağını düşünerek, bu sisteme karşı

⁴¹⁰ Milliyet, "Demirel Ezici Bir Farkla Başkan Oldu", 30 Kasım 1964.

⁴¹¹ Milliyet, "İlk Defa Kongre ile Bir Başkan Değişti", 30 Kasım 1964.

⁴¹² Milliyet, "Adalet Partisi Hükümeti Düşürme İmkânı Arıyor", 18 Aralık 1964.

⁴¹³ Milliyet, "Bölükbaşı Kurulacak Bir Adalet Partisi Hükümetini Destekleyeceğini Bildirdi", 3 Şubat 1965.

⁴¹⁴ Milliyet, "Bütçe Tasarısını Dün Senato Kabul Etti", 3 Şubat 1965.

⁴¹⁵ Cumhuriyet, "Demirel Anlaşma Oldu Diyor", 10 Şubat 1965.

⁴¹⁶ Milliyet, "İnönü: 'Bütçe Reddedilirse Kabine Çekilir' ", 12 Şubat 1965.

⁴¹⁷ Cumhuriyet, "Bakanlar Kurulu Milli Bakiye Sistemini Kabul Etti", 26 Aralık 1964.

durmuştur. Ancak karşı çıkmalarına rağmen hükümetin kararı kesin olmuş ve yeni seçim sistemi kabul edilerek kamuoyuna ilan edilmiştir.

Yeni seçim sistemi ile ilgili detaylar şu şekilde açıklanmıştır: Seçim barajları kaldırılmış, tercihli oy kullanılması reddedilmiştir. Milli artık yöntemi ve birleşik oy pusulası kullanılması mümkün hale gelmiştir. Yapılan bu değişikliklerden sonra partilerin elde edeceği milletvekili sayısı ve partilerin meclisteki temsil gücü doğrudan etkilenmiştir. Geçerli oy sayısının milletvekili sayısına bölünerek seçilmek için gerekli yekûn oyun bulunması şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Artan oylar olarak kabul edilen ‘*artık oylar*’, Yüksek Seçim Kurulu’nda toplanacak ve her partinin artan oylardan ne kadar oy aldığı Yüksek Seçim Kurulu tarafından partilere ve kamuoyuna ilan edilmesi kararlaştırılmıştır.⁴¹⁸ Bu sistemin kazananı küçük partiler olmuştur. Büyük oy potansiyeline sahip partiler de çok fazla artık oy olmayacağı için bu oylar küçük partiler lehine bir kazanım oluşturmuştur.⁴¹⁹ Seçim sisteminde yapılan değişikliklerden sonra, yasa tasarısı önce Senato’ da görüşülmüş ve kanun tasarısı ile ilgili süre içerisinde yeterli görüşmeler yapılamadığından dolayı süre uzamış ve görüşmeler devam etmeyip süre de dolunca seçim sistemi ile ilgili kanun tasarısı kendi kendine kanunlaşmıştır.⁴²⁰

Seçim sisteminde yapılan değişikliklerden sonra, sıra bütçe oylamasına gelmiş ve 13 Şubat günü toplanan meclis genel kurulunda yapılan bütçe oylamasından sonra yüz doksan yedi beyaz oya karşılık iki yüz yirmi beş kırmızı oyun kullanılmasıyla bütçe reddedilmiş ve kabine düşmüştür.⁴²¹ İnönü’nün istifasıyla böylece dört yüz on beş gün süren CHP-Bağımsızlar koalisyonu hükümeti de dağılmıştır. Kabinenin düşmesinden hemen sonra diğer partiler arasında yeni hükümet kurmak için istikşafı görüşmeler başlamıştır.⁴²² Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, dört parti lideriyle görüşmeler yapmış ve ortaya atılan birçok ismin dışında Başbakan olarak Kayseri Bağımsız Senatörü Suat Hayri Ürgüplüyü seçmiştir. Süleyman Demirel’in ismi gündeme gelmiş, Demirel ‘*seçim yapılmadan başbakan olmayı kabul etmem*’ diyerek başbakan yardımcısı olarak yeni kabine de görev almayı beklediğini bildirmiştir.⁴²³ Suat Hayri Ürgüplü

⁴¹⁸ Milliyet, “Hükümet Milli Bakiye Sistemini Kabul Etti”, 26 Aralık 1964.

⁴¹⁹ Bahri Savcı, “1965 Milletvekili Seçimleri Üzerine Bir Analiz”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20/4 (1965): 182.

⁴²⁰ Milliyet, “Milli Bakiye Tasarısı Dün (kendi kendine) Kanunlaştı”, 13 Şubat 1965.

⁴²¹ Milliyet, “Bütçe Reddedildi ve Kabine Düştü”, 14 Şubat 1965.

⁴²² Milliyet, “Yeni Hükümet İçin Temaslar Başladı”, 14 Şubat 1965.

⁴²³ Halit Kaya, “Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965)”, s.204.

Başbakanlığında kurulan hükümet 20 Şubat'ta ilan edilmiştir.⁴²⁴ Yirmi bir kişilik bakanlar kurulunda, Adalet Partisi en fazla kabine üyesini elde eden parti olmuştur. Yeni Türkiye Partisi, Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi de dörder kabine üyesi elde etmişler ve böylece dörtlü koalisyon hükümeti kurulmuştur.⁴²⁵ 26 Şubat günü mecliste hükümet programının okunmasıyla 4. Koalisyon hükümeti görevine başlamıştır.⁴²⁶ 1965 yılı partiler açısından oldukça hızlı başlamıştır. Süleyman Demirel'in Adalet Partisi genel başkanı olması, seçim sisteminin değiştirilmesi, İnönü hükümetinin düşürülmesi ve Ürgüplü hükümetinin kurulmasıyla hızlı bir değişim yaşanmıştır. Tüm bu yaşananlardan ve değişimlerden sonra, 1965 seçimleri için partilerin hazırlıkları başlamıştır. Kurulmuş olan bu hükümet, sonuç olarak bir koalisyon hükümetidir, dolayısıyla partiler, seçimlerin yapılarak istikrarlı bir yönetim sergileyecek bir siyasi hareketin tek başına iktidar olması için kapsamlı bir hazırlık içerisinde olmuşlardır.

1965 seçimlerine doğru giderken partilerin içerisinde rahatsızlıklar artmaya başlamıştır. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi seçimlere üç ay kala kongre kararı almış ve parti içerisinde *“eskiler”* ve *“yeniler”* olarak ifade edilen gruplaşmalar oluşmaya başlamıştır. Parti içi çekişmeler ve gruplaşmalar siyasi partilerin doğasında vardır, ancak seçim öncesi yapılan kongre hazırlıkları Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nde ciddi bir değişim rüzgârı estirmiştir. Sürecin başından beri önde olan genel başkan adayı Alparslan Türkeş olmuştur.⁴²⁷ Kongreye oldukça yoğun bir delege katılımı olmuş, binin üzerinde delege kongreye gelerek oy kullanmıştır. Kongrenin sonucunda yapılan seçimlerde genel başkan adayları olarak Alparslan Türkeş ve Ahmet Tahtakılıç yarışmış, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin yeni genel başkanı belirlenmiştir. Alparslan Türkeş, oy kullanan bin iki yüz on dört delegenin yarıdan fazlasının oyunu alarak seçimi kazanmıştır.⁴²⁸ Genel başkan seçildikten sonra, iki bakanı görevinden istifa ettirmiş ve böylece kabinede de ayrılıklar başlamıştır.

Seçime az bir süre kala her parti kendi lehine olacak şekilde siyasi pozisyonuna uygun seçim hazırlıklarını yürütmüştür. Son hükümette dışarda kalan İsmet İnönü de

⁴²⁴ Milliyet, “Dördüncü Hükümet Kuruldu”, 21 Şubat 1965.

⁴²⁵ Cumhuriyet, “Kabine ve Protokol Açıklandı”, 21 Şubat 1965.

⁴²⁶ Cumhuriyet, “Hükümet Programı Okundu”, 27 Şubat 1965.

⁴²⁷ Cumhuriyet, “Türkeş CKMP Kongresine Hâkim”, 31 Temmuz 1965.

⁴²⁸ Milliyet, “Türkeş CKMP Genel Başkanı Oldu”, 1 Ağustos 1965.

rakiplerine muhalefeti artırmış, liderler arasında söz düellosu günden güne artmıştır.⁴²⁹ Eylül ayından sonra tüm siyasi partiler seçim havasına girmiş, milletin karşısına çıkacakları o gün için seçim beyannamelerini oluşturmaya başlamışlar ve milletin beklentilerine ve ülkenin konjonktürel yapısına göre seçim beyannamelerini hazırlayarak açıklamışlardır. Adalet Partisi “*Milli İrade*” Cumhuriyet Halk Partisi “*ortanın Solu*” vurgusuyla seçim propagandalarına başlamış, Millet Partisi de her alanda “*Milli kalkınma*” vurgusuyla hareket etmiştir.⁴³⁰

İlk seçim beyannamesini Cumhuriyet Halk Partisi duyurmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi, 1961 seçimlerinden sonra ortaya çıkan bütün hükümetlerin içerisinde var olmuş, ancak tek başına iktidar olma yeterliliğine sahip olmadığı için, seçim beyanlarında ifade ettiği vaatleri yerine getirme ve partinin ortak düşünce ve akılla ortaya koyduğu prensipleri uygulama konusunda oldukça yetersiz kalmıştır. Koalisyon ortakları ile hem kendi düşüncelerini ve planlamalarını hayata geçirememiş hem de başarısızlığın yegâne sorunlusu olarak görülmüştür. Çünkü her hükümetin kurucu iradesi Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. Partinin yıpranmışlığı, çok tecrübeli olsa bile yaşı itibarıyla oldukça yıpranmış bir genel başkanının olması seçim öncesi engel olarak görülmüş olsa da avantajlı yönleri de olmuştur.⁴³¹ Açıklanan seçim beyannamesine göre; ekonomik kalkınma felsefesi bir zümreye veya gruba değil toplumun tüm kesimlerini içine alacak şekilde belirlenmiştir. Yerli sanayinin gelişmesini engelleyecek herhangi bir yabancı sermayeye izin verilmeyecek, yabancı sermaye milli çıkarlara ve milli kalkınmaya uygun olacak şekilde düzenleneceği belirtilmiştir. Toprak reformu genişletilmiş, dengesiz ve adaletsiz arazi dağıtımlarının önüne geçileceği bildirilmiştir. Kazanca göre vergi alınması kararlaştırılmış ve vergi reformu yapılacağı belirtilmiştir.⁴³² Anonim ortaklıklar, dış ödemeler dengesi, dış ticaret, petrol, maden aramaları, tarımın geliştirilmesi ile ilgili diğer maddelerde beyanname de detaylıca açıklanmış ve kamuoyuna duyurulmuştur.⁴³³

Adalet Partisi seçim beyannamesinde; refahı artıracaklarını, milletin gelişmişlik düzeyini muasır medeniyetler seviyesine çıkaracaklarını, milli ve manevi değerleri

⁴²⁹ Milliyet, “İnönü’nün Tehdidi Yıldırılmaz”, 26 Ağustos 1965.

⁴³⁰ Murat Akgümüş, “Adalet Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi ve Milliyet Gazetesi Ekseninde 1965 Genel Seçimleri”, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 14/2 (2024): 28.

⁴³¹ Nuran Kılağız, *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*, (Ankara, Berikan Yayınevi, 2007), s.298.

⁴³² Cumhuriyet, “CHP Seçim Beyannamesi Açıklandı”, 18 Eylül 1965.

⁴³³ Milliyet, “CHP Seçim Beyannamesi Açıklandı”, 18 Eylül 1965.

koruyup her türlü kültürel ve sosyal etkinlikleri artırarak gelişmişliği devam ettireceklerini beyan etmiştir. Ayrıca, ağır vergilerin kaldırılarak vergi reformu yapılacağını, sağlık, adalet ve iktisadi kalkınmaları da hızla başlatacaklarını ifade etmiştir. Köylünün refahını artırarak tarımsal gelişimi devam ettirebilmenin temel şart olduğunu, her türlü zirai kalkınma için gereken neyse yapılacağı ifade edilmiştir. Yabancı sermayenin ne suretle olursa olsun, mutlaka iç piyasaya aktarılması gerektiğini savunmuşlardır. Dış politikada da temel prensip, barış, adalet, mülkiyet ve milli hâkimiyet esaslarına uygun olarak belirlenmiştir.⁴³⁴ Din öğretimine önem verileceğinin altı çizilmiş, basının da hür ve bağımsız olarak yayın hayatını sürdürmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı ve devlet yardımlarıyla destek verileceği ifade edilmiştir. Ülke sathı mahallinde bulunan bölgeler arasında da ayrımların ortadan kaldırılarak her bölgeye eşit şartlarda hizmet edileceği taahhüt edilmiştir.⁴³⁵

Yeni Türkiye Partisi'nin seçim beyannamesini Ekrem Alican basın toplantısı yaparak duyurmuştur. Alican, açıklamasında partizanlık ve tavizcilik anlayışından sıyrılarak yeni bir siyasi anlayış ve düşünce ortaya koymuş, karma hükümet sisteminin devam ettirilip partizanlığın ortadan kalkması gerektiğini ifade etmiştir. Yeni Türkiye Partisi'nin; bir grubun, zümrenin ve belli bir ideolojinin değil; herkesin partisi olduğunu ifade ederek, bu seçim itibarıyla kendi rotasını da “*orta yol*” olarak belirlemiştir. Beş yıllık ekonomik kalkınma planı hazırlayacaklarını, maliye bakanlığı başta olmak üzere, birçok bakanlığın da yeniden derlenip düzenleneceğini, adil bir vergi sisteminin geliştirilmesi gerektiğini beyan etmiştir. Özel sektörün de güçlü tutulması gerektiğini düşündüklerini, sosyal politikaları güçlendirerek sosyal hukuk devleti olmanın gereğinin de sağlanacağını özellikle dile getirmiştir. Dış politika anlayışlarını da sıkı komşuluk ve dostluk bağları üzerine kurulu bir zeminde oluşturacaklarını belirtip, seçim beyannamesini kamuoyuna duyurmuştur.⁴³⁶ Millet Partisi'nin seçim beyannamesi de “*önce vatan, sonra parti*” anlayışı ile duyurulmuştur. Koalisyon ile yönetimin zaruri olduğunu, demokratik bir yönetim anlayışına ancak koalisyonla ulaşılabileceği fikri, Millet Partisi'nin seçim beyannamesinde en çok dikkat çeken husus olmuştur. Millet

⁴³⁴ Nuran Kılağız, *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*, s.206-209. , Cumhuriyet, “AP Seçim Bildirisi Açıklandı”, 19 Eylül 1965.

⁴³⁵ Öz Erzincan, “Uzun Süredir Hazırlanan AP'nin Beyannamesi Açıklandı”, 21 Eylül 1965.

⁴³⁶ Milliyet, “Seçim Beyannamesini Alican Açıkladı: YTP Doktrin Değil ‘Orta Yol’ Partisidir”, 22 Eylül 1965.

Partisi'nin koalisyon isteğinin altında muhtemel partinin tek başına iktidar olamayacağı gerçeğini kabullenmesi olabilir. Sosyal adalet anlayışına değinilerek, gelir eşitliği savunulmuş, gelir dengesizliğinin ortadan kaldırılacağı taahhüt edilmiştir. Beyannamenin dikkat çeken diğer bir hususu da aşırı üç akımlar ve ideolojik yapılanmalarla tavizsiz mücadele edileceğinin beyan edilmesidir. Komünizm tehlikesinden bahsedilmiş, Komünizm'le tavizsiz mücadele edileceği belirtilmiştir. Yurdun dört bir tarafında bulunan yeraltı zenginliklerinin de ortaya çıkartılarak işletilmesi ve gelir kaynağı oluşturulması fikri ifade edilmiş, gerek enerji ve gerekse de ekonomik yeterlilik açısından bu zaruri görülmüş, malum düşünceler ışığında seçim beyannamesi açıklanıp kamuoyuna duyurulmuştur.⁴³⁷ Son olarak da Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin seçim beyannamesini, parti genel başkanı Alparslan Türkeş duyurmuştur. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin seçim beyannamesinde en çok dikkat çeken nokta, Komünizm'le mücadele olmuştur. Komünizm'in yayılmasını önlemek ve Komünist hareketlerin, kaynaklarıyla birlikte yok edilmesini sağlamak temel hedef olmuştur. Bir gençlik açılımının yapılması gerektiği vurgulanmış, idari ve hukuki alanlar başta olmak üzere; tarım, vergi ve eğitim konularında da geniş reformlar yapılacağı ifade edilmiştir.⁴³⁸ Seçim beyannamesine ek olarak, Alparslan Türkeş'in, Antalya seyahatine giderken basına verdiği demeçte bu konular defaatle dile getirilmiş, Türkeş Komünizm'le her türlü mücadeleye girişileceğini ifade etmiştir. Türkiye İşçi Partisi'ni de Komünizm'e alan açmakla suçlayan Türkeş, bu noktada Türkiye İşçi Partisi'ni uyarmıştır.⁴³⁹

Partilerin açıkladıkları seçim beyannamelerine bakıldığında en temel mesele, siyasi erkin paylaşılması üzerine olmuştur. Bazı partiler tek başına iktidar olmayı bekleyip ve bunun için gayret göstermişken, bazı diğer partiler de koalisyon anlayışının demokratik ilkelere uygun olacağı ve demokratik düzenin devam etmesi açısından daha uygun görmüştür. Tek başına iktidar olma veya koalisyon kurulması tartışmalarının gölgesinde seçime gidilmiştir. Bir diğer anlaşmazlık meselesi de, komünizmin tehlike olarak görülmesi ve buna yönelik alınacak tedbirlerin tartışılması üzerine yaşanmıştır. Komünizmle amansız mücadele edilmesi gerektiğini seçim beyannamelerinde de defaten ifade eden partiler Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Millet Partisi olmuştur.

⁴³⁷ Milliyet, "Millet Partisi'nin Seçim Beyannamesi Açıklandı", 26 Eylül 1965.

⁴³⁸ Nuran Kılağız, *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*, s.396.

⁴³⁹ Cumhuriyet, "Ufalanan Toprak Komünizmi Getirir", 1 Ekim 1965.

Bu konu da özellikle Alparslan Türkeş'in beyanatları önemlidir. Siyasi meselelerin ötesinde, ekonomi, eğitim, bürokrasi ve tarım alanında yapılması gereken reformlarda seçim beyanlarında ön plana çıkan diğer meselelerdir. Toplumsal beklentiye göre seçim beyanlarının yeterli olmadığı aşikârdır, partilerin imkân ve ihtiyaçlarının tedbiri ve uygulanması açısından bunun çok fazla mümkün olmadığı görülmüştür. Bir başka öne çıkan mesele de, partilerin yeni kurulmuş olmalarının yarattığı olumsuzluklardır. Yeni kurulan partilerin, seçim yarışına girerken kendilerini tanıtmak ve partinin geniş görüşlülük, amaç ve ideolojik bütünlüğünü açıklamak zorunda kalmış olmaları da partilerin yarış içerisinde kısmen bazı avantajlarını kaybetmesine sebep olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi geçmişi itibariyle oldukça avantajlı görünse de, halk tarafından geçmiş dönemlerde denenmiş olması da bir dezavantajdır.

2.4.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreci

Genel seçim sathına girilmeden önce Kemaliye'de önemli bir gelişme yaşanmıştır. 1963 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanı seçilen Mustafa Kemal Güven, genel seçimlerde aday olmak için belediye başkanlığından istifa etmiştir. Mustafa Kemal Güven'in istifasından sonra ilçe de yeniden bir seçim yapılmış, Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve bağımsız aday yarışmış; seçimi Adalet Partisi adayı Tevfik Aktan kazanmıştır. Adalet Partisi yüzde 48 oy alırken, bağımsız aday yüzde 28 ve Cumhuriyet Halk Partisi adayı da yüzde 22 oy almıştır.⁴⁴⁰ Kemaliye seçimleri, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında adeta bir ön seçim havası yaratmış, buradan alınacak sonucun, birkaç ay sonra yapılacak olan genel seçimleri etkileyeceği düşünüldüğünden bu seçime önem verilmiştir.

Mayıs ayı itibariyle Cumhuriyet Halk Partisi'nde il ve ilçe kongreleri başlamış⁴⁴¹, parti teşkilatları yenilenmiştir. İlk olarak 31 Mart 1965 günü parti merkez binasında kadın kolları kongresi yapılmıştır. Kongre başkanlığını partinin il başkanı sıfatıyla Şerafettin Kırtıloğlu yapmış ve konuşmasında kadının siyasi ve sosyal hayattaki içtimai rolünün öneminden bahsederek, sosyal alanlarda yaptığı çalışmalarını takdim etmiştir. İl başkanının konuşmasından sonra faaliyet raporu okunmuş, akabinde ise seçimlere geçilmiş ve sonucunda Bedriye Yılmaz kadın kolları başkanlığına seçilmiştir. Kadın kolları İl idare heyetinde ise şu isimler yer almıştır: Naciye Erkal,

⁴⁴⁰ Yeşil Eğin, "Kemaliye Belediye Seçimini Adalet Partisi Kazandı", 18 Mayıs 1965.

⁴⁴¹ Yeşil Eğin, "İlimiz Siyasi Partilerinde Faaliyet Hızlandı", 18 Haziran 1965.

Mediha Çetinkaya, Emel Bilgiç, Nigah Akıncı, Ayşe Özbakan, Nuran Abaoğlu, Nur Özgen, Kıymet Öztürk, Kadiye Bakın ve Pembe Erkal.⁴⁴²

Kadın kolları kongresinden iki ay sonra il gençlik kolları kongresi yapılmıştır. 14 Haziran günü, il merkez binasında yapılan kongreye milletvekilleri, il başkanı, partinin gençlik kolları genel merkez yönetim kurulu üyesi Özcan Tokyürek ve bazı partililer katılmıştır. Hüseyin Seçkin'in konuşmasıyla başlayan kongre, protokol konuşmaları ve faaliyet raporunun okunmasıyla devam etmiş, ardından seçime geçilmiş ve sonucunda Erdoğan Özdemir il gençlik kolları başkanı olarak seçilmiştir. Gençlik Kolları İl idare heyeti ise şu isimlerden oluşmuştur: Gürbüz Ciminli, Yaşar Mete, Hikmet Yücel, Metin Turan, Kemal Yönak, Volkan Saraçoğlu, Mustafa Kocaş, Nafiz Kaynar ve Mustafa Temeltaş.⁴⁴³

İl gençlik ve kadın kolları kongreleri sürecinden sonra genel seçimler için delege tespitleri başlamış, merkez ilçe yönetiminin aldığı kararla bütün köylerde Cumhuriyet Halk Partisi merkez delegelerinin 18 Mayıs itibarıyla tespitine başlanacağı duyurulmuştur.⁴⁴⁴ İl kongreleri ve delege tespit komisyonunun belirlenmesinden sonra ilçe kongreleri başlamış, ilk ilçe kongresi Çayırılı'da yapılmıştır. 16 Haziran günü yapılan kongreye Naci Yıldırım, Fehmi Baysoy, Adil Sağıroğlu, Hüseyin Sezmiş ve Hüseyin Tiryaki katılmışlardır. Kongre, Hüseyin Tiryaki'nin açılış konuşmalarıyla başlamış, ardından Çayırılı ilçesiyle alakalı olarak belirli sorunlar hazirunda konuşulmuş, Çayırılı delegesi, milletvekillerinin seçildikten sonra ilçeye gelip gitmemelerine sitem ederek serzenişte bulunmuş, delege ve milletvekilleri arasındaki bu tartışma kongreye damga vurmuştur. Fehmi Baysoy ve Naci Yıldırım, sitemlere cevap vererek, yoğunluktan ve meclis çalışmalarından dolayı gelemediklerini ifade etmeye çalışmışlarsa da delegenin tavrı değişmemiştir. Bu tartışmaların gölgesinde seçime gidilmiş, mevcut başkan Haydar Boy, tek aday olarak girdiği seçimi kazanıp yeniden ilçe başkanlığına seçilmiştir.⁴⁴⁵

İlçe kongresinin hemen ardından, Çayırılı'da kadın kolları teşkilatı da kurulmuştur. İl kadın kolları başkanı Bedriye Yılmaz, 21 Haziran günü Çayırılı'ya

⁴⁴² Birlik, "Cumhuriyet Halk Partisi Kadın Kolları İl Kongresi Olgun Bir Hava İçerisinde Yapılmıştır", 1 Nisan 1965.

⁴⁴³ Birlik, "CHP İl Gençlik Kolları Kongresi Yapıldı", 15 Haziran 1965.

⁴⁴⁴ Birlik, "CHP Delege Tespiti Başladı", 19 Mayıs 1965.

⁴⁴⁵ Birlik, "CHP Çayırılı İlçe Kongresi Evvelki Gün Yapıldı", 18 Haziran 1965.

giderek, ilçe teşkilatında kadınlarla buluşmuş, yaptığı görüşmelerin sonucunda Çayırılı kadın kollarının kurulmasına karar vererek, kadın kolları ilçe başkanlığına Gül Karso'yu seçmiştir. Gül Karso'nun başkan olarak seçildiği ilçe kadın kolları heyetinde ise şu isimler yer almıştır: Firdevs Akbaba, Rahime Şentürk, Sultan Gündüz, Hatice Altun, Fatma Yerekapan, Güneş Arat, Hanım Sencar, Saadet Şentürk, Edibe Demir ve Nuran Alptekin.⁴⁴⁶ Çayırılı kongrelerinin tamamlanmasının ardından merkez ilçe genlik kolları kongresi yapılmış, kongrede iki kişi aday olmuş ve yapılan oylamalar sonucunda on dört oy alan Öztürk Tokyürek ilçe gençlik kolu başkanı olarak seçilmiştir. Öztürk Tokyürek 'in başkanlığında kurulan ilçe gençlik kolu heyetinde ise şu isimler yer almıştır: Kemal Yılmaz, Namık Çakalkurt, Ziya Şenol, Yalçın Derdiyok, Erol Yılmaz, Zeynel Erdoğan, Ali Erdoğan, Kenan Adıvar, Mehmet Vançin, Metin Bingöl, Erdoğan Erman, Rüştü Aras ve İrfan Aras.⁴⁴⁷

Erzincan'da kongreler süreci devam etmiş, çıkan gazete haberlerinde yalnızca kongrelerin yapılmış olduğu belirtilirken kimin seçildiği hususunda tafsilatlı bilgi verilmemiştir. Buna göre 24 Haziran günü Refahiye kongresi⁴⁴⁸, 25 Haziran'da da İliç kongresi yapılmıştır.⁴⁴⁹ İliç ve Refahiye'den sonra, kalabalık bir heyetin katılımıyla Kemaliye kongresi gerçekleştirilmiştir. İl idare kurulu üyeleri ve Milletvekillerinin katılımlarıyla kongre heyeti toplanmış, açılış ve protokol konuşmalarının ardından seçime geçilmiştir. Yapılan oylama sonucunda ilçe başkanlığına Hasan Demir seçilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerine de; Adil Süslü, Berat Özgüven, Hasan Taştan, Osman Çetinkaya, Mustafa Önal, Abdullah Aydın, Ömer Karaman, Mevlüt Sezgin ve Zeki Kazdağı seçilmişlerdir.⁴⁵⁰

İlçe kongrelerinin tamamlanmasından ardından Merkez ilçe kongresi için çalışmalar başlanmıştır. 28 Haziran günü *Ferah Sineması* salonunda il ve ilçe idare heyetleri, milletvekilleri ve partililerin katılımlarıyla Merkez İlçe kongresi gerçekleştirilmiştir. Mevcut ilçe başkanı olan İsa Aydemir açılış konuşmasını yaparak faaliyet raporunu okumuş, ardından protokol konuşmaları yapılmış ve son olarak Cumhuriyet Halk Partisi Gençlik Kolları genel başkanı Doğan Araslı, genel sekreter

⁴⁴⁶ Birlik, "CHP Kadınlar Kolu ve Gençlik Kolu Müşterek Toplantı Yaptı", 22 Haziran 1965.

⁴⁴⁷ Birlik, "CHP İlçe Gençlik Kolu Kongresi", 23 Haziran 1965.

⁴⁴⁸ Birlik, "Refahiye CHP İlçe Kongresi Dün Yapıldı", 25 Haziran 1965.

⁴⁴⁹ Birlik, "İliç CHP İlçe Kongresi Dün Yapıldı", 26 Haziran 1965.

⁴⁵⁰ Birlik, "CHP Kemaliye Kongresi Yapıldı", 29 Haziran 1965.

yardımcısı Suphi Baykam'ın konuşmalarından sonra seçime geçilmiş ve yapılan oylamalar sonucunda mevcut başkan İsa Aydemir yeniden ilçe başkanlığına seçilmiştir. Merkez ilçe idare kurulu üyeliklerine de; Dursun Düz, Şevki Fırat, Nuri Yıldırım, Ali Özban, Mehmet Tamcan, Salih Aksu, Kasım Çimen, Mustafa Kaya, Mecit Arslan ve Binali Kalman seçilmişlerdir.⁴⁵¹ Merkez ilçe seçimi oldukça hararetli anlara sebep olmuştur. Delegeler ve bazı adayların milletvekillerine tezviratları olmuş, yapılan bazı eleştiriler delegelerden yoğun destek görmüştür. Şehrin alt yapısı ile ilgili sorunlar, şeker pancarı alımları ve şeker fabrikası ile ilgili sıkıntılar ve Tercan barajının yapılmasında ki gecikmeler kongre gündemine oturmuştur. Yapılan eleştirilere milletvekilleri adına Zeynel Gündoğdu söz alarak cevap vermiş, yapılan bazı eleştirilerin haksız olduğu ve gecikmeler yaşanmış olsa dahi şehrin gündemini meşgul eden ve çözüm bekleyen meselelerle ilgili olarak çalıştıklarını ve çalışmaya devam edeceklerini önemle ifade etmiştir.

Kongre sürecinde ilginç anlardan biri de, önceki dönem Demokrat Parti milletvekillerinden olup sonradan Cumhuriyet Halk Partisine geçiş yapan Kamuran Evliyaoğlu'nun salon dışında bulunan ve oradan geçen bazı Adalet Partililerce tepki görmesi olmuştur. Kamuran Evliyaoğlu'nun Cumhuriyet Halk Partisine geçişini belli ki hazmedememiş olan Adalet Partili ve Demokrat Parti kökenli bazı grupların yoğun tezviratı ve sözlü diyalogları kongreyi gölgede bırakmıştır.⁴⁵² Bu yoğun gündem ve tartışmalar eşliğinde kongre seçimi yapılmış ve İsa Aydemir başkan olarak seçilmiştir. Kongrelerden sonra, kongre icrası için şehre gelen heyetlerin vermiş olduğu demeçlerle, Cumhuriyet Halk Partisi'nin il ve ilçe kongrelerinden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Etkin, verimli ve geçerliliği yüksek kongreler icra edildiğinden bahisle, Cumhuriyet Halk Partisinin seçime hazır olduğu vurgulanmıştır.⁴⁵³ Görüşler her ne kadar böyle ifade edilmiş olsa da, delegeler ve milletvekilleri arasında yaşanan tezviratlı diyaloglar ve sözlü tartışmalar kongre süreçlerinde öne çıkmıştır.

Kongreler tamamlanıp seçim süreci başladı derken Tercan İlçe idare kurulunun görevden alınması gündemi değiştirmiştir. İl idare kurulu ile sıkıntı yaşayan ve belli konularda anlaşmazlık içinde olan ilçe başkanı Yusuf Kenan Yeşilfurat başkanlığında ki

⁴⁵¹ Birlik, "Merkez İlçe CHP İlçe Kongresi 28 Haziran Günü Yapıldı", 30 Haziran 1965.

⁴⁵² Yeşil Eğin, "Cumhuriyet Halk Partisi İlimiz Merkez İlçe Kongresi Yapıldı-Faaliyet Raporunda CHP Milletvekilleri Suçlandı", 30 Haziran 1965.

⁴⁵³ Kazankaya, "Şehrimiz CHP Kongresinden Notlar", 1 Temmuz 1965.

ilçe idare kurulu görevden el çektilmiştir. İl idare kurulunun kararıyla, Tercan ilçe başkanlığına İskender Yılmaz getirilmiştir. İlçe idare kurulu üyeliklerine ise beraberinde şu isimler seçilmiştir: Faruk Işık, Halil Uluşan, Süleyman Çanakçı, Süleyman Durdu, Tahsin Pir, Hasan Çelik, Abdurrahman Yıldız, Ömer Karagül, İsmail Hakkı Özdemir ve Hüseyin Güler.⁴⁵⁴ Aynı günlerde şehirde bazı önemli siyasi gelişmeler de yaşanmış, önceki dönem Bayındırlık bakanlarından Hasan Çetinkaya Cumhuriyet Halk Partisi'ne geçiş yaparak Erzincan'dan milletvekili adayı olacağını duyurmuştur.⁴⁵⁵ Partiye katılımların olduğu kadar istifalar da yaşanmıştır. İl idare kurulu üyelerinden Hasan Tiryaki ve Yusuf Ziya Ademhan, partinin il idare kurulu üyeliklerinden istifa etmişlerdir.⁴⁵⁶ Her iki ismin de istifa etme gerekçesi olarak, milletvekili adayı olmak istemeleri gösterilmiştir.

Seçim tarihi yaklaştıkça, partilerin de aday belirleme süreçleri de netleşmeye başlamıştır. 14 Ağustos günü aday adaylığı için verilen süre dolmuş, Cumhuriyet Halk Partisi'nden on beş, Adalet Partisi'nden altı, Yeni Türkiye Partisi'nden dört isim adaylık için başvurmuştur. Başvuran isimler arasında dikkat çeken en önemli isimlerden biri de, birinci dönem TBMM Milletvekili Hüseyin Aksu (Girlevikli Hüseyin Beg) bey olmuştur. Hüseyin Bey, Yeni Türkiye Partisi'nden adaylığını koymuştur. Yeni Türkiye Partisi'nden adaylığı koyan diğer isimler ise şu şekildedir: Mustafa Kemal Özer (Yeni Türkiye Partisi Gençlik Kolları Genel Başkanı), Yaşar Aydoğan ve Musa Genç. Adalet Partisinden de altı isim aday olmuştur: Rahmi Sanalan, Şerafettin Emiroğlu, Sadık Perinçek, Hüsamettin Atabeyli, Taştan İlday ve Halil İbrahim Tanyol.⁴⁵⁷

Cumhuriyet Halk Partisi'nde de aday adaylığı süreci sona ermiş, en çok adaylık başvurusu alan parti olmuştur. On beş isim adaylık için başvurmuş olup, başvuranlar arasında dikkat çeken isimlerde yer almıştır. Adaylar şu şekildedir: Adil Sağıroğlu, Hasan Hüseyin Sezmiş, Hasan Çetinkaya, Şefika Bayındır, Zeynel Gündoğdu, Hüseyin Tiryaki, Yusuf Kenan Yeşilfırat, Veysel Varol, Alaattin Kırtıloğlu, Nurettin Karsu,

⁴⁵⁴ Birlik, "Cumhuriyet Halk Partisi Tercan İlçe İdare Kurulu Vazifeden Affedilerek Yerine Geçici İlçe İdare Kurulu Getirildi", 7 Temmuz 1965.

⁴⁵⁵ Birlik, "Hasan Çetinkaya CHP'ye Girdi", 5 Temmuz 1965.

⁴⁵⁶ Birlik, "Hasan Tiryaki ve Yusuf Ziya Ademhan Cumhuriyet Halk Partisi'nden Milletvekilliğine Adaylığını Koyacaklarından CHP'deki İl İdare Kurulu üyeliklerinden İstifa Etmişlerdir", 20 Temmuz 1965.

⁴⁵⁷ Öz Erzincan, "Adaylık Koyma Süresi Sona Erdi", 16 Ağustos 1965.

Naci Yıldırım, Hüsnü Çanakçı, Yusuf Ziya Ademhan ve Osman Akyol⁴⁵⁸ ve Mustafa Yıldırım.⁴⁵⁹

Aday adaylığı sürecinin tamamlanmasının ardından, 29 Ağustos Pazar günü resmi ön seçim yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nden seçime giren aday adaylarının aldıkları oylar şu şekildedir:⁴⁶⁰

Adil Sağıroğlu-	522
Hasan Çetinkaya-	512
Mustafa Yıldırım-	438
Naci Yıldırım-	351
Zeynel Gündoğdu-	348
Alaattin Kırtıloğlu-	340
Yusuf Kenan Yeşilfırat-	221
Hüseyin Tiryaki-	209
Nurettin Karsu-	216
Yusuf Ziya Ademhan-	208
Veysel Varol-	191
Hasan Hüseyin Sezmiş-	182
Osman Akyol-	129
Şefika Bayındır-	55
Hüsnü Çanakçı-	40

Yapılan oylamalar sonucuna göre belirlenen Adalet Partisinin aday adaylarının aldıkları oylar aşağıda ifade edilmiştir:

Sadık Perinçek-	548
Hüsamettin Atabeyli-	542

⁴⁵⁸ Birlik, "CHP'nin Adayları Belli Oldu", 17 Ağustos 1965.

⁴⁵⁹ Öz Erzincan, "Adaylık Koyma Süresi Sona Erdi", 16 Ağustos 1965.

⁴⁶⁰ Birlik, "CHP ve AP Adayları Belli Oldu", 31 Ağustos 1965.

Rahmi Sanalan-	491
Taştan İlday-	376
Şerafettin Emiroğlu-	256
Halil Tanyol-	242

Sadık Perinçek ve Hüsamettin Atabeyli'nin ilçeler bazında delegelerden aldıkları oylar aşağıda ifade edildiği gibi neticelenmiştir. Sadık Perinçek; Tercan (61), Çayırılı (50), Refahiye (117), Kemah (76), İliç (79), Kemaliye (82) ve Merkez İlçe (125) olacak şekilde sonuçlanmıştır. Hüsamettin Atabeyli'nin oyları da; Tercan (51), Çayırılı (50), Refahiye (89), Kemah (75), İliç (72), Kemaliye (51) ve Merkez İlçe (166).⁴⁶¹

Yeni Türkiye Partisi'nin aday belirleme süreci diğer partilere nazaran daha kolay olmuştur. Çünkü aday başvuru sayısı diğer partilere göre daha azdır. Yalnızca adayların sıralarının belirlenmesi için bir yarış söz konusu olmuştur. Hüseyin Aksu Bey'in aday olması, partide ilk sıraya yazılacağı ve birinci sıra adayı olacağı, oylamadan evvel netleşmiştir. Hüseyin Aksu Bey birinci sıra adayı olurken; ikinci sıra Yaşar Aydoğan, üçüncü sıra İbrahim Kader ve dördüncü sıra adayı da Musa Genç olmuştur.⁴⁶²

Partilerdeki aday adaylık süreçleri, memnuniyet yarattığı kadar hoşnutsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Aday adayı olarak ön seçime dâhil olan mevcut Milletvekili Zeynel Gündoğdu, ön seçimlerden istediği neticeyi alamayınca seçimlerin usulsüz ve eşitsiz bir şekilde cereyan ettiğini ve oylamanın meşru olmadığını ifade ederek Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa etmiştir. Zeynel Gündoğdu, partisinden istifa etmekle kalmamış, kısa bir süre sonra il seçim kuruluna bağımsız adaylık için başvurmuştur.⁴⁶³ Zeynel Gündoğdu'nun haklı bir şekilde istifa ettiğini düşünen bazı parti mensupları da partiden istifa ederek Zeynel Gündoğdu'nun yanında olduklarını duyurmuşlardır. İstifa edenler arasında, İl idare kurulu üyesi Hasan Akpınar, Merkez İlçe Başkanı İsa Aydemir gibi isimlerde yer almıştır.⁴⁶⁴ Ön seçim neticesini kabul etmeyip istifa edenler Zeynel Gündoğdu ile sınırlı kalmamış, bir başka milletvekili

⁴⁶¹ Yeşil Eğin, "Adalet Partisi ve CHP Ön Seçimleri Neticelendi", 30 Ağustos 1965.

⁴⁶² Öz Erzincan, "Ön Seçimlerin Neticeleri CHP, YTP ve AP Erzincan Adayları Belli Oldu", 31 Ağustos 1965.

⁴⁶³ Öz Erzincan, "Ön Seçimde CHP Listesine Giremeyen Zeynel Gündoğdu Bağımsız Aday Olarak Seçime Giriyor", 1 Eylül 1965.

⁴⁶⁴ Yeşil Eğin, "Zeynel Gündoğdu CHP'den İstifa Etti, CHP'de İstifalar Süratle Genişliyor", 31 Ağustos 1965.

adayı olan Yusuf Ziya Ademhan da partisinden istifa etmiştir. Ön seçimden hemen sonra gazeteye demeç veren Yusuf Ziya Ademhan, istifa gerekçesini önemli ve dikkat çeken sözlerle dile getirmiş, Erzincan'ın sosyo-politik dengesinin diğer illerden farklı olduğunu, şehirdeki siyasi yapının teşekkül etmesinde ideolojik ve mezhepsel farklılıkların etkili olduğunu ifade etmiştir. Erzincan'ın bu yapısı itibariyle, bu ayrımlardan kurtularak yeni bir sosyo-politik yapının ve siyaset dilinin oluşturulmasının elzem olduğunu ifade etmiştir. Yeni bir siyasi teşekkül ve bir siyasi anlayış geliştirilmesinden bahsetmiştir. Bunun da mevcut şartlarla sağlanmayacağını gerekçe göstererek istifa ettiğini duyurmuştur.⁴⁶⁵

Zeynel Gündoğdu'nun bağımsız adaylığı, şehir siyasetinde etkin bir şekilde vurgulanan "*Nasıl olsa iki parti iki milletvekili çıkarır*" algısını değiştirmiş ve yeni siyasi şartlar oluşmuştur. Bu anlayış beraberinde rehaveti de getirmiştir. Ancak Zeynel Gündoğdu'nun aday olarak ortaya çıkması birçok dengeyi değiştirmiştir. Bu durum Cumhuriyet Halk Partilileri düşündürürken, Adalet Partilileri sevindirmiştir. Zeynel Gündoğdu mevcutta Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili olduğu için, partinin tabanında onun aday olamamasına yapılan itirazların da günden güne artması tedirginliğini de beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, ikinci sıra milletvekilliğinin tehlikeye düştüğünü düşünmeye başlarken, Adalet Partililer de oyların bölünmesiyle en yakın rakibinin bir milletvekili azaltma şansını veya kendilerinin üçüncü sıra milletvekilini seçtirme ihtimali üzerinde hesaplar yapmaya başlamışlardır.⁴⁶⁶ Adalet Partililer, Zeynel Gündoğdu'nun Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifasını ve bağımsız olarak aday olmasını çok fazla içselleştirmiş ve önemsemişlerdir. Seçimden sonra Zeynel Gündoğdu'nun Adalet Partisine katılacağını da fısıldamaya başlayarak iki grup arasında ki ihtilafın derinleşmesini sağlamışlardır.⁴⁶⁷ Görüldüğü üzere, Zeynel Gündoğdu'nun bağımsız adaylığı Adalet Partilileri oldukça heyecanlandırmış, sürekli olarak onun kazanma ihtimali üzerinde politik söylemler geliştirerek en yakın rakibi olan Cumhuriyet Halk Partisini zayıflatmak ve milletvekilliğinde üstünlük kurup birinci parti olmak için her türlü gayreti ortaya

⁴⁶⁵ Öz Erzincan, "Ön Seçimi Kaybeden Yusuf Ziya Ademhan'ın Demeci", 1 Eylül 1965.

⁴⁶⁶ Öz Erzincan, "CHP'deki Hizip ve Zeynel Gündoğdu'nun Bağımsız Adaylığını Koyması AP'nin Ümidini Arttırıyor", 6 Eylül 1965.

⁴⁶⁷ Öz Erzincan, "Bağımsız Aday ve AP'nin Müşterek Aleyhte Gayretine Rağmen CHP İki Milletvekilliğini Kolaylıkla Muhafaza Edeceğini İddia Ediyor", 9 Eylül 1965.

koymuşlardır. Bazı basın yayın organlarında bu konu seçim öncesinde günlerce işlenmiş, Adalet Partisi lehine kazandırma yapmak için oldukça etkili bir mücadele verilmiştir.⁴⁶⁸

Basın yayın organları, seçim ziyaretleri ve toplantılar üzerinden devam eden seçim yarışı, adayların toplu gezilere başlaması ve ilçe ziyaretleriyle devam etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin birinci sıra adayı Adil Sağıroğlu ve ikinci sıra adayı Hasan Çetinkaya 11 Eylül günü Refahiye ilçesini ziyaret etmişlerdir. Bu ziyarette adaylara bazı tepkilerin oluşması ve eleştirilerin getirilmiş olması, aday belirleme süreçlerinde yaşananların ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Aday adayı olup listeye giremeyen veya seçilecek yerde kendine şans bulamayan bazı adayların, parti aleyhine konuşmaya başlaması ve aday belirleme süreçlerinde eşitlikçi bir anlayıştan uzak ve haksız tutumların ortaya çıktığını düşünmesi sebebiyle parti tabanını hem il idare kurulu hem de milletvekili adaylarının aleyhine kışkırtmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu durum bazı bölgelerde etkili olmuştur, ancak mevcut adayların sağduyusu, kişilikleri ve siyasi nezakete uygun davranışları halkın tepkisinin azalmasına ve çoğunlukla desteğinin kazanılmasına da vesile olmuştur.⁴⁶⁹ Adil Sağıroğlu Refahiye'den sonra ziyaretlerini Kemah, İliç ve Kemaliye'ye yapmış, Hasan Çetinkaya ise Çayırılı'yı ziyaret etmiştir. Adalet Partisi adayları da, merkez ilçe ağırlıklı olarak çalışmalarına devam ederken, bağımsız aday Zeynel Gündoğdu ise merkez ve merkeze bağlı köyleri ziyaret ederek seçim çalışmalarını yürütmüştür. Seçimler yaklaştıkça, basın ve yayın organlarında ve halkın nazarında yarışın Cumhuriyet Halk Partisi adayları Adil Sağıroğlu ve Hasan Çetinkaya, Adalet Partisi adayları Sadık Perinçek ve Hüsamettin Atabeyli ve bağımsız aday Zeynel Gündoğdu arasında geçeceği artık netleşmiştir.⁴⁷⁰ Hüseyin Aksu'nun adaylığı bir heyecan getirmiş olsa da seçilecek yeterliliği olamayacağı düşünülmüş olduğundan adaylığı çok fazla ön plana çıkarılamamıştır. Ayrıca '*Milli Bakiye Sistemi*'nin küçük partilere çok şans tanımayacağından dolayı büyük partilerin yarışta ön plana çıkması beklenen bir sonuçtur.

Seçim öncesi partiler içerisinde ki karışıklılar sadece Cumhuriyet Halk Partisi'nde olmamış, Adalet Partisi'nde de yaşanmıştır. Adalet partisi içerisinde ki bazı

⁴⁶⁸ Yeşil Eğin, "Zeynel Gündoğdu'nun Bağımsızdan Kazanması Mümkün Görülüyor", 22 Eylül 1965.

⁴⁶⁹ Öz Erzincan, "Kaza ve Köylerde Geniş bir Faaliyet Gösteren CHP'li Adaylar Seçmenlerle Temas Halinde Adaylar Cumartesi Gittikleri Refahiye'de İlgi Gördü", 13 Eylül 1965.

⁴⁷⁰ Öz Erzincan, "Şehrimizde CHP, AP ve YTP Propagandaya Hız Verdi", 22 Eylül 1965.

gruplar, aday belirleme sürecinde yaşananlara ve teşkilatlanmalara itiraz ederek partiden istifa etmiş, Yeni Türkiye Partisine geçiş yapmışlardır.⁴⁷¹ Bu durumu tersine bir hareket olarak görmek mümkündür, zira tüm yurttan ve Erzincan'da Yeni Türkiye Partisinden istifa edenler Adalet Partisi çatısı altında toplanırken, Erzincan'da bazı kişilerin Adalet Partisinden ayrılıp Yeni Türkiye Partisine geçmiş olmaları siyasi bir anlaşmazlığın ürünüdür. Amaç, geçiş yapılan partiye güç katmak değil, istifa ettikleri partiye güç kaybettirmek üzerine olduğu aşîkârdır. Aynı durum Cumhuriyet Halk Partisi içinde geçerlidir, ancak bu istifalar ve geçişlerin Cumhuriyet Halk Partisini derinden etkilemiş olmasının en temel sebebi, aday aday sayısının oldukça fazla olması ve mevcut milletvekillerinin listeye girememesinin yaratmış olduğu etkidir.

27 Eylül günü parti mitingleri başlamış, ilk parti mitingini Adalet Partisi gerçekleştirmiştir, Adalet Partisi mitingi Çarşı Cami meydanında öğlen saatlerinde başlamış, mitinge genel idare kurulu üyesi ve seçim işlerinden sorumlu genel başkan yardımcısı Saadettin Bilgiç katılmıştır.⁴⁷² Açılış konuşmasını mevcut milletvekili Hüsamettin Atabeyli yapmış, sonrasında ilgili protokol üyelerinin konuşmasıyla miting tamamlanmıştır. Tunceli, Elazığ ve Antalya milletvekilleri de mitinge katılarak birer konuşma yapmışlardır.⁴⁷³ Aynı gün Yeni Türkiye Partisinin de mitingi yapılmış, bu miting de Orduevi karşısında ki meydana gerçekleştirilmiştir. Miting konuşmasını mevcutta Tunceli milletvekili olan ancak Erzincan'dan ikinci sıra aday olarak gösterilen Vahap Kişoğlu yapmıştır. Konuşmasında, hem Adalet Partisine hem de Cumhuriyet Halk Partisine yüklenmiş ve bu iki partiyi *“koalisyon yapmaktan kaçınmakla”* suçlamıştır. Vahap Kişoğlu konuşma yaptıktan sonra miting sona ermiştir.⁴⁷⁴ Burada dikkat çeken önemli bir husus vardır, birinci sıra aday olarak gösterilen ve adaylığı belli çevrelerce heyecan uyandıran ve beklentinin artmasını sağlayan Hüseyin Aksu beyin konuşma yapmamış olmasıdır. Neden konuşmadığı ile ilgili kesin bir sonuca varmak pek mümkün olmasa da, seçime az bir zaman kala Yeni Türkiye Partisinin şansının azaldığını görmüş olması ve kendini ön plana çıkarmayarak arka planda kalmış olması ihtimali mümkündür.

⁴⁷¹ Öz Erzincan, “İliç’te Yeni Türkiye Partisi Kuruldu”, 27 Eylül 1965.

⁴⁷² Birlik, “Adalet Partisi İlk Açık Hava Toplantısını Cumartesi Günü Yaptı”, 27 Eylül 1965.

⁴⁷³ Yeşil Eğin, “Adalet Partisi Açık Hava Toplantısı Yapıldı”, 27 Eylül 1965.

⁴⁷⁴ Öz Erzincan, “AP ve YTP Miting Yaptı”, 27 Eylül 1965.

Cumhuriyet Halk Partisinin mitinginden günler öncesinde parti içerisinde yaşanan huzursuzluklara bir yenisi daha eklenmiş ve il idare kurulu üyelerinden Nusret Yıldız ile Zati Yeşil⁴⁷⁵ ve onlardan birkaç gün sonra da Merkez İlçe yönetim kurulu üyesi Dursun Kaya ile parti üyesi Haydar Doğan partilerinden istifa etmişlerdir.⁴⁷⁶ Seçime iki gün kala Merkez İlçe idare kurulu üyesi Nuri Yıldırım da, bağımsız aday Zeynel Gündoğdu'nun lehine partisinden istifa ettiğini duyurmuştur.⁴⁷⁷ Aday adaylığı sürecinden seçimin son haftasına kadar istifalar partileri zor durumda bırakmış, partilerin şehir gündemi ve şehrin sorunlarını konuşmak yerine kendi içlerinde ki istifaların karşılıklı koz olarak kullanılması ve yaşananların bir güç kaybına sebep olduğunun düşünülmesi hizmet siyasetine gölge düşürmüştür. Hizmetin konuşulması ve sunulan vaatlerin şehrin genel sorunlarının halledilmesi üzerine olması gerekirken, istifalar ve partiler arası geçişler genel gündemi oluşturmuştur.

Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi mitinglerinden sonra 4 Ekim Pazar günü de Cumhuriyet Halk Partisi mitingi gerçekleştirilmiştir. Mitinge, önceki dönem Ulaştırma Bakanlarından Mahmut Vural'ın yanı sıra, Mucip Ataklı ve emekli Albay Halil Elgin de katılmıştır. İl Başkanı Vehbi Önder'in açılış konuşmalarıyla başlayan miting⁴⁷⁸, adaylar Alaattin Kırtıloğlu, Mustafa Yıldırım, Hasan Çetinkaya ve eski Milletvekili Rauf Bayındır'ın konuşmalarıyla devam etmiş, protokol konuşmalarından sonra sona ermiştir. Miting öncesinde saha da yaşanan atışmalar, diğer parti adaylarının haklarında ki söylemleri ve ithamları ve parti çizgisinden ayrılmakla suçlanan adayların bu tezviratlara karşı konuşmalarında bunlara cevap vererek Atatürk'ün çizgisinde olduklarını ve ayrılmadan siyaset yolculuğuna devam edeceklerini özellikle ifade etmiş olmaları, mitingin genel gündemini oluşturmuştur.⁴⁷⁹

Partilerin mitingleri tamamlandıktan sonra, seçime iki gün kala, bağımsız aday Zeynel Gündoğdu miting yapmıştır. Mitinge beklenenden daha fazla katılım olmuştur. Zeynel Gündoğdu konuşmasında, Cumhuriyet Halk Partisi'nde ki aday belirleme süreçlerini eleştirmiş, adaletli ve eşit şartlarda bir seçim olmadığını ileri sürerek aleyhinde yaşananları detaylarıyla halka anlatmıştır. Partinin en zor günlerinde yanında

⁴⁷⁵ Öz Erzincan, "Nusret Yıldız ve Zati Yeşil CHP'den Değil Parti Yönetim Kurulundan İstifa Ettiler", 2 Ekim 1965.

⁴⁷⁶ Yeşil Eğin, "CHP Yönetim Kurulundan İstifa Etti", 6 Ekim 1965.

⁴⁷⁷ Yeşil Eğin, "CHP Dağılıyor", 8 Ekim 1965.

⁴⁷⁸ Öz Erzincan, "CHP Seçim Mitingi Dün Sabah Yapıldı", 5 Ekim 1965.

⁴⁷⁹ Birlik, "CHP'nin Büyük Mitingi", 5 Ekim 1965.

olduğunu ve çok verimli bir milletvekilliği süreci geçirmiş olmasına rağmen aday olarak listeye girememesinden parti teşkilatını sorumlu tutarak, partisinden istifa ettiğini ilan etmiştir. Partisine maddi olarak da destek olduğunu ve yirmi beş bin liralık yardım yaptığını dahi söylemiştir.⁴⁸⁰ Bu kadar özverili ve parti aidiyeti ile çalışmış olmasına rağmen, milletvekilliği sürecinde şehrin sorunları için yoğun çaba harcadığını ve parti teşkilatlarıyla oldukça uyumlu çalışmış olmasına rağmen aday gösterilmemesine öfkelenildiğini beyan etmiştir. Halkın desteğini yanında hissedince de bağımsız aday olmaya karar verdiğini söylemiştir. Yapmış olduğu mitingin de kalabalık geçmesi, kendisi adına atmış olduğu adımın isabetli bir karar verdiğini göstermesi açısından önemlidir.

Seçim öncesi son hafta, Adalet Partisi teşkilatı ve il seçim komitesi üyeleri ekipler kurarak ilçe ziyaretleri yapmışlardır. Parti İl İdare Kurulu üyelerinden; Ahmet Kavuş, Fehmi İder, Mehmet Şener, Muhlis Peker, Mehmet Uğurtürk, Tahsin Potur ve Ahmet Başgöze Tercan, Çayırılı, Refahiye ve Kemah'ı, ilçe seçim komitesi başkanı olan Mustafa Kemal Güven ise Kemaliye'yi ziyaret ederek destek istemiştir. Aynı günlerde, milletvekili adayları Hüsamettin Atabeyli Kemah ve Merkez köylerini, Sadık Perinçek Refahiye'yi ve Rahmi Sanalan da Tercan'ı ziyaret etmiştir.⁴⁸¹

2.4.3. 10 Ekim 1965 Milletvekilliği Seçim Sonuçları

Partilerin haftalarca süren çalışmalarının sonucunda 10 Ekim günü seçimler yapılmıştır. Erzincan'da seçimin kazananı Adalet Partisi olmuş ve aldığı oy oranına göre birinci parti olmuştur.⁴⁸² Adalet Partisi'nden Sadık Perinçek birinci sıradan milletvekili seçilirken, Hüsamettin Atabeyli de Milli Bakiye sistemine göre gelen oylardan ikinci sıradan seçilmiştir. İki milletvekili çıkaracağına kesin gözüyle bakılan Cumhuriyet Halk Partisi ise bir milletvekili çıkarabilmiş, sadece birinci sıra adayı Adil Sağıroğlu milletvekili olarak seçilmiştir.⁴⁸³ Milli Bakiye sistemine göre, partilerin ülke genelinde aldığı oyun illere dağılımının neticesi olarak, dördüncü sıra milletvekilliği il dışı kontenjandan gelmiş ve Bitlis Milletvekili adayı Nafiz Giray Erzincan'dan seçilmiştir. Nafiz Giray, Yeni Türkiye Partisinin kontenjan adaylarından gösterilen

⁴⁸⁰ Yeşil Eğin, "CHP'nin Kara Günlerinde Zeynel Gündoğdu 25 Bin Lira Yardım Yapmış", 9 Ekim 1965.

⁴⁸¹ Yeşil Eğin, "AP Seçim Komitesi Kazaları Geziyor", 5 Ekim 1965.

⁴⁸² Yeşil Eğin, "CHP'nin Kalesi Erzincan'da AP Büyük Bir Farkla Seçimi Kazandı", 11 Ekim 1965.

⁴⁸³ Birlik, "İlimiz Seçim Neticeleri Belli Oldu", 12 Ekim 1965.

Milletvekilllerinden biri olduğu için, Yüksek Seçim Kurulu’nun yapmış olduğu kuraya tabi olmuş ve kura sonucuna göre de Erzincan’dan Milletvekili olarak seçilmiştir.⁴⁸⁴

Tablo 2. 15: 10 Ekim 1965 Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)

	1965 Nüfus	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Milletvekili Seçim Sonuçları	31.397.207	13.679.753	9.748.678	%71,26	9.307.563

Tablo 2. 16: 10 Ekim 1965 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)⁴⁸⁵

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	4.921.235	% 52.9	240
Cumhuriyet Halk Partisi	2.675.785	% 28.7	134
Yeni Türkiye Partisi	346.514	% 3.7	19
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	208.696	% 2.2	11
Millet Partisi	582.704	%6.3	31
Türkiye İşçi Partisi	276.101	%3	14
Bağımsız	296.528	% 3.2	1
Toplam	9.307.563	% 100	450

Tablo 2. 17: Erzincan’da 10 Ekim 1965 Milletvekili Seçim Sonuçları⁴⁸⁶

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Oy Geçerli Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	36.433	25.564	24.090	11.110	6.913	1022	5.045
Çayırılı	11.220	8.735	8.414	3.025	2.467	146	2.776
İliç	6.812	5.534	5.276	2.617	1.121	146	1.392
Kemah	9.297	7.038	6.667	2.034	1.898	275	2.460
Kemaliye	7.605	5.507	5.264	2.870	1.981	265	148
Refahiye	14.272	11.526	11.139	5.592	4.216	536	795
Tercan	14.223	10.612	10.016	3.765	1.793	384	4.074
TOPLAM	99.862	74.516	70.866	31.013	20.389	2.774	16.690

⁴⁸⁴ Öz Erzincan, “Vilayetimizin Dört Milletvekili Belli Oldu: Sadık Perinçek, Hüsamettin Atabeyli (AP), Adil Sağıroğlu (CHP), Nafiz Giray (YTP)”, 19 Ekim 1965.

⁴⁸⁵ DİE, 1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üyesi Seçimleri Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:513, 1966), s.7

⁴⁸⁶ DİE, 1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üyesi Seçimleri Sonuçları, s.8

Yukarıdaki tablolar da görüldüğü üzere; 10 Ekim 1965 seçimleri, Türkiye genelinde %74,6 oy oranında katılımı gerçekleştirilmiştir. Toplam da altı partinin katıldığı seçimlerde, bağımsız adaylar da yarışmış, Adalet Partisi en fazla oyu alan siyasi parti olarak tek başına iktidar olma hakkı elde etmiştir. Bir önceki seçimde beklenenden fazla oy alan Yeni Türkiye partisi, 1965 seçimlerinde beklenenin çok altında bir oy alarak, % 3,7 oy ile seçimin dördüncü partisi olmuştur. Yeni Türkiye Partisi seçmenin, 1961 seçimleri ve 1963 yerel seçimlerinden sonra Adalet partisine yöneldiği görülmektedir. Adalet Partisi, 1961 seçimlerinde yeni kurulmuş ve tanınırlığı az olmasına rağmen belli oranda oy almış; 1965 seçimleri öncesinde yaşananlar, partinin iç meselelerini kamuoyu gündemi haline getirmeyi başarması ve Ragıp Günüşpala'nın vefatından sonra yaşanan genel başkanlık yarışının gündemi meşgul etmesi Adalet Partisi'nin lehine olacak sonuçlar doğurmuştur. Adalet Partisi genel kongresinde, genel başkan adaylarının yarış içine girmesi ve en çok oyu alan kişinin (Süleyman Demirel) genel başkan olarak seçilmesi demokrasi ve seçmen açısından olumlu değerlendirilmiş ve bu durum Adalet Partisinin lehine sonuçlanmıştır. Adalet Partisi % 16 civarında oy artışı sağlayarak büyük bir fark yaratırken, önceki seçimin galibi ve en çok oyu alan Cumhuriyet Halk Partisi ise bu seçimde % 8 civarında oy kaybı yaşamıştır. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi de bir önceki seçime göre oy kaybı yaşamış, % 14 olan oyu % 2,2'ye düşmüştür. Partinin oy kaybı yaşamasında, 1965 seçimleri öncesi yaşanan bölünmenin etkisi olmuştur. 14 Haziran 1962 tarihinde Osman Bölükbaşı'nın liderliğinde Millet Partisi'nin kurulmasıyla⁴⁸⁷ parti içi bölünmeler yaşanmış ve yeni kurulan Millet Partisi 1965 seçiminde % 6,3 oy alırken, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi % 2,2 oy alarak büyük bir kayıp yaşamıştır. Genel seçimlere ilk kez katılan Türkiye İşçi Partisi de % 3 civarında oy alarak on dört milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Meclisin tamamını oluşturan dört yüz elli milletvekili paylaşımı partilerin aldıkları oylara göre sırasıyla şu şekilde sonuçlanmıştır:

Adalet Partisi 240, Cumhuriyet Halk Partisi 134, Millet Partisi 31, Yeni Türkiye Partisi 19, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 11, Türkiye İşçi Partisi 14 ve Bağımsız 1.

Seçim sonuçlarına bakıldığında, merkez partisi olarak görülen Cumhuriyet Halk Partisi ortanın soluna kaymış ve parti ideolojik ve sosyolojik açıdan bir eksen kayması

⁴⁸⁷ Cumhuriyet, "Yeni Millet Partisi Kurma Yarışını Bölükbaşı Kazandı", 15 Haziran 1962.

ve siyasi daralma yaşamıştır. 1965 seçimleri öncesi Cumhuriyet Halk Partisinin yaşadığı değişim bu şekilde başlamıştır. Adalet Partisi ise aşırı sağ ve muhafazakâr anlayışını geliştirerek merkez sağ partisi olmaya yönelmiş ve bu durum seçim sonuçlarını da doğrudan etkilemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ortanın soluna kayarken, Adalet Partisi merkez sağ da durmayı tercih etmiştir. Adalet Partisinin beklenenden fazla oy almasının sebeplerinden biri de kullandığı amblemi olmuştur. “*Kırat amblemi*” Demokrat Parti’nin halk arasında ifade ediliş biçimi olan “*Demirkırat (Demokrat)*” sözüne ithaf edilmiş, bu durum seçimde olumlu bir etki bırakmış ve Adalet Partisi’nin Demokrat Parti’nin devamı niteliğinde görülmesini ve yüksek oranda oy almasını sağlamıştır. “*Kırat amblemi*” ve söylemler, seçmene Demokrat Partiyi hatırlatmış, seçmen nezdinde olumlu izler bırakarak seçmenin yönelimini değiştirmiştir.

Erzincan’da seçim sonuçları Türkiye geneliyle farklı sonuçlar doğurmuştur. Adalet Partisi genel de % 52 oy alırken Erzincan’da % 43 civarında oy almıştır. Cumhuriyet Halk Partisi ile Yeni Türkiye Partisi’nin Erzincan da aldıkları oy oranı Türkiye ortalamasına yakındır. Türkiye ortalamasının dışında seyreden bu oranların çıkmasının iki sebebi vardır: Birincisi, seçimlerde bağımsız adayın varlığı, ikincisi ise genel seçimlere dâhil olan üç partinin (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Millet Partisi ve Türkiye İşçi Partisi) Erzincan da aday çıkarmamış olmasıdır. Bağımsız aday olarak seçime giren Zeynel Gündoğdu’nun aldığı oy beklenenden fazla olmuş ve parti ortalamalarını etkilemiştir. Adalet Partisi’nin ilçeler nezdinde aldığı oylara bakıldığında; en çok oyu merkez ilçede, en az oyu ise Kemah’tan almıştır. Benzeri bir başka durum Cumhuriyet Halk Partisi içinde geçerli olup, en çok oy Merkez ilçeden alırken en az oy İliç’ten gelmiştir. Yeni Türkiye Partisi de en fazla oyu Merkez ilçeden, en az oyu da İliç’ten almıştır. Sonucu merakla beklenen ve seçimin kaderini değiştirebileceği düşünülen bağımsız aday Zeynel Gündoğdu’nun oylarına bakıldığında, en fazla oyu Merkez ilçeden, en az oyu ise Refahiye’den almıştır. Merkez ilçenin nüfusu itibariyle adayların en fazla oy aldıkları ilçe olması doğaldır, ancak adayların düşük oy aldığı ilçeler sonuçların yorumlanması açısından önemlidir. Zira Zeynel Gündoğdu’nun merkez ilçede aldığı oy doğal olarak fazladır, zira Tercan’da merkez ilçede aldığı oya yakın bir oy almış olması sonuçların değerlendirilmesi itibariyle önemlidir. Seçim öncesi yaşanan propagandaların, seçim çalışmalarında adayların söylemlerinin ve vaatlerinin, özellikle merkez dışında ki ilçeler nezdinde etkili olduğu görülmüştür.

2.4.4. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri

10 Ekim 1965 milletvekili seçim sonuçlarına göre, Erzincan'dan dört milletvekili seçilmiştir. İki milletvekili Adalet Partisi'nden, bir milletvekili Cumhuriyet Halk Partisi'nden ve bir milletvekili de Milli Bakiye sistemine göre Erzincan dışından aday gösterilen Bitlis adayı Nafiz Giray'ın kontenjandan Yeni Türkiye Partisi milletvekili seçilmesiyle neticelenmiştir. Bir önceki seçimde en çok oyu alarak iki milletvekili çıkaran Cumhuriyet Halk Partisi bu seçimde oy kaybı yaşamış ve bir önceki seçimde seçilmiş olan ikinci sıra milletvekilliği hakkını kaybetmiştir. Bu sonucu etkileyen sebeplerden biri, önceki dönemde Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili olan Zeynel Gündoğdu'nun aday gösterilmeyince bağımsız olarak seçime girmiş olmasıdır. Cumhuriyet Halk Partisine oy veren belli bir seçmen grubu, Zeynel Gündoğdu'nun aday gösterilmemesine tepki göstermiş ve seçimde kendi partisine oy vermeyerek bağımsız aday Zeynel Gündoğdu'yu desteklemiştir. Bir önceki seçimde milletvekili çıkaramamış olan Adalet Partisi ise, 1965 seçimlerinde hem iki milletvekili çıkarmış hem de seçimde en çok oyu alarak birinci parti olmuştur. Sonuçlara göre seçilme hakkı elde eden milletvekilleri şu şekildedir:

2.4.4.1. Adil Sağiroğlu

1918 yılında Kemah'ta doğmuştur. Anne adı Hamra, baba adı Sabit'tir. İlköğrenimini Galatasaray lisesinde, orta ve lise öğrenimini Ankara Gazi Lisesi'nde tamamlamıştır. 1942 yılında Ankara Hukuk Fakültesinden Mezun olmuştur. Askerlik görevini yedek subay olarak tamamlamış, hâkimlik mesleğini seçtikten sonra Van'ın Gürpınar ilçesine yardımcı hakim olarak atanmıştır. Van'daki görevinden sonra Tekirdağ ve Erzincan sulh hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. Sonrasında Eskişehir ve Zonguldak'ta savcı yardımcılığı görevlerini yürütmüştür.⁴⁸⁸ 31 Aralık 1951 tarihinde meslekten istifa etmiş ve serbest avukat olarak çalışma hayatına devam etmiştir. Serbest avukat olarak çalıştığı dönemde siyasi hayatına başlayarak 1952 yılında Cumhuriyet Halk Partisine katılmıştır. 1957 seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak seçilerek TBMM'ye girmiştir. 27 Mayıs darbesinden sonra oluşturulan Kurucu Meclisin Temsilciler Meclisi kanadına Cumhuriyet Halk Partisinin temsilcisi olarak katılmıştır. Kurucu meclisin görevini tamamlamasından sonra siyasetten ayrılmayarak politika

⁴⁸⁸ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 2. Dönem, Sicil No:534

hayatına devam etmiş ve 1965 seçimlerinde bir kez daha Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak Erzincan Milletvekili seçilmiştir.⁴⁸⁹ Evli ve iki çocuk babasıdır.⁴⁹⁰

Adil Sağıroğlu'nun 27 Mayıs darbesinden sonra elde ettiği tek dönemlik milletvekilliği sürecinde en çok üzerinde durduğu mesele şehrin elektrik sorunun çözülmesidir. Şehrin elektrik sorununun çözülmesi için 1955 yılında firmaya ihale edilmiş olmasına rağmen aradan geçen bunca zamana kadar neden ilerleme kaydedilmediği üzerine meclise bir soru önergesi vermiş ve konuyu takip ettiğini ifade etmiştir. İskân bakanlığı da verdiği cevapta, şehrin yaklaşık olarak on yıl içerisinde büyük bir gelişim ve değişim yaşadığını ve inkişaf içerisinde olmasından dolayı, yapılan ihalenin şehrin gelişime yeterli olmadığı gerekçesiyle sürekli olarak ertelendiğini ve en kısa zamanda ihalenin yapılarak Erzincan şehrinin elektrik meselesinin çözümü kavuşturulacağı belirtilmiştir.⁴⁹¹ Milletvekilliği döneminde meclis gündemine getirdiği tek mesele şehrin elektrik meselesi olmuş, Erzincan ile ilgili olarak TBMM çatısı altında diğer konularda soru önergesi vermemiş veya başka herhangi bir faaliyette bulunmamıştır.

2.4.4.2. Mehmet Sadık Perinçek

Mehmet Sadık Perinçek'in 1961 seçimlerinin ardından başlayan birinci dönem milletvekilliğine ilişkin biyografik bilgileri ve görev sürecine dair ayrıntılı açıklamalara yukarıda, "1961 Seçimleri" başlığı altında yer verilmiştir. 1961 seçimleriyle parlamentoya giren Sadık Perinçek, ilk dönemde olduğu gibi ikinci yasama döneminde de şehirle ilgili konulara sınırlı düzeyde ilgi göstermiştir. Özellikle kentin sorunlarının çözümüne yönelik olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne herhangi bir soru önergesi vermemiş ve TBMM'nde şehirle ilgili olarak herhangi bir söz almamıştır. Milletvekili olduğu dönemde aynı zamanda Adalet Partisi'nin genel başkan vekilliği görevini de yürütmüştür.⁴⁹²

2.4.4.3. Süleyman Hüsamettin Atabeyli

Hüsamettin Atabeyli, 1965 seçimlerinde Milli Bakiye oylarıyla milletvekili seçilmiştir. Hüsamettin Atabeyli ile ilgili olarak da yukarıda "1961 seçimleri" başlığı

⁴⁸⁹ Menderes Çınar vd. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969)*, s.1796.

⁴⁹⁰ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 2. Dönem, Sicil No:534.

⁴⁹¹ TBMM Zabıt Cerideleri, 2. Dönem, 7. Cilt, 34.Birleşim, s.61.

⁴⁹² *Erzincan İl Yıllığı 1967*, s.8

altında detaylı olarak bilgi verilmiştir. İlk olarak 1961 seçimlerinde parlamentoya dâhil olan Hüsametdin Bey'in, ikinci dönemi de şehir açısından sınırlı çalışmalarla geçmiştir. Şehrin kronik meselelerinin çözümü, yatırımlar ve yeni gelişmekte olan şehrin önemli meselelerinin gündeme alınması veya bunlarla alakalı mecliste çalışmaların yürütülmesi hususunda sınırlı bir faaliyet içerisinde olmuştur. İkinci dönem milletvekilliği süresince TBMM'ne, Erzincan veya Erzincan'ın sorunları ile ilgili herhangi bir soru önergesi vermemiş, söz almamıştır.

2.4.4.4. Ahmet Nafiz Giray

1927 yılında Bitlis'te doğmuştur. Anne adı Naciye, baba adı Eşref'tir.⁴⁹³ 1945 yılında Diyarbakır Lisesinden mezun olmuştur. 1945-1947 yılları arasında ortaokul matematik öğretmenliği yapmıştır. 1948 yılında yedek subay olarak askerlik görevini ifa ettikten sonra 1955 yılına kadar Bitlis vilayet idare heyeti kâtipliği ardından Bitlis devlet orman işletmesinde muhasebecilik görevlerinde bulunmuştur. 1961 yılına kadar, mali müşavirlik, sigortacılık ve özel şirketlerde müdürlük görevleri yapmış ve 15 Ekim 1961 seçimlerinde Bitlis'ten milletvekili olarak seçilmiştir.⁴⁹⁴ Bitlis'te dört yıllık milletvekilliğinden sonra, 10 Ekim 1965 seçimlerinde arta kalan Milli Bakiye oylarıyla Yüksek Seçim Kurulunun yapmış olduğu kura sonucuna göre Erzincan milletvekili seçilmiştir. Ahmet Nafiz Bey, iki defa milletvekilliği yapmıştır, ancak ikinci dönem milletvekilliği kontenjan üzerinden yapılan kura sonucuna göre Erzincan olarak belirlendiği için, Erzincan meseleleriyle meşguliyeti veya herhangi bir çalışması olmamıştır. Seçildikten kısa bir süre sonra meclis genel kuruluna Erzincan'ın da dâhil olduğu Doğu ve Güneydoğu illeri ile alakalı olarak, bu bölgelerin kalkınması hususunda hükümetin herhangi bir planlamasının olup olmadığı ile ilgili soru önergesi vermiştir.⁴⁹⁵ Bunun dışında Erzincan özelinde herhangi bir çalışması veya faaliyeti olmamıştır.

2.5. 2 Haziran 1968 Yerel Seçimleri

2.5.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Hazırlıkları

10 Ekim 1965 seçimlerine katılan siyasi partiler, 2 Haziran yerel seçimlerine de aynı şekilde katılım sağlamıştır. Ancak bu uzun süreçte, iki yeni parti kurulmuş ve 2

⁴⁹³ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 11. Dönem, Sicil No:85

⁴⁹⁴ Menderes Çınar vd. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969)*, s.1793.

⁴⁹⁵ TBMM Zabıt Cerideleri, 2. Dönem, 1. Cilt, 16.Birleşim, s.423.

Haziran seçimlerine bu siyasi partilerde katılmıştır. Böylece yerel seçimlere katılan parti sayısı sekiz olmuştur. 16 Ekim 1966 tarihinde, Birlik Partisi kurulmuştur. Emekli General Hasan Tahsin Berkman'ın liderliğinde kurulan Birlik Partisi, ortanın soluna yakın bir parti misyonu üstlenmiştir.⁴⁹⁶ 12 Mayıs 1967 tarihinde ise Güven Partisi kurulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan elli parlamento üyesi, Turhan Feyzioğlu'nun liderliğinde başkaldırmış, partiden ayrılarak Güven Partisini kurmuşlardır. "50'ler olayı" olarak bilinen bu hareket, Cumhuriyet Halk Partisini bölme girişimi olarak değerlendirilmiştir. Kırk beş kurucu üyenin imzasıyla 12 Mayıs günü Ankara'da partinin kuruluşu kamuoyuna ilan edilmiş,⁴⁹⁷ partinin sloganı ise; "İşte Güven, Dışta Güven, Güven partisine güven" olarak ifade edilmiştir.⁴⁹⁸

2 Haziran seçimleri öncesi yaşanan önemli olaylardan biri de seçim sisteminin değişmesidir. Adalet Partisi, 10 Ekim seçimlerinde iktidar olarak seçilmiş olmasına rağmen seçim sisteminden emin olmadığını ve mutlaka değişmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir. Adalet Partisi seçim sisteminin değişmesi gerektiğini ifade ederken, mecliste bulunan diğer partiler seçim sisteminde duyulan memnuniyeti dile getirerek değişmemesi gerektiğini savunmuşlardır. Seçim sisteminin partileri doğrudan etkilemiş olması bu fikir ayrışmasını etkilemiştir. Adalet Partisi, mevcut seçim sistemine göre bazı yerlerde kayıp yaşarken, oy oranı düşük olan partiler Milli bakiye sistemi sayesinde daha fazla milletvekili çıkarma şansı elde etmişlerdir. Adalet Partisinin kendisi için eksik ve yetersiz gördüğü bir sistemin değişmesini istemesi gayet doğaldır. Seçim sisteminin değişmesi meselesi, 2 Haziran seçimleri öncesi Adalet Partisi ve diğer partiler arasında bir 'Anayasa' tartışmasını ortaya koyacak ileri bir safhaya taşınmıştır. Adalet Partisi'nin, "D'hont" seçim sistemine geçilmesi için vermiş olduğu kanun tasarısı Meclisten geçmiş,⁴⁹⁹ buna rağmen diğer parti temsilcileri bunu Anayasaya aykırı gördükleri gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine taşımıştır.⁵⁰⁰ Anayasa mahkemesi, iptal talebinin reddine karar vermiş ve seçim sisteminde yapılan

⁴⁹⁶ Cumhuriyet, "Yeni Bir Siyasi Parti Kuruldu: Birlik Partisi", 18 Ekim 1966.

⁴⁹⁷ Cumhuriyet, "Yeni Partinin Adı: GÜVEN", 13 Mayıs 1967.

⁴⁹⁸ Milliyet, "Güven Partisi Kuruldu", 13 Mayıs 1967.

⁴⁹⁹ Cumhuriyet, "Yeni Seçim Tasarısı Kanunlaştı", 20 Mart 1968.

⁵⁰⁰ Cumhuriyet, "Seçim Kanunun İptali İçin 34 Senatör Anayasa Mahkemesine Başvurdu", 11 Nisan 1968.

değişikliğin Anayasaya uygun olduğunu kabul ederek ‘‘*Milli Bakiye seçim sistemi*’’ yerine ‘‘*D’hont*’’ sistemi yürürlüğe sokulmuştur.⁵⁰¹

Seçim çalışmaları 12 Mayıs tarihinden sonra başlamıştır. Adalet Partisi seçimlerde, birlik beraberlik, planlı ve hızlı kalkınma vurgusu yapmış, Cumhuriyet Halk Partisi ise ülke bütünlüğünü koruma, Anayasaya sahip çıkma ve toplumsal sorunların çözümü meselesi ile öne çıkmıştır.⁵⁰² İlk parti mitingini Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu yapmış; Gaziantep’te konuşan Feyzioğlu, kendisini ayrılıkla suçlayan eski partili arkadaşlarına cevap vererek, herkesin hür olduğunu ve milliyetçilerin yöneteceği bir Türkiye’nin yakın zamanda iktidar olacağını söylemiştir.⁵⁰³ Aynı günlerde İsmet İnönü liderliğinde Cumhuriyet Halk Partisi de seçim çalışmalarına başlamıştır.⁵⁰⁴

12 Mayıs’ta Adalet Partisinin seçim beyannamesi açıklanmıştır. Refah seviyesinin arttırılarak müreffeh bir yaşam düzeyi sunulacağı vaadiyle başlayan beyanname ’de dikkat çeken hususlar dile getirilmiş; her türlü ayırıcı, bölücü fiillere ve hareketlere karşı kanun sınırları içerisinde mücadele edileceği belirtilmiştir. İktisadi anlamda ise, bir önceki dönemde başlayan kalkınma planının aynen devam edeceği belirtilmiştir. Adalet Partisi; refah, huzur, birleştirici olma, sokak ve anarşi olaylarının yaşanmayacağı bir vaat silsilesiyle seçmenin karşısına çıkmıştır.⁵⁰⁵ 1968 yerel seçimlerinde gündemi oluşturan bir başka önemli mesele, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin *Anayasa ve Demokrasi* üzerinde yapmış oldukları tartışmalardır. Adalet Partisi, hükümet partisi olduğu için Cumhuriyet Halk Partisinin eleştirilerine çokça maruz kalmış; Anayasa’nın zorlandığı, seçim sisteminin değiştirilerek demokrasiye müdahale edildiği gerekçesiyle iktidar partisini eleştiren bir politika yürütmüştür.⁵⁰⁶ Açık hava toplantıları veya diğer halk buluşmalarında hem genel başkan İsmet İnönü hem de parti genel sekreteri Bülent Ecevit seçmen karşısına çıkarak Adalet Partisinin uygulamaya ve değiştirmeye çalıştığı seçim sistemi üzerinden bir Anayasa mücadelesi vermişlerdir. Adalet Partisi ise, seçim sisteminin mevcut şartlarda devam etmesinin

⁵⁰¹ Cumhuriyet, ‘‘Anayasa Mahkemesi ‘‘Seçim Kanunu’’ ile İlgili İstemleri Karara Bağladı: Baraj Sistemi İptal Edildi’’, 7 Mayıs 1968.

*D’hont Sistemi:

⁵⁰² Merve Dişiaçık Teknaz, ‘‘Adalet Partisi İktidarında Seçimler’’, *Tarih ve Tarihçi Dergisi*, 2/1 2023: 9

⁵⁰³ Cumhuriyet, ‘‘İlk Açık hava Toplantısını GP Yaptı’’, 15 Nisan 1968.

⁵⁰⁴ Cumhuriyet, ‘‘İnönü: Başlıca Rakibimiz TİP’tir’’, 15 Nisan 1968.

⁵⁰⁵ Milliyet, ‘‘AP Bildirisi: Türkiye Hürriyet Ülkesidir’’, 13 Mayıs 1968.

⁵⁰⁶ Cumhuriyet, ‘‘Seçim Konuşmaları Sertleşiyor’’, 30 Mayıs 1968.

demokratik olmayacağını, oy alamasa dahi baraj sisteminin iteklemesi ile kura yöntemiyle milletvekilliği kazanmış olan partilerin yersiz bir kazanım elde edeceği gerekçesiyle, Cumhuriyet Halk Partisi ve diğer muhalefet partilerinin ortaya koydukları politik tavırların karşısında durmuştur. 2 Haziran seçimleri bu tartışmaların içerisinde kalmıştır.

2.5.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

2 Haziran günü seçimlerin yapılması kararlaştırıldıktan sonra, partiler seçim çalışmalarına başlamışlardır. Seçime iki aydan fazla süre varken, Cumhuriyet Halk Partisi yeni bir kongre yapmıştır. Seçim öncesi kongre yapan tek parti Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. İl başkanı ve il yönetim kurulunun değiştiği kongre de, İl başkanlığına Hüseyin Tiryaki seçilirken, il yönetim kurulu üyeliklerine ise şu isimler seçilmiştir: Yusuf Ziya Ademhan, Vahit Akkuş, Ali Şen, Mehmet Aldemir, Hıdır Yalçın, Ali Çelik, Binali Kalman, Fikri Serel, İhsan Özdemir ve Sefer Akkuş.⁵⁰⁷ Diğer partiler kongrelerini daha önceden tamamladığı için seçim öncesi herhangi bir kongre süreci içerisine girmemişlerdir. Ancak, süreci değiştiren başka gelişmelerde yaşanmış, Erzincan'da Güven Partisi kurulmuştur. Belli bir süredir kuruluş hazırlıkları devam eden Güven Partisi Erzincan teşkilatı, 8 Nisan 1968 günü, Mehmet Bahattin Gül'ün başkanlığında kurulmuştur. M. Bahattin Gül'ün başkan olduğu teşkilatın yönetim kurulunda ise şu isimler yer almıştır: Halis Torun, Nurettin Yalçınkaya, Refik Kavukçu, Rıza Hışman, Nusret Üstüner, Yücel Özarslan ve Muharrem Mungan.⁵⁰⁸ Bu süreçte, partilerin il yönetimlerinin istifaları veya parti değişiklikleri kısmen olmuştur, ancak milletvekili düzeyinde partiler arası geçişlerde yaşanmıştır. 10 Ekim 1965 seçimlerinde Yeni Türkiye Partisi kontenjanından kura sonucu Erzincan Milletvekili olarak seçilen Nafiz Giray parti değiştirmiş, 22 Ocak 1968 günü Adalet Partisine geçtiğini duyurmuştur.⁵⁰⁹ Seçime kısa bir zaman kala, senatör olarak vazife üstlenmiş olan Fehmi Baysoy ise Güven Partisine geçmiştir.⁵¹⁰

Görüldüğü gibi, seçim öncesi veya sonrasında, Türk Siyasi hayatında sıklıkla karşılaşılan parti değiştirme süreçleri, Erzincan'da da yaşanmıştır. Parti değişimleri

⁵⁰⁷ Öz Erzincan, "CHP İl Kongresi Yapıldı", 20 Mart 1968.

⁵⁰⁸ Öz Erzincan, "Güven Partisi Erzincan İl Teşkilatı Kuruldu", 9 Nisan 1968.

⁵⁰⁹ Öz Erzincan, "İlimiz Milletvekili Nafiz Giray AP'ye Geçti", 23 Ocak 1968.

⁵¹⁰ Öz Erzincan, "Güven Partisi Erzincan'da da Teşkilatlanıyor", 3 Nisan 1968.

bununla sınırlı kalmamış, Adalet Partili beş üye, şartlı olarak Adalet Partisinden istifa ederek CHP'ye katılmışlardır. Seçim öncesi CHP'nin kendilerine belediye meclisinde encümen üyeliklerinin ilk beş sırasını vermesi şartıyla istifa edeceklerini beyan eden beş üye, CHP'nin bu teklifi kabul etmesiyle istifa etmişlerdir. İstifa eden beş üye şu şekildedir: Halit Uzun, Binali Metin, Refik Önbaşı, Salih Erkan ve Turan Baki.⁵¹¹

Seçime iki aydan az bir süre kala partilerin aday adaylığı süreci başlamıştır. Adalet Partisinden aday adaylığı için başvuru yapan tek kişi, aynı zamanda mevcut Belediye Başkanı olan Nedim Muradoğlu olmuştur.⁵¹² Adalet Partisi iktidar partisi olmasına ve en güçlü parti olmasına rağmen, tek aday meselesi, mevcut belediye başkanının yeniden irade beyan ederek adaylığını açıklaması ve onun etrafında bütünleşme sağlayarak, ayrışma veya bölüşme olmadan seçime gidilmesini sağlamak sebebinden ortaya çıkmıştır. Nedim Muradoğlu başvuru yaptıktan sonra başka başvuru yapan başka kimse olmamış ve onun adaylığı seçimden haftalar öncesinden ilan edilmiştir. Kesin aday listeleri açıklandığı zaman Adalet Partisinde süreç beklenildiği gibi olmuş ve başvuru yapan tek kişi mevcut Belediye Başkanı Nedim Muradoğlu olunca, ikinci kez Adalet Partisinin belediye başkan adayı olarak gösterilmiştir. İl genel meclisi üyelikleri için aday olan isimler şu şekildedir: Kenan Akkuş, Ali Arısoy, Celalettin Demiriz, Ahmet Kavuş ve Ulvi Sanalan.⁵¹³

Belediye meclis üyeliği için başvuru yapan isimler ise şu şekildedir: Nurettin Açıbay, Yıldırım Akbulut, Fahri Akyol, Mustafa Alanur, Mehmet Ararat, Ahmet Başgöze, Hilmi Boyacıoğlu, Ruşen Çakır, Burhan Deliktaş, Lütfi Demirel, Kazım Dönmezer, Osman Erdem, Hüseyin Gürel, İsmail Güven, Selahattin Karakaş, Aziz Keskin, Vehbi Kondu, İbrahim Halil Kurt, Zeki Kurtoğlu, Şefik Küçükkaya, Fehmi İder, İsmail İnce, Oktay Malatyalıoğlu, Lütfi Mevsim, Mehmet Mühürdaroğlu, İzzet Odabaşı, Bilal Öktem, Refik Öncecik, Mehmet Özcan, Tahsin Potur, Latif Sarp, Boybeyi Sever, Mehmet Şener, Talat Toptaş, Mehmet Uğurtürk, Remzi Ulusoy ve Hayrettin Yılmaz. Belediye Meclis üyeliği için toplam da otuz yedi aday, il genel

⁵¹¹ Öz Erzincan, "Beş Eski AP'li Şartlı Olarak Dün CHP'ye Geçti", 12 Nisan 1968.

⁵¹² Öz Erzincan, "Nedim Muradoğlu AP'nin Tek Belediye Reisi Adayı", 11 Nisan 1968.

⁵¹³ Öz Erzincan, "AP'nin İl ve Belediye Meclis Üyelikleri Aday Adayları Belli Oldu", 25 Nisan 1968.

meclisi üyeliği için de beş aday başvuruda bulunmuştur. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi de uzun zaman sonra Erzincan'da seçime katılma karar almıştır.⁵¹⁴

Aday adaylığı süreci tamamlandıktan sonra, partiler tarafından adaylar belirlenmiş ve adaylarını ilk ilan eden Adalet Partisi olmuştur. 28 Nisan günü ilan edilen adaylar, seçime bir ay kala ilan edilmiş ve resmi seçim süreci başlamıştır. Adalet Partisinde il merkezi belediye başkan adaylığı beklenildiği gibi mevcut belediye başkanı Nedim Muradoğlu olarak ilan edilmiştir. Belediye meclis üyeliği için ise, başvuru yapan otuz yedi aday içerisinde otuz isim belli sıraya göre ilan edilmiş ve listeye gire isimler şu şekilde açıklanmıştır: Oktay Malatyalıoğlu, Hayrettin Yılmaz, Mehmet Özcan, Burhan Deliktaş, Osman Erdem, Remzi Ulusoy, Aziz Keskin, Yıldırım Akbulut, Hilmi Boyacıoğlu, Vehbi Kondu, Latif Sarp, Bilal Öktem, Ruşen Çakır, Mehmet Şener, Lütfi Mevsim, İsmail Güven, Refik Öncecik, Fehmi İder, Tahsin Potur, İsmail İnce, Ahmet Başgöze, Mehmet Uğurtürk, Fahri Akyol, Boybeyi Seven, Hüseyin Güven, Talat Toptaş, Selahattin Karakaş, Mehmet Ararat, Zeki Kurtoğlu ve Lütfi Demirel. İl genel meclisi üyeliği içinde aday adaylığı başvurusu yapan yalnızca beş kişi olmuş, doğal olarak bu beş kişi aday olarak ilan edilmiştir. Adayların sıralaması ise şu şekilde oluşmuştur: Ahmet Kavuş, Celalettin Demiriz, Ulvi Sanalan, Ali Arısoy ve Kenan Akkuş.

Tercan belediye başkan adayı olarak Muharrem Bedirhanoglu, il genel meclis üyesi adayları ise, İhsan Erdem ve Selahattin Kemaloğlu belirlenmiştir. Çayırılı belediye başkan adayı Hakkı Öneş, il genel meclis adayları ise Mukadder Şahin ve Hüseyin Balaban olmuştur. Kemah belediye başkan adayı İsmail Gürses, il genel meclis üyesi adayı Nail Ayyıldız olmuştur. Refahiye belediye başkan adayı Bilal Şahin, il genel meclis üyesi adayları, Zamir Yılmaz ve Rahmi Keçeci; Kemaliye Belediye başkan adayı Sabri Odabaşı, il genel meclis üyesi adayı Necdet Güven; İliç belediye başkan adayı Sadi Kömürcü ve il genel meclis üyesi adayları ise İbrahim Sezgin ve Remzi Yılmaz olmuştur.⁵¹⁵ Üzümlü bucağı adayları da bir gün sonra belli olmuş, Adalet Partisi Üzümlü Belediye başkan adaylığı için Yusuf Yılmaz aday gösterilmiştir. Belediye meclis üyesi adayları ise şu isimlerden oluşmuştur: Osman Yıldırım, Hulusi Nevruz, İhsan Canbaba, Lütfi Nevruz, Mustafa Dikbıyık, Salih Aksu, Gani Özel, Miğdat Kağan,

⁵¹⁴ Öz Erzincan, "CKMP İlimizde Seçime Giriyor", 17 Nisan 1968.

⁵¹⁵ Öz Erzincan, "Mahalli Seçimler İçin Aday Yoklamaları Yapıldı", 29 Nisan 1968.

Hasan Çolak, Mehmet Tatoğlu, Ahmet Karaaslan, Halil Beşiktaş, İsmail Bakan ve İbrahim Akpınar.

Adalet Partisinin adaylarını duyurmasından birkaç gün sonra, Cumhuriyet Halk Partisi adayları partililer tarafından ilan edilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin Erzincan il merkez belediye başkan adayı Özcan Tokyürek olmuştur. Belediye meclis üyeliklerine ise sıralamaya göre şu isimler aday gösterilmiştir: Salih Erkan, Bedrettin İnanc, Binali Metin, Halit Uzun, İsmail Yalçın, Refik Önbaşı, Veyis Toksoy, Turan Baki, Mehmet Aslay, Ahmet Bal, Mehmet Atabey, Mehmet Tamcan, Zati Yeşil, Mehmet Yücel, Aziz Erdoğan, Binali Kalman, Hasan Akpınar, Cemal Naldan, Hıdır Yalçın, İhsan Özerman, Kadir Özarslan, Kasım Çimen, Raşit Atabeyli, Hamdi Malatyalıoğlu, Yaşar Sönmez, Erol Yılmaz, İsmail Kaya, Hacı Osman Yılmaz, Ali Oktay ve Hüseyin İşaret. İl genel meclisi üyeliği için aday gösterilen isimler şu şekildedir: Hüseyin Tiryaki, Dursun Kaya, Mehmet Aldemir, Mustafa Öztürk ve Vahit Akkuş. Refahiye belediye başkan adayı Cemal Işık, İl genel meclisi adayları ise Hüseyin Eroğlu ve Kemal Işık olmuştur. Kemaliye adayları ise, belediye için Refik Öztan, il genel meclis üyeliği içinde Yusuf Ziya Ademhan ve Hasan Demirok aday gösterilmiştir. İliç belediye başkan adayı olarak Nuri Tiryaki aday gösterilirken, il genel meclis üyesi adayları Aşur Özay ve Hasan Demir olmuştur. Kemah belediye başkan adaylığı için Kani Sağıroğlu, il genel meclis üyesi adaylığı için de Hakkı Saraçoğlu ve Mehmet İlter aday gösterilmiştir. Tercan il genel meclis üyesi adayları İskender Yılmaz ve Hüseyin Güler olurken; Çayırılı il genel meclis üyesi adayları ise Şerafettin Akbayır ve Habip Turan olmuştur.⁵¹⁶

Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisinin ardından, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adaylık süreci netleşmiş, il belediye başkan adayı olarak Selami Güven aday gösterilmiştir. Belediye meclis üyesi adayı olarak ise şu isimler aday gösterilmiştir: Orhan Çelik, Sıtkı Saltabaş, Hadi Erdoğan, Baki Başgöze, Abbas Tuncer, Sıtkı Yüksel, Ekrem Kadioğlu, Şahvelet Yılmaz, Kemal Ahıskalı, İsmail Nas, Saim Görür, Abbas Ballı, Ahmet Tan, Cemalettin Güldökmez, Hamdi Memiş, Ahmet Adın, Kadir Mutlu, Hüseyin Yılmaz, Halil Avcı, Mehmet Kıpırtı, Yılmaz Altınel, Samit Özgün, Halil Yeter, Yaşar Demir, Memiş Barutçu, Kadir Özaltın, Yusuf Yazar, Ali

⁵¹⁶ Öz Erzincan, “CHP İl ve İlçeler Belediye Meclisi ve İl Meclis Adayları Belli Oldu”, 1 Mayıs 1968.

Yıldız, Zeki Kaloğlu ve Eşref Gürel. İl genel meclis üyesi adayları ise şu isimlerden oluşmuştur: Cemil Kekeçoğlu, Abdülkadir Şener, Rıza Döver, Mehmet Yayla ve Dursun Başgöl.⁵¹⁷ Güven Partisi'nde Belediye meclis üyeliği için şu isimler aday olarak gösterilmiştir.⁵¹⁸ Halis Torun, Refik Kavukçu, Nurettin Yalçinkaya, Halit Gül, Nuri Turhan, Yusuf Göksu, Hulusi Ayık, Fikret Beyitoğlu, Dursun Karabina, Kemal Sezen, Tayfur Ilgaz, Zekeriya Göztepe, Nemli Gül, Yaşar Göztepe, Dursun İnandım, Mehmet Duman, Veli Erdoğan, Yunus Kaya, Kemal Karabağ, Niyazi Ceyhan, Selahattin Gerez, Mehmet Öztürk, Süleyman Güner, Abdülkadir Özdiñ, Şevki Akkoyunlu, Hakkı Aksu, İhsan Sinoplu, Mehmet Güner, Mehmet Demir ve Nurettin Tolunay.⁵¹⁹ İl genel meclis üyeliği için ise şu isimler aday gösterilmiştir: Zekeriya Göztepe, Nuri Turhan, Fahrettin Akkuş, İsmail Kul ve yücel Özarslan.⁵²⁰

Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Güven Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin dışında yeni kurulmuş olan Birlik Partisi⁵²¹ de Erzincan'da seçimlere katılacağını duyurmuş, yalnızca merkez ilçede il genel meclisi seçimine katılacağını belirtmiş ve adaylarını ona göre belirlemiştir. Birlik Partisi il genel meclis üyesi adayları şu isimlerden oluşmuştur⁵²²: İsmail Tanyeli, Kazım Can, Mehmet Ali Toptaş, Mustafa Utaş ve Hasan Özkan.

Seçime katılan partilerin tamamı belediye başkanlığı seçimleri için yarışmamış olsa da, meclis üyelikleri için her parti yarışın içinde olmuştur. Bundan dolayı, seçimlerde ağırlıklı olarak mücadele alanı meclis üyelikleri seçimi üzerine olmuştur.⁵²³

Aday adaylığı sürecinin tamamlanmasından sonra resmi olarak adayların ilan edilmesiyle seçim süreci resmen başlamıştır. İl ve ilçelerde, tüm alanlarda resmi olarak aday çıkarabilen sadece iki parti vardır; Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi. Bu partiler il belediye seçiminde, ilçe belediyelerinde, il genel meclisi ve belediye meclis üyeliklerinin tamamında aday çıkarmışlardır. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Güven Partisi İl belediye başkanlığı ve il belediye meclis üyeliği için yarışmıştır. 2

⁵¹⁷ Öz Erzincan, "İlimizde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin de Adayları Belli Oldu", 4 Mayıs 1968.

⁵¹⁸ Öz Erzincan, "Kat'i Aday Listeleri Dün Belli Oldu", 14 Mayıs 1968.

⁵¹⁹ Öz Erzincan, "GP Belediye Meclis Üyesi Adayları", 14 Mayıs 1968.

⁵²⁰ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisi Seçimlerine Katılacak Olan Partiler ve Adayları", 15 Mayıs 1968.

⁵²¹ Cumhuriyet, "Yeni Bir Siyasi Parti Kuruldu: Birlik Partisi", 18 Ekim 1966.

⁵²² Öz Erzincan, "İlimizde Birlik Partisi de Seçime Katılıyor", 8 Mayıs 1968.

⁵²³ Öz Erzincan, "İlimizde Seçim Mücadelesinin Ağırlığını Belediye Başkanı ve Meclis Üyeleri Seçimleri Teşkil Ediyor", 13 Mayıs 1968.

Haziran seçimlerinde yaşanan siyasi mücadele, ağırlıklı olarak il merkezindedir. Tüm partilerin aday çıkardıkları tek yer merkez ilçe olduğu için yarışın yoğunluğu da burada oluşmuştur.

Aday adaylığı süreci ve resmi adaylık ilanından sonra, partilerden bazı isimler tepki olarak; partilerinin dayatmalarından duydukları rahatsızlıkları gerekçe göstererek ya da adaylık sıralamasındaki yerlerini beğenmedikleri gerekçesiyle istifa etmişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi'nden Kemah il genel meclisi ikinci sıra adayı Mehmet İlter ve merkez belediye meclis üyesi aday listesinin yirmi ikinci sırasında bulunan Kasım Çimen, aday gösterildiğinden haberi olmadığı halde aday olarak gösterilmesine tepki olarak seçime kısa bir zaman kala adaylıktan ve partisinden istifa etmiştir.⁵²⁴ İl genel meclisi beşinci sıra adayı olan Vahit Akkuş da partisinin, “*ortanın solu*” prensiplerine aykırı olarak hareket ettiği gerekçesiyle partisinden istifa etmiştir.⁵²⁵ Benzer durum Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi için de geçerlidir, belediye meclis üyeliği için aday gösterilen Abbas Tuncer, Cemalettin Güldökmez ve Zeki Kaloğlu Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ile herhangi bir bağlarının olmadığını beyan ederek ve haberleri olmadan aday gösterildikleri gerekçesiyle adaylıktan istifa etmişlerdir.⁵²⁶ Benzeri bir durum Güven Partisi'nde de yaşanmış, il idare heyetinden Rıza Hışman ve Salih Özçelik ile il genel meclis üyesi adayı Yaşar Aral ve belediye meclis üyesi adayı Tefik Kavukçu aynı durumda kaldıkları gerekçesiyle adaylıktan istifa etmişlerdir. Art arda yaşanan bu istifaların ardından il heyeti üyesi olan Nurettin Yalçinkaya ve Nusret Üstüner de istifa etmişlerdir.⁵²⁷ Üzümlü bucağında da adaylık süreci devam ederken aday olarak belirlenen kişilerin durumları netleşmeye başlamış ve belediye başkanlığı seçimine İsmail Yakut'un bağımsız aday olarak girmesi kararlaştırılmıştır.⁵²⁸

Resmi adaylık süreci tamamlandıktan sonra seçim propagandaları başlamıştır. İlk seçim propagandasını Adalet Partisi başlatmış, bayraklarla süslü elli civarında vasıta

⁵²⁴ Öz Erzincan, “CH Partisi, Adaylıklarını Koymadıkları Halde Bazı Kimseleri Aday Göstermiş”, 2 Mayıs 1968.

⁵²⁵ Öz Erzincan, “CHP'nin İl Genel Meclis Üyesi Adayı Vahit Akkuş Adaylıktan İstifa Etti”, 4 Mayıs 1968.

⁵²⁶ Öz Erzincan, “CKMP Bazı Adayları Muafakatlarını Almadan Listede Aday Göstermiş”, 6 Mayıs 1968.

⁵²⁷ Öz Erzincan, “Güven Partisi İdaresi ve Adayları İstifa Etti”, 7 Mayıs 1968.

⁵²⁸ Öz Erzincan, “Seçimler Yarın Bütün Yurtta Yapılacak”, “Haziran 1968.

ve otuz civarında da kır atın katıldığı kervan bütün şehri dolaşmıştır.⁵²⁹ Cumhuriyet Halk Partili adaylar ve parti yöneticileri kahvehanelerde halkla buluşmak suretiyle seçim faaliyetlerine başlamışlardır. Cumhuriyet Halk Partili adaylar ve yöneticiler, Adalet Partili belediye başkan adayı Nedim Muradoğlu'nu ve onun beş yıllık belediye başkanlığı dönemini eleştirerek bu yöndeki itirazlarını dile getirmişlerdir. Seçildikleri takdirde neler yapabilecekleri hususunda da vaatlerde bulunarak propaganda üretmeye devam etmişlerdir.⁵³⁰ Seçim öncesi genel başkan düzeyinde ilk ziyareti Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Lideri Alparslan Türkeş gerçekleştirmiştir. Türkeş ziyaretinde ilk olarak parti yöneticileriyle buluşmuş, saat 15.00'da da açık hava toplantısında konuşmuş ve partisine destek istemiştir.⁵³¹ Açık hava toplantıları ve halk buluşmalarının ardından radyo konuşmaları da başlayınca propaganda faaliyetleri hızlanmıştır. İlk radyo yayını yapıldığı gün, partilere yirmişer dakika propaganda süresi verilmiş, bu süre sonraki günler seçim yasaklarına kadar onar dakika olarak devam etmiştir.⁵³²

Seçimler yaklaştıkça yarış da hızlanmış, il merkezinde, ilçelerde ve köylerde belediye başkan adayları, belediye meclis üyesi adayları ve il genel meclisi üyesi adayları yoğun bir faaliyet içerisine girmişlerdir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki propaganda faaliyetleri ağırlıklı olarak hem il merkezinde hem de ilçelerde belediye başkan adayları üzerinden yürümüştür.⁵³³

24 Mayıs günü, Adalet Partisi mitingi gerçekleştirilmiştir. Mitingi yönetmek üzere Erzincan milletvekili ve aynı zamanda devlet bakanı olan Hüsamettin Atabeyli gelmiştir. Kızılay salonunda düzenlenen toplantıda kalabalık bir dinleyici topluluğuna seslenen Atabeyli, Adalet Partisi'nin beş yıllık belediye başkanlığı dönemini anlatarak bir kez daha kendi partisine destek istemiştir.⁵³⁴ Adalet Partisi mitinginden dört gün sonra da Cumhuriyet Halk Partisi mitingi gerçekleştirilmiştir. Buğday meydanında yapılan mitingde açılış konuşması belediye başkan adayı Özcan Tokyürek yapmış,

⁵²⁹ Öz Erzincan, "İlimizde Belediye Seçimlerine 4, İl Genel Meclisi Seçimlerine 5 Parti Katılıyor", 14 Mayıs 1968.

⁵³⁰ Öz Erzincan, "Kahvehanelerde Konuşmalar Yapılıyor, Seçim Mücadelesi Hızlandı", 16 Mayıs 1968.

⁵³¹ Öz Erzincan, "CKMP Mitingi", 16 Mayıs 1968.

⁵³² Öz Erzincan, "Seçim Yarışı Gene AP-CHP Arasında", 20 Mayıs 1968.

⁵³³ Öz Erzincan, "Belediye Seçimleriyle İlgili Propagandaları Başkan Adayları Yürütüyor", 23 Mayıs 1968.

⁵³⁴ Öz Erzincan, "İlimizde Bulunan Hüsamettin Atabeyli Dün Akşam Konuştu", 25 Mayıs 1968.

milletvekili Adil Sağıroğlu ile Mustafa Yıldırım ve Alaattin Kırtıloğlu konuşmuş ve belediye başkan adayları Özcan Tokyürek için destek istemişlerdir.⁵³⁵

Erzincan'da seçim yarışı her ne kadar Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında sürmüş olsa da Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu da Erzincan'a gelerek propagandalara katılmıştır. 25 Mayıs günü Erzincan'a gelen Turhan Feyzioğlu, Ferah Sineması olarak bilinen yerde düzenlenen toplantıda konuşma yapmış ve partisine destek istemiştir. Turhan Feyzioğlu'nun gelişi, seçimim iki partinin yarışı olarak görülse de bu seçimde Güven Partisi adına iddialı olunabileceğinin gösterilmesi açısından önemlidir.⁵³⁶

2.5.3. 2 Haziran 1968 Yerel Seçim Sonuçları

İl belediye başkanlığını Nedim Muradoğlu büyük bir çoğunluk desteğini alarak yeniden kazanmıştır. Tercan'da Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adayı Taştan Lekoğlu, Çayırılı'da bağımsız aday Muhlis Pınar, Refahiye'de bağımsız aday Ahmet Yavuz, İliç'te Adalet Partisi adayı Sadi Kömürçü, Kemah'ta Adalet Partisi adayı İsmail Gürses, Kemaliye'de Cumhuriyet Halk Partisi adayı Refik Öktem, Mercan'da Adalet Partisi adayı Mustafa Gül, Üzümlü'de Adalet Partisi adayı Yusuf Yılmaz ve son olarak Çadirkaya'da Cumhuriyet Halk Partisi adayı seçimi kazanmıştır.⁵³⁷

Erzincan belediye meclisinde otuz üyenin on dokuzunu Adalet Partisi, onunu Cumhuriyet Halk Partisi, birini de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adayı kazanmıştır.⁵³⁸ İl genel meclis üyelerinin de çoğunluğunu Adalet Partisi üyeleri kazanmıştır. Toplam on iki meclis üyesinin yedisini Adalet Partisi adayları, ikisini Cumhuriyet Halk Partisi adayları, ikisini Birlik Partisi adayları, birini de bağımsız aday kazanmıştır. Türkiye geneli⁵³⁹ ve Erzincan il geneli seçim sonuçları aşağıdaki tablolarda detaylı olarak ifade edilmiş ve tablodaki veriler değerlendirilmiştir.

⁵³⁵ Öz Erzincan, "CHP Dün Bir Açık Hava Toplantısı Yaptı", 29 Mayıs 1968.

⁵³⁶ Öz Erzincan, "Cumartesi İlimize Gelen Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu Konuşma Yaptı", 27 Mayıs 1968.

⁵³⁷ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisi Seçimlerinin Neticesi Belli Oldu", 4 Haziran 1968.

⁵³⁸ Öz Erzincan, "İlimizde Seçimler Sükûnet İçerisinde Yapıldı, AP Açık Farkla İleride Gidiyor", 3 Haziran 1968.

⁵³⁹ DİE, 02.06.1968 *Mahalli Seçimler Sonuçları* (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:555, 1969), s. V-VIII.

Tablo 2. 18: Haziran 1968 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre) ⁵⁴⁰

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı	
Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	6.137.937	3.650.021	% 59,4	
	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
İl Genel Meclisi Üyeliği Sonuçları	14.629.914	9.618.128	% 65,7	9.113.491
Belediye Meclisi Üyeliği Sonuçları	6.144.581	3.541.835	% 57,6	3.089.446

Tablo 2. 19: Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁵⁴¹

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Belediye Başkanlığı
Adalet Partisi	1.509.774	% 45,3	684
Cumhuriyet Halk Partisi	995.963	% 29,90	301
Yeni Türkiye Partisi	15.988	% 0,48	7
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	31.930	% 0,94	5
Türkiye İşçi Partisi	54.061	% 1,62	-
Millet Partisi	58.400	% 1,75	13
Güven Partisi	102.402	% 3,07	22
Birlik Partisi	30.730	% 0,92	-
Bağımsız Adaylar	439.978	% 13,2	189
Toplam	3.238.686	% 100	1028

Tablo 2. 20: 2 Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	4.470.687	% 49,1
Cumhuriyet Halk Partisi	2.542.824	% 27,9
Yeni Türkiye Partisi	65.595	% 0,7
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	90.816	% 1
Türkiye İşçi Partisi	248.152	% 2,7
Millet Partisi	318.804	% 3,50
Güven Partisi	603.268	% 6,6
Birlik Partisi	149.832	% 1,6
Bağımsız Adaylar	622.708	% 6,8
Toplam	9.586.532	% 100

⁵⁴⁰ DİE, 02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:555, 1969), s. V-VIII.

⁵⁴¹ DİE, 02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.VIII

Tablo 2. 21: 2 Haziran 1968 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	1.402.522	% 45,2
Cumhuriyet Halk Partisi	1.005.731	% 32,4
Yeni Türkiye Partisi	22.180	% 0,72
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	43.163	% 1,39
Türkiye İşçi Partisi	53.291	% 1,72
Millet Partisi	96.310	% 3,11
Güven Partisi	124.952	% 4,03
Birlik Partisi	34.758	% 1,12
Bağımsız Adaylar	70.292	% 2,27
Toplam	2.716.396	% 100

Tablo 2. 22: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları ⁵⁴²

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	16.167	10.128	9.196	5.720	3.111	365	-
Çayırılı	1.061	796	698	45	-	-	192
İliç	533	401	381	242	139	-	-
Kemah	963	672	633	358	255	-	-
Kemaliye	1.247	848	814	355	434	-	-
Refahiye	1.142	859	825	201	259	270	365
Tercan	1.070	751	710	305	-	369	-
Üzümlü Beldesi	1.975	1.544	1.501	901	-	-	600
Çadirkaya Beldesi	1.393	1.087	1.005	482	509	-	-
Mercan Beldesi	854	637	616	285	250	-	-
TOPLAM	26.405	17.723	16.379	8.894	4.957	734	1157

⁵⁴² DİE, 02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:555, 1969), s. 536.

Tablo 2. 23: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁵⁴³

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Güven Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	16.167	10.128	8.370	4.878	2.816	450	226	-
Çayırılı	1.061	604	509	29	62	-	-	418
İliç	533	401	365	235	130	-	-	-
Kemah	963	672	633	345	246	-	-	-
Kemaliye	1.247	848	814	410	301	-	-	-
Refahiye	1.142	558	558	338	220	-	-	-
Tercan	1.070	751	710	290	-	332	-	-
Üzümlü Beldesi	1.975	45	45	45	-	-	-	-
Çadirkaya Beldesi	1.393	1.087	1.005	480	510	-	-	-
Mercan Beldesi	854	637	616	277	251	-	-	-
TOPLAM	26.405	15.731	13.625	7.327	4.536	782	226	418

Tablo 2. 24: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁵⁴⁴

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Birlik Partisi	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	Güven Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	40.569	28.038	26.463	12.312	5.802	5.430	1.273	1.246	-
Çayırılı	12.044	9.384	9.131	3.566	1.974	-	-	185	3.406
İliç	6.567	5.156	5.023	3.014	2.009	-	-	-	-
Kemah	9.483	6.740	6.500	3.026	1.212	2.069	-	193	-
Kemaliye	7.214	5.047	4.879	3.244	1.425	-	-	210	-
Refahiye	14.488	11.064	10.859	2.705	3.838	-	-	389	3.023
Tercan	14.659	10.990	10.688	3.071	2.345	4.015	1.098	159	-
TOPLAM	105.044	76.419	73.543	30.942	18.605	11.514	2.371	2.782	7.329

⁵⁴³ DİE, 02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:555, 1969), s. 537.

⁵⁴⁴ DİE, 02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:555, 1969), s. 535.

2 Haziran 1968 seçimleri, Erzincan'da Adalet Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Adalet Partisi ilçe ve beldelerin toplam da beşini (Merkez İlçe, İliç, Kemah, Üzümlü ve Mercan) kazanmıştır. Bir ilçe (Kemaliye) ve bir beldeyi (Çadırkaya) Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Bir ilçeyi (Tercan) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kazanırken, bir ilçeyi de (Refahiye) bağımsız aday kazanmıştır. Adalet Partisi'nin oyları bir önceki seçime göre artmış, en farklı seçim sonucu ise merkez ilçeden çıkmıştır. Bir önceki seçimde, iki yüz civarında oy farkı ile seçilen Nedim Muradoğlu, 2 Haziran seçiminde farkı epeyce artırmıştır. Belediye meclis üyeliğinde de Adalet Partisi en fazla oyu alan parti olmuştur. Belediye meclis üyeliğinde çıkan oylar, belediye başkanlığı oylarından farklılık göstermiştir. Adalet Partisi'nin merkez belediye başkanlığında aldığı oyun belediye meclis üyeliğinde aldığı oydan fazla olması şunu göstermiştir ki, mevcut belediye başkanı ve belediye başkan adayı Nedim Muradoğlu'na teveccüh artarak devam etmiştir. İl genel meclis üyeliği sonuçları, partilerin genel oy oranlarını göstermesi açısından önemlidir. İl genel meclisi için sadece belde sınırları değil; merkez, ilçeler, beldeler ve köylerin tamamı oy kullandığı için partilerin genel oy eğiliminin ortaya çıkması açısından bu sonuçlar oldukça önemlidir. Adalet Partisi il genelinde bir önceki seçime göre oylarını artırırken, Cumhuriyet Halk Partisi oy kaybı yaşamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin oylarının bir kısmının Birlik Partisi'ne, bir kısmının da Güven Partisi'ne kaydığı görülmüştür. Adalet Partisinin belediye seçimini kazanmasında şüphesiz en büyük pay sahibi aday mevcut başkan Nedim Muradoğlu olmuştur. İstikrarlı bir belediye başkanlığı sürecinden sonra, yeniden aday gösterilmiş olması ve aday adaylığı sürecinde de tek aday olarak ortaya çıkması ve tüm parti heyetinin arkasında durarak istikrarın devam etmesini sağlamış olmaları seçimi kazanmalarında en önemli etkenlerden biri olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nde aynı durum geçerli olmamış, parti dışından gelen beş ismin pazarlık konusu edilerek encümen listelerinde yer verilmiş olması parti içi huzursuzluğu artırmış ve dinamik ve istikrarlı bir görüntüden uzak bırakmıştır. Bu seçimin birde özel sonucu vardır. Anavatan hükümetlerinde bir dönem başbakanlık ve TBMM başkanlığı yapmış olan Yıldırım Akbulut'un siyasi hayatının başlamış olmasıdır. Siyasi hayatına belediye meclis üyeliği ile başlayan Av. Yıldırım Akbulut'un siyasi geleceği açısından bu seçimlerin özel bir yeri olmuştur.

2 Haziran seçimlerinden sonra Merkez ilçe belediye meclisi üyesi olarak seçilen isimler şunlardır⁵⁴⁵:

Adalet Partisi'nden seçilenler: Oktay Malatyalıoğlu, Hayrettin Yılmaz, Mehmet Özcan, Burhan Deliktaş, Osman Erdem, Remzi Ulusoy, Aziz Keskin, Yıldırım Akbulut, Hilmi Boyacıoğlu, Vehbi Kondu, Latif Sarp, Bilal Öktem, Mehmet Şener, Ruşen Çakır, Lütü Mevsim, İsmail Güven, Refik Övecik, Fehmi İder ve Tahsin Potur.

Cumhuriyet Halk Partisi'nden seçilenler: Salih Erkan, Fahrettin İnan, Binali Metin, Halit Uzun, İsmail Yalçın, Refik Önbaşı, Veyis Toksoy, Turan Baki, Mehmet Aslay ve Ahmet Bal.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden seçilenler: Orhan Çelik.

2 Haziran seçimlerinden sonra Erzincan il genel meclisi üyesi olarak seçilen isimler ise şunlardır⁵⁴⁶:

Merkez İlçe; Ahmet Kavuş, Celalettin Demiriz ve Ulvi Sanalan (Adalet Partisi), Hüseyin Tiryaki (Cumhuriyet Halk Partisi), İsmail Tanyeli (Birlik Partisi).

Tercan; İhsan Erdem (Adalet Partisi) ve Niyazi Coşkun Fırat (Birlik Partisi).

Refahiye; Hüseyin Eroğlu (Cumhuriyet Halk Partisi), Hamit Oktay (Bağımsız).

Kemaliye; Necdet Kemal Güven (Adalet Partisi).

İliç; Halil İbrahim Sezgin (Adalet Partisi).

Kemah; Kazım Gülşen (Adalet Partisi)

Çayırılı; Muktedir Şahin (Bağımsız)

Toplamda on dört il genel meclis üyesinin sekizini Adalet Partisi adayları, ikisini Cumhuriyet Halk Partisi adayları, diğer ikisini Birlik Partisi adayları ve diğer ikisini ise bağımsız aday kazanmıştır. 2 Haziran seçimleri, belediye başkanlığı, belediye meclis üyelikleri ve il genel meclis üyelikleri açısından Adalet Partisinin oy artışı ile sonuçlanmıştır. Seçimlerden hemen sonra yeniden belediye başkanı olarak seçilen Nedim Muradoğlu'na tebrikler yapılmış, en önemli tebrik Adalet Partisi genel başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel'den gelmiştir. Süleyman Demirel yeniden seçildiği için

⁵⁴⁵ Öz Erzincan, "Seçim Sonuçlarına Göre İlimiz Belediye Meclis Üyeliğine Seçilenler", 4 Haziran 1968.

⁵⁴⁶ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisi Seçimlerinin Neticesi Belli Oldu", 4 Haziran 1968.

Nedim Muradoğlu'nu tebrik etmiş ve yeni döneminde başarı dileklerini iletmiştir.⁵⁴⁷ Tebrik telgrafları ve hayırlı olsun dileklerinin ardından Nedim Muradoğlu bir beyanat vermiş ve desteklerinden ve teveccühlerinden dolayı Erzincan halkına teşekkür ederek yeni dönemde kendisine atfedilen sorumluluğu layıkıyla yerine getirmenin gayretinde olacağını ifade etmiş ve görevine başlamıştır.⁵⁴⁸

2.6. 12 Ekim 1969 Genel Seçimleri

2.6.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

12 Ekim 1969 genel seçimleri öncesi yaşanan toplumsal olaylar, siyaseti hareketlendirmiştir. ABD filosunu protesto etmek için taksimde toplanan kalabalıklar arasında karşılıklı olarak yaşanan tartışmalar kavgaya dönüşen bir olayı da beraberinde getirmiş ve bunun ardından iki kişinin hayatını kaybettiği bir şiddet sarmalına dönmüştür.⁵⁴⁹ Tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçen bu olay, toplumsal bazı olayları da tetiklemiş ve üniversitelerdeki gençlik hareketlerini etkilemiştir.⁵⁵⁰ Gençlik hadiseleri, sokak olayları ve tüm bu toplumsal kargaşanın gölgesinde seçim süreci başlamıştır. 12 Ekim seçimleri öncesinde, genel seçimler açısından yaşanan önemli gelişmelerden biri de Milli bakiye seçim sisteminin kaldırılması olmuştur. 1 Mart 1968 tarihinde mecliste yapılan oylama neticesinde Milli Bakiye seçim sistemi kaldırılarak yerine D'hondt sistemi (Nispi temsil sistemi) getirilmiştir.⁵⁵¹

Siyasi partilerde de önemli süreçler yaşanmış, Yeni Türkiye Partisi'nde genel başkan değişimi olmuş, Diyarbakır milletvekili Yusuf Azizoğlu genel başkan seçilmiştir.⁵⁵² Yusuf Azizoğlu yaklaşık olarak iki yıl genel başkanlık görevini yürütmüştür. 1961 yılından itibaren Türk siyasi hayatına girmiş olmasına rağmen, Yeni Türkiye Partisi siyasi istikrarını artırarak devam edememiş, 1965 genel seçimlerinde yaşamış olduğu büyük oy kaybının sonucunda istikrarsız bir sürece girince, sıklıkla genel başkan değişimleri de yaşamıştır. İstikrarını koruyamaması, sürekli olarak partide değişimlerin yaşanması ve genel politik sürece ayak uyduramaması neticesinde, 1969

⁵⁴⁷ Öz Erzincan, “Belediye Reisi Nedim Muradoğlu'na Tebrik Telgrafı Yağıyor”, 6 Haziran 1968.

⁵⁴⁸ Öz Erzincan, “Belediye Reisi Nedim Muradoğlu Seçimle İlgili Mesaj Yayınladı”, 7 Haziran 1968.

⁵⁴⁹ Milliyet, “Taksim'de arbede: 2 Ölü, 114 Yaralı var”, 17 Şubat 1969.

⁵⁵⁰ Cumhuriyet, “Kanlı Pazar”, 17 Şubat 1969.

⁵⁵¹ Cumhuriyet, “Meclis, Milli Bakiyeyi Kaldırdı”, 2 Mart 1968.

⁵⁵² Cumhuriyet, “Yusuf Azizoğlu, YTP Genel Başkanı Oldu”, 3 Mart 1968.

seçimlerinin en iddiasız partilerinden biri olmuştur.⁵⁵³ Güven Partisi 1 Mart 1968 günü birinci olağan kongresini yapmış, Turhan Feyzioğlu yeniden genel başkan seçilmiş⁵⁵⁴ ve Güven Partisi daha teşkilatlı ve hazır bir şekilde genel seçime hazır hale gelmiştir. Siyasi partiler içerisinde seçim öncesi yaşanan en önemli gelişmelerden biri Cumhuriyetçi Köylü Millet Parti’nin Milliyetçi Hareket Partisi’ne dönüşmesidir. 9 Şubat 1969 tarihinde, Adana’da yapılan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kongresinde, partinin ismi Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmiş, Alparslan Türkeş yeniden genel başkan seçilmiştir.⁵⁵⁵

12 Ekim seçimlerine; Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Güven Partisi, Birlik Partisi, Millet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi katılmıştır. Siyasi partiler seçim çalışmalarına Ağustos ayı itibarıyla başlamışlardır. İlk olarak resmi ön seçimler yapılmış, seçim öncesi genel değerlendirme açısından adaylık belirleme noktasında en önemli aşamalardan biri kaydedilmiştir. Resmi ön seçimler yargıçların denetiminde, tüm ülke sathında parti üyesi olan delegelerin katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.⁵⁵⁶ Resmi ön seçimlerin ilanından sonra mecliste sandalye hakkı olan mevcut milletvekillerinin 1/3’ü adaylık hakkı kazanamamış⁵⁵⁷ ve bu durum partiler açısından oldukça büyük bir sıkıntıya sebep olmuştur. Aday olmayı bekleyen milletvekillerinin birçoğu, partilerin kontenjan aday olabilmek için parti genel merkezlerinde büyük tartışmalara yol açmış ve bazı partilerde krizler yönetilemeyerek büyük kavgalara dönüşmüştür. Birlik Partisi’nde kontenjan aday olabilmek için yaşanan tartışmalar kavgaya dönüşmüş, çıkan kavgada genel başkan Hüseyin Balan yaralanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi’nde ise aday olmayı bekleyen bazı isimler parti önünde kavga etmişlerdir. Kontenjan adaylarının belirlenmesi süreci en çok Adalet Partisi, Birlik Partisi ve Türkiye İşçi Partisi’ni karıştırmıştır. Adalet Partisi adaylarının bazılarının sıralarını beğenmeyerek istifa etmeleri yüzünden Adalet Partisi yedi ilde seçime girememe tehlikesi dahi atlatmıştır.⁵⁵⁸ Resmi ön seçimlerin, siyasi tarih

⁵⁵³ Abdullah Kutalmış Yalçın, “Türk Siyasi Hayatında Yeni Türkiye Partisi (1961-1973)” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20/4: 2013, s. 2028.

⁵⁵⁴ Cumhuriyet, “Feyzioğlu “Düzeni yıkmak değil aksaklığı düzeltmek istiyoruz”, 2 Mart 1968.

⁵⁵⁵ Milliyet, “C.K.M.P’nin İsmi”, 10 Şubat 1969.

⁵⁵⁶ Cumhuriyet, “Ön Seçimler Bugün Yapılıyor”, 31 Ağustos 1969.

⁵⁵⁷ Milliyet, “Millet Meclisi’nin 3’de 1’i Değişiyor”, 2 Eylül 1969.

⁵⁵⁸ Cumhuriyet, “AP Yedi İlde Seçime Girememe Tehlikesi Atlattı”, 7 Eylül 1969.

bakımından ehemmiyetini anlamak açısından oldukça önemli bir merhale olduğu bir gerçektir.

Seçime kısa bir zaman kala partiler seçim beyannamesini oluşturarak seçim çalışmalarına başlamışlardır. İlk seçim beyannamesini açıklayan parti Yeni Türkiye Partisi olmuştur. Yeni Türkiye Partisi her ne kadar iddialı görünmese de seçim beyannamesi Türkiye gerçekleriyle özdeşleşen ve kuşatıcı bir yapıda ortaya konulmuştur. Yeni Türkiye Partisi, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki kavgaların toplumun temelini olumsuz etkilediği gerçeğiyle Türkiye'nin en önemli meselesinin bu olduğu bilinciyle bu meselelere odaklanılacağını duyurmuştur. Yani ilk hedef asayişin temin ederek huzur ve sükûneti sağlamak olmuştur. Seçim kanununda değişiklik, milli iradenin tam tecellesi, şeffaflık ve sürdürülebilirlik anlayışı Yeni Türkiye Partisi'nin seçim beyannamesinde vurgulanan en önemli hususlar olarak ifade edilmiştir.⁵⁵⁹

Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim beyannamesinde ise öne çıkan hususlar çalışma hayatı ve işçi hakları olmuştur. Çalışma hayatıyla ilgili hususların öncelenerek Memurin Muhakemat Müessesesi'nin kaldırılması, bütün işçilerin iş kapsamına alınması, esnaf ve sanatkârlara da sosyal sigortalar kanununun uygulanması ve tarım işçileriyle alakalı olarak sosyal güvenlik haklarının iyileştirilmesi gibi haklar sunulması üzerine bir beyanat oluşturulmuştur.⁵⁶⁰ Ayrıca halkçı ve devrimci bir hukuk düzeni kurulması gerektiğini de beyanatında ifade etmiştir.⁵⁶¹ Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim beyannamesinde ağırlıklı olarak iş ve işçi haklarıyla ilgili meselelerin gündeme getirilip seçim vaatlerinin bunun üzerine kurulmasının temel sebebi, seçimden önceki aylarda sürekli olarak yapılan anket çalışmalarında işçilerle alakalı Adalet Partisi'nin oy kaybı yaşamış olmasıdır.⁵⁶²

Seçime yirmi gün kala Adalet Partisi'nin seçim beyannamesi açıklanmış, en çok dikkat çeken husus Adalet Partisi'nin “anayasa değişikliği ve meclis çalışmalarında reform” başlığıyla seçim kampanyasını anayasa ve reformlar çerçevesinde oluşturacağını göstermesidir. Anayasa, üniversite reformu, yargı reformu, siyasi hak ve hürriyetlerin tesis edilmesi gibi hususlar Adalet Partisi seçim beyannamesinin en çok

⁵⁵⁹ Milliyet, “Azizoglu Seçim Beyannamesini Açıkladı”, 13 Eylül 1969.

⁵⁶⁰ Cumhuriyet, “CHP İnsanca Bir Çalışma Düzeni Vaad Ediyor”, 14 Eylül 1969.

⁵⁶¹ Milliyet, “CHP Halkçı ve Devrimci Bir Hukuk Düzeni Kuracak”, 18 Eylül 1969.

⁵⁶² Milliyet, “AP İşçi Oylarını Kaybediyor”, 15 Eylül 1969.

dikkat çeken vaatleri olmuştur. Sanayi ve tarım alanlarında yeni kalkınma planlarının oluşturulması, enerji alanında yeni kaynakların üretilmesi gibi hususlar da beyannamede öne çıkan diğer başlıklardır.⁵⁶³ Anayasanın ıslah edilmesi ve bu yolla komünizm ve anayasaya aykırı hareketlerle mücadele etmek için reform yapılacağı bildirilmiştir. Gençliğin üniversitelerde hiçbir şekilde propaganda malzemesi edilmemesi ve ilme aykırı kesif hareketler bulunmaması için bu tür tedbirlere başvurulacağı ifade edilmiştir. Yapılması düşünülen yargı reformu ile de mahkemelerin hızlanması ve vatandaşın işinin kolaylaştırılması için de yeni bir çalışma oluşturulacağı ifade edilmiştir. Beynamede dikkat çeken bir başka husus da “referandum yetkisinin artırılması” başlığıyla ortaya koyulmuştur. Bazı önemli hukuki olayların çoğunluk teşkil ettirilerek millet nezdinde kabul görmesi adına referanduma gidilmesinin kolaylaştırılacağı düşünülmüş, ifade edilmiştir.⁵⁶⁴

Adalet Partisi’nin açıklanan ikinci bölüm beyannamesinde ise 1968 yılından itibaren başlayan sokak olayları ve üniversite olaylarından kaynaklanan iç huzursuzluk ve asayiş problemlerinin ivedi bir şekilde çözüleceği vurgulanmıştır. Ayrıca idari bir ıslahat yapılması da gündeme getirilmiştir.⁵⁶⁵

Millet Partisi ise açıkladığı seçim beyannamesinde özel teşebbüsün artırılması ve çalışma alanlarının genişletilmesi üzerinde durmuştur. Gençlerin milli duygularının kuvvetlendirilmesi ve milletin refah düzeyinin artırılmasıyla ilgili de geniş kapsamlı bir çalışma yapılacağını ifade etmiştir. Ayrıca bir vergi reformu oluşturarak adil bir vergilendirme sisteminin de hayata geçirileceği bir çalışma yapılacağını duyurmuştur. Vergi reformunun yanında bir de tarımsal alanda reform yapılacağı da ilan edilmiştir.⁵⁶⁶

Son olarak Milliyetçi Hareket Partisi’nin seçim beyannamesi açıklanmıştır. Seçim beyannamesinde Adalet Partisi iktidarının sermayeyi yetkin, özgün ve faydalı kullanmadığı ifade edilerek bu durumun düzeltilmeyeceği vaat edilmiştir. Temel inançlar meselesine değinilerek Türk Milletinin birliği ve bütünlüğünü barış ve kardeşlik içerisinde koruyacakları defaaten ifade edilmiştir. Anayasa ve kanun hâkimiyetinin korunması, idarenin tarafsız bir şekilde herkesi adil olarak yönetmesi, iş gücü niteliklerinin artırılarak verim sağlanması, gıda meselesi, sağlık hizmetlerinin artırılması

⁵⁶³ *Adalet Partisi Seçim Beyannamesi*, (Ankara: Adalet Partisi Genel Merkez Yayınları, No. 38), 1969.

⁵⁶⁴ Milliyet, “AP’nin Siyasal Görüşü Açıklandı”, 22 Eylül 1969.

⁵⁶⁵ Milliyet, “AP Siyasi Af İçin Anayasa Değiştirecek”, 23 Eylül 1969.

⁵⁶⁶ Milliyet, “MP Seçim Bildirgesi Açıklandı: Önce Vatan Sonra Parti”, 20 Eylül 1969.

ve enerji kaynaklarının daha verimli kullanılması da beyannamede açıkça ifade edilmiştir. Eğitim meselesinde özgün bir karar alınacağını ve eğitimde yabancı dil öğreniminin kaldırılacağını ve Türkçenin daha aktif ve her alanda daha yaygın ve işlevsel bir şekilde kullanılacağı da beyan edilmiştir.⁵⁶⁷ Milliyetçi Hareket Partisi seçim beyannamesinde belki de üzerinde en çok durulan mesele eğitim meselesi ve eğitime yönelik çözüm önerileri olmuştur.

2.6.2. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

1969 seçimleri öncesinde gerek idari hizmetler gerek belediye hizmetlerinde büyük aksamalar yaşanmıştır. Bununla ilgili olarak, Erzincan valisi Ali Akarsu, Erzincan’ın 1939 depremi sonrası yaşadığı yeniden inşa sürecinde hissedilen eksiklikleri ortaya koyarak bu eksikliklerin giderilmesi hususunda Başbakanlığa talep dilekçesi göndermiştir. Gönderilen dilekçede, Erzincan’ın acil çözüm bekleyen sorunları dile getirilerek ilgili bakanlıklarda yaşanan aksaklığın çözülmesi ve taleplerin yerine getirilmesi istenmiştir. Erzincan-Erzurum çevre Yolu’nun ya müstahkem bir mevkiye alınması ya da Ekşisu tesislerinin orada yapılacak ıslah çalışmasıyla iyileştirilmesi talep edilmiştir. 1939 depremi sonrasında bazı mahallelerde harap olan evlerin yerine inşa edilmesi planlanan sosyal konut projesi de dile getirilmiştir. Ayrıca, ilçelerde elektrik ve su sorunlarının devam ettiği ve bu sorunun çözülmesine vurgu yapılarak, İliç’te ve Tercan’da baraj yapımı, Çayırılı’da yaşanan sulama sorunu, Kemah’ta ise çimento fabrikası kurulması talebi yinelenmiştir. Bu taleplere ek olarak şehir merkezinde eski tekeli binası olarak kullanılan binanın yerinde dönemin şartlarına göre modern bir kütüphane kurulması da istenmiştir.⁵⁶⁸ Tüm bu talepler, seçim öncesi şehrin önemli sorunları ve çözüm bekleyen meseleleri olarak gündeme alınmıştır.

Seçime iki ay kala, Milliyetçi Hareket Partisi lideri Alparslan Türkeş, bazı temaslarda bulunmak, parti yöneticileri ve partililerle buluşmak üzere Erzincan’a günübürlük ziyaret gerçekleştirmiştir. *Yüksel Düğün Salonunda* partililerle buluşan Türkeş, ülke sorunlarına değinerek yeni kurulmuş olan partisinin görüşlerini hedeflerini

⁵⁶⁷ Milliyet, “MHP: Rüşvetin Kökünü Kazıyacağız”, 26 Eylül 1969.

⁵⁶⁸ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 21.04.1969, Yer No: 115-730-5

anlatmış ve yakın zamanda yapılacak olan genel seçimler için destek istemiştir.⁵⁶⁹ Alparslan Türkeş'in ziyareti seçim öncesi gerçekleşen ilk lider ziyareti olmuştur.

Türkiye geneli seçime sekiz parti katılmasına rağmen, Erzincan'da yedi parti; Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Birlik Partisi, Güven Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Türkiye İşçi Partisi katılmıştır.⁵⁷⁰ Seçim süreci yaklaştıkça partilerde hareketlilik artmaya başlamıştır. Seçim öncesi şehirde en az iki milletvekilliği hedefi ile yola çıkan Cumhuriyet Halk Partisinde önemli bir gelişme yaşanmıştır. Parti genel merkezi tarafından, Erzincan listelerinden de en az bir adayın kontenjandan aday gösterilmesi (parti genel merkezinin seçeceği bir aday) kararı alınması parti teşkilatları tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Karara tepki verilmiş olsa da parti bu karardan vazgeçmeyeceğini bildirmiş, ancak adayın hangi sıradan gösterileceğine dair bir karara varılmadığı da ifade edilmiştir.⁵⁷¹ Yani kontenjan adayını birinci sırada da olabilir dördüncü sırada da olabilir denilmiş ve kararın aday listelerinin ilan edileceği güne kadar netleşeceği vurgulanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi genel merkezinin aldığı kararın da etkisi olmuş olacak ki aday adayları sayısı oldukça az olmuştur. Önceki seçimde aday adaylığı için on beş isim başvururken bu seçimde sayı altı da kalmıştır. Adaylık başvurusunun az olmasında, bir önceki seçimde adayların yeterince oy alamamasına rağmen partide ihtilafların oluşması, yönetimler ve taban arasında bağın yeterince korunamaması ve son olarak da kesin bir kontenjan adayını gösterilmesi durumu aday olmayı bekleyen birçok ismin aday olmamasına sebebiyet vermiştir.

Aday adayları olarak başvuran altı isim şu şekildedir: Hasan Çetinkaya, Hüseyin Tiryaki, Cemal Şimşek, Binali Metin, Yusuf Ziya Ademhan ve Naci Yıldırım.⁵⁷² Bu altı ismin aday adaylığına ek olarak genel merkezin belirlediği bir isimde kontenjandan eklenince Cumhuriyet Halk Partisinde toplam yedi aday adayını süreçte yer almıştır. Aynı günlerde Adalet Partisinde de aday adaylığı süreci başlamış, yedi isim adaylık için başvurarak resmi ön seçimde yarışmıştır. Aday adaylığı başvurusu yapan isimler şu

⁵⁶⁹ Öz Erzincan, "Alparslan Türkeş İlimize Geldi", 22 Temmuz 1969.

⁵⁷⁰ Öz Erzincan, "Seçim Kurulan 7 Parti Ön Seçim Seçmen Listesi Verdi, Şehrimizde MP Dışındaki Bütün Partiler Seçime Katılacak", 18 Ağustos 1969.

⁵⁷¹ Öz Erzincan, "CHP Genel Merkezinin Erzincan'dan Merkez Aday Göstereceğini Açıklaması Adaylarda Şok Tesiri Yaptı", 8 Ağustos 1969.

⁵⁷² Öz Erzincan, "İki Partide Adaylık İçin Müracaat Süresi Sona Erdi AP ve CHP Aday Adayları Belli Oldu, CHP Adayları", 11 Ağustos 1969.

şekildedir: Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek, Seyfettin Kavukçu, Taşdan İlday, Sabit Ünsal, Şerafettin Emiroğlu ve Lütfi Karadeniz.⁵⁷³ Resmi aday adaylığı süresi bitmiş olmasına rağmen Adalet Partisi yetkililerince başvuru süresi iki gün daha uzatılmış ve bu süreçte Erzincan eski Demokrat Parti Milletvekillerinden Rahmi Sanalan ile Ulvi Doğan da adaylık için başvuru yapmış böylelikle aday adaylığı sayısı dokuza yükselmiştir.⁵⁷⁴ Birlik Partisi'nde seçim sonucuna yönelik iyimser bir beklenti en azından bir milletvekili çıkarma ihtimali aday adaylığı başvurusu yapmaları sayısında artışa sebep olmuştur. Yedi isim adaylık için başvurmuş olup, başvuru yapan isimler şu şekildedir: Ahmet Cemal Aksu, Veysel Varol, Hüseyin Balabanlı, Niyazi Coşkunfırat, Lami Kösesoy, Musa Ateş Kenan Yeşilfırat.⁵⁷⁵

Partilerin aday adaylığı başvurusu süresi bitmiş ve resmi ön seçimler yapılmıştır. Resmi ön seçimler için adaylar kıyasıya mücadele etmiş, en çok mücadele ve rekabetin yaşandığı partiler, milletvekili çıkarmasına kesin gözüyle bakılan Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. Her iki partide de aday adaylarının yarışı önce kendi aralarında başlamış ve delegeyi etkileyerek kendi lehlerine olacak şekilde oy devşirme gayretleri hızlanmıştır. Birlik Partisi'nde de aday adaylarının birinci sırayı almak için yoğun bir gayreti olmuş en azından bir milletvekili çıkarma ihtimali Birlik Partisi'nde de rekabetin artmasına ve şiddetli bir resmi ön seçim mücadelesine sebep olmuştur.⁵⁷⁶

Resmi ön seçimler öncesinde Cumhuriyet Halk Partisinde flaş bir gelişme yaşanmıştır. Aday adaylığı için başvurmuş olan Yusuf Ziya Ademhan'ın adaylıktan çekildiğine yönelik söylentiler yayılmış⁵⁷⁷, bir gün sonra gazeteye demeç veren Yusuf Ziya Ademhan böyle bir kararının olmadığını ifade etmiştir. Önceki seçimlerde de sürekli olarak ismi ön plana çıkan Yusuf Ziya Ademhan'ın, isminin ortaya atılması ve bundan bir beklentisinin olmuş olma ihtimali oldukça yüksektir. Her resmi ön seçim öncesi veya sonrasında ya adaylıktan vazgeçtiği iddialarının oluşması, adaylık sırasını beğenmediği için haksızlığa uğradığı veyahut adaylıktan çekilme gibi durumların yaşanmış olması, Yusuf Ziya Ademhan'ın seçilmek ihtimalini artırmak için farklı

⁵⁷³ Öz Erzincan, "İki Partide Adaylık İçin Müracaat Süresi Sona Erdi AP ve CHP Aday Adayları Belli Oldu, AP Adayları", 11 Ağustos 1969.

⁵⁷⁴ Öz Erzincan, "Rahmi Sanalan da AP'den Aday", 12 Ağustos 1969.

⁵⁷⁵ Öz Erzincan, "AP, CHP ve BP'de Resmi Ön Seçim Heyecanı Hüküm Sürüyor", 16 Ağustos 1969.

⁵⁷⁶ Öz Erzincan, "AP, CHP ve BP'de Resmi Ön Seçim Heyecanı Hüküm Sürüyor", 16 Ağustos 1969.

⁵⁷⁷ Öz Erzincan, "Y. Z. Ademhan Adaylığını Geri Aldı", 23 Ağustos 1969.

metotlar denemiş olabileceği göstermektedir. Nitekim adaylıktan vazgeçmemiş ve resmi ön seçime dâhil olmuştur.⁵⁷⁸

Seçime kırk gün kala resmi ön seçimler yapılmış ve kesin aday listeleri belli olmuştur. Bu sonuçlara göre, Adalet Partisi'nde; Sadık Perinçek (794 oy), Hüsamettin Atabeyli (681 oy), Seyfettin Kavukçu (655 oy), Şerafettin Emiroğlu (379 oy), Rahmi Sanalan (354 oy), Ulvi Doğan (309 oy), Lütfü Karadeniz (290 oy) ve Sabit Ünsal (232 oy) alarak listeyi ortaya çıkarmışlardır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde de; Hasan Çetinkaya (533 oy), Naci Yıldırım (397 oy), Hüseyin Tiryağı (297 oy), Binali Metin (210 oy), Cemal Şimşek (140 oy) ve Yusuf Ziya Ademhan (121 oy) almıştır. Birlik Partisinde ise listenin ilk dört sırası; Yusuf Kenan Yeşilfırat (116 oy), Musa Ateş (102 oy), Hüseyin Balabanlı (99 oy), Veysel Varol (65 oy), Niyazi Coşkunfırat (17 oy) ve Lami Kösesoy (5 oy) olacak şekilde sonuçlar neticelenmiştir.⁵⁷⁹ Yeni Türkiye Partisi'nde ise; Ahmet Turan Soylu (1 oy) almıştır. Türkiye İşçi Partisi'nden de iki aday resmi ön seçime girmiş, Doğan Yiğit (9 oy) ve Ali Kepez (9 oy) almıştır.⁵⁸⁰

Resmi ön seçim sonuçlarına göre, Adalet Partisi aday listesi en çok oy alan adayların yukarıdaki sıralamasına göre şekillenmiş olsa da, Birlik Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nde durum farklı olmuş ve genel merkezin göstereceği adaylara göre listenin değişme ihtimali belirlemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nde genel merkezin aday olarak gösterilen Hasan Demirok listede dördüncü sırayı alınca ilk üç sırası değişmemiş ve Hasan Demirok da listenin dördüncü sırasından aday gösterilmiştir. Birlik Partisi'nde ise genel merkezin kontenjan adayını Ahmet Cemal Aksu olmuş ve ilk sıradan aday gösterilmiştir.⁵⁸¹ 12 Ekim seçimleri, bir önceki seçime göre parti içi rekabetin arttığı bir seçim olmuştur. Partilerin önceki seçimlere göre siyasi iştah ve arzuları artmış, bu siyasi mücadele tabana da yansiyarak resmi ön seçimlerin adeta bir genel seçim havasında geçmesine sebep olmuştur. Erzincan'da üç partinin milletvekili çıkarma ihtimali yüksek olduğundan dolayı bu üç partinin teşkilatları ve üyeleri, resmi ön seçim öncesinde oldukça gayretli ve istekli bir hava içerisine girmişler ve sonuçlar alınıncaya kadar da bu heyecanı sürdürmüşlerdir.

⁵⁷⁸ Öz Erzincan, "Y. Ziya Ademhan Adaylığını Geri Almamış", 25 Ağustos 1969.

⁵⁷⁹ Öz Erzincan, "Partilerin Adayları Belli Oldu", 1 Eylül 1969.

⁵⁸⁰ Öz Erzincan, "Şehrimizde Ön Seçim Kesin Sonuçları Belli Oldu", 2 Eylül 1969.

⁵⁸¹ Öz Erzincan, "Partilerin Merkez Adayları Dün Akşam Açıklandı", 6 Eylül 1969.

Resmi ön seçimler ve partilerin kontenjan adaylarının belirlenmesinden sonra partilerin aday belirleme süreçleri tamamlanmış ve yüksek seçim kuruluna verilecek olan kesin aday listeleri belli olmuş, seçime girecek adayların listeleri 7 Eylül günü kamuoyuna duyurulmuştur. Kesin olarak belirlenen listelere göre partilerin adayları aşağıda ifade edildiği şekilde ilan edilmiştir:⁵⁸²

Adalet Partisi: Sadık Perinçek, Hüsamettin Atabeyli, Seyfettin Kavukçu ve Taşdan İlday.

Cumhuriyet Halk Partisi: Hasan Çetinkaya, Naci Yıldırım, Hüseyin Tiryaki ve Hasan Demirok.

Güven Partisi: Mehmet Bahattin Gül, Musa Kazım Onar, Salih Gündüz ve Mustafa Hayri Ayık.

Birlik Partisi: Ahmet Cemal Aksu, Musa Ateş, Hüseyin Balabanlı ve Veysel Varol.

Milliyetçi Hareket Partisi: Hulusi Servi, Kazım Özcan, Mahmut Bedirhanoglu ve Yalçın Tan.

Millet Partisi: Fahrettin Yoşa, Adnan Akyüz, Ahmet Ali Çebi, Tahsin Emre Er.

Türkiye İşçi Partisi: Kamer Doğan Yiğit, Ali Kepez, Hasan Basri Aydın ve Abuzer Tanrıverdi.

Yeni Türkiye Partisi: Ahmet Turan Soylu, Habip Köseoğlu, Baki Akgün ve Mehmet Akkaya.

Bağımsız Adaylar: Yusuf Kenan Yeşilfırat ve Mehmet Bahattin Koyunoğlu.

Yusuf Kenan Yeşilfırat, resmi ön seçimlere Birlik Partisi çatısı altında girmesine rağmen, Ahmet Cemal Aksu'nun kontenjan adayı olarak birinci sıradan aday gösterilmesine tepki göstermiş, Birlik Partisi'nden istifa ederek bağımsız olarak aday olmuştur.⁵⁸³ Siyasi partilerde adayların sıralamaları üzerinden başlayan tartışmalar devam etmiş, bu tartışmalar istifalara kadar gitmiştir. Yusuf Kenan Yeşilfırat'ın aday gösterildiği liste sırasını beğenmeyerek bağımsız olarak aday olmasından sonra, Birlik Partisinin dördüncü sıra adayı olan Hüseyin Balabanlı 'da liste sırasına itiraz etmiş ve

⁵⁸² Öz Erzincan, "İlimizde Partiler Şu Listelerle Seçime Katılacak", 8 Eylül 1969.

⁵⁸³ Öz Erzincan, "M. Bahattin Koyunoğlu ve Kenan Yeşilfırat Bağımsız Aday Oldu", 8 Eylül 1969.

adaylıktan istifa etmiştir. Hüseyin Balabanlı'nın istifa etmesinden sonra yerine resmi ön seçimlerde beşinci sırada kalan Lami Kösesoy aday gösterilmiştir.⁵⁸⁴ Birlik Partisi'nde yaşanan bu istifa süreçleri, partinin en azından bir milletvekili çıkarma ihtimalini de zayıflatmış ve partide yaşanan bu ayrılıklar seçime kadar bölünmeleri de beraberinde getirerek seçim sonucunda BP'nin beklediği başarıyı yakalayamamasında etkili olmuştur.

Seçim öncesi yarışın iki parti arasında kalacağı ve düşük bir ihtimal de olsa Birlik Partisinin de yarışa dâhil olabileceği bir süreç vardı. Ancak Birlik Partisi'nde yaşanan istifalar ve bölünmeler partinin en azından bir milletvekili çıkarma ihtimalini neredeyse bitirmiş ve yarışın iki parti arasında, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi, devam edeceği kesinleşmiştir. Birlik Partisi'nde sadece adaylardan değil parti teşkilatından da istifalar yaşanmış, seçime günler kala il teşkilatından, Mecit Aslan, Haydar Kaya ve Ali Ağırşöl partiden istifa etmiştir.⁵⁸⁵ Adalet Partisinde yaşanan süreç, seçimin sonucunu doğrudan etkilemiş olmasa da parti içinde ciddi tartışmalara ve ayrışmalara sebebiyet vermiştir. Adalet Partisi listesinin yayınlandığı andan itibaren, parti içinde iki grup arasında bir huzursuzluk ve memnuniyetsizlik oluşmuştur. Sadık Perinçek'in liste başından aday olmasına tepki gösterenler ile Hüsamettin Atabeyli'nin tekrar aday olmasına tepki gösteren gruplar arasında fikir ayrılıkları yaşanmış, burada başlayan tartışmalar parti genel merkezine ve Genel Başkan Süleyman Demirel'e kadar gitmiştir. Her iki grubun temsilcileri heyetler oluşturarak genel merkeze giderek yaşanan sorunları ayrıntılarıyla anlatmışlardır.⁵⁸⁶ Genel merkez ziyaretinden sonra iki grup arasında yükselen tansiyon düşmüş ve gruplar Erzincan'a gelerek yeniden seçim faaliyetlerine başlamışlardır.⁵⁸⁷

Ancak kısa bir süre sonra tartışmalar yeniden alevlenmiş, bu defa hükümet temsilcisi olarak Gümrük ve Tekel Bakanı Nahit Menteşe yaşanan tartışmaları sonlandırmak üzere Erzincan'a gelmiştir. Nahit Menteşe, Hüsamettin Atabeyli ve Sadık Perinçek arasında yaşanan ayrışma ve bölünmeyi sonlandırmış, parti teşkilatlarıyla buluştuğunda ise onlardan birlik ve beraberlik için taahhüt isteyip zorlu bir seçime girileceğini hatırlatarak parti içi bölünmelerden uzak durulması gerektiğini ifade

⁵⁸⁴ Öz Erzincan, "BP'de Hüseyin Balabanlı da Adaylıktan İstifa Etti", 19 Eylül 1969.

⁵⁸⁵ Öz Erzincan, "İl Yönetim Kurulu Üyesi BP'den İstifa Etti", 29 Eylül 1969.

⁵⁸⁶ Öz Erzincan, "Perinçek-Atabeyli Çekişmesi Mevcut Hizipi Daha da arttırdı", 12 Eylül 1969.

⁵⁸⁷ Öz Erzincan, "Parti Teşkilatları ve Adayları Seçim Çalışmalarını Hızlandırdı", 24 Eylül 1969.

etmiştir. Bakan Menteşe ile parti temsilcileri yeniden çalışmalara başlamış, bir gün sonra Sadık Perinçek, Hüsamettin Atabeyli ve Seyfettin Kavukçu ile birlikte Refahiye ilçesini ziyaret etmişlerdir.⁵⁸⁸ Bakan Menteşe, bu ziyaretinin ardından şehirden ayrılmıştır.

Ancak halledildiği zannedilen problemler yeniden su yüzüne çıkmış ve seçime günler kala tartışmalar yeniden artmıştır. Bu gelişme üzerine, partinin, kendi içinde seçim faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için seçim komitesi oluşturulmuştur. Bu komitenin amacı, seçim sürecini sağlıklı bir şekilde idare etmek ve seçim gününe kadar parti içinde ayrışma ve bölünmelerin önüne geçebilmektir. Bu komite de şu isimler yer almıştır: Zeki Türkoğlu, Oktay Malatyahoğlu, Celal Demiriz, Fehmi İder, Nurettin Yılmaz, Zülfü Mevsim, Kenan Akkuş, Ziya Kondu, Hüseyin Özyiğit, Zafer Potur ve Kazım Çayıroğlu. Komitenin başkanlığını Zeki Türkoğlu yürütmüştür.⁵⁸⁹

Seçime günler kala partiler arası rekabet hızlanmış, özellikle Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi, kıyasıya bir mücadeleye girişmiştir. Adalet partisi en az üç milletvekili çıkarabilme ihtimali üzerinde dururken, Cumhuriyet Halk Partisi'nde ise hedef en az iki milletvekili çıkarmak üzerine olmuştur.⁵⁹⁰ Seçim öncesi sadece bu iki parti halk buluşması yaparak miting düzenlemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi *Buğday Meydanında* düzenlenen miting de seçmenleriyle buluşmuştur. Açılış konuşmasını milletvekili adayı Hüseyin Tiryaki yapmış, sonrasında diğer iki aday Naci Yıldırım ve Hasan Çetinkaya halka hitap etmiştir. Kontenjan adayı olarak genel merkez tarafından aday gösterilen Hasan Demirok ise herhangi bir konuşma yapmamıştır. Adaylar konuşmalarında özellikle Adalet Partisi iktidarının doğu yatırımlarını eleştirmiş, Erzincan'ın yeterince yatırım almadığını dile getirerek kendi iktidarlarında doğuya gelecek yatırımların Erzincan özelinde daha fazla olacağını vaat etmişler ve miting verilen sözlerle neticelenmiştir.⁵⁹¹

Cumhuriyet Halk Partisi mitinginden iki gün sonra da Adalet Partisi mitingi gerçekleştirilmiştir. Çarşı camii karşısında bulunan meydanda gerçekleştirilen mitingde

⁵⁸⁸ Öz Erzincan, "AP'de Tarafların Uzlaşması İçin Çaba Harcanıyor", 27 Eylül 1969.

⁵⁸⁹ Öz Erzincan, "AP'de Dün Bir Karma Seçim Komitesi Kuruldu", 30 Eylül 1969.

⁵⁹⁰ Öz Erzincan, "İlimizde 103.536 Seçmen 4 Milletvekili Seçecek", 6 Ekim 1969.

⁵⁹¹ Öz Erzincan, "CHP'nin Dünkü Mitinginde Adaylar Konuştu", 7 Ekim 1969.

parti adayları Adalet Partisine karşı yürütülen haksız, mesnetsiz iddialara ve eleştirilere cevap vermişlerdir. Açılış konuşmasını Taşdan İlday yapmış, sonrasında milletvekili adayı olup aynı zamanda Devlet Bakanı olan Hüsamettin Atabeyli konuşmuştur. Atabeyli konuşmasında eleştirilere cevap vererek, zorlukların üstesinden yine tek başına iktidar olarak geleceklerini ifade etmiş ve hemşerilerinden destek istemiştir.⁵⁹² Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi dışında başka bir partinin miting veya toplantısı olmamış, seçim kampanyası iki büyük partinin öncülüğünde ilerlemiştir.

2.6.3. 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları

12 Ekim günü seçimler yapılmış ve Türkiye genelinde Adalet Partisinin tek başına iktidarıyla sonuçlanmıştır. Erzincan'da sonuçlar beklenildiği gibi olmuş, dört milletvekili Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında paylaşılmıştır. Dört milletvekilinden ikisini Adalet Partisi diğer ikisini de Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Adalet Partisi'nden Sadık Perinçek ve Hüsamettin Atabeyli seçilirken, Cumhuriyet Halk Partisi'nden de Naci Yıldırım ve Hasan Çetinkaya Erzincan'ın yeni Milletvekilleri olarak seçilmişlerdir. Türkiye genelinde seçimlere katılım oranı % 64,3 olarak gerçekleşirken, Erzincan'da % 57 oranında oldukça düşük bir katılımı gerçekleşmiş ve halk seçime ilgisiz kalmıştır.⁵⁹³ Bu sonuç için birçok gerekçe söylenebilse de, en önemli gerekçe partilerde yaşanan huzursuzluklar olmuştur. Partilerinde yaşanan hizipler, küskünlükler, adayların sıralamalarını beğenmeyerek istifa etmeleri ve sonrasında yaşananlar, kişilerin oy kullanma arzusunu kırmış ve seçmenin sandığa gidiş oranının düşmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak, seçimler Erzincan'da beklenilenin dışında bir sonuç çıkarmamış ve Milletvekilliği iki parti arasında paylaşılmıştır.

Tablo 2. 25: 12 Ekim 1969 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre) ⁵⁹⁴

	1965 Nüfus	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Milletvekili Seçim Sonuçları	31.397.207	14.788.552	9.516.035	%64,3	9.088.296

⁵⁹² Öz Erzincan, "Atabeyli 'Hürriyetsiz Kalkınmayı Benimsemiyoruz' Dedi", 9 Ekim 1969.

⁵⁹³ Öz Erzincan, "İlimizde 4 Milletvekilini AP ve CHP Paylaştı", 14 Ekim 1969.

⁵⁹⁴ DİE, *12 Ekim 1969 Milletvekili Seçim Sonuçları*, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:610, 1970), s.6-7.

Tablo 2. 26: 12 Ekim 1969 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁵⁹⁵

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	4.229.712	% 46,5	256
Cumhuriyet Halk Partisi	2.487.006	% 27,4	143
Yeni Türkiye Partisi	197.929	% 2,2	6
Birlik Partisi	254.695	% 2,8	8
Milliyetçi Hareket Partisi	275.091	% 3	1
Millet Partisi	292.961	% 3,2	6
Türkiye İşçi Partisi	243.531	% 2,7	2
Güven Partisi	597.618	% 6,6	15
Bağımsız	511.023	% 5,6	13
Toplam	9.089.566	% 100	450

Tablo 2. 27: Erzincan’da 12 Ekim 1969 Genel Seçim Sonuçları ⁵⁹⁶

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeni Türkiye Partisi	Birlik Partisi	Güven Partisi	Millet Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Türkiye İşçi Partisi	Bağımsızlar
Merkez İlçe	41.806	26.846	10.471	9.004	111	2.595	641	179	1.731	400	575
Çayırılı	12.330	9.137	3.735	2.842	38	1.316	152	61	198	87	422
İliç	6.398	4.864	2.402	918	27	872	250	42	72	53	22
Kemah	9.291	6.611	2.548	2.373	82	667	265	125	140	102	70
Kemaliye	6.692	4.036	1.867	1.232	58	361	151	72	108	84	102
Refahiye	13.975	9.994	4.300	2.261	89	2.071	357	81	625	130	80
Tercan	13.582	9.309	3.761	2.277	59	1.132	300	191	255	102	1.232
TOPLAM	104.074	70.907	29.084	20.907	464	9.014	2.116	751	3.129	958	2.503

2.6.3. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri

Toplam sekiz siyasi partinin katılım sağladığı seçimlerde, bağımsız adaylar da yarışmış; en yüksek oyu alan Adalet Partisi yeniden seçimleri kazanarak tek başına iktidar olma hakkını elde etmiştir. ⁵⁹⁷ Bu seçimler Birlik Partisi ile Güven Partisi’nin ilk

⁵⁹⁵ DİE, *12 Ekim 1969 Milletvekili Seçim Sonuçları*, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:610, 1970), s.VII

⁵⁹⁶ DİE, *Milletvekili Seçim Sonuçları 12 Ekim 1969*, (Ankara, Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Yayın No:598, 1970), s.14

⁵⁹⁷ Milliyet, “AP İktidarda”, 13 Ekim 1969.

kez genel seçimlere katılım sağladıkları süreç olması açısından da ayrı bir önem taşır. Özellikle Güven Partisi, yeni kurulmuş olmasına rağmen %6,6 oranında oy alarak dikkat çekmiştir; Erzincan'da ise bu parti %3,1 oy oranına ulaşabilmiştir. Birlik Partisi ise Türkiye genelinde %2,2 oy oranında kalmasına rağmen Erzincan'da % 13,1 oranında oy alarak ülke ortalamasının oldukça üzerinde bir performans sergilemiştir. Her ne kadar her iki parti de milletvekili çıkarabilecek düzeyde oy alamamış olsa da, özellikle yeni kurulmuş olmaları göz önüne alındığında elde ettikleri oy oranları kayda değerdir. Öte yandan, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi gibi büyük partilerin oy oranlarında genel düzeyde bir azalma gözlemlenmiş, bu düşüş Erzincan'daki oy oranlarına da yansımıştır.

2.6.3.1. Mehmet Sadık Perinçek

Mehmet Sadık Perinçek'in 1961 seçimlerinin ardından başlayan birinci dönem milletvekilliği ve 1965 sonrası başlayan ikinci dönem milletvekilliğine ilişkin biyografik bilgileri ve görev sürecine dair ayrıntılı açıklamalara yukarıda, *“1961 Seçimleri”* ve *“1965 Seçimleri”* başlığı altında yer verilmiştir. Üçüncü dönemde de milletvekili olarak seçilen Sadık Perinçek'in bu yasama döneminde de diğerlerinden farklı bir tutumu olmamıştır. Bu tutumu, 1969 seçimlerinin ardından başlayan üçüncü yasama döneminde de devam etmiştir. TBMM faaliyetleri kapsamında Erzincan'la ilgili olarak doğrudan bir siyasi girişimde bulunmamıştır.

2.6.3.2. Süleyman Hüsamettin Atabeyli

Hüsamettin Atabeyli, 1961 ve 1965 genel seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir. Kendisine ilişkin biyografik bilgilere ve siyasi kariyerine dair ayrıntılara yukarıda *“1961 Seçimleri”* ve *“1965 Seçimleri”* başlığında yer verilmiştir. İlk kez 1961 seçimleriyle parlamentoya dâhil olan Hüsamettin Atabeyli, 1965 ve 1969 seçimleri sonrasında da yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. Ancak ikinci ve üçüncü yasama dönemlerinde, Erzincan ilinin temel sorunlarının çözümüne yönelik olarak Meclis nezdinde kayda değer bir girişimde bulunduğu dair bir veri bulunmamaktadır. Bu dönemlerde şehirle ilgili herhangi bir soru önergesi vermemiş, Erzincan'ın altyapı, yatırım ve kalkınma ihtiyaçlarına yönelik söz aldığına dair bilgiye ulaşılamamıştır. İkinci döneminde Adalet Partisi hükümetlerinde Devlet Bakanlığı görevinde bulunmuştur.

2.6.3.3. Naci Yıldırım

Naci Yıldırım, 1961 seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir. Kendisine ilişkin biyografik bilgilere ve siyasi kariyerine dair ayrıntılara yukarı da ‘‘1961 Seçimleri’’ başlığında yer verilmiştir. İlk kez 1957 seçimlerinde parlamentoya dâhil olan Naci Yıldırım 1965 yılına kadar yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. Üçüncü dönem parlamento üyesi olduktan sonra da Erzincan’ın temel meseleleri veya herhangi bir meselesi üzerine TBMM’de soru önergesi vermiş veya söz almış olduğuna dair herhangi bir veriye ulaşılamamıştır, ayrıca şehirle alakalı olarak TBMM faaliyetlerinde Erzincan’la ilgili herhangi bir çalışması olmamıştır.

2.6.3.4. Hasan Çetinkaya

Hasan Çetinkaya 1929 yılında Erzincan merkeze bağlı Kılıçkaya köyünde doğmuştur. Baba adı Ali, anne adı Zeycan’dır. Sındırgı merkez ilkokulunu bitirdikten sonra devlet yatılı okul imtihanını kazanmış, İstanbul Yapı Enstitüsünü ve tekniker okulundan mezun olmuştur.⁵⁹⁸ 1950 yılında yedek subay olarak askere alınmış, altı aylık eğitimden sonra terhis olmuştur. 1954 yılına kadar Muş Milli Eğitim Müdürlüğü’nde teknisyen olarak çalışmıştır.⁵⁹⁹ 1955 yılında resmi burslu öğrenci olarak Almanya’ya mühendis eğitimine gitmiş, 1958 yılında Almanya Devlet Mühendislik okulundan (Nienburg Devlet Mühendislik Okulu) mezun olmuştur. Türkiye’ye döndükten sonra, Erzurum Atatürk Üniversitesinde üç yıl kontrol mühendisliği yaptıktan sonra Erzincan’a tayin olmuş ve dört yıl Erzincan Bayındırlık Müdürlüğü yapmıştır. 12 Ekim 1965 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi’nden Erzincan Milletvekili adayı olsa da kazanamamış ve seçimlerden sonra YSE (Yol, Su ve Elektrik) genel müdürlüğünde köy yolları mühendisi olarak çalışmıştır. YSE’de görevli iken 1966 yılında doğu depremi olarak bilinen depremden sonra Hınıs inşaat amiri olarak da görev yapmıştır.⁶⁰⁰ 1967 yılında da Kocaeli’nde YSE İl Müdürlüğü görevinde bulunmuştur.⁶⁰¹

1969 seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak parlamento üyesi seçilmiş, TBMM’de Bayındırlık, Enerji, Turizm ve Ulaştırma Komisyonlarında görev almıştır.

⁵⁹⁸ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 12. Dönem, Sicil No:147

⁵⁹⁹ Recep Boztemur (Haz.) , *Türk Parlamento Tarihi Millet Meclisi III. Dönem (1969-1973)*, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:158, 2017), C. 4, s.252.

⁶⁰⁰ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 12. Dönem, Sicil No:147

⁶⁰¹ Recep Boztemur (Haz.) , *Türk Parlamento Tarihi Millet Meclisi III. Dönem (1969-1973)*, s.252.

Dört yıllık milletvekilliği süresi boyunca TBMM’de özellikle Erzincan ile ilgili birçok yapısal ve altyapı sorununu gündeme taşımıştır. Gündeme getirdiği başlıca meseleler arasında, ulaşım, doğal afetler ve eğitim meseleleri gelmektedir. Milletvekilliği döneminin ilk yıllarında 14 Aralık 1970 tarihli TBMM oturumunda Erzincan ile Sivas illerini birbirine bağlaması planlanan *Karabudak Çayı* üzerindeki ‘*Tuzözü Köprüsünün*’ bir an önce ihale edilerek inşasına başlanması yönünde yazılı soru önergesi vermiştir. Aynı önerge kapsamında, Kuruçay ve Karacaören bucaklarını birbirine bağlayacak grup yolunun da hayata geçirilmesini talep etmiştir. Bunun şehrin ve bölgenin kırsal altyapısının iyileştirilmesine yönelik önemli bir adım olarak değerlendirmiştir.⁶⁰² 18 Ağustos 1971 tarihli oturumunda ise Hasan Çetinkaya, Tercan ve Çayırılı bölgelerinde yaşanan sel felaketine ilişkin gündem dışı söz almıştır. Bu afet sonucunda on yedi kişinin hayatını kaybettiğini belirterek, bölgedeki olumsuz koşulları meclis gündemine taşımış ve Afetzedelerin mağduriyetlerinin giderilmesi ve yaraların hızla sarılması çağrısında bulunmuştur.⁶⁰³ 20 Eylül 1972 tarihli oturumda da Erzincan’ın sulama sorunları üzerine bir konuşma yaparak şehrin verimli toprak yapısına rağmen sulama altyapısının yetersizliğine dikkat çekmiştir. Özellikle Erzincan Ovası ve köylerinin sulama ihtiyacını vurgulayarak, sol sahil sulama bölgesinde cazibe suları ve Karasu Nehri aracılığıyla sağlanan çözümlerin sağ sahil bölgesinde yetersiz kaldığını ifade etmiştir.⁶⁰⁴ 9 Mart 1973 tarihli oturumda da aynı konuya yeniden değinmiş, sağ sahil sulama projelerinin ivedilikle hayata geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bölgede giderek artan erozyon tehlikesine dikkat çekmiş, bu sorunun tarım arazilerini, yaylaları, otlakları ve kara-demiryolu güzergâhlarını tehdit ettiğini dile getirmiştir. Erozyonun önlenmesine yönelik ıslah çalışmalarının sulama projeleriyle bütünleşmiş bir biçimde yürütülmesi gerektiğini vurgulamış, bu çalışmaların tarım ve hayvancılıkla uğraşan yerel topluluklarla etkili bir iş birliği içerisinde sürdürülmesinin önemine değinmiştir.⁶⁰⁵ Eğitim alanında da çeşitli girişimlerde bulunan Hasan Çetinkaya, Erzincan’da nüfus artışı, iç ve dış göç hareketleri sonucu oluşan demografik baskıların eğitim altyapısını olumsuz etkilediğine dikkat çekmiştir. Yetersiz imkânlarla sahip bölgelerde eğitimin sürdürülemediğini ifade ederek, Tercan ve Refahiye ilçelerinde birer lise açılması

⁶⁰² TBMM Zabıt Cerideleri, 3. Dönem, 9. Cilt, 30. Birleşim, s.582.

⁶⁰³ TBMM Zabıt Cerideleri, 3. Dönem, 16. Cilt, 150. Birleşim, s.747.

⁶⁰⁴ TBMM Zabıt Cerideleri, 3. Dönem, 27. Cilt, 135. Birleşim, s.13.

⁶⁰⁵ TBMM Zabıt Cerideleri, 3. Dönem, 36. Cilt, 74. Birleşim, s.89.

yönünde Milli Eğitim Bakanlığına talepte bulunmuştur. Ortaokulu bitiren öğrencilerin lise öğrenimlerine devam edememesi nedeniyle bu bölgelerdeki eğitim zincirinin zayıfladığını belirtmiş ve söz konusu eksikliğin giderilmesini talep etmiştir.⁶⁰⁶

⁶⁰⁶ TBMM Zabıt Cerideleri, 3. Dönem, 16. Cilt, 140. Birleşim, s.263.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1970'Lİ YILLARDA ERZİNCAN'DA SİYASİ HAYAT

3.1. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri

3.1.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

14 Ekim 1973 seçimleri öncesinde en önemli gelişme, hiç kuşkusuz 12 Mart 1971 tarihinde verilen askeri muhtıradır. 1960 darbesi sonrasında demokratikleşme sürecine girmeye çalışan Türk siyasetinde bu muhtıra, siyasal sistem açısından ciddi bir sorun yaratmıştır. Muhtıra öncesinde yaşanan olaylar, siyasal açıdan önemli değişimlerin yaşanabileceğine işaret etmiştir. Bu gelişmelerin başında, 15-16 Haziran 1970 tarihlerinde, DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve Türk-İş'e bağlı sendikaların öncülüğünde gerçekleştirilen izinsiz gösteriler gelmiştir. İstanbul'da başlayan ve kısa sürede İzmir, Bursa, Ankara ve Adana'ya yayılan bu gösteriler sonucunda biri polis olmak üzere dört kişi yaşamını yitirmiştir.⁶⁰⁷ Gösteriler çalışma kanunlarında yapılması planlanan değişikliklere karşı bir tepki olarak başlamış, kısa sürede güvenlik güçleri ile çatışmaya dönüşmüştür.⁶⁰⁸ Bu gelişmelerin bir kargaşa ortamına evrilme riskine karşılık hükümet, bir aylık sıkıyönetim ilan etmiştir.⁶⁰⁹ Bu süreçte sadece işçi hareketleri değil, üniversitelerde ki öğrenci eylemleri de dikkat çekmiştir. Dört Amerikan askerinin kaçırılması gibi olaylar, üniversitelerdeki gerilimi artırmış ve toplumsal çatışmaları körüklemiştir.⁶¹⁰ Artan sokak olayları, şiddet ve anarşik faaliyetler sonucunda Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Mart 1971 tarihinde hükümete yönelik bir muhtıra vermiştir. Bu muhtıra da, toplumsal huzursuzlukların

⁶⁰⁷ Cumhuriyet, "DİSK Bu Sabah Direnişe Geçiyor", 15 Haziran 1970.

⁶⁰⁸ Cumhuriyet, "70 Bin İşçi Direnişe Geçti", 16 Haziran 1970.

⁶⁰⁹ Asil Kaya, "15-16 Haziran (1970) İşçi Eylemi ve İzmir'de Uyandırdığı Yankılar", *Atatürk Yolu Dergisi*, 72 (2023): s.232.

⁶¹⁰ Yasin Coşkun, "12 Mart 1971 Muhtırasının İngiliz Arşiv Belgelerindeki Yansıması", *Tarih Okulu Dergisi*, 9/28 (2016): s.303.

sorumluluğunun hükümete ait olduğu ifade edilmiş ve reformcu bir hükümetin kurulması gerektiği, aksi halde TSK'nın yönetime doğrudan müdahale edeceği belirtilmiştir.⁶¹¹ Bu gelişmeler sonrasında Adalet Partisi hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştır.⁶¹² 12 Mart Muhtırasının ardından Nihat Erim başbakanlığında geçici bir hükümet kurulmuştur.⁶¹³ Bu hükümetten beklenen; reformları gerçekleştirmesi, şiddeti sonlandırması ve toplumsal barışı tesis etmesiydi. Ancak bu beklentiler karşılanamamış, sekiz ay sonra hükümet istifa etmiştir.⁶¹⁴ Ardından 11 Aralık 1971'de ikinci Nihat Erim hükümeti kurulmuş;⁶¹⁵ fakat bu hükümet de beklenen istikrarı sağlayamamış ve 16 Nisan tarihinde istifa etmiştir.⁶¹⁶ Nihat Erim'in ardından hükümeti kurma görevi Suat Hayri Ürgüplü'ye verilmiştir. Ancak Ürgüplü'nün oluşturduğu kabine listesi Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından onaylanmamış ve bu durum, Cumhuriyet tarihinde bir ilki teşkil etmiştir. Hükümet kurulamaması nedeniyle, Suat Hayri Ürgüplü görevden çekilmiş, yerine Ferit Melen'e hükümeti kurma görevi verilmiştir.⁶¹⁷ Ferit Melen başbakanlığındaki koalisyon hükümeti yaklaşık bir yıl görevde kalmıştır.

6 Nisan 1973 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde Fahri Korutürk, Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisinin desteğiyle Cumhurbaşkanı seçilmiştir.⁶¹⁸ Ferit Melen, Cumhurbaşkanı aday olarak desteklediği Faruk Gürler'in seçilememesi nedeniyle istifa etmiştir.⁶¹⁹ Yeni Hükümet, Naim Talu'nun başbakanlığında kurulmuş ve 14 Ekim 1973 seçimlerine kadar görevde kalmıştır.⁶²⁰ Bu süreçte Türk siyasetinde önemli ayrışmalar ve yeni parti oluşumları da devam etmiş, eski başbakan yardımcısı Kemal Satır'ın liderliğinde Cumhuriyetçi Parti kurulmuştur. Cumhuriyetçi Parti, ortanın solu çizgisine yakın bir politika izlemiş ve

⁶¹¹ Yusuf Ziya Keskin, "Türkiye Siyaseti ve Devlet Örgütlenmesinde 12 Mart Muhtırasının Etkileri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/TBMM'nin 100.Yılı ve Milli İrade Özel Sayısı (2020): s.2

⁶¹² Cumhuriyet, "Komutanların Ültimatomu Üzerine Demirel İstifa Etti", 13 Mart 1971.

⁶¹³ Cumhuriyet, "Bakanlar Kurulu Listesi Meclis'te Okundu", 27 Mart 1971.

⁶¹⁴ Şerif Demir, "12 Mart Askeri Muhtırası", *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, 2 (2016): s.132-133.

⁶¹⁵ Cumhuriyet, "2. Erim Kabinesi", 12 Aralık 1971.

⁶¹⁶ Milliyet, "Erim İstifa Etti, Melen Vekâlet Edecek", 18 Nisan 1972.

⁶¹⁷ Vasfiye Çelik, "12 Mart Müdahalesi ve Demokrasiye Geçiş", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), s.26-27.

⁶¹⁸ Cumhuriyet, "Korutürk Cumhurbaşkanı Seçildi", 7 Nisan 1973.

⁶¹⁹ Cumhuriyet, "Hükümet İstifa Etti", 8 Nisan 1973.

⁶²⁰ Cumhuriyet, "Talu, Bakanlarını Dün Gece Açıkladı", 16 Nisan 1973.

*Cumhuriyetçi Parti:

seçim sürecine dhl olmuştur.⁶²¹Partilerin kampanyaları sadece fikir değil, aynı zamanda gl birer propaganda mücadelesine dönüşmüştür.

Seçimler yaklaştıkça partiler beyannamelerini duyurmaya başlamış, ilk seçim beyannamesini Cumhuriyet Halk Partisi duyurmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi 12 Mart Muhtırasından sonra önemli bir liderlik değişimi yaşamış, 14 Mayıs 1972'deki kurultayda Bülent Ecevit İsmet İnönü'y geride bırakarak genel başkan seçilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, seçimlere Ecevit'in liderliğinde katılmış ve düzen değişikliği programını sürdürmüştür. Parti, demokratik hakların genişletilmesi, özgürlüklerin korunması, sosyal adaletin sağlanması, toprak reformu ve Doğu-Güneydoğu Anadolu'nun kalkındırılmasını öncelikli hedef olarak benimsemiştir. Beynamede, AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) yeliği desteklenmiş ancak ulusal bağımsızlıktan taviz verilmeyeceği vurgulanmıştır.⁶²² Adalet Partisi'nin seçim beyannamesinde önceki iktidar dönemindeki icraatlarına vurgu yapılmış; muhtıra ile görevden alınmalarının haksızlık olduğu savunulmuştur. Açıklanan seçim beyannamesinde de reform, kamu düzeni, tarımın desteklenmesi, sosyal güvenlik ve Avrupa ile uyum gibi konular ön planda tutulmuştur.⁶²³

Milli Selamet Partisi 12 Mart muhtırasından sonra kapatılan Milli Nizam Partisi'nin yerine Necmettin Erbakan'ın liderliğinde tekrardan kurulmuştur. Milli Selamet Partisi seçim beyannamesi ahlak ve maneviyatı temel alan bir program sunmuş, kapitalist ve sosyalist sistemleri eleştirerek Türkiye için milli bir sistem önerisinde bulunmuştur. Beyannamenin diğer kısımlarında eğitim meselesi ele alınarak eğitimde ahlaki değerlerin önemi belirtilmiş, sanayileşmede milli kalkınma hamleleri planlanmış ve dış politikada da bağımsızlık ilkesi önemle vurgulanmıştır.⁶²⁴

Milliyetçi Hareket Partisi'nin seçim bildirgesinde ise Adalet Partisi iktidarı eleştirilmiş, hükümetin birçok meselede çaresiz ve yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Seçim beyannamesi milli demokrasi vurgusuyla ne çıkmıştır. Ekonomide millet mülkiyeti ilkesi benimsenmiş, iktisadi hayatın yeniden düzenlenerek sınıf mülkiyetleri yerine millet mülkiyetleri ilkesi benimsenmiştir. NATO ile işbirliğinin sürdürülmesi, ABD ve

⁶²¹ Milliyet, "CP'nin Lideri Satır Oldu", 5 Eylül 1972.

⁶²² Sedef Bulut, "Kazanamı Olmayan Seçim: 1973 Genel Seçimi ve Seçim Propagandaları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3/6 (2007): s.39.

⁶²³ Sedef Bulut, a.g.e. s. 39-40.

⁶²⁴ Sedef Bulut, a.g.e s. 44-46.

Avrupa devletleriyle daha sıkı bir işbirliği öngörülmüştür. Emeğe saygı ve sermayeye güven anlayışı parti politikalarının temelini oluşturmuştur. Milli Selamet Partisi'nde olduğu gibi Milliyetçi Hareket Partisi'nin seçim beyannamesinde de ahlak ve maneviyat kavramı öne çıkmıştır.⁶²⁵

Turhan Feyzioğlu'nun liderliğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin “ortanın solu” politikalarına karşı bir tepki olarak konumlanan Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin seçim beyannamesinde en önemli vurgu güçlü devlet anlayışının kurulması üzerinedir. Milliyetçi birliktelik, sosyal devlet ilkesi ve karma ekonomiyi öne çıkaran bir yapı arz etmiştir. Cumhuriyetçi Güven Partisi dış politika ekseninde özellikle Kıbrıs meselesinde kararlı bir duruş sergilemiş, komünizmle mücadeleyi öncelikli hedeflerinden biri olarak belirlemiştir.⁶²⁶ 12 Mart Muhtırasından hemen önce kurulan Demokratik Parti ise seçim beyannamesinde 1946 ruhuna atıfla demokratik düzenin yeniden tesisi ve komünizmle mücadeleyi temel hedef olarak belirlemiştir. Milli eğitim sisteminin milli ve manevi değerlere uygun şekilde yeniden düzenlenmesi, özel sektörün teşviki, dış politikada Türk Diasporasının haklarının korunması temelinde bir beyanname açıklamıştır.⁶²⁷ Millet Partisi ise lider merkezli bir yapıya sahip olması hasebiyle seçim beyannamesinde zayıf kalmıştır. Ancak sosyal yardımların artırılması, eşit işe eşit ücret ilkesi ve köylülerin sağlık hizmetlerinden daha etkin yararlanması gibi konular öne çıkarılmıştır.⁶²⁸

3.1.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Aday Belirleme Süreçleri

1973 yılında yapılacak seçimlerin kesin tarihi, başlangıçta belirsizlik arz etmekteydi. Bu belirsizlik, yenilenmesi gereken Cumhuriyet Senatosu üyelikleri ile görev süresi sona eren Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekillerinin seçimlerinin birbirine oldukça yakın tarihte yapılacak olmasından kaynaklanmıştır. Bu durumu göz önünde bulunduran Yüksek Seçim Kurulu, her iki seçimin aynı gün gerçekleştirilmesine karar vermiştir. Kurul tarafından 10 Mart tarihinde ilan edilen karara göre, milletvekili genel seçimleri ile Cumhuriyet Senatosu üye seçimlerinin 14 Ekim 1973 tarihinde eş

⁶²⁵ Sedef Bulut, a.g.e. s. 46-48.

⁶²⁶ Sedef Bulut, a.g.e. s. 42-43.

⁶²⁷ Sedef Bulut, a.g.e. s. 43-44.

⁶²⁸ Sedef Bulut, a.g.e. s. 49.

zamanlı olarak yapılması kararlaştırılmıştır.⁶²⁹ Seçim tarihinin netleşmesinin ardından, Erzincan'da seçim hazırlıkları başlamış ve siyasi faaliyetler yoğunlaşmıştır.

Seçimlerden birkaç ay evvel, şehir açısından önemli bir ziyaret gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Türkiye genelinde gerçekleştirdiği yurt gezileri kapsamında, 10 Temmuz tarihinde Erzincan'a gelmiştir. Ziyaret kapsamında Orduevinde düzenlenen bir toplantıya katılan Cumhurbaşkanı Korutürk, Erzincan ile ilgili meseleleri değerlendirmiş ve yerel halkın sorunlarını dinlemiştir. Resmi temaslarını tamamladıktan sonra ise, baba ocağı Kemah ilçesini ziyaret etmek istemiştir. Bu doğrultuda, kendisine tahsis edilen bir helikopterle Kemah'a geçerek burada akraba ve yakın dostlarıyla bir araya gelmiş, ardından tekrar Erzincan'a dönerek ziyaretini tamamlamış ve şehirden ayrılmıştır.⁶³⁰

1973 genel seçimleri öncesinde, milletvekili sayılarının illerin nüfuslarına göre yeniden düzenlenmesine ilişkin kararlar doğrultusunda, Yüksek Seçim Kurulu tarafından alınan kararla, Erzincan'ın milletvekili sayısı dörtten üçe düşürülmüştür. Bu değişiklik, siyasi partilerin seçim stratejilerini doğrudan etkilemiş, aday belirleme süreçleri ve seçim kampanyalarının yapısı bu duruma göre yeniden şekillenmiştir. Önceki seçimlerde milletvekili sayısının dört olması, birçok partinin en az bir milletvekili çıkarma konusunda iddialı olmasına imkân tanımıştır. Ancak milletvekili sayısının üçe düşürülmesiyle birlikte rekabet daha da artmış; özellikle Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinin başarı şansı yükselmiş, diğer partiler ile bağımsız adayın yarıştaki iddiaları zayıflayarak şansları azalmıştır.

Seçim süreci yaklaştıkça siyasi partilerdeki hareketlilik artmış, aday adaylarının kimler olacağı kamuoyunun gündemine oturmuştur. Adalet Partisi'nden milletvekili aday adaylığı için Sadık Perinçek, Hüsamettin Atabeyli, Zeki Türkoğlu, Seyfettin Kavukçu, İsmet Keçeci ve Halis Pınar başvuruda bulunmuştur. Senato adaylığı için ise Nedim Muradoğlu, Mustafa Yıldırım, Lütfü Karadeniz ve Taşdan İlday aday adaylığı başvurusu yapmıştır.⁶³¹ Ancak, başvuruların ardından kısa bir süre sonra İsmet Keçeci adaylıktan çekilmiştir.

⁶²⁹ T.C. Resmi Gazete, "Yüksek Seçim Kurulu Kararları", 10 Mart 1973.

⁶³⁰ Birlik, "Cumhurbaşkanı Korutürk İlimizi ve Kemah'ı Ziyaret Etti", 11 Temmuz 1973.

⁶³¹ Birlik, "Seçimlere 65 Gün Kaldı", 8 Ağustos 1973.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde ise milletvekili aday adaylığına Hasan Çetinkaya, Lütfü Şahin, Nurettin Karsu, Celal Topaloğlu ve Hüseyin Tiryaki başvurmuş; senato üyeliği için ise Alparslan Can ve Niyazi Ünsal aday adaylığı başvurusunda bulunmuştur.

Türkiye Birlik Partisinin milletvekilliği adayları; Niyazi Bahadır, Mehmet Koçyiğit, Yusuf Özdemir ve Mustafa Sertel olurken, Kasım Bayar senato adaylığı için başvuruda bulunmuştur. Diğer siyasi partilerde ise adaylık başvurusu sınırlı kalmış, bazı partilerde aday sayısı kontenjan sayısının altında kalmıştır. Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden yalnızca Alaattin Kırtıloğlu (önceki dönemlerden CHP İl Başkanı) milletvekili adayı olarak başvurmuştur. Demokratik Partiden Mehmet Özcan ve Ali Arısoy, Milli Selamet Partisi'nden ise Mehmet Başgöze ile Ekrem Ocaklı adaylık başvurusunda bulunmuştur. Bağımsız aday olarak ise yalnızca Yusuf Ziya Ademhan başvuruda bulunurken; Milliyetçi Hareket Partisi'nde ise milletvekilliği için Salih Eraslan, senato adaylığı için de Hasan Pervanoğlu başvurmuştur.⁶³²

Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye Birlik Partisi 4 Eylül tarihinde gerçekleştirilen resmi ön seçim aracılığıyla aday adayları arasında bir oylama yapmış, il seçim kuruluna sunulmak üzere kesin aday listelerini oluşturmuştur. Aday adaylığı sürecinin tamamlanmasının ardından, siyasi partiler tarafından oluşturulan kesin aday listeleri kamuoyuyla paylaşılmıştır. Resmi ön seçim sonuçları, özellikle seçimde başarı elde etmesi öngörülen iki büyük partinin muhtemel aday sıralamalarında değişikliklere neden olmuştur. Aday listeleri, adayların ön seçimde aldıkları oy sayısına göre sıralanmıştır. Adalet Partisi'nde en yüksek oyu Hüsamettin Atabeyli (632) oy almış, Atabeyli'yi Sadık Perinçek (599) oy, Seyfettin Kavukçu (507) oy ve İsmet Keçeci (385 oy) takip etmiştir. Senato adaylığı için ise Taşdan İlday 516 oy alarak liste başı olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin resmi ön seçim sonuçlarına göre Nurettin Karsu (574 oy) ile en yüksek oyu almış, Karsu'yu sırasıyla Hasan Çetinkaya (545) oy, Lütfü Şahin (482 oy) ve Hüseyin Tiryaki (77 oy) takip etmiştir. Senato adaylığı için yapılan oylamada ise Niyazi Ünsal (659) oy alarak aday gösterilmiştir.

Türkiye Birlik Partisi ise diğer partilerin aksine resmi ön seçim yönteminde ısrarcı olmuş ve aday belirleme sürecini doğrudan parti üyelerinin tercihinin bırakmıştır.

⁶³² Birlik, "İlimizdeki Partilerin Adayları Kesin Olarak Belli Oldu", 22 Ağustos 1973.

Bu parti kapsamında yapılan oylama sonucuna göre milletvekilliği adaylığı için en yüksek oyu alan isim Mustafa Sertel (217) oy olmuştur. Diğer adaylar sırasıyla Yusuf Özdemir (171) oy, Niyazi Bahadır (157) oy ve Mehmet Koçyiğit (77 oy) şeklinde sıralanmıştır. Senato adaylığı için ise Kasım Bayar (275) oy alarak aday gösterilmiştir.⁶³³

Siyasi partiler tarafından belirlenen üçer kişilik milletvekili aday listeleri il seçim kurulana teslim edilmiş ve kamuoyuna ilan edilmiştir. Bu kapsamda; Adalet Partisi tarafından milletvekili adayları sırasıyla; Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek ve Seyfettin Kavukçu; senato adaylığı için ise Taşdan İlday aday gösterilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili adayları sırasıyla; Nurettin Karsu, Hasan Çetinkaya ve Lütfü Şahin; senato adayı ise Niyazi Ünsal olmuştur. Milli Selamet Partisi milletvekilliği için Mehmet Başgöze, Ekrem Ocaklı ve Hakkı Dal; senato adaylığına ise M. Şerafettin Güner seçilmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi tarafından milletvekilliği için Salih Eraslan, Şerafettin Torun ve Hasan H. Uluyüz; senato adaylığı için Hasan Pervanoğlu belirlenmiştir. Türkiye Birlik Partisi milletvekili adayları ise, yapılan resmi ön seçim oylamasına göre; Mustafa Sertel, Yusuf Özdemir ve Niyazi Bahadır; senato adayı ise Lami Kösesoy olmuştur. Demokratik Parti’de ise milletvekilliği için Mehmet Özcan, Ali Arısoy ve Ahmet Turan Soylu; senato adaylığı için ise Şirzad Ulusoy aday gösterilmiştir.⁶³⁴

Aday adaylığı sürecinin ve resmi ön seçimlerin tamamlanmasının ardından, siyasi partiler seçim kampanyalarına başlamıştır. Bu kapsam da ilk miting, Milli Selamet Partisi tarafından gerçekleştirilmiştir. 18 Eylül tarihinde Buğday Meydanı fabrika caddesinde yaklaşık iki bin kişinin katılımıyla düzenlenen mitingde açılış konuşmasını partinin senato adayı M. Şerafettin Güner yapmıştır. Güner’in ardından Milli Selamet Partisi genel başkanı ve Konya Milletvekili Prof. Dr. Necmettin Erbakan söz almış; konuşmasında Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisini eleştirmiştir. Necmettin Erbakan, ayrıca şehir ve ülke düzeyinde gerçekleştirmeyi vaat ettikleri projelere değinmiş ve konuşmasının ardından miting sona ermiştir.⁶³⁵

⁶³³ Birlik, “Ön Seçimlerde AP’nin ve CHP’nin Liste Başları Değişti”, 5 Eylül 1973.

⁶³⁴ Öz Erzincan, “İlimizde 7 Siyasi Parti Seçime Katılıyor”, 10 Eylül 1973.

⁶³⁵ Öz Erzincan, “N. Erbakan Millete Selameti MSP Getirecek Dedi”, 19 Eylül 1973.

14 Ekim 1973 tarihinde gerçekleştirilen genel seçim süreci boyunca, Milli Selamet Partisi dışında bir de Türkiye Birlik Partisi miting düzenlemiştir. Türkiye Birlik Partisi'nin mitingi ise 11 Ekim'de yine Buğday Meydanı'nda, parti genel başkanı Mustafa Timisi'nin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.⁶³⁶ Seçimde iddialı oldukları bilinen Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi bu seçimde Erzincan'da miting düzenlememiştir. Bu durum, dönemin siyasi ve toplumsal atmosferi bağlamında değerlendirildiğinde dikkat çekicidir. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlık, 12 Mart 1971 askeri müdahalesi sonrasında demokrasinin zayıflayan görünümü ve genel olarak siyasi partilere olan güvenin sarsılması, partilerin Erzincan özelinde düşük yoğunluklu seçim kampanyaları yürütmelerine neden olmuş olabilir.

Seçim sürecinde en aktif siyasi aktörlerden biri ise bağımsız aday Yusuf Ziya Ademhan olmuştur. İlçeleri ve köyleri tek tek dolaşarak özellikle kırsal bölgelerde örgütlenmeler oluşturmuş ve seçmen desteğini artırmaya yönelik yoğun bir çaba sergilemiştir.⁶³⁷ Partili adaylardan daha görünür bir kampanya yürütmesinin, yerel siyasette bağımsız adayların oynadığı rolü göstermesi açısından önemlidir. Bu dönemde seçim atmosferinin sönük geçmesinde etkili olan bir diğer faktör ise, Erzincan'daki milletvekili kontenjanının üçe düşürülmesi olmuştur. Bu durum, seçmen nezdinde iki büyük partinin, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi, birer milletvekili çıkaracağına dair genel bir kanaatin oluşmasına yol açmış ve seçim sonucuna ilişkin belirsizliği büyük ölçüde azaltarak siyasi rekabeti sınırlamıştır. Dolayısıyla, 1973 seçimleri öncesinde Erzincan'daki siyasi faaliyetlerin sınırlı düzeyde kalması, hem ulusal siyasi durum hem de yerel siyasi dinamikleri açısından anlamlı bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

3.1.3. 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları

14 Ekim günü seçimler yapılmış ve Türkiye genelinde Cumhuriyet Halk Partisi birinci parti olmuş onu Adalet Partisi izlemiştir. Bu seçimlerin en önemli sonucu, seçmenin hiçbir siyasi partiye tek başına iktidar olma yetkisi vermemesidir.⁶³⁸ Bülent Ecevit'in liderliğinde Cumhuriyet Halk Partisi yüz seksen dokuz milletvekili çıkarırken,

⁶³⁶ Öz Erzincan, "TBP Şehrimizde Seçim Mitingi Yaptı", 12 Ekim 1973.

⁶³⁷ Birlik, "Bağımsız Aday Yusuf Ziya Ademhan 7 Partiden Hızlı Çalışıyor. Ademhan'a İlçelerde ve Köylerde Halk Ekipler Halinde Yardımcı Oluyor", 10 Ekim 1973.

⁶³⁸ Cumhuriyet, "'CHP Seçimi Kazanmış Durumda'", 16 Ekim 1973.

Süleyman Demirel'in liderliğinde Adalet Partisi ise yüz elli üç milletvekili çıkarmıştır.⁶³⁹ Erzincan'da seçim beklenildiği gibi sonuçlanmış, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında ki yarışta, iki milletvekilini Cumhuriyet Halk Partisi, diğer milletvekilliğini ise Adalet Partisi kazanmıştır.⁶⁴⁰ Cumhuriyet Halk Partisi'nden Nurettin Karsu ve Hasan Çetinkaya; Adalet Partisi'nden de Hüsamettin Atabeyli seçilmiştir. Senato seçimlerini ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayı Niyazi Ünsal kazanmıştır.⁶⁴¹ Milletvekili sayısının üçe düşürülmesiyle birlikte, siyasi yapı uzun yıllar sonra değişime uğramış ve temsilde yaşanan azalma, demokratik temsil mekanizmasını etkilemiştir. Seçim süreçlerinde siyasi partilerin üstlendiği rollerin, teşkilat faaliyetlerinin ve adayların saha çalışmalarının belirgin biçimde azaldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3. 1: 14 Ekim 1973 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre) ⁶⁴²

	1965 Nüfus	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Milletvekili Seçim Sonuçları	35.666.549	16.798.164	11.223.843	%66,8	10.723.658

Tablo 3. 2: 14 Ekim 1973 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁶⁴³

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	3.197.897	% 29,8	149
Cumhuriyet Halk Partisi	3.570.583	% 33,3	185
Milli Selamet Partisi	1.265.771	% 11,8	48
Türkiye Birlik Partisi	121.759	% 1,1	1
Milliyetçi Hareket Partisi	362.208	% 3,4	3
Millet Partisi	62.377	% 0,6	-
Demokratik Parti	1.275.502	% 11,9	45
Cumhuriyetçi Güven Partisi	564.343	% 5,3	13
Bağımsız	303.218	% 2,8	6
Toplam	10.723.658	% 100	450

⁶³⁹ Milliyet, "Ecevit: Hükümet Kurarken Taviz Vermem", 16 Ekim 1973.

⁶⁴⁰ Birlik, "Şehrimizde Sonuçlar Belli Oldu", 17 Ekim 1973.

⁶⁴¹ Öz Erzincan, "İlimizde Seçimi Kazanan CHP'li Karsu, Çetinkaya ve Ünsal Görüşlerini Açıkladı", 17 Ekim 1973.

⁶⁴² DİE, 14 Ekim 1973 Milletvekili Seçim Sonuçları, s.26.

⁶⁴³ DİE, 14 Ekim 1973 Milletvekili Seçim Sonuçları, s.6-7.

Tablo 3. 3: Erzincan’da 14 Ekim 1973 Genel Seçim Sonuçları ⁶⁴⁴

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milli Selamet Partisi	T. Birlik Partisi	C. Güven Partisi	Demokratik Parti	Milliyetçi Hareket Partisi	Bağımsızlar
Merkez İlçe	49.273	33.946	7.969	15.474	5.141	542	886	703	1.985	31
Çayırılı	12.133	8.749	1.767	4.681	1.113	180	200	109	471	11
İliç	6.237	4.784	1.889	1.501	466	255	243	134	112	10
Kemah	8.294	6.327	1.146	2.686	1.702	179	182	161	85	15
Kemaliye	6.656	4.328	1.328	943	878	221	142	146	150	381
Refahiye	12.360	9.581	2.149	3.449	2.199	493	243	542	206	14
Tercan	14.669	10.327	2.986	5.134	653	339	156	266	332	19
TOPLAM	109.499	78.046	19.131	33.924	12.074	2.204	1.991	2.075	3.473	481

Seçim sonuçları, nüfus artışına paralel olarak seçmen sayısında da artışı ortaya çıkarmıştır. Buna bağlı olarak önceki seçimle kıyaslandığında, seçime katılım oranında yaklaşık % 3 civarında bir yükseliş gözlemlenmiştir. Bu artış, seçim faaliyetlerinin sınırlı düzeyde olması ile parti teşkilatlarının ve adayların yetersiz çalışmalarına rağmen gerçekleşmiştir. Katılım oranındaki bu yükseliş, oy kullanan seçmen sayısındaki belirgin artışla doğrudan ilişkilidir. Partiler düzeyinde değerlendirildiğinde, Adalet Partisinin oylarında önemli bir düşüş yaşanırken, Cumhuriyet Halk Partisinin oy oranında dikkate değer bir artış meydana gelmiştir. Adalet Partisi, önceki seçime kıyasla yaklaşık olarak % 30 oranında oy kaybederken; Cumhuriyet Halk Partisi, oy oranını yaklaşık % 50 oranında artırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin oylarını en fazla artırdığı bölgeler; Merkez ilçe, Tercan ve Refahiye olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın, Adalet Partisinin en fazla oy kaybına uğradığı bölgeler ise; Merkez ilçe ve Refahiye olmuştur. Siyasi parti yapısında da bazı değişiklikler gözlemlenmiştir. Önceki seçimde yer alan Yeni Türkiye Partisi, bu seçimde aday göstermemiştir. Buna karşılık olarak, Demokratik Parti ve Milli Selamet Partisi ilk kez seçimlere katılmıştır. Yeni kurulan partiler arasında yer alan Milli Selamet Partisi, özellikle Kemah, Refahiye ve Çayırılı gibi taşra ilçelerinde beklentilerin üzerinde oy alarak dikkat çekici bir başarı elde etmiştir. Bağımsız adaylar açısından bakıldığında ise, yalnızca Yusuf Ziya Ademhan seçime

⁶⁴⁴ DİE, 14 Ekim 1973 *Milletvekili Seçim Sonuçları*, (Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:702, 1974), s.26; Öz Erzincan, “İlimizde Oyların Dağılımını Veriyoruz”, 17 Ekim 1973; Birlik, “Şehrimizde Sonuçlar Belli Oldu”, 17 Ekim 1973.

bağımsız olarak katılmış; ancak beklenen düzeyde oy alamamıştır. Seçmen tercihi büyük oranda siyasi partiler yönünde şekillenmiş, bağımsız adaya yönelim sınırlı düzeyde kalmıştır.

3.1.4. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri

3.1.4.1. Hasan Çetinkaya

Hasan Çetinkaya, 1969 genel seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir. Kendisine ilişkin biyografik bilgilere ve siyasi 1kariyerine dair ayrıntılara yukarı da ‘‘1969 Seçimleri’’ başlığı altında yer verilmiştir. İlk kez 1969 seçimlerinde parlamentoya dâhil olan Hasan Çetinkaya, yasama faaliyetlerini 1977 yılına dek sürdürmüştür. İkinci dönem parlamento üyesi olduktan sonra da Erzincan’ın temel meselelerini meclis gündemine taşımaya devam etmiştir. Hasan Çetinkaya’nın en çok üzerinde durduğu ve sıklıkla gündeme getirdiği mesele karayolları meselesi olmuştur. Özellikle Ankara’dan Kars’a kadar uzanan güzergâh üzerindeki yol yapım çalışmaları hakkında çeşitli defalar bilgi talep etmiş; yapılması gereken çalışmaları ve bölge halkının taleplerini Meclis gündemine taşımıştır. Erzincan ilinin dâhil olduğu karayolu projelerine ek olarak, şehrin sınırları içerisindeki yol ağlarına ilişkin de bilgilendirmelerde bulunmuş ve bu doğrultuda çeşitli talepler iletmiştir. Bu bağlamda, 1974 yılında inşasına başlanan Erzincan-Kemah-İliç-Kemaliye-Malatya yolu hakkında Meclisi bilgilendirmiş, yolun en kısa sürede tamamlanmasını ve mevcut eksikliklerin giderilmesini talep etmiştir. Öte yandan, Keban Barajı’nın yapımının ardından ulaşımda ciddi aksamlar yaşayan Kemaliye-Başpınar grup yoluna ilişkin olarak da bir köprü inşa edilmesi gerektiğini belirtmiş, yapılacak köprünün bölgedeki on sekiz köyün ulaşımını rahatlatacağına ve bölge halkının da bu sayede önemli ölçüde rahatlayacağına dikkat çekmiştir. Aynı konuşma kapsamında; Çağlayan Bucağı ile Girlevik arasındaki yolun da bölgesel ulaşım açısından taşıdığı önemi vurgulayarak, bu güzergâhın acilen yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁴⁵

⁶⁴⁵ TBMM Zabıt Cerideleri, 4. Dönem, 20. Cilt, 111.Birleşim, s.215.

3.1.4.2. Nurettin Karsu

1926 yılında Erzincan'da doğmuştur.⁶⁴⁶ Baba adı Rıza, anne adı İzzet'tir. Evli ve üç çocuk babasıdır. İlköğrenimine Erzincan'da başlamış, ardından Aydın'da devam etmiş ve ortaokulu da burada tamamlamıştır. Yükseköğrenimini İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisinde tamamlamış; 1950 yılında Makine Mühendisliği Bölümünden mezun olmuştur. 1952-1953 yılları arasında Denizli ve Aydın Su İşlerinde kontrol mühendisi olarak görev almış; daha sonra askerlik hizmetini yedek subay olarak tamamlayarak 1955 yılında terhis olmuştur. 1958 yılına dek Devlet Su İşleri bünyesinde Kemer ve Hirfanlı Barajlarında makine ve teçhizat başmühendisi olarak görev yapmıştır. 1958-1959 yılları arasında bir yıl süreyle Sümerbank Erzincan İplik Fabrikasında işletme şefi olarak çalışmış, sonrasında Aydın Tekstil Fabrikasına geçerek burada etüt-plan ve işletme şefi olarak 1966 yılına kadar görevini sürdürmüştür. 1966 sonrasında bir yıl boyunca İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Makine ve Sondaj Dairesi müdürü olarak görev yapan Karsu, 1967-1971 yılları arasında Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü malzeme dairesi başkanlığı görevinde bulunmuş; 1973 yılına kadar aynı kurum da teknik müşavir olarak çalışmaya devam etmiştir. 14 Ekim 1973 genel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinden Erzincan Milletvekili olarak seçilmiştir.⁶⁴⁷ Nurettin Karsu'nun milletvekili olduğu ilk dönemde özellikle yoğunlaştığı en temel mesele, 1975 yılında yaşanan Erzincan olayları olmuştur. Bu kapsamda, Meclis genel kurulunda gündem dışı söz alarak yaptığı konuşmada söz konusu olayların şehirdeki toplumsal huzuru, ciddi şekilde tehdit ettiğini belirtmiş; gerekli önlemlerin alınmaması durumunda bu tür olayların kalıcı toplumsal huzursuzluklara yol açabileceği uyarısında bulunmuştur. Erzincan'ın Atatürk rozeti taşıyan bir şehir olduğunu vurgulayan Karsu, bu nedenle iç karışıklık ve siyasi-sosyal çatışmaların bölgede yer bulmaması gerektiğini savunmuştur. Gençlerin belli gruplar tarafından yönlendirilerek kargaşa ortamı yaratılmak istendiğini ileri sürmüş ve bu girişimlere bazı siyasi çevrelerin de hoşgörü ile yaklaştığını dile getirmiştir. Bu durum karşısında, toplumun tüm kesimlerin ortak bir duruş sergilemesi gerektiğini vurgulamıştır. Aynı yıl içerisinde mecliste bir kez daha söz alarak Erzincan'ın Çayırılı ilçesinde meydana gelen gençlik olaylarına da değinmiş; yaşanan gerilimlerin hükümet

⁶⁴⁶ H. Emre Bağcı (Haz.) , *Türk Parlamento Tarihi: TBMM XV. Dönem (1973-1977)*, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. 3, No:148, 2012), , s.1844.

⁶⁴⁷ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 4. Dönem, Sicil No:1036.

müdahalesiyle bir an evvel yatırılmasını talep etmiştir.⁶⁴⁸ Milletvekili olmadan önce, seçim ziyaretlerinde bulunduğu İliç-Kemah bölgesinde, halkın ulaşımın yalnızca 24 saatte bir geçen trenle sağlanabildiğini işitince, milletvekili olduğu takdirde buna mutlaka bir çözüm bulacağını sözünü vermiş ve seçildikten sonra Erzincan-Divriği arasına ara tren yolculuğu ekletmiş ve bölgenin ulaşım sorununu kısmen çözüme kavuşturmuştur.⁶⁴⁹

3.1.4.3. Süleyman Hüsamettin Atabeyli

Hüsamettin Atabeyli, 1961, 1965 ve 1969 genel seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir. Kendisine ilişkin biyografik bilgilere ve siyasi kariyerine dair ayrıntılara yukarı da ‘‘1961 Seçimleri’’, ‘‘1965 Seçimleri’’ ve ‘‘1969 Seçimleri’’ başlığında yer verilmiştir. İlk kez 1961 seçimleriyle parlamentoya dâhil olan Hüsamettin Atabeyli, 1965 ve 1969 seçimleri sonrasında da yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. 30, 31 ve 32.hükümetlerde Devlet Bakanı olarak da görev yapmıştır. Ancak ikinci, üçüncü ve dördüncü yasama dönemlerinde, Erzincan ilinin temel sorunlarının dile getirilmesine yönelik olarak meclis nezdinde önemli girişimde bulunduğu dair bir veri bulunamamıştır.

3.1.5. Seçilen Senatörler ve TBMM Faaliyetleri

3.1.5.1. Niyazi Ünsal

1927 Yılında Erzincan’ın Refahiye ilçesi Çatalçam köyünde doğmuştur. Baba adı İsmail, anne adı Türkmen’dir. Evli ve beş çocuk sahibidir. İlkokulu Refahiye/Çatalçam köy okulunda okumuş, sonrasında Yıldızeli Köy Enstitüsünden mezun olmuştur.⁶⁵⁰ 1948 yılında Refahiye’nin Köst köyünde öğretmen olarak çalıştıktan sonra Kemah’a atanmıştır. Kemah’ta da belli bir süre çalıştıktan sonra 1954 yılında Çayırılı’da bir yıl gezici başöğretmen olarak görev yapmıştır. 1955 yılında kendi köyüne, başöğretmen olarak görevlendirilmiş ve burada bir yıl görev yaptıktan sonra askerlik görevini yapmak üzere yedek subay olarak görevlendirilmiştir. İki yıla yakın devam eden askerlik görevlerinden sonra Refahiye’ye dönerek bu sefer de Melikşerif Köyü başöğretmenliğine atanmıştır. 1956 yılında Siirt’in Tillo ilçesi Aydınlar Bucağı

⁶⁴⁸ TBMM Zabıt Cerideleri, 4. Dönem, 8. Cilt, 38.Birleşim, s.568.

⁶⁴⁹ ‘‘Erzincan- Divriği Treni’’, (Erişim Tarihi 21.06.2025), <https://www.nurettinkarsu.com/?p=169>

⁶⁵⁰ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, Cumhuriyet Senatosu, 8. Dönem, Sicil No:339.

merkez okuluna başöğretmen olarak görevlendirilmiştir. 1961 yılında Ankara Kızılcahamam Orhangazi ilkokuluna, ardından Kazım Karabekir ilkokuluna görevlendirilmiştir. 1964 yılında sınavı kazanarak Gazi Eğitim Enstitüsüne girmiş, 1966 yılında da Burdur ilkokuluna ilköğretim müfettişi olarak tayin edilmiştir. Burdur görevinden sonra da aynı görevi icra etmek üzere önce Erzurum'a ardından Adana'ya görevlendirilmiştir. 14 Ekim 1973 genel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinin adayı olarak katılmış olduğu seçimlerde, Erzincan'dan Cumhuriyet Senatörü olarak seçilmiştir. *“Terör Olgusu ve Türkiye Gerçeği”* ve *“Devlet Terörü”* adlı iki eseri bulunmaktadır.⁶⁵¹ Niyazi Ünsal'ın TBMM faaliyetleri oldukça yoğun geçmiştir. Senatörlüğünün ilk dönemlerinde komünizm propagandası yapmak ve yasaklı yayın bulundurmakla suçlanan bir öğretmen hakkında meclis kürsüsünden değerlendirmelerde bulunmuştur. Söz konusu öğretmenin bahsedilen suçlardan aklanmasına rağmen Milli Eğitim Bakanlığı tarafından göreve başlatılmamasını eleştirmiş, ayrıca kendisine belirli sorular yöneltilerek baskı yapılmasının nedenlerine dair endişelerini dile getirmiştir. Niyazi Ünsal, hukuki süreçlerin sonuçlarının esas alınması ve konunun bu çerçevede kapatılması gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁵² Keban barajının dolması sebebiyle mahsur kalan köylerin durumu ile alakalı olarak söz almış, konunun aciliyetini ve köylülerin yaşadığı sıkıntının ivedi bir şekilde çözülmesi gerektiğini ifade etmiş, barajın yapılmasıyla sorunların çözülemediğini, köprülerin tadilatı ve yeni köprü inşasıyla bu köylerin sorunlarının çözüme kavuşturulacağını dile getirmiştir.⁶⁵³ Bir başka oturumda ise Erzincan Devlet Hastanesine yönelik gözlemlerini paylaşmış; gerçekleştirdiği ziyaret esnasında hasta, hasta bakıcı ve hasta yakınları ile sağlık personeli arasında ki endişe ve yoğunluk durumundan hareketle, şehir genelini tehdit edebilecek ölçekte bir salgın tehlikesiyle karşı karşıya kalındığını belirtmiştir. Hastanede yaşanan yapısal ve işleyişsel sorunların ciddiyetine dikkat çekerek bu sorunların gecikmeksizin çözüme kavuşturulmasını talep etmiştir.⁶⁵⁴ Bir diğer oturumda ise, Türkiye kömür işletmeleri tarafından kapatılan Erzincan Çilhoroz Kömür Ocağı konusunu gündeme taşımıştır. Söz konusu madenin bölge açısından önemli bir istihdam alanı oluşturduğunu ve nitelikli bir enerji kaynağı ürettiğini belirtmiş; bu nedenle madenin kapatılmasının şehir açısından

⁶⁵¹ Fahri Çoker (Haz.) , *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları No:20, C:II, 1998), s.293-294.

⁶⁵² TBMM Zabıt Cerideleri, Cumhuriyet Senatosu, 13. Dönem, 13. Cilt, 6.Birleşim, s.168.

⁶⁵³ TBMM Zabıt Cerideleri, Cumhuriyet Senatosu, 13. Dönem, 14. Cilt, 38.Birleşim, s.30-32.

⁶⁵⁴ TBMM Zabıt Cerideleri, Cumhuriyet Senatosu, 16. Dönem, 29. Cilt, 11.Birleşim, s.198-200.

kabul edilemez olduğunu dile getirmiştir. Teknik yapıdaki zorluklar ve ekonomik zarar gerekçe gösterilerek faaliyeti sonlandırılan bu kömür ocağının yeniden işletmeye açılması yönünde bir talepte bulunmuştur. Ayrıca Kömür ocağının kapatılmasından sonra işçilerin kaybolan hakları ve istihdamın kaybolmasının da şehirde yarattığı olumsuz etkiyi ortaya çıkarmış ve bu hususu göz önüne taşımıştır.⁶⁵⁵ Keban Barajının proje aşamasından yapım aşamasına, barajın dolumundan baraj altından kalan köylerin durumuna kadar birçok meselenin irdelenerek gündeme alınması gerektiğini ve Keban Barajı ile ilgili olarak da bir senato araştırması yapılmasını da konuşmasında dile getirmiştir. Aynı konuşmasında baraj yapımından sonra sular altında kalan köylerin ve burada yaşayan köylülerin durumları ile ilgili olarak da bir araştırma yapılmasını da talep etmiştir.⁶⁵⁶

3.2. 9 Aralık 1973 Yerel Seçimleri

3.2.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

Türkiye’de gerçekleştirilen genel seçimlerin ardından hiçbir siyasi partinin tek başına iktidar olarak çoğunluğu elde edememesi, ülkede ciddi bir hükümet kurma krizini beraberinde getirmiştir. Seçimlerde birinci parti konumuna gelen Cumhuriyet Halk Partisi’nin Genel Başkanı Bülent Ecevit, hükümet kurma sorumluluğunu üstlenmiş ve koalisyon hükümeti kurma yönündeki tüm seçeneklere açık olduklarını kamuoyuna beyan etmiştir.⁶⁵⁷ Bülent Ecevit, parti olarak uzlaşmaya ve yapıcı diyaloga açık olduklarını vurgulayarak, farklı siyasi aktörlerle koalisyon ihtimallerini değerlendirme niyetinde olduklarını dile getirmiştir. Ancak seçimlerin ardından ikinci sırada yer alan Adalet Partisinin lideri Süleyman Demirel, “muhalefette kalacağız” açıklamasıyla hükümet kurma yönündeki tüm tekliflere kapalı oldukları mesajını açık bir biçimde vermiştir.⁶⁵⁸ Bu tutumun temelinde, Adalet Partisinin 12 Mart 1971 muhtırası sonrasında haksız yere iktidardan uzaklaştırıldığı yönündeki siyasal hafızası ve bu süreçte yaklaşık iki yıl boyunca siyasi arena da yalnızlaştırılmasının etkisi vardır. Süleyman Demirel’in seçim sonuçlarının Adalet Partisinin beklentilerini karşılamaması

⁶⁵⁵ TBMM Zabıt Cerideleri, Cumhuriyet Senatosu, 16 Dönem, 33. Cilt, 85.Birleşim, s.345-349.

⁶⁵⁶ TBMM Zabıt Cerideleri, Cumhuriyet Senatosu, 17 Dönem, 37. Cilt, 45.Birleşim, s.223-225.

⁶⁵⁷ Cumhuriyet, “CHP Seçimi Kazanmış Durumda”, 16 Ekim 1973.

⁶⁵⁸ Cumhuriyet, “Süleyman Demirel: Muhalefette Kalacağız”, 17 Ekim 1973.

üzerine, koalisyon arayışlarına katılmayı reddetmesi ve kesin bir muhalefet duruşu benimsemesi, bu tarihsel arka planla açıklanabilir.

Seçim sonuçlarının ardından koalisyon seçenekleri değerlendirilmeye devam ederken, üçüncü büyük parti konumundaki Milli Selamet Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan, partisinin koalisyon tekliflerine açık olduğunu ve özgürlükçü, demokratik değerlere bağlı bir siyasi anlayış temelini benimsediklerini ifade etmiştir.⁶⁵⁹ Bu açıklamasıyla, Milli Selamet Partisinin hükümet kurma sürecinde aktif bir rol alma niyetini ortaya koymuştur. Bu gelişmeler ışığında, Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi arasında hükümet kurma görüşmeleri başlamıştır. Ecevit, Milli Selamet Partisi ile bir koalisyon ihtimali konusunda umutlu olduğunu, hiçbir önyargıya sahip olmadan tüm demokratik partilerle diyalog kurmaya hazır olduklarını söylemiştir.⁶⁶⁰ Böylece; Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi eksenli koalisyon ihtimali siyasal gündemde belirginleşmiştir. Ancak bu koalisyon görüşmeleri sürecinde iki parti arasında ciddi pazarlıklar yaşanmıştır. Meclis başkanlığı ve bakanlık dağılımı gibi önemli konular masaya yatırılmış; bu çerçevede yürütülen görüşmeler bir uzlaşma zeminine oturtulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, görüşmeleri tıkayan temel meselelerden biri yerel seçimlerin tarihine ilişkindir.⁶⁶¹

Milli Selamet Partisi milletvekilleri, Aralık ayında yapılması planlanan yerel seçimlerin Haziran ayına ertelenmesini talep etmiştir. Bu talep, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından olumlu karşılanmamış, taraflar arasındaki görüş ayrılığı derinleşmiştir. Adalet Partisinin kesin muhalefet tutumunu sürdürmesi ve diğer partilerin karşılıklı taleplerinde ısrarcı olması, hükümet kurma sürecinde somut bir ilerleme kaydedilmesini engellemiştir. Bu belirsizlik ortamında Türkiye, hükümet kurulmadan yerel seçim sürecine girmiştir.

Siyasal gündem, giderek koalisyon pazarlıklarından yerel seçim rekabetine kaymıştır. Partilerin yerel seçim kampanyaları da bu koalisyon süreciyle doğrudan ilişkilendirilmiş; özellikle koalisyona katılan ya da karşı çıkan tutumlar, partilerin politik söylemlerinde belirleyici olmuştur. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Bülent Ecevit'in çabaları sonuçsuz kalmıştır. Milli

⁶⁵⁹ Cumhuriyet, "Erbakan Prensipite Hazırız Dedi", 17 Ekim 1973.

⁶⁶⁰ Milliyet, "Ecevit: Koalisyon İçin Umutsuz Değilim", 17 Ekim 1973.

⁶⁶¹ Milliyet, "MSP: Mahalli Seçimler Haziran'a Ertelensin", 3 Kasım 1973.

Selamet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ile koalisyon kurma fikrinden vazgeçtiğini açıklamış,⁶⁶² bunun üzerine Bülent Ecevit, hükümeti kurma görevini iade etmek zorunda kalmıştır. Böylece, koalisyon görüşmeleri sona ermiş, tüm siyasi partiler yerel seçim kampanyasına ağırlık vermeye başlamıştır.

11 Kasım itibariyle partiler aday belirleme süreçlerine başlamış,⁶⁶³ yerel seçimlerin başlamasına yirmi günden az bir süre kala hükümetin kurulamayacağı netlik kazanmıştır. Siyasi temaslar durmuş, gündem tamamen yerel seçim sürecine dönmüştür. Hükümet kurma sürecinde yaşanan başarısızlık, siyasi partilerin yerel seçim kampanyalarının tonunu ve yönünü belirlemiştir. Özellikle Cumhuriyet Halk Partisi, başarısız koalisyon girişimlerini “sağ partiler sorumluluktan kaçtı” şeklinde çerçeveleyerek seçmene karşı olayların sorumluluğunu karşı tarafa atmaya çalışmıştır. Milli Selamet Partisi ise görüşmelerin başarısızlığına rağmen, bu süreçte koalisyona istekli bir aktör olarak yapıcı bir turum belirlemiştir. Adalet Partisi ise yerel seçim kampanyasını, merkezi hükümete karşı bir denge unsuru oluşturmak üzere kurgulamış, halkın “sandık yoluyla” mevcut tabloya bir tepki gösterebileceği algısını oluşturmaya çalışmıştır.⁶⁶⁴ Böylece, koalisyon süreci sadece bir hükümet kurma çabası olmaktan çıkmış, yerel seçimlerin siyasi atmosferini belirleyen baş aktör haline gelmiştir.

3.2.2. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Aday Belirleme Süreçleri

3.2.2.1. Nedim Muradoğlu’nun İstifası ve Sonrasında Yaşananlar

1968 yerel seçimlerinde ikinci kez Erzincan Belediye Başkanlığına seçilen Nedim Muradoğlu seçildikten bir yıl sonra ani bir şekilde istifa etmiştir. Yaklaşık altı yıl boyunca belediye başkanlığı görevini sürdüren Muradoğlu, ani bir kararla görevinden ayrılmış ve bu kararın gerekçelerini kamuoyu ile ayrıntılı bir şekilde paylaşmıştır. Nedim Muradoğlu, istifasına ilişkin yaptığı açıklamada, görev süresi boyunca yoğun bir hizmet dönemi geçirdiğini, Erzincan’ın uzun yıllardır çözüm bekleyen ve kronikleşmiş sorunlarını gündemine alarak geniş kapsamlı bir çalışma yürüttüğünü belirtmiştir. Bu süreçte, geçmişte ihmal edilmiş ve çözümsüz olduğu düşünülen pek çok meselenin üzerine giderek çözüm üretme çabasında bulunduğunu ve

⁶⁶² Cumhuriyet, “MSP Koalisyona Girmekten Vazgeçti”, 7 Kasım 1973.

⁶⁶³ Cumhuriyet, “İl Genel ve Belediye Seçimleri İçin Aday Yoklamaları Bugün Yapılıyor”, 11 Kasım 1973.

⁶⁶⁴ Cumhuriyet, “Siyasi Temaslar Durdu, Liderler Birbirini Suçluyor”, 24 Kasım 1973.

Erzincan halkının da bu çalışmaların tanığı olduğunu ifade etmiştir. Ancak yürüttüğü tüm bu hizmetlere rağmen, eşinin Erzincan'daki noterlik görevinden ayrılarak İstanbul'a tayin edilmesi kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır. Bu gelişme, belediye meclisinde *'eşi tayin ediliyorsa kendisi neden görevde kalsın'* düşüncesinin hâkim olmasına sebep olmuştur. Belediye meclis üyelerinin bu anlayışla imza toplayarak başkanı görevden alma girişiminde bulunmaları, Muradoğlu'nun ifadesiyle, istifasını kaçınılmaz kılmış, yaşananları kabul edemeyeceğini belirterek görevinden istifa ettiğini kamuoyuna duyurmuştur. Dikkat çekici bir diğer husus ise, Nedim Muradoğlu'nun görevden alınması yönündeki bu girişimin sadece muhalefet partileri tarafından değil, kendi partisi olan Adalet Partisi mensuplarınca da desteklenmiş olmasıdır. Belediye meclisinde tüm üyelerin bu doğrultuda bileşmesi, Muradoğlu'nun görev süresince gerçekleştirdiği hizmetlerin ve çalışmaların kamuoyundaki etkisini gölgede bırakmıştır.⁶⁶⁵ Nedim Muradoğlu'nu ayrılığa götüren süreç parti içi çekişmelerle başlamıştır. 12 Kasım 1968 tarihinde *Ferah Sineması* salonunda yapılan ve Ahmet Kavuş'un yeniden İl Başkanı seçildiği kongrede ayrışmalar başlamıştır. Kongre'de Merkez Delegatesi listesinde Nedim Muradoğlu'nun ismi yazılmayınca tartışmalar başlamış ve uzunca bir süre devam etmiştir.⁶⁶⁶ Nedim Muradoğlu ile Adalet Partisi il başkanı Ahmet Kavuş arasında yaşanan anlaşmazlıkların giderek derinleşmesi ve bu gerilimin belediye meclisinde güven oylaması yapılmasına neden olacak düzeye ulaşması, söz konusu dönemin en dikkat çekici siyasi gelişmelerinden biridir. Bu süreçte, Muradoğlu'nun eşinin noterlik görevinde sayıca fazlalık gerekçesiyle İstanbul'a tayin edilmesi, yaşanan çekişmenin bir başka boyutunu oluşturmuştur. Muradoğlu'nun bu gelişmelere kayıtsız kalmayarak belediye başkanlığı görevinden istifa etmesi, sürecin nihai sonucunu belirlemiştir. Adalet Partisi içerisinde Nedim Muradoğlu'na destek veren kesimlerin yanında ona karşı olan grupların varlığı da dikkat çekmiştir.⁶⁶⁷ Parti içindeki muhalif grupların Cumhuriyet Halk Partisine mensup belediye meclis üyeleriyle iş birliği yaparak süreci bir güvensizlik oylamasına taşınması, bu dönemde yaşanan siyasi karmaşayı da gözler önüne sermektedir. Bu gelişmeler, yerel yönetim düzeyinde parti içi hiziplerin etkisiyle ortaya çıkan yönetim krizinin somut bir örneği olarak değerlendirilebilir.

⁶⁶⁵ Öz Erzincan, "Belediye Reisi İstifa Etti", 9 Aralık 1969.

⁶⁶⁶ Öz Erzincan, "Parti Başkanı İle Belediye Reisi Kongrede Tartıştı", 13 Kasım 1968.

⁶⁶⁷ Öz Erzincan, "Belediye Reisinin İstifası Geniş Yankı Yarattı", 10 Aralık 1969.

Tüm bu yaşananlar, Erzincan’da yeni bir sürecin başlamasına sebep olmuştur. Nedim Muradoğlu’nun istifaya götüren en temel sebep şüphesiz ki parti yöneticileriyle yaşadığı anlaşmazlıklar olmuştur. Halkın desteği sorunsuz ve büyüyerek devam ederken bir anda bu ilişkiyi tersine çeviren en önemli gelişme, belediye meclis üyelerinin tavırları olmuştur. Bazı parti yöneticileriyle belediye meclis üyelerinin, Nedim Muradoğlu’nu baskı altına almaya çalışmaları, tartışmaların büyümesi ve sonrasında başlayan anlaşmazlık, süreci istifaya kadar taşımıştır. Nedim Muradoğlu’nun istifasından sonra süreç hukuki boyuta taşınmış, il seçim kurulu tarafından istifa kabul edilerek ilan edilmiştir. Başkanın istifasıyla yeni bir seçim yapılması gerektiğinden, Yüksek Seçim Kurulunun kararı gereğince iki ay içinde seçim yapılması kararlaştırılmış, 15 Şubat 1970 tarihinde Erzincan Merkez İlçede yeniden belediye başkanı seçimi yapılmasına karar verilmiştir.⁶⁶⁸ İki ay içinde yapılması kararlaştırılan belediye başkanlığı seçimi yapılınca kadar da, bu süreçte başkanlık görevini başkan vekili sıfatıyla Oktay Malatyalıoğlu’nun yapması kararlaştırılmıştır.⁶⁶⁹

3.3. 15 Şubat 1970 Seçim Hazırlıkları

15 Şubatta yapılacak olan seçimlerle ilgili olarak çalışmalar başlamış, partiler aday belirleme süreçlerine yönelmişlerdir. 11 Ocak’ta partilerin kendi içinde yaptıkları aday yoklamalarından sonra mutabık kalınan ve adaylık hakkı kazanan parti adayları kesinleşmiş; Adalet Partisi adayı Bülent Ekesen olurken, Cumhuriyet Halk Partisi adayı ise Refik Aras olmuştur.⁶⁷⁰

1970 yerel seçimi öncesinde Erzincan’da yaşanan siyasi gelişmeler, adaylık süreçleri ve seçim kampanyaları, yerel siyasetin dinamik yapısını ortaya koymuştur. Adalet Partisi’nin adayı olarak Bülent Ekesen’in, Cumhuriyet Halk Partisi’nin adayı olarak ise Refik Aras’ın isminin açıklanmasının ardından, bağımsız adaylar da seçim yarışına katılmıştır. Bu bağlamda, eski Demokrat Partili kimliğiyle bilinen, esnaf ve tüccar olan Mehmet Ararat, 1963 yerel seçimlerinde Nedim Muradoğlu’nun belediye meclis üyesi listesinden seçilmiş ve beş yıl süreyle bu görevde bulunmuştur. 15 Şubat

⁶⁶⁸ Öz Erzincan, “Belediye Başkanı Seçimi 15 Şubatta Yapılacak”, 15 Aralık 1969.

⁶⁶⁹ Öz Erzincan, “Seçime Kadar Belediye Başkanlığına O. Malatyalıoğlu Vekâlet Edecek”, 15 Aralık 1969.

⁶⁷⁰ Öz Erzincan, “Seçime Katılacak Parti Adayları Kesinlikle Belli Oldu”, 12 Ocak 1970.

1970 tarihinde yapılması kararlaştırılan seçimde ise bağımsız aday olacağını ilan etmiştir.⁶⁷¹

Seçim propagandaları 15 Şubat itibariyle başlamıştır. Ancak önceki seçimlerle karşılaştırıldığında bu süreç, beklenenin aksine coşkulu ve yaygın bir propaganda atmosferi yaratamamıştır. Kahvehane ve salon toplantılarıyla sınırlı kalan faaliyetler, genel olarak sakin bir seyir izlemiştir. Bu durgun atmosferin oluşmasında, Belediye Başkanı Nedim Muradoğlu'nun kamuoyunca haksız olarak değerlendirilen istifasının etkili olduğu düşünülebilir. Muradoğlu'nun istifaya zorlanması yalnızca seçmenin değil, aynı zamanda bazı Adalet Partili yöneticilerin ve belediye meclis üyelerinin de tepkisini çekmiştir. Bu gelişmelerin seçim çalışmalarına yansımaları kaçınılmaz olmuş, seçim faaliyetlerinin etkisini ve yoğunluğunu olumsuz yönde etkilemiştir. Seçim sürecinde dikkat çeken bir diğer gelişme ise dönemin Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli'nin Erzincan'a gelişi olmuştur. Adalet Partisi mensuplarından bir kısmı kendisine seçim sürecine müdahil olmaması yönünde talepler iletmıştır. Atabeyli, her ne kadar bu sürece dâhil olmak istemediğini belirtmişse de, siyasi sorumluluğu gereği şehre gelmek ve sürece katılmak durumunda kaldığını ifade etmiştir.⁶⁷² Nitekim kısa bir süre içerisinde, seçim çalışmalarına aktif biçimde katılmış; öncelikle Adalet Partisi teşkilatı ile temas kurmuş, çeşitli ziyaretlerde bulunmuş ve yerel seçim sürecine doğrudan müdahil olmuştur. Hüsamettin Atabeyli'nin seçim sürecindeki en dikkat çekici girişimlerinden biri, bağımsız aday Mehmet Ararat ile yürüttüğü gizli görüşmeler olmuştur. Bu görüşmelerde, Ararat'ın adaylıktan çekilmesi yönünde telkinde bulunduğu ve bu hamleyle partisi lehine seçim sürecini yönlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.⁶⁷³ Bu durum, dönemin seçim atmosferinin yalnızca partiler arası değil, parti içi dinamiklerle ve adaylar arası stratejik ilişkilerle de şekillendiğini göstermektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin adayı Refik Aras, seçim kampanyasını yoğun ve etkili bir şekilde sürdürmüş; seçime günler kala önce *Ferah Sinemasında*, sonra *Yenişehir Sinemasında* partililer ve şehir halkıyla bir araya gelmiştir. Bu toplantılarda, adaylık sürecine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş; şehre yönelik projelerini ve yapılması gereken çalışmaları kamuoyu ile paylaşarak seçmenlerden destek istemiştir.

⁶⁷¹ Öz Erzincan, "Mehmet Ararat Bağımsız Adaylığını Koydu", 16 Ocak 1970.

⁶⁷² Öz Erzincan, "Devlet Bakanı Atabeyli Dün Partililerle Görüştü", 6 Şubat 1970.

⁶⁷³ Öz Erzincan, "Devlet B. Atabeyli, Bugün İlimizden Ayrılacak", 10 Şubat 1970.

Refik Aras Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayı olmasına rağmen, önceki belediye başkanı Nedim Muradoğlu'na yapılanları eleştirerek; Adalet Partisi tabanında oluşan hoşnutsuzluğu kendi lehine çevirmeye yönelik stratejik bir yaklaşım sergilemiştir. Nedim Muradoğlu'na yapılanların adil ve ahlaki olmadığını ifade eden Refik Aras, bu duruşuyla yalnızca kendi seçmen kitlesine değil, aynı zamanda Adalet Partisi içerisinde bu haksızlığa karşı çıkan kesimlere de mesaj vermeyi amaçlamıştır. *“Nedim Muradoğlu'na verilen oyları boşa çıkaranlardan hesap soracağız”* şeklindeki çıkışı, hem Adalet Partisi içerisinde ki Muradoğlu yanlısı olanların dikkatini çekmiş, hem de bu seçmen grubunun desteğini kazanma yönündeki niyetini açıkça ortaya koymuştur. Bu söylem, Refik Aras'ın sadece bir parti adayı olarak değil, aynı zamanda mağduriyet üzerinden şekillenen toplumsal tepkiyi arkasına alma çabası içerisinde olduğunu da göstermesi açısından oldukça önemlidir.⁶⁷⁴

Tüm bu faaliyetlerinin ardından, seçimler yapılmış ve Cumhuriyet Halk Partisi adayı Refik Aras seçimi kazanmıştır. Toplamda dört adayın yarıştığı seçimde, en fazla oyu alan Refik Aras ara dönemin Belediye Başkanı seçilmiştir.⁶⁷⁵ Aşağıda ki tabloda seçim sonucu verilmiştir:

Tablo 3. 4: 15 Şubat 1970 Seçim Sonuçları

Adaylar	CHP (Refik Aras)	AP (Bülent Ekesen)	BAĞIMSIZ ADAY (Mehmet Ararat)	BAĞIMSIZ ADAY (Faik Bitlisli)
Aldığı oy	5595	4396	191	41

Tablodan da anlaşılacağı üzere, bağımsız adayların seçimde beklenildiği kadar etkisi olmamıştır. Hüsamettin Atabeyli'nin Mehmet Ararat'ı adaylıktan vazgeçirmek için yaptığı girişimler sonuçsuz kalmıştır. Seçim sonucuna bakıldığında bağımsız adayların sonuçları etkileyecek bir performans göstermediği ortadadır. Böyle bir girişimde bulunmanın seçimi etkileyecek bir sonuç ortaya koymayacağı da aşikârdır. Cumhuriyet Halk Partisi adayı Refik Aras'ın seçim söylemlerinin ne kadar etkili olduğu görülmektedir. Zira daha bir buçuk yıl önce ciddi bir farkla seçimi kazanan Adalet Partisinin kısa bir sürede bu kadar oy kaybı yaşamasının sebeplerini doğal siyasi bir

⁶⁷⁴ Öz Erzincan, “CHP Adayı Refik Aras Dün Ferah Sinemasında Konuştu, Bugün Yenişehir Sinemasında Konuşacak”, 12 Şubat 1970.

⁶⁷⁵ Öz Erzincan, “Erzincan Belediye Reisliğine Refik Aras Seçildi”, 16 Şubat 1970.

süreç olarak değerlendirmek mümkün değildir. Seçimin kaderini belirleyen tüm süreçler yukarıda ifade edildiği şekliyle değerlendirilmelidir.

3.4. İl Belediye Başkanı Refik Aras

Refik Aras 5 Temmuz 1937 Erzincan doğumludur. Evli ve iki çocuk sahibidir.⁶⁷⁶ İlköğrenimine Erzincan'da İnönü İlkokulunda başlamış, ardından Cumhuriyet ortaokulunda tamamlamıştır. 1950 yılında Erzincan Lisesine kayıt olmuş, liseyi 1954 yılında tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesini kazanarak Ankara'ya gitmiş, o sırada Yüksek Ticaret okulunun da sınavını kazanınca Veteriner Fakültesinden ayrılarak Yüksek Ticarete geçmiş ve üç yılın sonunda Yüksek Ticareti bitirerek mezun olmuştur. Mezuniyetten kısa bir süre sonra Erzincan'a dönmüş ve Şekerspor olarak bilinen yerel amatör futbol kulübünde yarım dönem futbol oynadıktan sonra yedek subaylık için tekrar Ankara'ya dönmüş ve Kara Kuvvetlerinde bütçe maliye şubesinde askerlik vazifesini icra etmiştir. 27 Mayıs darbesinden iki hafta sonra terhis olarak İzmir'e gitmiş ve orada Çiğli Havaalanında şantiye muhasebecisi olarak çalışmıştır. Sonrasında 'Gama İnşaat' olarak bilinen bir firmanın üç yıl müdürlüğünü yaptıktan sonra 1963 yılının Eylül ayında Erzincan'a dönmüştür. Erzincan'a döndükten sonra Akademi Muhasebe Bürosunu kurmuş ve Üniversiteden arkadaşlarıyla birlikte burayı uzunca bir süre işletmiştir. Muhasebat işlerinin yanında bir tuğla fabrikası kurulmasını sağlayarak Erzincan'ın o dönemde yatırıma ihtiyaç duyduğu günlerde önemli bir istihdam ve yatırım alanı oluşturmuştur. 1969 yılında Nedim Muradoğlu'nun Belediye Başkanlığından ani istifası üzerine yapılan yerel seçimde Cumhuriyet Halk Partisi'nden belediye başkan adayı olmuş ve seçilmiştir. 1973 yılına kadar Erzincan Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür.⁶⁷⁷

3.5. 9 Aralık 1973 Seçimleri Öncesinde Erzincan'da Seçim Hazırlıkları

9 Aralık 1973 seçimleri, önceki seçimlerden farklıdır. Çünkü bu seçimler, genel seçimlerin hemen akabinde yapılmıştır. 14 Ekim seçimlerinden sonra, henüz hükümet dahi kurulamadan yerel seçim hazırlıkları başlamıştır. Siyasi partiler, çalışmalarını büyük ölçüde belediye başkanlıklarını ve meclis üyeliklerini kazanma hedefi doğrultusunda yoğunlaştırmıştır. Bu kapsamda, Adalet Partisi'nden Nedim Muradoğlu,

⁶⁷⁶ *Erzincan İl Yıllığı 1973*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası Yayınları, 1973), s.308.

⁶⁷⁷ Rıfkı Kaymaz, Halil İbrahim Özdemir, *Erzincanlılar Ansiklopedisi*, s.54

bir önceki seçim sürecinde yaşanan gelişmelere rağmen yeniden aday olmaya ikna edilmiş ve partinin tek adayı olarak seçim sürecine dâhil olmuştur. Öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi'nde Refik Aras'ın da partinin tek adayı olarak ön seçime katılması beklenirken, süreç içerisinde farklı aday adayları da ortaya çıkmıştır. 11 Kasım 1973 Pazar günü gerçekleştirilen resmi ön seçimler sonucunda her iki partinin adayları netlik kazanmıştır. Adalet Partisi'nde herhangi bir rakip adayın bulunmaması nedeniyle, beklendiği üzere yalnızca Nedim Muradoğlu seçim yarışına aday gösterilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin ön seçiminde ise Refik Aras, Ali Çetiner ve İbrahim Tokyürek adaylık için yarışmış; bu yarış sonucunda doksan dört oy alan ve mevcut belediye başkanlığı görevini de sürdüren Refik Aras, yeniden aday gösterilmiştir. Bu dönemde, resmi ön seçim uygulaması yalnızca Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Belediye meclis üyelerinin seçiminde Adalet Partisi'nde resmi ön seçim sonucuna göre rekor sayıda meclis üyesi aday başvuru bulunmuştur. Başvuran sayısı altmış iki civarında olmuş ve bu isimler arasından kesin listeyi oluşturacak otuz bir kişilik liste belirlenmiştir. Resmi ön seçime göre oluşan kesin liste aşağıdaki gibidir:⁶⁷⁸

Adalet Partisi Meclis Üyesi Adayları: Selahattin Bütün, Tevfik Aksu, Kenan Ünsal, Hamza Kargı, Nevzat Kavukçu, Fuat Karadağ, Orhan Sönmez, Hüseyin Gürel, Cihat Ağaoğlu, Muzaffer Çakır, Bekir Demiriz, Muammer Süzgün, Selahattin Koçtaş, Kenan Akkuş, Zeki Keskin, Turan Nayk, Celal Arpacı, Fahrettin İpek, Akgün Ertürk, Suavi Mevsim, Süleyman Pınar, Ziya Uslu, Şeref Toprak, Nazım Çayıroğlu, Hayrettin Yılmaz, Mevlüt Aksu, Nadir Hatipoğulları, Nihat Korkmaz, Metin Yaman, Burhanettin Akpınar, Cemalettin Bağcıoğlu, Oktay Malatyalıoğlu, Ahmet Başgöze, Ramiz Öztürk, İsmail Kaya, Asım Akçay, Lütfü Demirel, Fevzi Özaydın, Fehmi İder, Fikri Erol, Ziya Kondu, Esiner Gören, Cengiz Arısan, Mehmet Ali Karahan, Remzi Ulusoy, Nurettin Atabay, Ali Gündüz, Bilal Öktem, Yaşar Ergüven ve Boybeyi Seven.

Adalet Partisinin aday adaylarının açıklanmasından sonra diğer partilerde adaylarını açıklamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Belediye başkan aday olarak mevcut aday Refik Aras'ın ilan edilmesinden sonra, belediye meclis üyeliği için başvuran

⁶⁷⁸ Öz Erzincan, "Mahalli Seçimler İçin Aday Yoklamaları Yapıldı", 12 Kasım 1973.

adaylar arasından yapılan resmi ön seçim sonucuna göre aday adaylığı listesi belirlenmiştir. Başvuran isimler aşağıdaki gibidir:

Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Üyesi Adayları: Cemal Aslan, Fahri Ölmeztürk, İbrahim Erdoğan, Ağa Yüksel, Veyis Toksoy, Kazım Bağdaş, Haydar Çelebi, Hüseyin Tınaztepe, Salih Erkan, Ahmet Şahin, Cahit Candan, Hıdır Yalçın, Garip Çulha, Ali Güven, Selahattin Ertekin, Mustafa Çağa, Mehmet Tamcan, Binali Metin, Bedriye Yılmaz, İbrahim Kılıç, Nuri Ateş, Alibey Hasgöl, Mehmet Karataş, Ömer Taşkın, Yusuf Aşan, Fehmi Sudaş, Dünder Kumbasar, Ali Sevim, Rüstem Olağan, Şahap Yeşilkaya, Mustafa İnandım, Şevket İlter, İrfan Şahin ve Nadi Altınel.

Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinde belediye başkan adayları, belediye meclis üyesi adaylarının belirlenmesinden sonra, hem ilçe belediye başkan adayları hem de meclis üyesi adayları belirlemeye başlamışlardır. Adalet Partisi ilçe belediye başkan adayları ve il genel meclis üyesi adayları aşağıdaki gibi ilan edilmiştir:⁶⁷⁹

Adalet Partisi İlçe Belediye Başkan Adayları

Tercan: Naci Yalçın, Çayırılı: Muhlis Pınar, İliç: Sadi Kömürcü, Kemah: İsmail Gürses, Kemaliye: Tevfik Akcan, Refahiye: Zamir Yılmaz, Üzümlü: Yusuf Yılmaz.

İl Genel Meclis Üyesi Adayları

Hilmi Boyacıoğlu, Seyfettin Kavukçu, Tahsin Potur, Ulvi Sanalan, Ömer Nadir Korkmaz ve Kadir Fırat.

Cumhuriyet Halk Partisi ilçe belediye başkan adayları ve il genel meclis üyesi adayları aşağıdaki gibi ilan edilmiştir:

Tercan: Ali Şimşek, Çayırılı: Bekir Alptekin, İliç: Nuri Tiryaki, Kemah: Hüsnü Oral, Kemaliye: Refik Öztan, Refahiye: Dursun Aktaş, Üzümlü: Ömer Karaağaç, Kargın: Hulusi Güneş.

İl Genel Meclis Üyesi Adayları

Hüseyin Tiryaki, Mahmut Kaya, Ali Çelik, Dursun Kaya, Ahmet Bal, Uğur Kılıçer, Halil Ertekin, Ali Kemal Özgöl, Mehmet İlter. Bu liste, aday adaylığı listesi

⁶⁷⁹ Birlik, ‘‘Mahalli Seçimlerin Aday Yoklamaları Pazar Günü Yapıldı’’, 14 Kasım 1973.

olarak resmi ön seçimlerde en çok oy alan adaydan ez oy alan adaya doğru sıralanmış olup, ilk altı sırayı alan aday kesin aday olarak il seçim kurulundan ilan edilmiştir.

İki büyük partinin adaylık sürecinin tamamlanmasından sonra, diğer partiler de adaylık çalışmalarını tamamlamış, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği ve il genel meclisi üyeliklerine başvuran adaylar arasından, il teşkilat komisyonu ve parti genel merkezlerinin aldıkları karar neticesinde ilan edilmiştir. Milli Selamet Partisinin belediye başkan adayı Zeki Kurdoğlu olurken⁶⁸⁰, belediye meclis üyesi adayları ise aşağıdaki gibi listelenip ilan edilmiştir.⁶⁸¹

Milli Selamet Partisi Meclis Üyesi Adayları: Mehmet Can, Lütfü Gerek, Günhan Çağlı, Mustafa Başgöze, Abdullah İnce, Selahattin Yonca, İdris Akduman, Cevdet Başakın, Nihat Yapar, Mustafa Mihol, Celal Korkmaz, Yaşar Malum, Bekir İşçi, Emin Akyüz, Yaşar Alıcı, Halil Özaslan, Cevdet Karataş, Fahrettin Özen, Bahattin Akpınar, Burhan Telli, İhsan Tügel, Mikdat Sağırlı, Mehmet Aslay, Hüseyin Gökçe, Zihni Burat, Efrahim Reyhan, Abdullah Orçum, Mehmet Ali Terzi, Fikri Şireci, Yusuf Tan Sarıkaya ve Kemal Yıldız.

İl Genel Meclis Üyesi Adayları

Fehmi Seçkin, Ahmet Buyruk, Rıdvan Yıldırım, Hakkı Dal, Nurettin Baştürk ve Satılmış Yılmaz.

Demokratik Parti Meclis Üyesi Adayları: Cemal Altınal, Remzi Sökmen, Arif Korkmaz, Şahvelet Yılmaz, Çetin Bitlis, Mevlüt Azlık, Ali Aykut, Abdullah Özdemir, Serdar Altıntaş, Şerafettin Aydemir, Yusuf Göksu, Yılmaz Sarıbiyık, İsmail İnan, Fehmi Göksu, Niyazi Taştan, Salih Başakın, Ahmet Kurdoğlu, Vehbi Mercan, Nusret Boyacı, Hikmet Altınova, Ziya Coşkun, Recep Taştan, Sebahattin Atasoy, Hakkı Çetinkaya, Kemal Türkeli, Cengiz Dönmez, Mahmut Deniz, Mehmet Köse, Rıza Yüksel, İbrahim Yağcı ve Yusuf Yenice.⁶⁸²

Milliyetçi Hareket Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisinin adayları da iki gün sonra ilan edilmiş, resmi ön seçim olmadığından dolayı, bu iki partinin adayları da il

⁶⁸⁰ Öz Erzincan, “Zeki Kurdoğlu MSP’nin Belediye Başkan Adayı Oldu”, 12 Kasım 1973.

⁶⁸¹ Öz Erzincan, “Milli Selamet Partisinin Mahalli Seçime Katılacak Olan Adayları Halk Arasında İlgi İle Karşılandı”, 15 Kasım 1973.

⁶⁸² Öz Erzincan, “DP Belediye Meclis Üyesi Asil Adayları”, 14 Kasım 1973.

teşkilatının önerisi ve genel merkezlerin kararına göre şekillenmiştir. Alınan kararlara göre ilan edilen aday listeleri aşağıda belirtildiği şekilde listelenmiştir:⁶⁸³

Milliyetçi Hareket Partisi belediye başkan adayı olarak Hikmet Polat'ı aday gösterirken, meclis üyesi adayları ise şu isimlerden oluşmuştur: Cemil Kekeçoğlu, Mustafa Çetiner, Enver Koç, Talat Koştu, İhsan Özdiç, Cevdet Kavuran, Cevdet Akın, Nafi Kutlu, Halis Çakır, Alaattin Kültür, Ekrem Şenyuva, Bahattin Koç, Bekir Sevil, Cengiz Orhan, Şevki Helvacı, İsmail Kul, Mümin Karakuzu, Hüseyin Karakuzu, Cemal Atalay, Sami İçer, Orhan Ayaydın, Mehmet Ayaydın, Dursun Pir ve Bahattin Güler.

İl Genel Meclis Üyesi Adayları

İsmail Göktepe, Murat Karaman, Ömer Turgut Erbaş, Zeki Hanoğlu, Selahattin Şenocak ve Kurban Çamur.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, 9 Aralık seçimlerine yalnızca belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği düzeyinde katılım sağlamış; il merkezi ve ilçelerde belediye başkanlığı seçimlerine katılmamış ve ilçelerde de il genel meclisi için de aday göstermemiştir. Parti tarafından alınan bu kararın, reel siyaset bağlamında rasyonel gerekçelere dayandığı düşünülebilir. Ancak yerel seçimlerde siyasal iddianın yalnızca sınırlı bir alana tahsis edilmesi, parti algısı ve kamuoyu nezdindeki temsil kapasitesi açısından olumsuz yansımalar doğurabilecek bir tercihtir. Güven Partisi, faydacı gerekçelere dayansa da stratejik açıdan risk barındıran bir tutum sergileyerek seçimlere yalnızca belediye meclis ve il genel meclisi üyeliği düzeyinde katılmış ve bu doğrultuda beklenen düzeyde bir başarı elde edememiştir. İl genel meclisi listesi ise üç kişiden oluşmuş, aday listesi tamamlanamamıştır. Parti tarafından ilan edilen belediye meclis üyesi adayları aşağıda belirtilmiştir:

Arif Özaslan, Salih Gürses, Tahsin Aydın, Süleyman Güney, Osman Özgül, Mehmet Bahattin Gül, Erdoğan Erkan, Tahir Balcı, Mustafa Erden, Kadir Turan, Hasan Ercan, Halil Avcı, Halit Özaslan, Ziya Aşkın, Zeki Mutlu, Süleyman Batur, Kamil Ergin, Mahmut Demir, Fehmi Bilyay, Mehmet Duman, Ömer Görür, Ahmet Toprak, Sefer Kılıç ve Şerafettin Bildirir.

⁶⁸³ Öz Erzincan, "Mahalli Seçim Hazırlığı Devam Ediyor", 16 Kasım 1973.

İl genel meclisi listesinde Cumhuriyet Halk Partisinde olduğu gibi Cumhuriyetçi Güven Partisi'nde de il başkanı olan Mehmet Özcan listenin başında yer almış; Ahmet Şahoğlu ve Lütfü Kafkas'ta listede yer alan diğer isimler olmuştur.⁶⁸⁴

Siyasi partilerin aday belirleme sürecinin tamamlanmasının ardından, bağımsız adaylar da seçim sürecine müdahil olmuştur. Özellikle Refahiye ilçesinde il genel meclis üyeliği için Hamit Oktay, Sabri Ögütçü, Turan İhtiyar ve İsmail Isırgan olmak üzere dört kişi bağımsız adaylık başvurusunda bulunmuştur. Ayrıca, bir önceki seçimde bağımsız aday olarak seçimi kazanan Ahmet Yavuz da yeniden bağımsız aday olduğunu kamuoyuna açıklamıştır. Belediye başkanlığı seçimlerine ise Adalet Partisi Zamir Yılmaz, Cumhuriyet Halk Partisi Dursun Aktaş ve Milli Selamet Partisi ise Yılmaz Ergül'ün adaylıklarıyla katılmıştır.⁶⁸⁵

Aday adaylığı süreçlerinin tamamlanmasından sonra resmi propaganda süreci başlamış; Açıkhava toplantıları, salon toplantıları, kahvehane gezileri ve radyo konuşmalarının etkili olduğu seçim faaliyetleri yaklaşık olarak iki hafta sürmüştür.⁶⁸⁶ Adalet Partisinin seçim sürecindeki faaliyetleri, belediye başkan adayı Nedim Muradoğlu'nun öncülüğünde yürütülmüştür. Parti yöneticileri, belediye meclis üyeleri ile il genel meclisi üyesi adaylarının katılımıyla gerçekleştirilen propaganda çalışmaları; esnaf ziyaretleri ve mahallelerde düzenlenen salon toplantıları aracılığıyla sürdürülmüştür. Bu süreçte, Hüsametdin Atabeyli'nin seçim kampanyasına destek amacıyla bölgeye geldiği dönemde Adalet Partisinin genişletilmiş il danışma toplantısı da gerçekleştirilmiş; toplantı kapsamında partinin seçimlerden güçlü bir şekilde çıkmasını sağlamak amacıyla fikir ve eylem birliği tesis edilmiştir. Benzer şekilde Cumhuriyet Halk Partisi de seçim faaliyetlerini yoğun biçimde sürdürmüştü; belediye başkan adayı Refik Aras, mahalle toplantılarında seçmenlerle bir araya gelerek yürüttüğü üç yıllık belediye başkanlığı dönemine ilişkin değerlendirmeler yapmış, gelecek döneme dair projelerini paylaşarak partililerden ve seçmenlerden destek istemiştir.⁶⁸⁷ Milli Selamet Partisi de belediye başkan adayı Zeki Kurdoğlu öncülüğünde esnaf ve kahvehane ziyaretleriyle seçim sürecini sürdürmüştü,⁶⁸⁸ Cumhuriyetçi Güven

⁶⁸⁴ Öz Erzincan, "Demokratik Partililer Mahalli Seçimlere Çok İddialı Katılıyor", 17 Kasım 1973.

⁶⁸⁵ Öz Erzincan, "Refahiye'de Çok Sayıda Bağımsız Aday Var", 28 Kasım 1973.

⁶⁸⁶ Birlik, "Seçim Propagandası Dün Başladı", 28 Kasım 1973.

⁶⁸⁷ Öz Erzincan, "Belediye Başkanlığı için Üç Aday Mücadelede", 1 Aralık 1973.

⁶⁸⁸ Öz Erzincan, "Belediye Başkanlığı için Üç Aday Mücadelede", 1 Aralık 1973.

Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Demokratik Parti ise seçim çalışmalarını özel temaslar şeklinde yürütmüştür.⁶⁸⁹

Yerel seçim sürecinin devam ettiği dönemde, şehrin siyasal ve ekonomik yapısını doğrudan etkileyen önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bu süreçte gerçekleştirilen Ticaret Odası başkanlığı seçimleri sonucunda, yönetim kuruluna beş üye seçilmiştir. Seçilen kişilerin ortak özelliği, Adalet Partisi ile doğrudan ilişkili olmalarıdır. Partinin il başkanı Ahmet Kavuş listenin ilk sırasından yönetim kurulu listesine girmiş, yönetim kurulu üyeliklerine ise Oktay Malatyahoğlu, Hüsnü Boyacıoğlu, Tefvik Aksu ve Selahattin Bütün seçilmiştir. Bu isimlerden dördü aynı zamanda Adalet Partisi'nin belediye meclis üyesi adaydır. Yönetim kurulu üyelerinin kendi aralarında yaptıkları oylama sonucunda Ahmet Kavuş Ticaret Odası başkanlığına seçilmiştir. Ahmet Kavuş, bu görevini Adalet Partisi il başkanlığı ile eş zamanlı olarak yürütmüştür.⁶⁹⁰ Bu durumun, yerel seçimler öncesinde gerçekleştirilen Ticaret Odası seçimlerinin, Adalet Partisi açısından önemli avantaj sağladığını göstermiştir. Toplumsal etkisi yüksek olan meslek örgütleri, odalar, borsalar, dernekler ve benzeri yapılar, kamuoyunun yönlendirilmesinde ve seçmen algısının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, yerel seçimlerden kısa süre önce gerçekleştirilen Ticaret Odası seçimlerinin, adeta yerel seçimlerin bir provası niteliğinde olduğu ve Adalet Partisi temsilcilerinin bu süreçten zaferle çıkmasının, partinin yerel seçimlerdeki çalışmalarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Seçim sürecinin son günlerine girilirken, siyasi partiler çalışmalarına kesintisiz biçimde devam etmiştir. Bu kapsamda, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Ferah Sineması'nda düzenlenen toplantı, parti mensupları ve seçmenlerle bir araya gelinen önemli bir etkinlik olmuştur. Toplantıda, belediye başkan adayı Refik Aras, Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Nurettin Karsu ve Senatörü Niyazi Ünsal konuşmalar gerçekleştirmiştir. Refik Aras konuşmasında, üç yıllık belediye başkanlığı dönemine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunmuş; bu süre zarfında hayata geçirilen hizmetleri, projeleri ve belediye yönetiminde elde edilen ilerlemeleri ifade etmiştir. Ayrıca, kalıcı hale gelen bazı sorunlara çözüm getirdiklerini vurgulamış; yeniden yetki verilmesi halinde gerçekleştirmeyi planladığı projeler için seçmenlerden güçlü bir destek talep

⁶⁸⁹ Öz Erzincan, "DP, MHP ve CGP'liler Propaganda Hazırlığında", 29 Kasım 1973.

⁶⁹⁰ Öz Erzincan, "AP İl Başkanı Ahmet Kavuş Yine Ticaret Odası Başkanı Oldu", 3 Aralık 1973.

etmiştir. Milletvekili Nurettin Karsu ve Senatör Niyazi Ünsal da konuşmalarında Cumhuriyet Halk Partisi'nin yerel yönetimin anlayışının önemine dikkat çekmiş, parti tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin sürekliliği ve istikrarı açısından seçmen desteğinin gerekliliğini ifade etmişlerdir.⁶⁹¹ İki büyük siyasi partinin seçim kampanyalarını yoğun bir şekilde sürdürdüğü süreçte, kamuoyunda daha az iddialı bir konumda olmasına rağmen Milli Selamet Partisi de etkin bir seçim kampanyası yürütmüş, parti genel başkanı Necmettin Erbakan şehre gelmiştir. Seçime günler kala *Ferah Sineması'nda* düzenlenen toplantı oldukça ilgi görmüştür. Salonun tamamen dolduğu gözlemlenen bu toplantıda, Erbakan Türkiye siyaseti ve partilerin niteliğine yönelik bir konuşma yaparak *Milli Görüş* hareketinin temel felsefesini ortaya koymuştur. Erbakan'ın konuşmasının merkezinde, ahlak ve maneviyat temelli bir toplumsal dönüşüm vizyonu yer almıştır. *Milli Görüşün* ne olduğu, hangi etkenlerle ortaya çıktığı ve nasıl bir siyasal-toplumsal değişim hedeflediği üzerine bir değerlendirme yapan Erbakan, Erzincanlı seçmenlerden güçlü bir destek talep etmiştir.⁶⁹² Konuşmasının sonunda partisinin belediye başkan adayı Zeki Kurdoğlu ve belediye meclis üyesi adaylarını tanıtarak onlara destek istemiştir. Bu toplantının ardından, belediye başkan adayı Zeki Kurdoğlu tarafından bir seçim beyannamesi yayınlanmıştır. Söz konusu beyannamede, ağırlıklı olarak şehirdeki ekonomik ve sanayi girişimlerinin artırılması, fiyat istikrarının sağlanması ve mahalle ölçeğinde kronikleşmiş sorunların çözümü gibi hususlar öne çıkarılmıştır.⁶⁹³ Necmettin Erbakan'ın seçim öncesinde Erzincan'ı ziyaret etmesi, yalnızca partisi için bir propaganda faaliyeti değil, aynı zamanda mevcut siyasal seçeneklere alternatif sunan yeni bir görüşün ifadesi olarak da değerlendirilebilir. Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında tercihe zorlanmış görünen Erzincan seçmeni için de farklı bir siyasal anlayışı göstermesi açısından da önemlidir.

Seçime günler kala Cumhuriyet Halk Partisi kampanya sürecinin ikinci büyük toplantısını *Emek Sineması'nda* gerçekleştirmiştir. Toplantıya belediye başkan adayı Refik Aras, Erzincan Milletvekili Nurettin Karsu ve Senatör Niyazi Ünsal katılım sağlamıştır. *Ferah Sineması'nda* daha önce gerçekleştirilen toplantıya benzer biçimde, burada da partinin temel düşünceleri ve yerel yönetim anlayışı vurgulanmış,

⁶⁹¹ Öz Erzincan, "CHP Toplantısını Muhteşem Bir Topluluk İzledi", 4 Aralık 1973.

⁶⁹² Öz Erzincan, "MSP Lideri Erzincan'da Büyük Bir İlgiyle Karşılandı", 5 Aralık 1973.

⁶⁹³ Öz Erzincan, "Aday Kurdoğlu Beyanname Yayınladı", 5 Aralık 1973.

seçmenlerden güçlü bir destek talebinde bulunulmuştur.⁶⁹⁴ *Emek Sineması*’ndaki toplantının hemen ardından, belediye başkan adayı Refik Aras tarafından seçim beyannamesi yayınlanmıştır. Beyannamede; şehir içi yollarının ıslah edilmesi, Merkez Çarşısı ve çeşitli bölgelerde iş yeri planlamalarının yapılması, iskân ihtiyacı bulunan bazı mahallelerin taşınması, kanalizasyon ve içme suyu şebekelerinin yenilenmesi gibi temel altyapı ve kentleşme sorunlarına çözüm önerileri ifade edilmiştir. Yeniden seçilmesi halinde bu projeleri esas alan bir belediyeçilik anlayışı içerisinde görev yapacağını belirtmiştir.⁶⁹⁵

3.5.1. 9 Aralık 1973 Yerel Seçim Sonuçları

1973 yerel seçimleri öncesinde Çayırılı İlçesine bağlı Karakulak’ta bir belediye teşkilatı kurulması kararlaştırılmış⁶⁹⁶ ve önceki yerel seçimlerden farklı olarak Karakulak Beldesi 1973 yerel seçimlerine katılmıştır. Aynı yıl içerisinde çıkan bir diğer kararname ile önceki adıyla ‘‘Karakulak’’ olarak bilinen yerin ismi ‘‘Otlukbeli’’ olarak değiştirilmiştir.⁶⁹⁷ Aynı hafta içerisinde alınan bir başka karara göre Tercan ilçesine bağlı Kargın köyünde de bir belediye kurulması kararlaştırılmıştır.⁶⁹⁸ Kargın köyünün adı ise 1973 tarihli kararname ile ‘‘Altunkent’’ olarak değiştirilmiştir.⁶⁹⁹ Bu yerel seçimler sonucunda Erzincan Belediye Başkanlığı seçimlerini, Adalet Partisi adayı Nedim Muradoğlu, geniş bir seçmen desteğiyle yeniden kazanmış, ilçelerde ise farklı siyasi eğilimleri yansıtan sonuçlar ortaya çıkmıştır. Tercan’da Demokratik Parti adayı Muharrem Bedirhanoglu, Çayırılı’da Adalet Partisi adayı Muhlis Pınar, Refahiye’de bağımsız aday Ahmet Turan Yavuz, İliç’te Cumhuriyet Halk Partisi adayı Nuri Tiryaki, Kemah’ta Cumhuriyet Halk Partisi adayı Hüsnü Oral ve Kemaliye’de de Adalet Partisi adayı Refik Öztan seçilmiştir. Beldelerde ise; Üzümlü’de Demokratik Parti adayı Ömer Çolak, Çadırkaya’da Adalet Partisi adayı Ahmet Seçer, Mercan’da Adalet Partisi adayı Saadettin Genç, Otlukbeli’nde Adalet Partisi adayı Rafet Kayhan, Kargın’da ise bağımsız aday Osman Türkeş kazanmıştır.⁷⁰⁰ Erzincan belediye meclisinde bir önceki seçimlerde otuz olan meclis üyesi sayısı, 1973 seçimlerinden sonra otuz bire

⁶⁹⁴ Öz Erzincan, ‘‘CHP’nin İkinci Büyük Toplantısı Yapıldı’’, 6 Aralık 1973.

⁶⁹⁵ Öz Erzincan, ‘‘CHP Adayı Refik Aras’ın Seçim Beyannamesi’’, 8 Aralık 1973.

⁶⁹⁶ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 27.02.1971, Yer No: 362-10-15

⁶⁹⁷ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 10.04.1973, Yer No: 298-32-10

⁶⁹⁸ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 21.02.1971, Yer No: 362-11-1

⁶⁹⁹ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 26.01.1973, Yer No: 293-4-13

⁷⁰⁰ Birlik, ‘‘Üzümlü’de Belde Başk. na DP Adayı Seçildi’’, 12 Aralık 1973.

yükseltilmiştir. Otuz bir üyelikten on dokuzunu Adalet Partisi kazanırken, on üyelik Cumhuriyet Halk Partisi'ne, bir üyelik Milli Selamet Partisi'ne, bir üyelikte Cumhuriyetçi Güven Partisine geçmiştir. İl genel meclisi üyesi sonuçları da benzer bir siyasi dağılım göstermiştir. İl genel meclisi üyelik sayısı da bir önceki seçime göre artış göstermiş, on iki olan sayı on beşe çıkarılmıştır. On beş üyenin sekizi Adalet Partisi üyelerinden, beşi Cumhuriyet Halk Partisi üyelerinden ve ikisi de bağımsız adaylardan oluşmuştur. Türkiye genelindeki yerel seçim sonuçları ile Erzincan il genelinde elde edilen sonuçlara ilişkin veriler aşağıdaki tablolarda ayrıntılı biçimde sunulmuş; söz konusu veriler üzerinden değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılmıştır:

Tablo 3. 5: 9 Aralık 1973 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre) ⁷⁰¹

	Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı
Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	8.567.524	3.910.920	4.798.437	% 56
	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
İl Genel Meclisi Üyeliği Sonuçları	17.203.347	10.617.317	% 61,7	10.001.559
Belediye Meclisi Üyeliği Sonuçları	8.567.524	4.707.598	% 54,9	3.910.920

Bir önceki seçime göre seçmen sayısında önemli oranda artış yaşanmıştır. Seçime katılım oranı, bir önceki seçimde olduğu gibi yine bu seçimde de en fazla il genel meclis üyeliğinde olmuştur. Genel olarak katılım oranı önceki seçimlerde olduğu gibi yine düşük kalmış, seçmen sandığa yeterince ilgi göstermemiştir.

⁷⁰¹DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları (Ankara, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:716, 1974).

Tablo 3. 6: 9 Aralık 1973 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre)⁷⁰²

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Belediye Başkanlığı ⁷⁰³
Adalet Partisi	1.481.225	% 33,9	643
Cumhuriyet Halk Partisi	1.715.901	% 39,3	554
Demokratik Parti	300.656	% 6,9	104
Milliyetçi Hareket Partisi	31.930	% 0,94	5
Milli Selamet Partisi	167.167	% 3,8	31
Millet Partisi	4.028	% 0,1	-
Cumhuriyetçi Güven Partisi	60.259	% 1,4	37
Türkiye Birlik Partisi	1.671	% 0,0	-
Bağımsız Adaylar	598.749	% 13,7	246
Toplam	4.361.586	% 100	1620

Belediye başkanlığı seçimleri, Adalet Partisi açısından beklentiler doğrultusunda gerçekleşmemiştir. Parti, oy oranında yaklaşık % 11'lik bir düşüş yaşamasına rağmen, toplamda en fazla belediye başkanlığını kazanan siyasi parti olmuştur. Bu durum, yüzeysel olarak oy kaybı ile çelişkili görünse de, yerel seçim dinamikleri bağlamında değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Adalet Partisi'nin oy oranındaki gerilemeye rağmen belediye sayısını artırmasının en temel nedenlerinden biri, aday belirleme sürecinde yerel seçmen yapısını dikkate alan tercihlerde bulunmuş olmasıdır. Özellikle seçmen yoğunluğunun görece düşük olduğu bölgelerde kazanma ihtimali yüksek adayların tercih edilmesi, partinin toplam belediye sayısında üstünlük sağlamasında etkili olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi, söz konusu yerel seçimlerde oy oranını bir önceki seçime kıyasla yaklaşık %10 civarında artırmıştır. Bu dikkate değer artış, yalnızca parti tabanının genişlemesiyle değil, aynı zamanda yerel yönetimler düzeyinde de etkisini göstermiştir. Nitekim önceki seçimlerde yaklaşık üç yüz civarında olan belediye başkanlığı sayısı, bu seçimde beş yüzün üzerine çıkmıştır. Demokratik Parti ve Milli Selamet Partisinin toplam da %11 civarında oy almış olmaları, merkez sağ seçmenin oy tercihinin farklı partilere yöneldiği sonucunu doğurmuştur. Bu iki partinin aldığı oylar, Adalet partisi tabanından giden oyların elde edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, merkez sağ ve muhafazakâr blokun parçalandığını ve oyların farklı partilerde toplandığını göstermiştir. Bağımsız adayların da sayısında ciddi bir artış olmuş, bir

⁷⁰² DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.44

⁷⁰³ “9 Aralık 1973 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları”, (Erişim Tarihi:28.06.2025), https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1973/KesinSecimSonuclari/1973_Belediye_Baskanligi%20C4%B1g%C4%B1_Secimleri_Sonucu.pdf

önceki seçime göre bağımsız adayların kazandığı belediye başkanlığı sayısı bu seçimde % 30 civarında artmıştır. Küçük partiler ise (Millet Partisi, Türkiye Birlik Partisi) gibi partiler de siyasal denklem içinde ki varlıklarını büyük oranda yitirmiştir.

Tablo 3. 7: 9 Aralık 1973 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁷⁰⁴

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	3.232.365	% 32,3
Cumhuriyet Halk Partisi	3.708.687	% 37,1
Demokratik Parti	1.075.304	% 10,8
Milliyetçi Hareket Partisi	133.089	% 1,3
Milli Selamet Partisi	620.140	% 6,2
Millet Partisi	8.967	% 0,1
Cumhuriyetçi Güven Partisi	289.683	% 6,6
Türkiye Birlik Partisi	41.092	% 0,4
Bağımsız Adaylar	890.878	% 8,9
Toplam	10.000.205	% 100

Bir önceki seçimle kıyaslandığında, belediye başkanlığı seçiminde olduğu gibi il genel meclisi seçimlerinde de Adalet Partisinin ciddi bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Adalet partisine kıyasla Cumhuriyet Halk Partisi oylarında da artış gözlemlenmiş olup % 10 civarında bir artış yaşanmıştır. Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Demokratik Parti yerel seçimlere ilk kez bu seçimde katılmış ve beklenildiğinden daha fazla oy almışlardır. Belediye başkanlığı seçimlerinde yaşanan seçmen geçişleri, il genel meclisi seçimlerinde de büyük oranda yaşanmıştır. Bağımsız adayların da oylarında artışlar yaşanmış ve bağımsız adayların etkinliğinin arttığı görülmüştür. Millet Partisi, Türkiye Birlik Partisi ve Türkiye İşçi Partisi gibi partilerin de etkinliği oldukça azalmış, çok az oy alarak yavaş yavaş siyasal denklemin dışına çıkmışlardır. Siyasal çoğulculuk artmış ve yeni güç dengeleri oluşmaya başlamıştır.

⁷⁰⁴ DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.2

Tablo 3. 8: 9 Aralık 1973 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁷⁰⁵

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	1.385.427	% 35,4
Cumhuriyet Halk Partisi	1.627.433	% 41,6
Demokratik Parti	347.955	% 8,9
Milliyetçi Hareket Partisi	61.797	% 1,6
Milli Selamet Partisi	212.067	% 5,4
Millet Partisi	7.827	% 0,2
Cumhuriyetçi Güven Partisi	108.042	% 2,8
Türkiye Birlik Partisi	34.758	% 1,12
Bağımsız Adaylar	139.922	% 3,6
Toplam	3.925.228	% 100

Adalet partisinin oy düşüşü belediye meclis üyeliği seçimlerinde de yaşanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi oy oranını artırmış, birinci parti konumuna yükselmiştir. Demokratik partinin yükselişi belediye meclis oylarında da belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Bağımsız adaylara olan destek belediye meclis seçimlerinde de yaşanmış, iki kat artış göstermiştir.

Tablo 3. 9: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları ⁷⁰⁶

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Demokratik Parti	Milli Selamet Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	21.834	13.012	7.525	3.912	109	-	263	-
Çayırılı	1.347	951	396	267	-	-	-	209
İliç	608	462	211	228	-	-	-	-
Kemah	949	630	229	336	-	-	-	20
Kemaliye	1.113	805	400	347	-	-	-	-
Refahiye	975	767	202	85	-	-	49	395
Tercan	1.411	956	233	18	234	379	-	49
Üzümlü Beldesi	2.049	1.503	532	-	-	886	-	-
Çadirkaya Beldesi	1.494	1.111	530	-	525	-	-	-
Mercan Beldesi	776	581	331	-	31	192	-	-
Otlukbeli Beldesi	799	600	248	-	-	-	-	319
TOPLAM	33.355	21.378	10.837	5.193	899	1.457	312	992

⁷⁰⁵ DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.130

⁷⁰⁶ DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.72-73.

Erzincan'da gerçekleşen seçimlerde, Belediye başkanlığı seçimlerinde seçime katılım oranlarında bir önceki seçime göre % 20 civarında bir artış gözlemlenmiştir. Adalet partisi bir önceki seçimde olduğu gibi bu seçimde de birinci parti olmuş ve belediye başkanlıklarının yarısını kazanmıştır. Önceki yerel seçimlerde henüz partileşmemiş olan merkez sağ ve muhafazakâr tabanlı partilerin de belediye seçimlerinde gözle görülür bir çıkış yakaladığı görülmüştür. Demokratik Parti iki belediye kazanarak büyük bir sürprize imza atmıştır. Cumhuriyet Halk partisi sadece iki belediye kazanarak bu seçimlerde beklenenin altında kalmıştır. Bir önceki seçimde bağımsız olarak Refahiye'de seçim kazanmış olan aday (Ahmet Turan Yavuz) yine bağımsız olarak seçimi kazanmıştır. Refahiye bağımsız adayların en fazla oy kazandığı yer olurken; bağımsız adaylar iki belediye başkanlığı ve bir il genel meclisi üyeliği kazanmışlardır.

Tablo 3. 10: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁷⁰⁷

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Demokratik Parti	Cumhuriyetçi Güven Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	21.834	13.002	6.170	3.192	194	492	-	434	-
Çayırlı	1.347	937	295	187	-	-	-	-	290
İliç	608	435	193	219	-	-	-	-	-
Kemah	949	634	168	290	33	-	-	57	-
Kemaliye	1.113	803	394	333	-	-	-	-	-
Refahiye	975	767	230	104	76	-	-	-	-
Tercan	1.411	956	225	-	213	332	384	-	-
Üzümlü Beldesi	2.049	1.248	378	-	-	-	829	-	-
Çadirkaya Beldesi	1.491	1.111	522	-	509	-	-	-	-
Mercan Beldesi	776	581	322	-	28	-	186	-	-
Kargın Beldesi	374	315	96	-	-	-	49	-	120
TOPLAM	32.927	20.789	9.993	4.325	1.053	824	1.448	491	410

⁷⁰⁷ DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.160-161

Belediye meclis üyeliği seçim sonuçlarına bakıldığında seçmen sayısında belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi bir artış gözlenmiştir. Adalet Partisi her iki seçimde de en fazla oyu alan parti durumundadır. Adalet Partisi merkezli sağ muhafazakâr blok güçlü kalmaya devam etmiştir. Ancak bir önceki seçime göre bu seçimde merkez sağdan ortaya çıkan partilerin Adalet Partisi oylarını bu tabloda da etkilediği görülmüştür. Daha fazla partinin seçimlere katılması, seçmen tercihlerini etkilemiş, önceki seçimlerde çok fazla tercih hakkı olmayan seçmenlerin bu seçimde tercihleri çeşitlenmiştir. 9 Aralık seçimleri sonucunda belediye meclis üyeliğine seçilen isimler aşağıda verilmiştir:

Tablo 3. 11: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁷⁰⁸

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Cumhuriyetçi Güven Partisi	Demokratik Parti	Bağımsız
Merkez İlçe	49.022	32.022	12.092	13.122	441	1.994	1.273	1.416	1.367
Çayırılı	12.150	8.593	3.275	4.084	-	-	-	-	1.071
İliç	6.246	4.522	1.881	1.967	-	-	-	-	510
Kemah	8.663	5.615	918	3.273	670	-	202	-	-
Kemaliye	6.579	4.245	1.768	-	-	-	-	-	2.367
Refahiye	12.418	8.950	2.126	2.029	-	510	-	-	4.157
Tercan	14.586	9.730	2.350	5.968	-	-	-	1.059	-
TOPLAM	109.664	73.677	24.410	30.443	1.111	2.510	1.475	2.475	9.472

İl genel meclisi seçimleri, kapsam itibariyle yalnızca belediye sınırlarını değil, aynı zamanda köyleri de içine alan geniş bir siyasi coğrafi alanı ve seçmen kitlesini kapsamaktadır. Bu bağlamda, il genel meclisi oylamaları, çoğu zaman genel seçim niteliği taşımakta ve seçmenin siyasal tercihlerine dair genel bir görünüm sunmaktadır.

Nitekim 9 Aralık 1973 yerel seçimleri ile aynı yılın Ekim ayında gerçekleştirilen genel seçimler arasındaki sonuç paralelliği, bu durumu açık biçimde ortaya koymaktadır. 1973 genel seçimlerinde Adalet Partisi, bir önceki seçimlere kıyasla önemli ölçüde oy kaybına uğrayarak birinci parti konumundan ikinci sıraya gerilemiştir. Bu değişim, iki ay sonra yapılan il genel meclisi seçimlerine de yansımış ve benzer bir

⁷⁰⁸ DİE, 9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları, s.16-17

tablo ortaya çıkmıştır. Söz konusu oy kaybında, Adalet Partisi ile benzer siyasi tabana hitap eden çeşitli yeni partilerin alana çıkmış olması da etkili olmuştur. Merkez sağ seçmen oylarının bu partiler arasında dağılması, Adalet Partisinin önceki seçimlerde sahip olduğu güçlü pozisyonu zayıflatmıştır. Öte yandan, Cumhuriyet Halk Partisinin bu seçimde elde ettiği başarı dikkat çekmiştir. Önceki yerel seçimlerle karşılaştırıldığında, parti oylarını neredeyse iki katına çıkararak il genel meclisi seçimlerinin galibi olmuştur. Bu sonuç, Cumhuriyet Halk Partisinin Erzincan genelindeki siyasi etkisini artırdığını göstermiştir. Diğer taraftan, Milliyetçi Hareket Partisi'nin özellikle Tercan ve Kemah ilçelerinde Milli Selamet Partisi'nin ise Refahiye ilçesinde bölgesel anlamda belirli seçmen kitlesi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bağımsız adayların durumu da çok farklı değildir, bir önceki seçimlerde aldıkları oy oranında bir oy almışlardır.

9 Aralık seçimlerinden sonra Merkez ilçe belediye meclisi üyesi olarak seçilen isimler şunlardır:⁷⁰⁹

Adalet Partisi'nden seçilenler: Selahattin Bütün, Tevfik Aksu, Kenan Ünsal, Hamza Kargı, Nevzat Kavukçu, Fuat Karadağ, Orhan Sönmez, Hüseyin Gürel, Cihat Ağaoğlu, Muzaffer Çakır, Bekir Demiriz, Muammer Süzgün, Selahattin Kaçtaş, Kenan Akkuş, Zeki Keskin, Turan Nayk, Fahrettin İpek, Celal Arpacı ve Akgün Ertürk.

Cumhuriyet Halk Partisi'nden seçilenler: Cemal Aslan, Fahri Ölmeztürk, İbrahim Erdoğan, Ağa Yüksel, Veyis Toksoy, Kazım Baydaş, Haydar Çelebi, Hüseyin Tınaztepe, Salih Erkan ve Ahmet Şahin.

Milli Selamet Partisi'nden seçilenler: Mehmet Can.

Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden seçilenler: Arif Özarslan.

9 Aralık seçimlerinden sonra Erzincan il genel meclisi üyesi olarak seçilen isimler aşağıda belirtilmiştir:⁷¹⁰

Merkez İlçe 'den seçilenler:⁷¹¹

⁷⁰⁹ Öz Erzincan, "Belediye Meclisine Seçilen 31 Üyenin 19'unu Alan AP Meclis'te Üçte İki Çoğunluğa Sahip Oldu", 11 Aralık 1973.

⁷¹⁰ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisinde CHP Ekseriyeti Sağladı", 12 Aralık 1973.

⁷¹¹ Öz Erzincan, "M.İlçede İl genel Meclisinin 6 Üyesini AP ve CHP Paylaştı", 11 Aralık 1973.

Merkez İlçe: Hilmi Boyacıoğlu, Seyfettin Kavukçu ve Tahsin Potur. (Adalet Partisi), Hüseyin Tiryaki, Mahmut Kaya ve Ali Çelik (Cumhuriyet Halk Partisi)

Tercan: Süleyman Vurdu ve İskender Yılmaz (Cumhuriyet Halk Partisi)

Refahiye: Ruşen Çakır (Adalet Partisi), Hamit Oktay (Bağımsız)

Kemah: Fehmi İder (Cumhuriyet Halk Partisi)

Kemaliye⁷¹²: Şerafettin Özer (Bağımsız)

Çayırılı: Celal Topaloğlu (Cumhuriyet Halk Partisi), Kadir İnân (Adalet Partisi)

İliç: Remzi Yılmaz (Cumhuriyet Halk Partisi)

Seçim sonuçlarının beklenen düzeyde olmaması, Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde çeşitli düzeyde yöneticinin istifasına yol açmıştır. Seçim öncesinde parti teşkilatı içerisinde yaşanan huzursuzluklar, seçim yenilgisiyle birlikte yeniden gündeme gelmiştir. Bu süreçte, parti il başkanı Hüseyin Tiryaki ile merkez ilçe başkanına yönelik eleştiriler ve bu yöneticilere karşı duyulan rahatsızlıklar, bazı partililerin istifa kararında belirleyici olmuştur. Seçimlerdeki başarısızlık gerekçesiyle başlayan istifa süreci aşamalı olarak gerçekleşmiş; ilk olarak il yönetim kurulu üyeleri Binali Metin, Haydar Boy, Uğur Kılıçer, Salih Erkan, Ahmet Bal ve Sefer Akkuş görevlerinden istifa etmiştir.⁷¹³ Bu gelişmelerin ardından, merkez ilçe örgütünde de benzer bir süreç yaşanmış; merkez ilçe başkanı Dursun Kaya ile il yönetim kurulu üyelerinden Veli Yalçın ve Süleyman Aslan da görevlerinden istifa etmiştir.⁷¹⁴ Cumhuriyet Halk Partisi'nde beklenti seçimin kazanılması yönünde olmuş, ancak sonuç beklenildiği gibi olmayınca parti içinde seçim öncesi başlayan huzursuzluklar sert tartışmalara dönüşmüş, parti bütünlüğü kısmen bozulmuş ve ardı ardına istifalar yaşanmıştır.

3.6. Haziran 1977 Genel Seçimleri

3.6.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

16 Ekim 1973 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerin ardından, hiçbir siyasi partinin tek başına iktidar kurabilecek çoğunluğu elde edememesi, Türkiye'de yeni bir

⁷¹² * Kemaliye'de Cumhuriyet Halk Partisi il genel meclisi seçimlerine katılmayıp aday çıkarmamış ve bağımsız aday Şerafettin Özer'i desteklemiştir.

⁷¹³ Öz Erzincan, "CHP Yönetim Kurulunun 5 Üyesi Görevden İstifa Etti", 15 Aralık 1973.

⁷¹⁴ Öz Erzincan, "CHP Merkez ilçe Yönetim Kurulu Başk. İle 2 Üye Görevden İstifa Etti", 19 Aralık 1973.

hükümet kurma sürecinin sancılı geçmesine neden olmuştur. Uzun süren istikşafı görüşmeler neticesinde, 26 Ocak 1974 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi arasında bir koalisyon hükümeti kurulmuş ve böylece mevcut hükümet krizi geçici olarak aşılmıştır.⁷¹⁵

Cumhuriyet Halk Partisi-Milli Selamet Partisi koalisyonunun en önemli ve zorlu sınavı ise dış politika alanında, özellikle Kıbrıs meselesi üzerinde yaşanmıştır. Kıbrıs'ta süre gelen ‘Enosis’ (Adanın Yunanistan’a ilhakı) faaliyetleri sonucunda 15 Temmuz 1974'te Yunan askeri cuntasının desteklediği bir darbe gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmelere karşılık Türkiye, garantörlük hakkına dayanarak 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmuş ve bu operasyon ‘Kıbrıs Barış Harekâtı’ olarak anılmıştır.⁷¹⁶ Askeri müdahalenin ardından, Cumhuriyet Halk Partisi, elde ettiği siyasi prestiji ve itibarı tek başına iktidara gelmek için kullanmak istemiş, bu da Milli Selamet Partisi ile yürütülen koalisyonda sıkıntılara sebebiyet vermiştir.⁷¹⁷ İki parti arasında artan görüş ayrılıkları sonucunda Başbakan Bülent Ecevit, 18 Eylül 1974 tarihinde istifasını sunmuş ve böylece koalisyon hükümeti resmen dağılmıştır.⁷¹⁸

Koalisyonun sona ermesiyle birlikte, hükümet kurma girişimleri yeniden gündeme gelmiş, ancak Bülent Ecevit herhangi bir parti ile yeni bir koalisyon kurma eğiliminde olmadığını belirtmiştir. Ecevit'in bu tutumunun ardında, Kıbrıs müdahalesiyle elde ettiği siyasi meşruiyeti ve itibarı erken seçim yoluyla pekiştirerek iktidarı tek başına elde etme hedefi yatmaktaydı. Buna karşılık, Adalet Partisi genel başkanı Süleyman Demirel, erken seçime gidilmesini engellemek ve yeni bir hükümetin kurulmasını sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ten görev talep etmiştir. Siyasi istikrarsızlığın derinleşmesini önlemek amacıyla Cumhurbaşkanı Korutürk, 12 Kasım 1974 tarihinde Başbakanlık görevini tarafsız bir isme; Sadi Irmak'a vermiştir.⁷¹⁹ Ancak Sadi Irmak'ın kurduğu teknokrat ağırlıklı hükümete Cumhuriyetçi Güven Partisi dışında hiçbir siyasi partiden destek gelmemiştir. Meclisten güvenoyu alamayan bu kabine yalnızca on yedi oy alabilmiş ve Sadi Irmak, 29 Kasım'da hükümet kurma

⁷¹⁵ Cumhuriyet, ‘‘Kabine Kuruldu ve Onandı’’, 26 Ocak 1974.

⁷¹⁶ Cumhuriyet, ‘‘Türk Ordusu Kıbrıs'ta’’, 20 Temmuz 1974.

⁷¹⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, s.339.

⁷¹⁸ Cumhuriyet, ‘‘Ecevit İstifasını Bugün Korutürk'e Sunacak’’, 18 Eylül 1974.

⁷¹⁹ Cumhuriyet, ‘‘Başbakanlık Görevi Prof. Irmak'a Verildi’’, 13 Kasım 1974.

görevinden affını istemiştir.⁷²⁰ Buna rağmen Cumhurbaşkanı Korutürk, yeni bir hükümet kuruluna kadar Irmak'ın görevine devam etmesini istemiştir. Sadi Irmak, meclisin güvenoyunu alamamış olsa da Başbakanlık görevini 31 Mart 1975 tarihine kadar sürdürmüştür.⁷²¹ Bu tarihten sonra, Adalet Partisi Süleyman Demirel'in öncülüğünde, Milli Selamet Partisi lideri Necmettin Erbakan, Milliyetçi Hareket Partisi lideri Alparslan Türkeş ve Cumhuriyetçi Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu'nun katılımıyla Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştur.⁷²² Bu hükümetin kurulmasıyla birlikte, Süleyman Demirel, Ecevit'in Kıbrıs Harekâtı sonrası kamuoyunda elde ettiği itibarı kırmayı başarmıştır.⁷²³

Milliyetçi Cephe Hükümeti, görev süresi boyunca özellikle siyasal ve toplumsal kutuplaştırmayı derinleştiren söylem ve eylemleriyle öne çıkmıştır. 1977 yılına gelindiğinde, ülkedeki şiddet olayları ve öğrenci hareketleri ciddi biçimde artış göstermiş, toplumsal düzen istikrarsız hale gelmiştir. *Kıbrıs Barış Harekâtı* ve sonrasında ABD'nin uyguladığı ambargo ekonomik kayıplara yol açmıştır. 1977 yılının ilk aylarından itibaren erken seçim ihtimali kamuoyunda ve siyasi çevrelerde daha yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır.⁷²⁴ Erken seçim fikrini kamuoyunun gündemine ilk kez taşıyan lider Bülent Ecevit olmuş; seçimlerin yaz aylarının başında yapılması gerektiğini ısrarla dile getirmiştir. Neticede Millet Meclisi, erken seçim kararı olarak seçimlerin 5 Haziran 1977 tarihinde gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır.⁷²⁵ Bu seçimler, anayasal seçim takvimine göre dört ay erken yapılmıştır.⁷²⁶

Seçim öncesinde ülke genelinde yaşanan en çarpıcı toplumsal olay; 1 Mayıs 1977 tarihinde İstanbul Taksim Meydanı'nda gerçekleştirilen işçi bayramı kutlamaları sırasında meydana gelen ve onlarca kişinin ölümüyle sonuçlanan kanlı saldırı olmuştur. Bu olay, hem kamuoyunda hem de siyasi çevrelerde büyük yankı uyandırmış ve seçim

⁷²⁰ Milliyet, "Irmak İstifa Etti", 30 Kasım 1974.

⁷²¹ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, s.341.

⁷²² Cumhuriyet, "30 Kişilik Kabine'de 15 Eski Bakan Yer Alıyor", 1 Nisan 1975.

⁷²³ Hikmet Özdemir, "Siyasal Tarih (1960-1980)", içinde *Çağdaş Türkiye 1908-1980 Cilt: IV*, ed., Sina Akşin, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2013), s.274.

⁷²⁴ Ahmet Gülen, "Siyasi Partilerin Propagandaları Ekseninde 1977 Genel Seçimi", *Atatürk Yolu Dergisi*, 65, 2019, s.121-122.

⁷²⁵ Milliyet, "Seçim 5 Haziran'da", 6 Nisan 1977.

⁷²⁶ Ahmet Emin Kotil, "5 Haziran 1977 Seçimleri Ortamı ve Parti Söylemleri", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), s.22-23.

atmosferini derinden etkilemiştir.⁷²⁷ Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tarafından organize edilen ve on binlerce işçinin katılımıyla gerçekleşen mitingde, sendika genel başkanı Kemal Türkler'in yaptığı konuşmalar, doğrudan Milliyetçi Cephe Hükümetini hedef almış, talepler ekonomik ve sosyal içeriklerden ziyade politik bir seyirde gerçekleşmiştir. Konuşmaların ardından başlayan gerilim, karşılıklı saldırılara dönmüş ve Taksim Meydanı kısa sürede kaotik bir ortama sürüklenmiştir. Olaylarda onlarca kişi yaşamını yitirmiştir.⁷²⁸ 1977 seçimleri, uzun süredir devam eden bu tür toplumsal olayların etkisi altında gerçekleştirilmiştir.

Seçimler yaklaştıkça partiler seçim beyannamelerini duyurmaya başlamışlardır. Genel seçimler öncesinde Türkiye'de seçime katılacak olan siyasi partiler, seçmen karşısına kendi ideolojik yapılarına uygun hedeflerle çıkmışlardır. Bu dönemde yayımlanan seçim beyannameleri; ekonomik kalkınma, iç güvenlik ve asayiş, sosyal adalet, anayasal reformlar, dış politika ve ideolojik yönelimler açısından farklılaşmakla birlikte, dönemin siyasal kriz ortamına karşı birer çözüm önerisi mahiyeti taşımıştır.

Adalet Partisi Seçim Beyannamesi

Adalet Partisinin 1977 seçim beyannamesi, "maddi ve manevi kalkınma" ilkesini temel alan bir anlayışla kaleme alınmıştır. *Büyük Türkiye* idealine ulaşabilmek için yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel kalkınmanın da eşgüdüm içinde yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sol ideolojilere karşı milliyetçi bir blok oluşturulması gerektiği ifade edilmiş; komünizm ve anarşi hareketlerinin önlenmesi parti açısından öncelikli hedef olarak tanımlanmıştır. Güvenlik sorunlarının çözümünde hukuk devleti esaslarının temel alınacağı belirtilmiş; kalkınma hamlelerinin yeniden başlatılacağı, sanayi, tarım ve bilimsel ve teknolojiye dayalı üretimin teşvik edileceği vurgulanmıştır. Sosyal hakların genişletileceği, sigorta sistemi üzerinden vatandaşların teminat altına alınacağı ifade edilmiştir. Parti, milli menfaatlere uygun, rasyonel ve gerçekçi bir dış politika izleyeceğini taahhüt etmiştir.⁷²⁹

Milli Selamet Partisi Seçim Beyannamesi

⁷²⁷ Ahmet Emin Kotil, "5 Haziran 1977 Seçimleri Ortamı ve Parti Söylemleri", s.37-39.

⁷²⁸ Cumhuriyet, "1 Mayıs Kanlı Bitti: 33 Ölü," 2 Mayıs 1977.

⁷²⁹ "1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi", içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1043-1062.

Milli Selamet Partisi, 1977 seçimlerine de “*Milli Görüş*” perspektifiyle katılmıştır. Beyannamede, maddi ve manevi kalkınma vurgusuyla birlikte *Büyük Türkiye* ideali ön plana çıkarılmıştır. İç barışın ve toplumsal huzurun sağlanması amacıyla etkin bir siyaset anlayışının benimseneceği ifade edilmiştir. Din ve din hizmetleri, partinin beyannamesinde merkezi bir yer tutmuş; manevi kalkınmanın temel unsuru olarak bu alanın yüksek bilinç ve şuurla yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir. Ekonomik politikalar bağlamında “Ağır sanayi hamlesi” önemli bir öncelik olarak ilan edilmiş; ulaşım, tarım, hayvancılık ve enerji alanlarında kapsamlı kalkınma projeleri ve milli harp sanayi kurulmasını gündeme getirmiştir. Sistemsel reformlar bağlamında ise, başkanlık sistemine geçilmesi, senatonun kaldırılması ve milletvekili sayısının azaltılması gibi anayasal değişiklik önerileri sunulmuştur.⁷³⁰

Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesi

Milliyetçi hareket partisinin seçim beyannamesi *Türk Milliyetçiliği* temelinde şekillenmiş ve komünizmle mücadeleye açık vurgu yapılmıştır. Kısa vadeli kalkınma planlarıyla Türkiye’nin ekonomik olarak güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiş; siyasi, sosyal, ekonomik ve bilimsel alanlarda eşzamanlı reformlar önerilmiştir. Parti, kamu ve özel sektörün ötesinde, “*Millet Sektörü*” adını verdiği yeni bir ekonomik model geliştirmiş, halkın doğrudan katılımını esas alan bu yapıyla sanayi ve tarım alanında yaygın bir şekilde refahın artırılacağı belirtilmiştir. İşçilerin, memurların ve emeklilerin haklarının korunması, sendikal yapıların yeniden düzenlenmesi, esnaf ve girişimciler için destekleyici politikaların uygulanması beyannamenin dikkat çeken diğer yönleri olmuştur. Partinin dış politika yaklaşımı, milli harp sanayiyle donatılmış tam bağımsız bir Türkiye ve İslam dünyası ile kültürel-tarihi bağların güçlendirilmesi esasına dayanmaktadır. Kıbrıs meselesi özelinde ise, dış Türklerin haklarının korunması gerektiği belirtilmiştir. Milli Eğitim sisteminin, milli ve manevi değerlere göre yeniden yapılandırılması ve anayasal reform önerileri de beyannamede yer almıştır.⁷³¹

Cumhuriyetçi Güven Partisi Seçim Beyannamesi

⁷³⁰ “1977 Seçimleri Milli Selamet Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1063-1092.

⁷³¹ “1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1093-1124.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, seçime “*ne aşırı sağ, ne aşırı sol, Atatürkçü yol*” sloganıyla katılmış; siyasi kutuplaşmaya karşı merkezde konumlanmıştır. Beyannamede anarşiyle mücadeleye ve kamu düzeninin tersine öncelik verilmiş; halkın can ve mal güvenliğinin korunması birincil hedef olarak belirlenmiştir. Irkçılığa ve bölücülüğe karşı çıkan bir milliyetçilik anlayışı ile komünizm ve faşizme karşı özgürlükçü, demokratik bir yönetim biçimi önerilmiştir. Sosyal güvenlik sisteminin toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde genişletilmesi öngörülmüş, sosyal adaletin sağlanması yoluyla sosyal devlet ilkesinin hayata geçirileceği ifade edilmiştir. Ayrıca beyannamede, köylü, esnaf ve işçilerin anayasal haklarının güvence altına alınması temel bir taahhüt olarak belirtilmiştir.⁷³²

Demokratik Parti Seçim Beyannamesi

Demokratik Parti’nin beyannamesi, anarşi ve komünizmle mücadeleyi temel siyasi öncelik olarak ortaya koymuştur. Bu tehditlerin, kalkınmanın önündeki en büyük engel olduğu savunulmuş; partinin amacı, milliyetçi temelli ancak tehlikeli ideolojilerden uzak, sosyal adalete dayalı bir sistem kurmak olarak tanımlanmıştır. Ekonomik kalkınma vurgusu ile birlikte, din ve adalet kavramlarının yeniden yapılandırılacağı, toplumsal barışa katkı sağlayacak düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir.⁷³³

Türkiye İşçi Partisi Seçim Beyannamesi

Türkiye İşçi Partisi seçim beyannamesinde ekonomik sorunlara öncelik vermiş, özellikle hayat pahalılığı ile mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Geniş halk kesimlerinin ekonomik kriz nedeniyle mağdur olduğu, emekçinin emeğinin değersizleştirildiği belirtilmiştir. Bu nedenle yeni bir ekonomik mücadele programının başlatılması gerektiği savunulmuştur. Beyannamede öne çıkan bir diğer başlık, emperyalizmle mücadele olmuştur. Sosyalist bir ekonomik sistemin kurulması gerektiği

⁷³² “1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1125-1130.

⁷³³ “1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi”, içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1131-1132.

savunulmuş; sermaye gruplarına karşı milli menfaatleri gözeten bir mücadele anlayışı öngörülmüştür.⁷³⁴

Türkiye Birlik Partisi Seçim Beyannamesi

Türkiye Birlik Partisi, seçim beyannamesini Atatürk ilke ve inkılaplarını esas olarak hazırlamış; programını on iki temel başlıkta toplamıştır: Devrimcilik, Toplumculuk, Atatürkçülük, Demokrasi, Halkçılık, Devletçilik, Cumhuriyetçilik, Bağımsızlık, Özgürlükçülük, Laiklik, Eşitlik ve Yurtseverlik. Ekonomik kalkınma hedefi beyannamenin merkezinde yer almış; ağır sanayi yatırımlarının yapılması, kapitülasyon artıklarının sona erdirilmesi ve yabancı sermaye bağımlılığının ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Yeraltı ve yerüstü kaynakların kamulaştırılması, üretime dayalı sosyal bir düzenin kurulması ve emekçilerden yana bir politika geliştirilmesi, partinin beyannamede öne çıkan diğer önerileri olmuştur.⁷³⁵

1977 seçimleri öncesinde yayımlanan seçim beyannameleri, dönemin siyasi partilerinin ideolojik duruşlarını ve toplumsal meselelere yaklaşımlarını açıkça ortaya koymuştur.

3.7. 1975 Erzincan Olayları

1977 genel seçimlerine giden süreçte, Erzincan'da yaşanan ve kamuoyunda "Erzincan olayları" olarak bilinen hadiseler, seçim öncesi dönemin en kritik dönüm noktalarından birini teşkil etmiştir. 1975 yılı Şubat ayında meydana gelen bu olaylar, mezhepsel ve ideolojik ayrışmalar üzerinden gelişmiş; kamu düzeninin ciddi manada bozulmasına ve toplumsal huzurun sekteye uğramasına neden olmuştur.⁷³⁶ Olayların başta mezhebi farklar olmak üzere, ideolojik gerekçelerle kışkırtıldığı ileri sürülmüş, ayrışmayı derinleştirmek isteyen bazı grupların provokatif eylemleri neticesinde bir kişi yaşamını yitirmiş⁷³⁷, pek çok kişi yaralanmış ve önemli oranda maddi zarar meydana gelmiştir. Toplumsal gerilimi başlatan ilk olay, 3 Şubat 1975 tarihinde Erzincan'ın Üzümlü Beldesi'nde iki öğretmenin evinin kurşunlanmasıyla başlamıştır. İddialara göre,

⁷³⁴ "1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi", içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1133-1148.

⁷³⁵ "1977 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi", içinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, s.1149-1151.

⁷³⁶ Yusuf Ziya Keskin, "Erzincan'da 1977 Genel Seçimleri", içinde *Özgün Tarih Araştırmaları 1*, ed., Ayşe Erkman, (Ankara: İksad Yayınları, 2021), s.17-18.

⁷³⁷ Cumhuriyet, "Erzincan'da Kanlı Olaylar; 1 Kişi Öldü, 40 Yaralı Var", 24 Şubat 1975.

söz konusu öğretmenlerin öğrencilerine verdikleri ödevlerde sol eğilimli içeriklerin yer aldığı ileri sürülmüş; bu durum bazı öğrenci yakınları tarafından gerekçe gösterilerek öğretmenlere yönelik silahlı saldırı gerçekleştirilmiştir.⁷³⁸

Yaşanan bu olayın ardından, toplumsal gerilimi artıran asıl büyük olaylar şehir merkezinde baş göstermiştir. 23 Şubat 1975 tarihinde, Erzincan şehir merkezinde “Özürat Taksi Durağı” olarak bilinen yerde karşıt görüşlü kişiler arasında başlayan tartışma, kısa sürede büyüyerek toplumsal olaylara dönüşmüştür.⁷³⁹ Bu olaylarda bir ortaokul öğrencisi hayatını kaybetmiş, otuz kişi ise yaralanmıştır. Yaralananlar arasında beş polis memuru ve bir komiser muavini de vardır. Taksi durağı ve çevresinde bulunan yaklaşık elli iş yerinde camlar kırılmış ve önemli ölçüde maddi zarar meydana gelmiştir. Güvenlik güçlerinin yetersiz kalması üzerine askeri birliklerden destek istenmiş; birliklerin stratejik noktalarda konuşlanarak kalabalıkları dağıtması sonucunda olaylar ancak akşam saatlerine doğru bastırılabilmiştir. Aynı gün 13 Şubat Caddesi, Ordu Caddesi, Halitpaşa Caddesi ve Fevzipaşa Caddesi üzerindeki pek çok iş yerinde benzer tahribatlar yaşanmıştır.⁷⁴⁰ Olayların ardından Erzincan Valiliği, üç gün süreyle eğitim-öğretime ara verilmesi ve kahvehane gibi kamusal toplanma alanlarının geçici olarak kapatılması yönünde karar almıştır.⁷⁴¹ Ertesi gün, tüm güvenlik önlemlerine rağmen olaylar devam etmiş; Sigorta Hastane mevki olarak bilinen yerde iki grup arasında başlayan tartışma, askeri birliklerin müdahalesiyle büyümeden bastırılmıştır. Aynı gün Erzincan Sanayi Çarşısı önünde toplanan yaklaşık bin kişilik kalabalık arasında olay çıkarma girişimi olmuş, yine güvenlik güçlerinin müdahalesiyle olası bir kaosu önüne geçilmiştir. Aynı gün, merkeze bağlı *Mollaköy* köyünde görev yapan bir imamın ağır yaralanması, olayların boyutunu daha da derinleştirmiştir.⁷⁴² Gözaltı sayısı kısa sürede yüze yaklaşmış, birçok kişi tutuklanmıştır. Sanayi Çarşısı ve Buğday Pazarı’ndaki olaylarda yaklaşık otuz iş yerinin camlarıyla birlikte Milli Selamet Partisi il binasının da camları kırılmıştır. Erzincan Valiliği, tüm eğlence mekânları, kahvehaneler ve kamusal toplanma alanlarının geçici olarak kapatılmasına karar vermiştir. Üç gün süren olayların

⁷³⁸ Öz Erzincan, “Üzümlü’de Öğretmenlerin Bulunduğu Ev Kurşunlandı”, 4 Şubat 1975.

⁷³⁹ Erzincan’ın Sesi, “Erzincan’da Dünkü Olaylarda Bir Talebe Öldü, 5’i Polis Olmak Üzere 40 Kişi Yaralandı. CHP Erzincan İl Merkez Binasının Camları Kırıldı ve Bazı İşyerleri Tahrip Edildi”, 24 Şubat 1975.

⁷⁴⁰ Birlik, “Şehrimizde Dün Meydana Gelen Olaylar Büyük Üzüntü Yarattı”, 24 Şubat 1975.

⁷⁴¹ Birlik, “Dünde Şehrimizde Gruplar Halinde Devam Eden Olayların Üzüntüsü Derin Oldu”, 25 Şubat 1975.

⁷⁴² Milliyet, “Erzincan’da Olaylar Köylere de Sıçradı”, 25 Şubat 1975.

ardından onlarca iş yerinin zarar gördüğü, yüzden fazla kişinin gözaltına alındığı ve elli kişinin tutuklandığı tespit edilmiştir.⁷⁴³ Olayların üçüncü gününde, İplik Fabrikası'nda çalışan işçiler arasında da gerginlik yaşanmış, ancak olaylar fabrika çalışanları ve yetkililer tarafından büyümeden kontrol altına alınmıştır.⁷⁴⁴

Takip eden günlerde, küçük çaplı olayların artçı etkileri sürmüştür. Çağlayan köy yolu üzerinde bir minibüs taşlanmış, Çağlayan Ortaokulu altı kişi tarafından basılmış; Çukurkuyu köy yolu üzerinde ise içinde silah, sopa ve bıçak gibi tehlikeli maddeler bulunan bir minibüs güvenlik güçlerince ele geçirilmiştir.⁷⁴⁵ Olayların yatışmasının ardından, Millet Meclisi'nde temsil edilen üç siyasi partinin temsilcileri, Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi, olaylara ilişkin yerinde inceleme yapmak üzere Erzincan'ı ziyaret etmiştir. Aynı gün, okullar yeniden açılmış ve büyük oranda kamu düzeni sağlanmıştır.⁷⁴⁶

Olayların ardından Adalet Partisi'nden milletvekilleri Hüsametdin Atabeyli, Ahmet Karaaslan ve Cevat Yalçın Erzincan'a gelerek kamuoyuna birlik ve beraberlik çağrısında bulunmuşlardır.⁷⁴⁷ Milliyetçi Hareket Partisi genel başkan yardımcısı Ali Fuat Eyüboğlu da bir heyetle birlikte şehre gelerek, bölücülük ve kışkırtıcılığın her türlüünü ihanet olarak değerlendirmiş ve bu tür olayların parti çıkarları doğrultusunda gerçekleştirildiği yönündeki iddiaların kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Neticede, üç gün süren yoğun olayların ardından Erzincan'da kamu düzeni yeniden sağlanmış; eğitim kurumları, kahvehaneler ve diğer sosyal mekânlar yeniden işlevsel hale getirilmiştir.⁷⁴⁸ Ancak bu hadiseler, 1977 seçimlerine doğru ilerleyen süreçte şehrin sosyo-politik havasını derinden etkilemiş ve maalesef siyasal kutuplaşmaların görünürlüğü artırmıştır.

Yaşanan üzücü hadiseler sırasında, bölgede farklı ideolojik ve siyasi görüşlere mensup bireylerin mezhepsel çatışmalar yoluyla karşı karşıya getirilmek istendiği, bu yolla asırlardır bir arada yaşamış, komşuluk ve kardeşlik ilişkilerini içselleştirmiş

⁷⁴³ Öz Erzincan, "Şehrimizde Hayat Normale Dönüyor", 26 Şubat 1975.

⁷⁴⁴ Birlik, "Pazar Günkü Olaylarda Ölen Mehmet Kaya'nın Cenazesi Binlerce Kişinin Katıldığı Törenle Dün Toprağa Verildi", 26 Şubat 1975.

⁷⁴⁵ Erzincan'ın Sesi, "Şehrimiz Olayları Sakinleşiyor", 26 Şubat 1975.

⁷⁴⁶ Öz Erzincan, "Parlamentarler Şehrimizdeki Olaylara İlişkin İnceleme Yapıyor", 27 Şubat 1975.

⁷⁴⁷ Birlik, "AP Milletvekillerinden Kurulu Heyetin Erzincan Olaylarıyla İlgili İnceleme Sonuçlarına İlişkin Bildirisini Aynen Alıyor", 28 Şubat 1975.

⁷⁴⁸ Birlik, "Şehrimizde Hayat Normale Döndü: Okullar Bu Sabah Açılıyor", 27 Şubat 1975.

Erzincan halkı arasında derin bir ayrışma oluşturulmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu tür provokatif girişimler, Erzincan halkının sağduyulu yaklaşımı sayesinde etkisiz kılınmış, toplumun birlik ve beraberlik iradesi bu bölücü ve ayrıştırıcı niyetlerin hayata geçirilmesini engellemiştir.

3.8. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

1977 genel seçimleri öncesinde, Erzincan’da uzun süredir beklenen ve ekonomik gelişim sürecini etkileyecek bir gelişme yaşanmış; Organize Sanayi bölgesi kurulması kararlaştırılmıştır.⁷⁴⁹ Şehrin sosyo-ekonomik yapısının geliştirilmesi, iş gücünün korunması ve açılacak olan yeni istihdam alanları ile şehrin sosyal, ekonomik ve demografik yapısının korunması amaçlanmıştır. Organize sanayinin kurulmasından sonra günümüze kadar gelen süreçte gelişim problemleri yaşanmış, sürdürülebilir bir ekonomik gelişim ve sermaye birikimi sağlanamamıştır. Yaşanan büyük deprem sonrası şehrin yeniden inşa ve gelişim sürecine yeterince katkı sunmamıştır. Bu sorunlar, 1977 seçimleri öncesinde Erzincan yerel siyasetini şekillendiren ve partilerin seçim başarılarına etki eden en önemli dinamikler olmuştur.

1977 genel seçimlerine gidilen süreçte, siyasi partilerde kongre faaliyetleri hız kazanmış ve teşkilat yapılarının yenilenmesine yönelik çeşitli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda, Erzincan’da faaliyet gösteren bazı partiler de kongrelerini gerçekleştirerek hem ilçe teşkilatlarını hem de gençlik kollarını seçim sürecine hazırlamışlardır. İlk olarak 22 Ocak 1977 tarihinde Milliyetçi Hareket Partisi Erzincan merkez ilçe kongresi gerçekleştirilmiştir. Bu kongrede, ilçe başkanlığına Kurban Çamur seçilmiş; ilçe idare heyeti ise Mutafta Çetiner, Uğur Ayvaz, Çetiner Akyol, Talat Erdoğan, Çetin Fırat, Kemal Durak, Nazım Akan, Dursun Erdem ve Hasan Er’den oluşmuştur. Aynı gün Milliyetçi Hareket Partisinin gençlik kolları kongresi de yapılmış; başkanlığa Şevki Yılmaz seçilmiş, yönetim kurulu üyeliklerine ise İhsan Alanur, Ümit Karadoğan, İbrahim Mevsim, Nurettin Aktaş, Ahmet Taştan, Ertuğrul Altınel, Orhan Karaaslan ve Nizamettin Aslan getirilmiştir.⁷⁵⁰ Bu kongreler, partinin yerel düzeydeki gücünü artırmada önemli rol oynamıştır.

⁷⁴⁹ BCA, *Başbakanlık Kararnamesi*, 24.10.1976, Yer No: 364-2-17

⁷⁵⁰ Birlik, ‘‘MHP’nin İlçe Kongresi Yapıldı’’, 25 Ocak 1977.

Benzer şekilde, Adalet Partisi de gençlik teşkilatları düzeyinde kongre sürecine dâhil olmuştur. 20 Şubat 1977 tarihinde gerçekleştirilen Adalet Partisi Merkez İlçe gençlik kolu kongresi, oldukça kalabalık bir gençlik topluluğunun katılımıyla gerçekleştirilmiş ve seçim öncesinde partide önemli bir heyecan yaratmıştır. Kongrede Divan Başkanlığı görevini, aynı zamanda Adalet Partisinin il başkanı olan Yıldırım Akbulut üstlenmiştir. Kongreye İl Gençlik Kolları Başkanı Akgün Ertürk ile Merkez İlçe Başkanı Selahattin Bütün de iştirak etmiş ve birer konuşma yapmışlardır. Yapılan konuşmaların ardından seçime geçilmiş, oylama sonucunda ilçe gençlik kolu başkanlığına Bedirhan Aydın seçilirken, yönetim kuruluna Selami Polat, Vahdet Aras, Kadir Say, Cemil Övet, Muammer Göksu, Fehmi Karpuz, Mustafa Tekbiyık, Necdet Karakelle, Arif Şenel ve Baki Uzun getirilmiştir.⁷⁵¹

Seçim atmosferinin giderek yoğunlaştığı bu dönemde, milletvekilliği aday adaylığı süreçleri de gündeme gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede, Adalet Partisi Erzincan il başkanı Yıldırım Akbulut, milletvekili adayı olabilmek amacıyla il başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Akbulut'un istifasının ardından, daha önce aynı görevi yürütmüş olan Ahmet Kavuş, partinin Erzincan il başkanlığı görevine yeniden getirilmiştir.⁷⁵² Bu gelişme, parti teşkilatında seçim sürecine dair yeni bir yapılanmanın da habercisi olmuştur.

Resmi seçim sürecinin başlamasıyla birlikte, siyasi partilerde milletvekilliği aday adaylığı başvuruları gündeme gelmeye başlamış; özellikle siyasetin iki büyük partisi olan Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nde aday adaylarının belirlenmesi süreci yoğun yaşanmıştır. Bu süreçte Erzincan özelinde en yoğun başvurunun Cumhuriyet Halk Partisi'nde yaşandığı görülmüştür. Adalet Partisi'nde ise geçmiş dönemlerden oldukça farklı bir tablo ortaya çıkmış ve bu durum parti teşkilatında dikkat çekici bir değişim sürecine işaret etmiştir. Adalet Partisi, 1977 genel seçimlerine, önceki dönemlerin aksine, belirgin bir aday fazlalığı ve iç rekabet ortamı olmadan sade bir kadro ile katılma yoluna gitmiştir. Parti, bu dönemde önemli bir stratejik yönelim değişikliğine gitmiş; daha önce partinin sembol isimleri haline gelmiş olan bazı deneyimli siyasetçilerin adaylık başvurusu yapmamasıyla birlikte, yeni ve genç

⁷⁵¹ Birlik, "Adalet Partisi Merkez İlçe Gençlik Kolu Başkanlığına Bedirhan Aydın Seçildi", 22 Şubat 1977.

⁷⁵² Birlik, "AP'den Aday Olarak İl Başkanı Yıldırım Akbulut İstifa Etti, Yerine Ahmet Kavuş İl Başkanı Seçildi", 11 Nisan 1977.

isimlerle seçmenin karşısına çıkma kararı almıştır. Bu bağlamda, dört dönem milletvekilliği yapmış olan Hüsamettin Atabeyli ile üç dönem milletvekilliği görevinde bulunmuş Sadık Perinçek gibi tecrübeli isimler adaylık başvurusunda bulunmamışlardır. Ayrıca, geçmişte birçok kez aday adayı olmuş bazı isimlerin de bu seçimde yarışa katılmaması dikkat çekmiştir. Bu seçim döneminde yalnızca üç isim aday adaylığı başvurusunda bulunmuş; bu üç adayın da siyasi alanda herhangi bir yıpranmışlığı bulunmayan, genç, eğitilmiş ve kamuoyunda yeni yüzler olmaları, parti açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Aday sayısındaki azalma, partide önceki seçimlerde sıklıkla gözlemlenen hizipleşme ve gruplaşma sorunlarının da önüne geçmiş, bu durum parti içi birliğin korunmasına da katkı sağlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde ise oldukça geniş bir aday adayı listesi oluşmuştur. Aday adaylığı için başvuran isimler şu şekilde sıralanmıştır: Özcan Tokyürek, Hasan Çetinkaya, Lütfü Şahin, Avni Aksu, Cemal Şimşek, Hüseyin Alpaslan, Yusuf Özdemir, Ali Bozkurt, Kamer Yıldız, Ali Çetin ve Nurettin Karsu.⁷⁵³ Bu yoğun aday başvurusu, Cumhuriyet Halk Partisi teşkilatının Erzincan'da seçimlere yönelik yüksek heyecanı ve rekabet ortamını göstermiştir.

Öte yandan, Milliyetçi Hareket Partisi, Milli Selamet Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Türkiye Birlik Partisi bu seçim döneminde resmi ön seçim sürecine katılmamışlardır.⁷⁵⁴ Ancak, ön seçime katılmayan partiler arasında yer alan Milliyetçi Hareket Partisi, milletvekili adaylarını diğer tüm partilerden önce ilan etmiş ve kamuoyuna duyurmuştur. Milliyetçi Hareket Partisinin Erzincan'da gösterdiği adaylar sırasıyla şu isimlerden oluşmuştur: A. Samet Çakmak, Mahmut Bedirhanoğlu ve Nazım Zeyrek.⁷⁵⁵ Bu gelişmeler, 1977 genel seçimleri öncesinde Erzincan'daki siyasal rekabetin niteliğini ve partilerin stratejik tercihlerindeki farklılıkları gözler önüne sermiştir.

Aday adaylığı sürecinin tamamlanmasının ardından, 1977 yılı genel seçimleri kapsamında resmi ön seçim süreci başlamıştır. Daha önce ifade edildiği üzere, Erzincan'da yalnızca Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi resmi ön seçime katılmıştır. Bu sürecin işleyişi ve sonuçları, partilerin yerel teşkilat dinamikleri ve aday

⁷⁵³ Birlik, "Şehrimiz AP ve CHP Milletvekili Adayları Belli Oldu", 14 Nisan 1977.

⁷⁵⁴ Birlik, "MHP, MSP, CGP ve TBP Şehrimizde Ön Seçimlere Katılmıyor", 21 Nisan 1977.

⁷⁵⁵ Öz Erzincan, "MHP'nin Erzincan Adayları Merkezce Belirlendi", 4 Mayıs 1977.

tercihleri bakımından önemli veriler sunmaktadır. Adalet Partisi cephesinde yapılan ön seçim, yalnızca adayların sıralamasını belirleme amacını taşımıştır. Zira il genelinden seçilecek milletvekili sayısı kadar başvuru yapılmış olduğundan, seçimler aday elemesi olarak değil yalnızca sıralamayı belirlemek için yapılmıştır. Gerçekleştirilen oylama sonucunda Timuçin Turan (1038) oy alarak birinci sırada yer almıştır. Onu sırasıyla adlıkları oylara göre Orhan Özen (867) ve Yıldırım Akbulut (840) oy ile takip etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin gerçekleştirdiği ön seçim ise daha rekabetçi bir ortamda gerçekleşmiş ve sonuçları büyük ölçüde beklentilerle örtüşmüştür. Mevcut milletvekili Nurettin Karsu (678) oy alarak en yüksek oyu elde etmiş ve listenin ilk sırasına yerleşmiştir. Karsu'yu, Lütfü Şahin (305), Avni Aksu (269), Özcan Tokyürek (214), Ali Bozkurt (185), Ali Çetin (161), Hasan Çetinkaya (140), Cemal Şimşek (85), Hüseyin Alpaslan (48), Yusuf Özdemir (35) ve Kanber Yıldız ise (28) oy ile takip etmiştir.⁷⁵⁶ Bu sonuçlar, parti içi dengelerin seçmen eğilimine nasıl yansıdığına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Adalet Partisi'nde ön seçimden birinci sırada çıkan Timuçin Turan'ın elde ettiği yüksek oy oranında; onun Köy Hizmetleri'nde uzun yıllar boyunca idareci olarak görev yapmasının yanı sıra hem merkezde hem de kırsal bölgelerde kurduğu sosyal ve beşeri ilişkilerin yadsınamaz bir payı olmuştur. Gerek yaptığı ziyaretler, gerek kendine yapılan ziyaretler aracılığıyla kamuoyu nezdinde tanınırlığını artırmış olması, aldığı oy sayısını doğrudan etkilemiştir. Buna karşılık partinin uzunca bir süredir il başkanlığı görevini yürüten Yıldırım Akbulut'un, merkez ilçe dışındaki bölgelerde kendine yeterli desteği sağlayamadığı gözlemlenmiştir. Parti delegeleriyle kurması beklenen bağın yeterince tesis edilememiş olması, onun sıralamada daha üst bir sırada yer almasını engellemiştir.⁷⁵⁷ Bu durum, partide uzun süre görev almanın tek başına yeterli olmadığını; saha iletişimi, sosyal ve beşeri ilişkilerin de tanınırlığın belirleyici unsurlarından biri olduğunu göstermiştir.

1977 genel seçimlerine yönelik yürütülen aday belirleme süreci, resmi ön seçimlerin tamamlanmasının ardından adaylık başvurularının kesinleşmesiyle nihai aşamasına ulaşmıştır. Bu süreçte siyasi partiler, aday listelerini kamuoyuna duyurmaya başlamışlardır. Milliyetçi Hareket Partisi, diğer partilere kıyasla adaylarını daha erken

⁷⁵⁶ Erzincan'ın Sesi, "Ön Seçim Sonuçlandı Dün Şehrimizde Belli Oldu", 2 Mayıs 1977.

⁷⁵⁷ Öz Erzincan, "Ön Seçimin Kesin Sonuçları Dün Sabah Belli Oldu", 3 Mayıs 1977.

bir tarihte ilan etmiş olmakla birlikte, kesin listede bir değişikliğe gitmiştir. Önceden duyurulan listede üçüncü sıra adayı olarak belirtilen Nazım Zeyrek adaylıktan çekilmiş ve yerine M. Fevzi Başaran'ın listeye dâhil edilmesiyle birlikte Milliyetçi Hareket Partisinin nihai aday kadrosu şekillenmiştir. Resmi ön seçime katılan iki büyük parti olan Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi ise, aday sıralarını ön seçim sonuçlarına göre belirlediklerinden dolayı, aday listeleri daha önceden kamuoyuna açıklanmıştır. Tüm aday belirleme süreçlerinin tamamlanmasının ardından, Erzincan İl Seçim Kurulu 8 Mayıs 1977 tarihinde siyasi partilerin milletvekili kesin aday listelerini ilan etmiştir. Siyasi partiler tarafından belirlenen üçer kişilik milletvekili aday listeleri il seçim kuruluna teslim edilmiş ve kamuoyuna ilan edilmiştir. Bu kapsamda; Adalet Partisi tarafından milletvekili adayları sırasıyla; Timuçin Turan, Orhan Özen ve Yıldırım Akbulut olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili adayları sırasıyla; Nurettin Karsu, Lütfü Şahin ve Avni Aksu olarak açıklanmıştır. Milli Selamet Partisi milletvekilliği için Şerafettin Güner, Yüksel Yalçinkaya ve Zühtü Kurt'u aday göstermiştir. Türkiye Birlik Partisi milletvekili adayları ise, Niyazi Bahadır, Kazım Can ve Niyazi Coşkunfırat olarak belirlenmiştir. Demokratik Parti ise milletvekilliği için Hakkı Karatepe, Nazım Aktan ve Ömer Doğan'ı aday göstermiştir.⁷⁵⁸ Bu gelişmeyle birlikte, Erzincan'da faaliyet gösteren tüm siyasi partiler seçim yarışına katılacak adaylarını belirlemiş ve seçim hazırlıklarını resmen tamamlamışlardır. Listelerde yer alan adaylar, partilerin Erzincan'daki siyasal stratejilerini ve toplumsal temsiliyet hedeflerini yansıtmaları bakımından önemli bir veri sunmuştur.

Adayların belirlenmesinden sonra, siyasi partiler saha çalışmalarına başlamışlardır. Partilerin seçim çalışmalarında en büyük kozu şüphesiz liderlerin şehirleri ziyaretleridir. Bu süreçte, Erzincan'ı ilk ziyaret eden lider Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit olmuştur. Partilerin henüz aday listelerini netleştirdiği ve seçim hazırlıklarının yeni yeni başladığı dönemde, 29 Nisan tarihinde Ecevit, Erzincan'a gelerek Dört Yol meydanında düzenlenecek mitinge katılmıştır. Ecevit, partililer tarafından konaklayacağı "*Urartu Oteli*" önünde karşılanmış, kısa bir selamlamanın ardından istirahat etmek üzere otel binasına uğurlanmıştır. Ecevit'in gelişinin ikinci günü oldukça sancılı geçmiştir. Sabah saatlerinde konakladığı otelden ayrılarak miting alanına doğru hareket eden Ecevit, burada bulunan Cumhuriyet Halk

⁷⁵⁸ Öz Erzincan, "Yüksek Seçim Kurulu Siyasi Partilerin Adaylarını Açıkladı", 9 Mayıs 1977.

Partili kalabalığın tezahüratına karşılık başka bir grubun yoğun protestosuyla karşılaşmıştır. İki grup arasında başlayan sözlü tartışmalar, kısa sürede arbedeye dönüşmüş, miting alanı ve Dörtyol çevresinde birçok iş yerinin camları kırılmış ve yağmalanmıştır. Miting alanı çevresinden üç farklı noktadan otobüse ateş edildiği belirtilmiştir.⁷⁵⁹ Olaylar sırasında çok sayıda kişi de yaralanmıştır. Miting sonrasında kalabalıkların bulunduğu alandan otobüsle geçilmeye çalışılırken şiddetli protestolar yaşanmış; arbede sırasında birçok iş yeri yine zarar görmüş, tahrip edilmiş ve çok sayıda kişi yaralanmıştır. Olayların önlenmesi amacıyla askeri birliklerden de destek istenmiştir.⁷⁶⁰ Bülent Ecevit'in Erzincan ziyaretinde istenmeyen olayların yaşanması, Ecevit'in Erzincan'a gelmeden önce ziyaret ettiği Niksar ve Şiran'da yaşanan benzer olaylar Erzincan ziyaretinde de benzer olayların yaşanabileceğini göstermiştir.⁷⁶¹

Bülent Ecevit'in ziyaretinin ardından, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş Erzincan'a gelmiştir.⁷⁶² Türkeş, partililer tarafından Erzincan'ın batı girişi olarak bilinen *Sakaltutan* mevkiinde yoğun bir konvoyla karşılanarak şehir merkezine getirilmiştir. Merkezde parti il binasını ziyaret eden Türkeş, ardından Buğday Meydanı'nda düzenlenen miting alanına geçerek kalabalığa hitap etmiştir. Türkeş mitingde yaptığı konuşmada, Milliyetçi Hareket Partisi'nin komünizme, kapitalizme ve her türlü sömürüye karşı olduğunu vurgulamış, partinin temel ilkelerini açıklamış ve "Büyük Türkiye" ideali üzerinde durmuştur.⁷⁶³ Mitingin ardından Üzümlü Beldesi'ne giderek partililerle buluşmuş⁷⁶⁴, akşam yemeğinin ardından Erzincan'dan ayrılmıştır.⁷⁶⁵ Türkeş'in ziyaretinden kısa bir süre önce Ecevit'in gelişi sırasında yaşanan olaylar benzer olayların yaşanabileceği şeklinde korkuları artırmış, buna bağlı olarak alınan güvenlik önlemleri ve sağduyulu davranışlar sayesinde herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır. 1975 yılında yaşanan olayların toplumsal hafızadaki etkilerinin sürdüğü de ayrı bir gerçektir.

Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi liderlerinin yanı sıra, seçim öncesinde Erzincan'ı ziyaret eden diğer bir lider de Milli Selamet Partisi Genel

⁷⁵⁹ Cumhuriyet, "Erzincan'da Ecevit'e Ateş Açıldı", 10 Komando Gözaltında", 29 Nisan 1977.

⁷⁶⁰ Birlik, "Ecevit'in Şehrimize Gelmesi Olaylara Sebebiyet Verdi", 29 Nisan 1977.

⁷⁶¹ Milliyet, "Niksar, Şiran ve Erzincan", 29 Nisan 1977.

⁷⁶² Öz Erzincan, "MHP Genel Başkanı Türkeş Bugün İlimize Geliyor", 17 Mayıs 1977.

⁷⁶³ Öz Erzincan, "MHP Genel Başkanı Türkeş Dün Erzincan'a Geldi", 18 Mayıs 1977.

⁷⁶⁴ Erzincan'ın Sesi, "MHP Genel Başkanı Türkeş Şehrimizden Ayrıldı", 18 Mayıs 1977.

⁷⁶⁵ Birlik, "MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş Dün Şehrimize Geldi", 18 Mayıs 1977.

Başkanı Necmettin Erbakan olmuştur. Erbakan'ın seçimlerin son haftasında gerçekleştirdiği ziyaret, parti tabanında büyük bir heyecan yaratmıştır. Erzurum'dan karayolu ile Erzincan'a gelen Erbakan, kalabalık bir konvoy eşliğinde şehre giriş yapmış ve partililer tarafından *Mehter Marşı* ile karşılanmıştır. Akşam saatlerinde Boyacıoğlu Camii yakınındaki meydana geçen Erbakan, burada toplanan kalabalığa hitap etmiştir. Konuşmasında, "*Solcu CHP'den de Renksiz AP'den de bu millete, bu memlekete fayda gelmez*" ifadelerini kullanarak ağırlıklı olarak iki büyük partiyi hedef almıştır. İktisadi vaatleri arasında en önemlisi ağır sanayi hamlesi olmuş ve bunun ekonominin temeli olduğunu belirtmiştir. Tercan ilçesinde kurulması planlanan Sümerbank tesisinin buna yönelik bir hedef olduğunu belirtmiş, ayrıca Kemah ilçesinde kurulması talep edilen kombine tesisinin de ancak bu ekonomik atılımla mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Miting esnasında, Adalet Partisi binasından hoparlörler aracılığıyla yüksek sesle müzik yayını yapılarak Erbakan'ın konuşması sabote edilmeye çalışılmıştır. Bu durum Milli Selamet Partililer arasında tepkiye yol açmış ve küçük çaplı gerginliklerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.⁷⁶⁶

Seçimin iddialı partileri olan Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Milli Selamet Partisi, lider ziyaretlerinin yanı sıra saha çalışmalarını da yoğun bir şekilde devam ettirmişlerdir. Bu kapsamda, il, ilçe ve köy ziyaretleri, kahvehane buluşmaları, salon toplantıları ve Buğday Meydanı gibi kamusal alanlarda halkla doğrudan temas kurulmuştur.⁷⁶⁷ Adalet Partisi milletvekili adayları ve teşkilatları, merkez ilçe başta olmak üzere diğer ilçe ve köylerde kapsamlı bir seçim kampanyası yürütmüştür. Timuçin Turan ve Orhan Özen'in liderliğinde faaliyet gösteren ekip, günlük on beş ila yirmi köy ziyareti gerçekleştirmiş, böylelikle tüm ilçelerde seçim çalışmalarını aktif biçimde sürdürmüştür. Adaylar ve teşkilatlar, seçimde en az iki milletvekili çıkarabilmek için yoğun bir çaba sarf etmiştir..⁷⁶⁸ Partinin il başkanı Ahmet Kavuş, basına verdiği demeçte aynı hedef doğrultusunda hareket ettiklerini ve öncelikli amaçlarının en az iki milletvekili çıkarılması olduğunu belirtmiştir.⁷⁶⁹ İl ve ilçe gezilerinin devam ettiği süreçte, Refahiye ilçesinde adayların katılımıyla bir miting düzenlenmiştir. Mitingde Timuçin Turan, Orhan Özen ve Yıldırım Akbulut konuşmalar

⁷⁶⁶ Öz Erzincan, "Erbakan 'Ağır Sanayi Hamlesi MSP İle Başladı' Dedi", 2 Haziran 1977.

⁷⁶⁷ Öz Erzincan, "Seçim Propagandasının Son Haftası Hareketli Başladı", 31 Mayıs 1977.

⁷⁶⁸ Birlik, "İlimiz AP Teşkilatının Hedefi 2 Milletvekili Çıkarabilmek", 24 Mayıs 1977.

⁷⁶⁹ Birlik, "AP İl Başkanı 'Hedefimiz İki Milletvekili Çıkarmaktır' Dedi", 1 Haziran 1977.

yaparak seçmenlerinden destek talebinde bulunmuşlardır.⁷⁷⁰ Refahiye mitinginin ardından Adalet Partisi, il merkezinde bir miting daha organize etmiş ve milletvekili adayları burada da birer konuşma yapmışlardır. Adayların konuşmalarında en belirgin vurgu, tüm milliyetçi grupların Adalet Partisi çatısı altında birleşmeye davet edilmesi olmuştur.⁷⁷¹ Bu söylem, Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin büyük partisi olarak Adalet Partisinin oylarının bölünmesini önleme amacı taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir.

Cumhuriyet Halk Partisi de salon toplantıları düzenleyerek seçmenlerle doğrudan iletişim kurmakla seçim çalışmalarına başlamıştır. 30 Mayıs tarihinde il merkezinde gerçekleştirilen buluşmaya Diyanet İşleri eski başkanı Lütfü Doğan katılmıştır. Adaylar, parti teşkilatları ve Lütfü Doğan tarafından yapılan konuşmalarda, ağırlıklı olarak Milliyetçi Cephe Hükümeti eleştirilmiştir. Salon toplantısının ardından ertesi günü, Buğday Meydanı'nda Açık hava toplantısı düzenlenmiş; adaylar burada halkla buluşarak yoğun destek talebinde bulunmuştur.⁷⁷²

1977 seçiminin son haftası oldukça hareketli geçmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi'nde parti dışından isimlerin transferleri en önemli gündem maddesi oluşmuştur. Demokratik Parti yönetim kurulu üyelerinden Ahmet Şahoğlu, partisinden istifa ettiğini ve Milliyetçi Hareket Partisi'ne katıldığını açıklamıştır. Ahmet Şahoğlu kendisiyle birlikte geçiş yapmak etmek isteyen başka isimlerin de bulunduğunu ifade etmiştir.⁷⁷³ Bu geçişlerin, şüphesiz Milliyetçi Hareket Partisi'ne seçim öncesi geniş bir ivme kazandırma amacı vardır. Ancak, birinci sıra adayı Samet Çakmak'ın belirttiği üzere, beklenen ivme yakalanamamış ve seçim sonuçları öngörüldüğü şekilde gerçekleşmemiştir. Söz konusu geçiş hareketliliği yalnızca Milliyetçi Hareket Partisi ile sınırlı kalmamış, Türkiye Birlik Partisi'nden de Cumhuriyet Halk Partisi'ne geçişler yaşanmıştır. Oyların bölünmesi endişesi taşıyan Türkiye Birlik Partisi'nin bazı yöneticileri, seçimde Cumhuriyet Halk Partisini destekleme kararı almış; partinin gençlik kolları yönetiminden beş kişi istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisini destekleyeceklerini açıklamıştır.⁷⁷⁴ Seçim öncesi dönemde, tüm siyasi partilerde gelişmeler dolayısıyla memnuniyetlerin yanı sıra memnuniyetsizlikler de

⁷⁷⁰ Birlik, "Bugün AP'nin Refahiye'de Yapacağı Mitingde Adaylar Konuşacak", 2 Haziran 1977.

⁷⁷¹ Erzincan'ın Sesi, "AP Mitinginde Adaylar Konuştu", 31 Mayıs 1977.

⁷⁷² Erzincan'ın Sesi, "Şehrimizde Propaganda Faaliyetleri Yoğunlaştı", 31 Mayıs 1977.

⁷⁷³ Öz Erzincan, "Erzincan'daki Milliyetçi Hareket Partisine Yeni İltihaklar Oldu", 2 Haziran 1977.

⁷⁷⁴ Erzincan'ın Sesi, "BP Gençlik Kolu Yönetim Kurulunun Tamamı, İlçe Yönetim Kurulundan da Beş kişi İstifa Etti", 4 Haziran 1977.

gözlemlenmiştir. Memnuniyet duyan kesimlerin önemli bir kısmı, partilerinin iddialı ya da iddiasız olmasına bakmaksızın sahada aktif ve yoğun bir mücadele içine girerken, bazı gruplar ise tasvip etmedikleri adayların arkasından yürümekten kaçınmıştır. Parti içi süreçlere dâhil olmaktan rahatsızlık duyup ya istifa etmiş ya da başka partilere geçiş yaparak, kendi partilerinde yaşananlara karşı bir intikam alma duygusuyla hareket ederek ve çoğunlukla yanlış yönlendirmelerin parçası olmuşlardır.

Partiler aktif seçim çalışmalarına devam ederken süreç içerisinde provokatif eylemlerde yaşanmıştır. Seçime kısa bir süre kala, Tercan Ülkü Ocaklarına kimliği belirsiz kişilerce patlayıcı madde atılmıştır. Olay, polisin ivedi bir şekilde asayişin sağlanması ve halkın sağduyulu tutumu sayesinde büyümeden engellenmiştir.⁷⁷⁵ Bir hafta sonra, şehir merkezinde *Keresteciler Sitesi* olarak bilinen bölgede, kimliği belirsiz bir grup tarafından, kanun dışı ve gizli bir örgüt olarak tanımlanan THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) mensupları, örgüte ait sloganları duvarlara yazdıkları esnada devriye görevindeki polislerle karşılaşmıştır. Yaşanan çatışma sonucunda bir polis memuru şehit olmuştur. Olayın ardından on bir kişi gözaltına alınmış, geniş çaplı güvenlik önlemleri alınarak olayların daha da büyümesinin önüne geçilmiştir.⁷⁷⁶ 1977 seçimleri öncesinde, halkın asayiş ve huzurunu bozmayı amaçlayan, seçim güvenliğini hiçe sayarak ülke genelinde kargaşa yaratma peşinde olanların temel hedefi; siyasi istikrarsızlığı artırarak hiçbir siyasi partiye tek başına iktidar olmasını engellemektir.

1977 genel seçimleri, Türkiye siyasi tarihinde kargaşa içerisinde gerçekleştirilen bir seçim olmuştur. Daha önceki seçimlere nazaran hiçbir seçimde seçim güvenliği üzerine bu kadar tartışma yaşanmamış ve tedbir alınmamıştır. Seçim güvenliği meselesi, daha önce hiçbir seçimde vatandaşlar üzerinde bu kadar kuşku oluşturmamıştır. Her türlü kuşkuya, korkuya rağmen devletin almış olduğu olağanüstü tedbirler sayesinde seçim güvenliği zaafa uğramamış ve seçimler büyük bir sükûnet içinde yapılmıştır. 1977 genel seçimleri, siyasi partiler arasındaki ilişkiler dikkate alındığında, ülke genelinde seçim öncesinde yaşanan olaylar, anarşi ve sokak olaylarının yaygınlaşması dolayısıyla önceki seçimlere göre farklılık arz eder.

⁷⁷⁵ Öz Erzincan, “Tercan Ülkü Ocağına Patlayıcı Madde Atıldı”, 20 Mayıs 1977.

⁷⁷⁶ Öz Erzincan, “Şehrimizdeki Olayda, Genç Bir Polis Şehit Edildi”, 31 Mayıs 1977.

3.9. 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları

5 Haziran seçim sonuçlarına göre, Cumhuriyet Halk Partisi en fazla oyu alan parti olurken, Adalet Partisi ikinci parti olmuştur. Bir önceki genel seçimlerde yaşanan tabloya benzer bir sonuç yaşanmış, seçmen hiçbir siyasi partiye tek başına iktidar olma yetkisi vermemiştir.⁷⁷⁷ Cumhuriyet Halk Partisi, seçimlerde iki yüz on üç milletvekili; Adalet Partisi ise yüz seksen dokuz milletvekili çıkarmıştır.⁷⁷⁸ Erzincan’da seçimler Cumhuriyet Halk Partisi Erzincan’dan üç milletvekilinden ikisini kazanmıştır. Adalet Partisi, daha önceki seçimlerde elde ettiği başarıları tekrarlamak için büyük gayret sarf etmiş olsa da sonuç beklediği gibi olmamış ve iki milletvekili kazanma hedefi tutmamıştır.⁷⁷⁹ Cumhuriyet Halk Partisi’nden Nurettin Karsu ve Lütfü Şahin; Adalet Partisi’nden ise Timuçin Turan milletvekili olarak seçilmiştir.⁷⁸⁰

Tablo 3. 12: 5 Haziran 1977 Seçimleri Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre) ⁷⁸¹

	1965 Nüfus	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
Milletvekili Seçim Sonuçları	40.347.719	21.207.303	15.358.210	%72,4	14.827.172

Tablo 3. 13: 5 Haziran 1977 Seçimleri Türkiye Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁷⁸²

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Milletvekili Sayısı
Adalet Partisi	5.468.202	% 36,8	189
Cumhuriyet Halk Partisi	6.136.171	% 41,4	213
Milli Selamet Partisi	1.269.918	% 8,6	24
Milliyetçi Hareket Partisi	951.544	% 6,4	16
Türkiye Birlik Partisi	58.540	% 0,4	-
Cumhuriyetçi Güven Partisi	277.713	% 1,9	3
Demokratik Parti	274.484	% 1,9	1
Türkiye İşçi Partisi	20.585	% 0,1	-
Bağımsız	370.035	% 2,5	4
Toplam	10.723.658	% 100	450

⁷⁷⁷ Milliyet, ‘‘Ecevit: ‘Hükümeti Kurma Görevi Bizde’, Demirel: ‘Hiç Kimse İktidar Değildir’ ‘‘, 8 Haziran 1977.

⁷⁷⁸ Cumhuriyet, ‘‘Ecevit: Hükümeti CHP Kuracaktır’’, 7 Haziran 1977.

⁷⁷⁹ Öz Erzincan, ‘‘Erzincan’da Kesin Sonuç Belli Oldu: CHP:2, AP:1’’, 7 Haziran 1977.

⁷⁸⁰ Birlik, ‘‘M.V Seçimleri Dün Yapıldı’’, 6 Haziran 1977.

⁷⁸¹ DİE, *Milletvekili Seçim Sonuçları 5 Haziran 1977*, (Ankara, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:836, 1978), s.2-3.

⁷⁸² DİE, *Milletvekili Seçim Sonuçları 5 Haziran 1977*, s.2-3.

Bu seçimde, siyasetin iki büyük partisi olan Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi oylarında önceki seçime göre ciddi artış yaşanmıştır. Yaşanan artışlar, hem oy oranlarında hem de milletvekili sayısında ortaya çıkmıştır. İki büyük partinin elde ettiği sonuçlara bakıldığında, siyasetin iki büyük parti ekseninde kutuplaşmaya devam ettiği görülmektedir. Merkez sağda ve merkez solda, büyük partilerin oyların bölünmesi tehdidine karşı geliştirmiş oldukları söylemler ve seçim çalışmalarında yaşananlar, hem sağ seçmeni hem de sol seçmeni kendi partileri etrafında bütünleştirmiştir. Demokratik Parti, önceki seçimlerde aldığı oyun neredeyse tamamını kaybetmiş, siyaset sahnesinden silinmiştir. Seçimin iddialı partilerinden biri olan Milli Selamet Partisi de önceki seçime göre oy kaybına uğramıştır. Milli Selamet Partisinin oy kaybı yaşamasında, Adalet Partisinin tüm milliyetçi ve muhafazakâr oyları tek çatı altında toplamak ve oy bölünmesinin önüne geçmek için geliştirdiği söylemlerin etkili olduğunu ifade etmek gerekir. Ancak, bu söylemler muhafazakâr taban üzerinde bir tesir oluşturmuş olsa da milliyetçi blokta beklendiği kadar etkili olmamış, Milliyetçi Hareket Partisinin aldığı oy, önceki seçime göre iki kat artmıştır. Seçimin dikkat çeken bir başka sonucu da, önceki seçimlere nazaran bağımsız adayların sayısının azalması olmuştur. Bağımsız adayların hem oy oranları düşmüş, hem de temsil oranı azalmıştır. Bu durum, seçmenlerin tercihlerinde partili adaylardan yana kullandığını göstermektedir.

Tablo 3. 14: Erzincan'da 5 Haziran 1977 Genel Seçim Sonuçları ⁷⁸³

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milli Selamet Partisi	T. Birlik Partisi	C. Güven Partisi	Demokratik Parti	Milliyetçi Hareket Partisi	Bağımsızlar
Merkez İlçe	72.572	49.400	13.027	21.276	1.691	93	318	149	11.826	-
Çayırılı	14.419	10.815	2.919	5.414	330	31	95	31	1.653	-
İliç	6.090	4.899	2.403	1.613	194	26	90	47	389	-
Kemah	8.522	6.822	1.555	3.351	1.050	34	93	98	503	-
Kemaliye	6.446	4.607	1.345	1.664	686	46	106	148	431	-
Refahiye	13.815	10.352	2.097	3.795	1.511	65	185	123	2.279	-
Tercan	16.793	11.795	3.572	6.699	200	41	94	33	1.099	-
TOPLAM	138.657	98.690	26.918	43.812	5.662	336	983	629	18.180	-

⁷⁸³ DİE, *Milletvekili Seçim Sonuçları 5 Haziran 1977*, s.717-718.

Bir önceki seçim dönemine kıyasla, seçmen sayısında yaklaşık % 25 oranında kayda değer bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış, siyasi partilerin oy oranlarını da doğrudan etkilemiştir. Ülke genelinde Cumhuriyet Halk Partisinin oylarında artış gözlemlenirken, Adalet Partisinin oyları genel düzeyde düşüş göstermesine rağmen Erzincan’da tersine bir seyir izleyerek artış göstermiştir. Erzincan genelinde her iki büyük partinin oy oranlarında eş zamanlı artış yaşanmış; buna karşılık Milli Selamet Partisi belirgin bir gerileme yaşamış, Milliyetçi Hareket Partisinin oyları ise özellikle Merkez İlçe de olmak üzere tüm ilçelerde seçmen sayısına oranla kayda değer bir artış göstermiştir. Diğer yandan Türkiye Birlik Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Demokratik Parti ciddi düzeyde oy kaybına uğramış, Türkiye Birlik Partisi ise neredeyse siyaset sahnesinden silinme noktasına gelmiştir. Önceki seçimde bağımsız adayların varlığı, oyların belirli ölçüde bölünmesine neden olmuşken, bu seçimde bağımsız adayın bulunmaması, oyların daha çok parti adaylarında yoğunlaşmasına yol açmıştır.

3.9.1. Seçilen Milletvekilleri ve TBMM Faaliyetleri

3.9.1.1. Nurettin Karsu

Nurettin Karsu, 1977 Genel seçimlerinde Erzincan Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne girmiştir. Kendisine ilişkin biyografik bilgilere ve siyasi kariyerine dair ayrıntılara yukarı da “1973 Seçimleri” başlığı altında yer verilmiştir. İlk kez 1973 seçimlerinde parlamentoya dâhil olan Nurettin Karsu, yasama faaliyetlerini 12 Eylül 1980 Darbesine kadar sürdürmüştür. Nurettin Karsu’nun, 1973 seçimlerinden sonra ortaya koyduğu meclis etkinliği ve faaliyetleri 1977 seçimlerinden sonra olmamış; mecliste bulunduğu üç yıllık süreçte Erzincan meseleleri ile ilgili söz almamış, herhangi bir hususta söz almamıştır. Genel meclis görüşmeleri ve olağan gündemler dışında, Erzincan özelinde herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmamıştır.

3.9.1.2. Lütfü Şahin

1939 yılında Burdur ili Karamanlı ilçesinde doğmuştur. Baba adı Alişan, anne adı Hüsnüye’dir. Evli ve dört çocuk babasıdır.⁷⁸⁴ İlkokula Bandırma’da başlamış, Tercan’da bitirmiştir. Ortaokulu da Tercan’da tamamlamış, 1959 yılında Ankara Gazi Lisesinden mezun olmuştur. 1963 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini

⁷⁸⁴ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 5. Dönem, Sicil No:1288.

tamamlamıştır. 1964-1966 yılları arasında, Tuzla Piyade okulunda yedek subaylığını tamamlamış, aynı zamanda Kuleli uzak mesafe keşif bölümünü de ikmal ederek yedek teğmen olarak askerlik görevini bitirmiştir. 1967 yılından itibaren Erzincan'da serbest avukat olarak çalışmış, 5 Haziran 1977 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Erzincan Milletvekili seçilmiştir.⁷⁸⁵ Lütfi Şahin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Erzincan'ın sorunlarına ilişkin olarak yalnızca bir defa söz almış ve bu konuşmasında pancar üreticilerinin karşılaştığı sorunları gündeme getirmiştir. Şahin, her yıl belirlenen pancar fiyatlarının çiftçilerin ekonomik beklentilerini karşılayacak düzeyde olmadığını ifade etmiş, konunun çözüme kavuşturulabilmesi amacıyla Başbakan'a yazılı soru önergesi sunarak bu hususu meclis gündemine getirmiştir. Erzincan'da bulunan pancar ekicilerinin pancar sökümlerini durdurarak taban fiyatlarına yönelik bir eylem geliştirdiğini ifade eden Şahin, bu eylemlerin demokratik bir şekilde vuku bulduğunu ve bu eylemlere karşılık hükümetin mutlaka bir adım atması gerektiğini belirtmiştir. On yedi bin çiftçinin pancar taban fiyatlarından dolayı mağdur olabileceğini dile getiren Şahin, bu kadar yoğun bir mağduriyetin Erzincan'ın ekonomisini ve çiftçiyi derinden etkileyebilecek ve kronik sorunlar oluşturabilecek boyutta bir tehlike oluşturabileceğini belirterek, bu sorunun çözüme kavuşturulmasını talep etmiştir.⁷⁸⁶ Lütfi Şahin, üç yıllık milletvekilliği sürecinde bu hususun dışında Erzincan'ı ilgilendiren başka bir konu ile alakalı olarak meclis faaliyetinde bulunmamıştır.

3.9.1.3. Timuçin Turan

1944 yılında Erzincan'da doğmuştur. Baba adı Zeki, anne adı Emine'dir. Evli ve iki çocuk babasıdır.⁷⁸⁷ İlk, orta ve lise öğrenimini Erzincan'da tamamlamıştır. 1966 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesinden makine yüksek mühendisi olarak mezun olmuştur. İlk olarak Erzincan'da YSE (Yol, Su ve Elektrik Dairesi)'de mühendis olarak çalışmış, ardından Sivas YSE 15.Bölge Müdürlüğü'nde beş yıl bölge müdürlüğü yapmıştır. 1975 yılında Sivas bölgeden Ankara'ya tayin olmuş, 1977 yılına kadar Ankara'da YSE genel müdür yardımcısı olarak çalışmıştır. Kamudaki bu son görevinin ardından 1977 genel seçimleri öncesinde görevinden istifa ederek Adalet Partisi'nden milletvekili adayı olmuş ve seçimlerin ardından Adalet Partisi Erzincan

⁷⁸⁵ Esat Arslan (Haz.), *Türk Parlamento Tarihi TBMM XVI. Dönem (1977-1980)*, (Ankara: TBMM Yayınları No:149, 2012), s.1375.

⁷⁸⁶ TBMM Zabıt Cerideleri, 5. Dönem, 2. Cilt, 102.Birleşim, s.548-549.

⁷⁸⁷ Esat Arslan (Haz.), *Türk Parlamento Tarihi TBMM XVI. Dönem (1977-1980)*, s.1376.

Milletvekili olarak seçilmiştir.⁷⁸⁸ Timuçin Turan, üç yıllık milletvekilliği döneminde Erzincan'ın meseleleri ile alakalı olarak mecliste üç husus üzerine söz almıştır. 7 Ekim 1978 tarihinde Erzincan şehir merkezinde Ordu Caddesi üzerinde bulunan bir dükkâna patlayıcı madde atılması⁷⁸⁹ ile ilgili olarak mecliste İçişleri Bakanlığına yazılı soru önergesi vererek olayın tüm detaylarıyla araştırmasını istediği bir yazılı önerge sunmuştur.⁷⁹⁰

1975 yılında yaşanan ve '*Erzincan Olayları*' olarak bilinen asayiş olaylarından sonra şehrin huzurunu ve asayişini bozacak her türlü eylemin karşısında olmak ve yaşanabilecek olumsuzluklarında ivedilikle önüne geçmek adına meclis çatısı altında olayın aydınlatılmasını istemiş ve şehrin huzurunu kaçırarak her türlü hadisenin de karşısında olacaklarını belirtmiştir. Timuçin Turan'ın dile getirdiği meselelerinden biri de Sağlık Bakanlığının doğu illerinin bazılarını olumsuz etkileyen tam gün yasasının uygulanması hakkında olmuştur. Meclis'te verdiği yazılı önerge ile tam gün yasasının Erzincan'da da eksiksiz olarak uygulanmasını talep etmiş ve bu konuyu gündeme taşıyarak kamu kurumlarının işlerliği açısından önemli bir meselenin çözülmesi iradesini ortaya koymuştur.⁷⁹¹ Tam gün yasası ile alakalı olarak özellikle hekim sayısında azalmaların olması, bazı alanlarda hekim bulmanın zorluklarından dolayı yakın illere gidip gelen hemşerilerinin yaşamış olduğu mağduriyetleri özellikle belirtmiştir.

Timuçin Turan, milletvekili olmadan evvel YSE (Yol, Su ve Elektrik) kurumunda uzun yıllar çalışmış ve yöneticilik yapmış olması sebebiyle, milletvekili olduktan sonra da bu kurumun işleriyle yakından alakadar olmuştur. 1977 genel seçimlerinden sonra iktidarın büyük ortağı Cumhuriyet Halk Partisinin Köy işleri ve Kooperatifler Bakanı olarak görev icra eden Ali Topuz hakkında bir gensoru vermiştir. Ali Topuz'a bağlı YSE'de bazı yöneticilerin sendikalar üzerinden ideolojik ve siyasi duygularla hareket ederek birçok işçi ve diğer çalışanları huzursuz ettiği ve baskıya maruz bıraktıklarını gerekçe göstererek soru önergesi sunmuştur.⁷⁹² Erzincan'ı da ilgilendiren bu mesele hakkında mecliste uzun bir konuşma yapan Timuçin Turan,

⁷⁸⁸ TBMM, Hal Tercümesi ve Seçim Mazbataları, 5. Dönem, Sicil No:1290.

⁷⁸⁹ Birlik, "Cumartesi Günü Ordu Caddesi Üzerindeki Bir Dükkâna Patlayıcı Madde Atıldı", 9 Ekim 1978.

⁷⁹⁰ TBMM Zabıt Cerideleri, 5. Dönem, 9. Cilt, 44.Birleşim, s.5.

⁷⁹¹ TBMM Zabıt Cerideleri, 5. Dönem, 9. Cilt, 44.Birleşim, s.5.

⁷⁹² TBMM Zabıt Cerideleri, 5. Dönem, 9. Cilt, 51.Birleşim, s.616-624.

içinden geldiği kurumun ve temsilcisi olduğu şehirde destek bekleyen işçi gruplarının hakkını savunabilmek adına geniş ve detaylı bir izahatta bulunmuş; gündemi epeyce meşgul eden bu hususlarla alakalı olarak yoğun bir çalışma yürütmüştür. Bunun yanında Erzincan Eğitim Enstitüsünde okuyan bazı öğrencilerin muhtelif sebeplerle başka illere nakil edilmesi ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığına yazılı soru önergesi vermiştir.⁷⁹³

3.10. 11 Aralık 1977 Yerel Seçimleri

3.10.1. Seçim Öncesi Partilerin Genel Durumu ve Seçim Beyannameleri

11 Aralık 1977 Yerel Seçimleri, tıpkı aynı yılın genel seçimleri gibi yoğun siyasi ve toplumsal çalkantıların yaşandığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu seçimler, yerel düzeyde sol partilerin ilk kez sağ partilerin toplam oy oranını aşarak en fazla desteği elde ettiği seçim olması açısından ayrı bir önem taşır.

Genel seçimlerde en yüksek oyu alan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hükümet kurmakla görevlendirilmiştir.⁷⁹⁴ Ecevit, bu görevi aldıktan sonra kabine çalışmalarını hızla tamamlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmuş, ancak güven oylamasında yeterli desteği sağlayamamış ve bunun üzerine Başbakanlık görevinden istifa etmiştir.⁷⁹⁵ Ecevit'in güvenoyu alamaması üzerine Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümet kurma görevini seçimlerde en yüksek oyu alan Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'e vermiştir.⁷⁹⁶ Demirel, hükümet kurma çalışmalarını sürdürürken Ecevit, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında bir koalisyon hükümeti kurulmasını önermiştir. Bu öneri, Adalet Partisi içinde bazı çevrelerce olumlu karşılanmış olsa da Demirel tarafından reddedilmiş ve kendi kabinesini oluşturma çabaları devam etmiştir.⁷⁹⁷ Demirel, nihayetinde Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi arasında ikinci bir Milliyetçi Cephe hükümetini kurmuş ve bu hükümet Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu almıştır. Böylece, seçim sonrasında ortaya çıkan hükümet kurma krizi sona ermiştir.⁷⁹⁸ Bununla birlikte, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti göreve başladığı dönemde ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya

⁷⁹³ TBMM Zabıt Cerideleri, 5. Dönem, 12. Cilt, 68.Birleşim, s.9.

⁷⁹⁴ Milliyet, "Ecevit Görev Aldı, Temaslara Başladı", 15 Haziran 1977.

⁷⁹⁵ Cumhuriyet, "Hükümet Güvenoyu Alamadı", 4 Temmuz 1977.

⁷⁹⁶ Cumhuriyet, "Hükümet Kurma Görevi Demirel'e Verildi", 5 Temmuz 1977.

⁷⁹⁷ Cumhuriyet, "Demirel, Bülent Ecevit'in AP- CHP Koalisyonu Önerisini Reddetti", 9 Temmuz 1977.

⁷⁹⁸ Milliyet, "Yeni Hükümet Göreve Başladı", 22 Temmuz 1977.

kalmıştır. Enflasyonun hızla yükselmesi, hayat pahalılığının sürdürülemez boyutlara ulaşması ve ardı ardına gelen zamlar hükümet üzerinde büyük bir baskı yaratmıştır.⁷⁹⁹

Siyasi istikrarın görece sağlanmış olmasına rağmen, ekonomik krizlerin derinleşmesi, Cumhuriyet Halk Partisi Lideri Bülent Ecevit'in hükümete yönelik eleştirilerini sertleştirmesine neden olmuştur. Ecevit, katıldığı her toplantıda ve halk buluşmasında, Milliyetçi Cephe Hükümetinin ikinci kez kurulmasının yanlış olduğunu, en çok oyu alan partinin iktidara gelmesinin demokratik gereklilik olduğunu vurgulamıştır.⁸⁰⁰ Bu sertleşen söylemlerin arkasında, yaklaşan yerel seçimler önemli bir etken oluşturmıştır.

Yerel seçimler öncesinde hükümeti en çok zorlayan unsur, artan ekonomik sıkıntılar olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi hak ettiğini düşündüğü iktidarı elde edemediğini öne sürerek hükümeti ağır bir şekilde eleştirirken; Milliyetçi Cephe Hükümeti ise ekonomik sorunları aşmak ve siyasi istikrarı sağlayarak yeni bir dönem başlatmak amacıyla yoğun çaba sarf etmiştir. Ancak seçim atmosferi, genel seçimlerde olduğu gibi, siyasi programlardan ve çalışmalardan ziyade sokak eylemleri, anarşi, şiddet olayları ve çeşitli gruplara yönelik siyasi cinayetlerin gölgesinde şekillenmiştir. Ecevit'in konvoyuna ve mitinglerine yapılan saldırılar,⁸⁰¹ Adalet Partili yöneticiler arasında devam eden şiddetli anlaşmazlıklar⁸⁰² ve Milliyetçi Hareket Partili bazı yöneticilerin öldürülmesi, muhtelif bazı bölgelerin bombalanması⁸⁰³ gibi gelişmeler toplumsal tansiyonu yükseltmiş ve seçim atmosferini belirlemiştir.

Genel seçimler sonrasında siyasi düzenin tam anlamıyla oturmamış olması ve zamanın etkin kullanılamaması, siyasi partilerin yerel seçimlere yeterince hazırlanamamasına yol açmıştır. Alışlagelmişin aksine, partiler 11 Aralık seçimleri öncesinde kapsamlı seçim beyannamelerini kamuoyuna sunmamış; çoğunlukla genel seçimlerdeki politik söylemlerle yerel seçim kampanyalarını yürütmüşlerdir. Bu dönemde yalnızca Cumhuriyet Halk Partisinin seçim beyannamesi kısa başlıklar halinde basına yansımıştır. Beyannamede, belediyeçilik kanunlarında köklü reformlar

⁷⁹⁹ Cumhuriyet, "MC Zam Rekoru Kırdı", 10 Eylül 1977.

⁸⁰⁰ Milliyet, "Ecevit: Bu Hükümetten Kurtulma Olanığı Mutlaka Bulunacaktır", 15 Eylül 1977.

⁸⁰¹ Cumhuriyet, "CHP Liderinin Seçim Otobüsü Nevşehir'in Kaymaklı Kasabasında Taşlı Saldırıya Uğradı", 28 Kasım 1977.

⁸⁰² Cumhuriyet, "AP'li Parlamenterler Uçakta Çıkan Kavga Tümüyle Aydınlığa Kavuşmadı", 28 Kasım 1977.

⁸⁰³ Cumhuriyet, "Kadıköy Şehir Tiyatrosu Bombalandı", 28 Kasım 1977.

yapılacağı, halkın karar alma süreçlerine müdahil edileceği yeni bir belediyecilik anlayışının geliştirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, konut edinimi, kent planlaması, çevre ve insan sağlığı gibi konulara öncelik verileceği, sosyal alanlarında artırılacağı ifade edilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, yerel seçimlerde elde edilecek güçlü bir başarının, Milliyetçi Cephe hükümetlerinin neden olduğunu düşündüğü anarşi, sokak olayları ve şiddet eylemlerinin son bulmasına da katkı sağlayacağını savunmuştur.⁸⁰⁴ Adalet Partisinde aday belirleme krizleri, Milliyetçi Hareket Partisinde gençlik teşkilatlarının etkinliğinin artırılmasıyla meşgul olunması gibi durumlar, diğer partilerin kısa zaman içinde yeterince seçim hazırlığı yapamadıklarını göstermiştir.

3.10.2. Erzincan'da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri

11 Aralık 1977 seçimleri öncesinde, Erzincan yerel siyasetinde önemli gelişmeler yaşanmış ve seçim atmosferi giderek ısınmaya başlamıştır. Seçime altı ay kala Tercan Belediye Başkanı Muharrem Bedirhanoğlu görevinden istifa etmiştir. Bedirhanoğlu'nun görevinden istifası kamuoyunda geniş yankı uyandırmışsa da, istifasının nedenlerini açıklamamıştır. Onun görevden ayrılmasının ardından belediye meclis üyelerinden Muzaffer Can, yapılan oylama sonucunda yeni belediye başkanı olarak seçilmiştir.⁸⁰⁵ Tercan'daki bu değişimden sonra, merkez ilçeye bağlı Üzümlü Bucağında da önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bir önceki seçimde Demokratik Parti'den belediye başkanı seçilen Ömer Çolak, partisinden istifa ederek Milli Selamet Partisine katılmıştır. Başkan Ömer Çolak ile birlikte belediye meclis üyeleri Osman Doğan, Ferhat Akdağ, Halit Karaağaç, Ali Osman Bakan, Ahmet Çolak ve Halil Nevruz da Demokratik Parti'den istifa ederek Milli Selamet Partisine geçmişlerdir.⁸⁰⁶ Bu toplu geçişin ardında, Demokratik Parti'nin genel seçimlerde ciddi bir oy kaybına uğraması etkili olmuştur. Ayrıca Üzümlü halkının, belediye başkanı Ömer Çolak'a destek amacıyla Milli Selamet Partisine geçişi yönünde yoğun talepte bulunduğu ve bu baskının da kararda belirleyici olduğu söylenebilir. Böylelikle, Demokratik Parti'nin taban kaybı, seçmen desteğinin güçlü olduğu partilere yönelimi hızlandırmış ve geçişler adeta zorunlu hale gelmiştir. Seçim öncesinde Adalet Partisi cephesinde de dikkat çekici

⁸⁰⁴ Milliyet, "CHP'nin Yerel Seçim Bildirgesi", 29 Kasım 1977.

⁸⁰⁵ Erzincan'ın Sesi, "Tercan Belediye Başkanı İstifa Etti", 4 Mayıs 1977.

⁸⁰⁶ Öz Erzincan, "Üzümlü Belediye Başk. Ve Bazı Meclis Üyeleri MSP Saflarına Katıldı", 13 Ekim 1977.

gelişmeler yaşanmıştır. Bir önceki seçimde il başkanlığı görevinden ayrılarak milletvekilliğine aday olan, ancak seçilemeyen Yıldırım Akbulut, bazı çevrelerin desteğiyle Erzincan Belediye Başkanlığı'na aday olabileceğini ifade etmiş, kısa süre sonra da adaylığını resmen açıklamıştır.⁸⁰⁷

Adalet Partisi, yerel seçimlere hazırlık sürecinde teşkilat düzeyinde de hareketli bir dönem geçirmiştir. Seçimlerden iki ay önce, Genel Başkan Yardımcısı İsmail Hakkı Yıldırım, Milletvekili İsmail Köroğlu ve beraberindeki heyet, Erzincan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret kapsamında partililerle geniş katılımlı istişareler yapılmış, yerel seçim öncesinde hem aday belirleme süreci hem de teşkilatların durumu değerlendirilmiştir.⁸⁰⁸ Bu görüşmelerin temel amacı, kazanma potansiyeli yüksek adayların belirlenmesi ve teşkilatın seçim sürecine güçlü bir şekilde hazırlanmasını sağlamak üzerine olmuştur. Seçim süreci yaklaşırken yapısal bir değişiklik de belediye meclisi üzerinden gerçekleşmiş; daha önce otuz bir üyeden oluşan belediye meclisi, nüfus artışı ve değerlendirme sonucunda bir üye daha çıkarma hakkı kazanmış ve meclis üye sayısı otuz iki 'ye yükselmiştir.⁸⁰⁹

Resmi seçim sürecinin başlamasıyla birlikte partiler aday adaylıklarını açıklamaya başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi cephesinde belediye başkanlığı için yalnızca Turan Özmumcu başvuruda bulunmuş; İl genel Meclisi üyeliği için ise Mahmut Kaya, Hüseyin Tiryaki, Ali Çelik, Halil Ertekin ve Hüseyin Hışman adaylıklarını açıklamışlardır.⁸¹⁰ Daha sonra Hüseyin Tınaztepe'de başvuruda bulunmuş ve aday listesinde yer almıştır.

11 Aralık 1977 yerel seçimleri öncesinde Erzincan'da resmi ön seçim süreci başlamış ve bu sürece üç parti; Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi katılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin ön seçimleri Kızılay Salonunda gerçekleştirilirken, diğer partiler ön seçimlerini parti il binalarında yapmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde belediye başkanlığı için tek aday başvurusu yapılmış olduğundan, Turan Özmumcu parti tarafından doğal olarak aday gösterilmiştir. İl genel meclisi adaylığı için de yapılan seçimde en çok oy alan isimler sırasıyla Hüseyin

⁸⁰⁷ Birlik, "Yıldırım Akbulut AP'den Belediye Başkanlığı İçin Aday Adayı Oldu", 7 Ekim 1977.

⁸⁰⁸ Birlik, "Mahalli Seçimlerle İlgili Olarak AP İl Merkezinde Genişletilmiş İl Divan Toplantısı Yapıldı", 31 Ekim 1977.

⁸⁰⁹ Öz Erzincan, "Sandık Seçmen Listeleri Yarın Askıya Çıkarılacak", 3 Kasım 1977.

⁸¹⁰ Öz Erzincan, "Şehrimizde Mahalli Seçimlerin CHP'li Adayları Belli Oldu", 19 Ekim 1977.

Hışman, Mahmut Kaya, Hüseyin Tınaztepe, Hüseyin Tiryaki, Ali Çelik ve Cemal Aslan olmuştur. Adalet Partisi'nde de belediye başkanlığı için iki isim yarışmıştır: Nedim Muradoğlu ve Nihat Korkmaz. Daha önce adaylığını açıklayan Yıldırım Akbulut ise adaylıktan çekilmiştir. Ön seçimden galip çıkan Nedim Muradoğlu, Adalet Partisinin belediye başkan adayı olmuştur. İl genel meclisi adayları ise en çok oy alanlar Hilmi Nalcıoğlu, Ulvi Sanalan, Cemalettin Bağcıoğlu, Burhan Deliktaş, Mehmet Uğurtürk ve Yahya Kavuş şeklinde sıralanmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi'nde belediye başkanlığı için yalnızca Adnan Ercan aday olmuş ve resmi ön seçim sonucunda partinin aday olmuştur. Ercan'ın uzun yıllar belediye başkan yardımcılığı yapmış olması, şehir meselelerine hâkimiyeti ve Ankara bürokrasisiyle kurduğu güçlü ilişkiler onun halk nezdinde hızla kabul görmesini sağlamıştır. İl genel meclisi adayları arasında ise Talat Orhan, Arif Özarslan, Muammer Özkan, Uğur Ayvaz, Halil Beşiktaş ve İhsan Kolat en çok oy alan adaylar olarak öne çıkmıştır.⁸¹¹ Milli Selamet Partisi'nin belediye başkan adayı da Mustafa Miroğlu olmuş; İl genel meclisi adayları ise sırasıyla; Ahmet Buyruk, Nurettin Baştürk, Mehmet Karakaya, Hasan Çalışkan, Nazım Bayındır ve Satılmış Yılmaz olmuştur.⁸¹² Türkiye Birlik Partisi yalnızca il genel meclisi adaylarıyla seçimlere katılmıştır. İl başkanı Niyazi Bahadır, istifa ederek adaylığını duyurmuş ve aday listesinde Polat Yakar, Salih Yıldız, Muharrem Yılmaz, İsmail Uslu ve İsmail Bilgili ile birlikte yer almıştır.⁸¹³ Niyazi Bahadır il başkanı olarak listeyi kendisi düzenlemiş ve ilk sırada kendisi yer almış ve il genel meclisinde en azından bir üyenin seçilmesi için mücadele etmiştir.

Ön seçimlerin ardından belediye meclisi aday listeleri açıklanmıştır. Erzincan merkezinde oluşan otuz iki kişilik belediye meclis üyesi listeleri şu şekilde oluşmuştur:

Adalet Partisi:⁸¹⁴ Hüseyin Gürel, Aziz Deliktaş, Yılmaz Karataş, Alaattin Polat, Selahattin Mumcuoğlu, Ekrem Saray, Mehmet Ararat, Muammer Süzgün, Tevfik Aksu, Ömer Demiriz, Tahsin Potur, Hakkı Güler, Akgün Ertürk, Cihat Ağaoğlu, Halit Deniz, Önder Çağlı, Nurettin Divarcı, Alaattin Kesik, Zeki Keskin, Mehmet Yıldırım, İsmail Bölükbaşı, Kazım Çayıroğlu, Remzi Sökmen, Muzaffer Çakır, Mevlüt Aksu, Şeref

⁸¹¹ Öz Erzincan, "Şehrimizde Siyasi Partiler Dün Adaylarını Seçti", 7 Kasım 1977.

⁸¹² Öz Erzincan, "İlimizde Kesin Aday Listeleri İlan Edildi", 21 Kasım 1977.

⁸¹³ Erzincan'ın Sesi, "T. Birlik Partisi Erzincan İl Başkanlığı İl Genel Meclis Üyelerini Belirledi", 10 Kasım 1977.

⁸¹⁴ Birlik, "Adalet Partisi Belediye Meclis Üyeleri Kesinlikle Belirlendi", 9 Kasım 1977.

Toprak, Kemal Öztürk, Fethi Aykut, Orhan Sökmen, Sabri Cankurt, Halil Deniz ve Osman Say. Listeler bu şekilde ilan edilmiş ancak 22.sıra adayı Kazım Çayıroğlu, 24.sıra adayı Muzaffer Çakır ve 26.sıra adayı Şeref Toprak listeden istifa etmiş; boşalan sıralara Nevzat Kavukçu, Bilal Öktem ve Kenan Ünsal yerleştirilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi:⁸¹⁵ Ömer Taşan, A. Cahit Candan, Erol Kahraman, Ali Hışman, Ali Ceyhan, Saadettin Ertekin, Mahmut Olağan, İbrahim Erdoğan, Hıdır Gürpınar, Ali Sevim, Kadir Günaydın, Mustafa Çağa, Binali Aydı, Hıdır Yalçın, Haydar Ertekin, Hüseyin Yıldırım, Şerif Hasgöl, Binali Kalman, Mehmet İlter, Nuri Yıldırım, Muhlis Polat, Dursun Mak, Ali Kemal Özgöl, Mehmet Karataş, Müslim Yılmaz, Nadi Altınel, Mehmet Aslay, Hasan Akpınar, Yusuf Ergün, Ahmet Geçim ve Ağa Yükseldi.

Milliyetçi Hareket Partisi Adayları:⁸¹⁶ Atilla Pınar, Yılmaz Kayabaş, Ahmet Başgöze, Kurban Çamurcu, Mustafa Çetiner, Avni Altınova, Ramiz Öztürk, Osman Ayaydın, Ömer Turgut Erbaş, Murat Karaman, İsmail Ildız, Ziya Pabuççu, Bekir Şevki Yılmaz, Çetin Bitlis, Dursun Erdem, İbrahim Tırpan, Abdullah Yılmaz, Bahattin Parmaksız, Seyfettin Akkuş, Ahmet Taştan, Necati Polat, Yaşar Köroğlu, Sami İçer, Mustafa Uzun, Hasan Sonyürek, İhsan Alanur, Kenan Tan, Şerafettin Aydemir, Turan Topçu, Cihat Helvayiyen, Rıza Karabulut ve İbrahim Topaloğlu.

Milli Selamet Partisi:⁸¹⁷ Gıyasettin Deniz, Muzaffer Çakırbay, İdris Akduman, Bekir Aşçı, Ahmet Ali Terzi, Bayram Tunç, Yusuf Tan Sarıkaya, Hasan Ali Akduman, Kazım Şahin, Faik Başgöze, Yaşar Mazlum, Halil Reyhan, Cevdet Yalçınkaya, Garip Yavuz, Hasan Aşçı, Necmettin Albayrak, Memiş Mutlu, Hüseyin Gökçe, Mehmet Yıldız, Hakkı Boztepe, Hüseyin Temel, Rafet Çakırbay, Halil Başgöze, İsmet Sarp, Musa Şahin, Hüseyin Mutlu, Fehmi Say, Şerafettin İrice, Cemal Karakelle, Mehmet Öz, Nevzat Keser ve Tefvik Kaya.

Cumhuriyetçi Güven Partisi:⁸¹⁸ Cevat Tuğu, A. Hikmet Korkmaz, Sıtkı Saltabaş, Salih Kalbur, Yusuf Kayaoğlu, Mehmet Genç, Vahdettin Özdoğan, Temel Tarhan, Ahmet Ekinci, Hayati Okur, Fahrettin Ayçiçek, Kemal Alemdar, Hayrullah Kalbur,

⁸¹⁵ Birlik, ‘‘Aday Listeleri’’, 10 Kasım 1977.

⁸¹⁶ Öz Erzincan, ‘‘İlimizde Kesin Aday Listeleri İlan Edildi’’, 21 Kasım 1977.

⁸¹⁷ Öz Erzincan, ‘‘İlimizde Kesin Aday Listeleri İlan Edildi’’, 21 Kasım 1977.

⁸¹⁸ Öz Erzincan, ‘‘Aday Listeleri’’, 9 Kasım 1977.

Abbas Bali, Necati Nas, Halis Zengin, Alim Yeşilyurt, Abdullah Yılmaz, Ahmet Şahoğlu, Dursun Çelik, Ali Rıza Erdoğan, Salih Yerlikaya, Kazım Albayrak, Osman Tural, Recai Erdoğan, Garip Çelebi, İbrahim İlhan, Selahattin Çalık, Zekeriya Tekiner, Süleyman Atmaca, Mehmet Taştan ve Şerif Şimşek.

Merkez İlçede adaylar belirlendikten sonra, partiler ilçe ve bucak adaylarını da belirlemeye başlamışlardır. Adalet Partisi ilçelerde; Refahiye’de Ruşen Çakır’ı, Kemaliye’de Hüsnü Bayramoğlu’nu, İliç’te Zikri Akın’ı, Kemah’ta Necmettin Köseoğlu’nu, Tercan’da İbrahim Binici’yi aday göstermiştir. Belde ve bucak adayları olarak, Üzümlü’de Fevzi Bahar, Çadırkaya’da Ahmet Seçer, Mercan’da Saadettin Genç ve Altunkent’te de Sırrı Erdem’i aday göstermiştir.⁸¹⁹ Altunkent’te Milli Selamet Partisi adayı ise Hacı Osman Türkeş olmuştur.⁸²⁰ Çayırılı’da Milli Selamet Partisi, mevcut belediye başkanı Muhlis Pınar’ı aday göstermiştir. Muhlis Pınar, bir önceki seçimde Adalet Partisi adayı olarak seçimi kazanmış, sonrasında Adalet Partisi’nden istifa ederek 11 Aralık seçimlerinde Milli Selamet Partisi adayı olmuştur.⁸²¹ Çayırılı’da Milliyetçi Hareket Partisinin adayı Hayrullah Aslan olurken, Adalet Partisi adayı ise Mehmet Alptekin olmuştur. Ancak Mehmet Alptekin’in, belediyenin taahhüt işlerini üstlenen bir yüklenici konumunda bulunması nedeniyle adaylığı ilçe seçim kurulu kararıyla iptal edilmiş ve Adalet Partisi aday çıkaramamıştır.

İlçelerde bu seçimde bağımsız aday da çok olmuştur. Bağımsız adayların en fazla görüldüğü yer Refahiye’dir. Önceki iki dönemde belediye başkanlığını bağımsız olarak kazanan Ahmet Yavuz, 11 Aralık seçimlerinde yeniden bağımsız aday olmuştur. Ahmet Yavuz’un dışında, Necip Tekin’de bağımsız aday olmuştur. İl genel meclisi üyeliği için de Halet Koçak ve Turan İhtiyar bağımsız aday olmuşlardır. Refahiye ilçesinde bu kadar yoğun bağımsız aday çıkması, daha önceki yerel seçimlerde her seçim alanında bağımsız adayların kazanmış olması, aday olmayı düşünenler için bir kazanma sebebi olarak görülmüş ve bu usul her seçimde denenmiş, ancak 11 Aralık seçimlerinde daha fazla ortaya çıkmıştır. Tercan’da da belediye başkanlığı için yine iki isim; Muzaffer Sirkecioğlu ve Yalçın Bahadır aday olmuştur. Altunkent’te Hasan

⁸¹⁹ Birlik, ‘‘Adalet Partisinin İlçe ve Bucak Belediye Başkan Adayları Belli Oldu’’, 14 Kasım 1977.

⁸²⁰ Birlik, ‘‘Altunkent Belediye Başkanı Osman Türkeş Yeniden MSP’den Aday’’, 26 Ekim 1977.

⁸²¹ Öz Erzincan, ‘‘Çayırılı’nın AP’li Belediye Başkanı Pınar Bu Kez MSP’den Aday Oldu’’, 14 Kasım 1977.

Elmassilgi ve Hasan Yıldırım, Otlukbeli'nde ise M. Hilmi Şahin bağımsız aday olmuşlardır.⁸²²

Üzümlü Bucağında ise üç parti kıyasıya rekabet içerisinde olmuştur. Adalet Partisi'nin belediye başkan adayı Fevzi Bahar, Milliyetçi Hareket Partisi belediye başkan adayı Necmettin Sazlı ve Milli Selamet Partisi belediye başkan adayı ise mevcut belediye başkanı Ömer Çolak olmuş, partilerin meclis üyesi adayları ise şu isimlerden oluşmuştur.⁸²³

Adalet Partisi: Fikri Canbaba, Yaşettin Oruç, A. Baki Aksu, İlhami Kılıç, Eyüp Bakan, Mehmet Karatepe, Mustafa Dikbıyık, Mustafa Tatoğlu, Ali Dinçer, Halit Yeniçeri, Mehmet Akbaş, Recep Kaan, Kayyum Nergiz, Z. Turan German, Hasan Karadağ, Dursun Başgör ve Ali Şahin.

Milliyetçi Hareket Partisi: Mecit Işık, Nusrettin Beşiktaş, Lütfü Kafkas, Saadettin Nevruz, Bekir Adalmaz, Lütfü Karatepe, S. Ahmet Ceylan, Ayvaz Kılıç, Mustafa Geylan, Mustafa Şimşek, Fevzi Yeniçeri, Muammer Yıldırım, Mehmet Özdemir, Hasan Akdemir, Lütfü Aksu, Mustafa Akdemir ve Fikret Oruç.

Milli Selamet Partisi: Abdülkadir Nevruz, İsmail Koç, Hulusi Nevruz, Muharrem Türker, Yaşar Güven, İ. Kaya Yeniçeri, Osman Doğan, Fazlı Pat, A. Osman Bakan, Mustafa Kılıç, Mehmet Yeniçeri, Yaşar Canbaba, Mustafa Topçu, Hüsnü Karabudak, Mevlüt Şentürk, Osman Yılmaz ve Halim Karaağaç. Mevcut belediye başkanı Ömer Çolak Demokratik Parti'den istifa edip Milli Selamet Partisine geçtiği dönemde, kendisiyle birlikte istifa ederek Milli Selamet Partisine geçiş yapan altı meclis üyesinden (Osman Doğan, Ali Osman Bakan, Ferhat Akdağ, Halit Karaağaç, Ahmet Çolak, Halil Nevruz), yalnızca ikisi (Osman Doğan ve Ali Osman Bakan) yeni dönemde meclis adayları listesinde yer almış, diğer dört isim listede yer almamıştır.

Adaylık süreçlerinin tamamlanmasının ardından, seçime kısa bir süre kala propaganda faaliyetleri başlamıştır. Bu yerel seçimlerin önceki seçimlerden temel farkı, propaganda sürecinin daha önceki seçimlere göre kısa olmasıdır. Yaklaşık olarak altı ay önce yapılan genel seçimlerde tek başına iktidar çıkmaması, siyasal gündemi hükümet

⁸²² Öz Erzincan, "Tercan, Kemah ve Refahiye'de Bağımsız Aday Bolluğu Var", 1 Aralık 1977.

⁸²³ Öz Erzincan, "Üzümlü Bucağı Belediye Seçimlerine AP, MHP ve MSP İddialı Katılıyor", 12 Kasım 1977.

kurma tartışmalarına yöneltmiş; bu nedenle yerel seçim hazırlıkları gecikmiş ve partiler yalnızca bir hafta aralığında yoğun saha çalışması yürütebilmişlerdir. Erzincan özelinde rekabet üç parti (AP, CHP VE MHP) etrafında şekillenmiştir. Parti teşkilatları her gün farklı mahallelerde salon toplantıları ve halka açık seçmen buluşmalarıyla sınırlı zamanı değerlendirebilmiştir. Üç Parti'den yalnızca Milliyetçi Hareket Partisi büyük bir açık hava toplantısı düzenlemiş ve Alparslan Türkeş'in katılımıyla büyük bir miting gerçekleştirilmiştir.⁸²⁴ Milliyetçi Hareket Partisi hem genel konjonktürün parti oylarına yansması olarak hem de seçilen aday profili açısından oldukça iddialı bir durumda seçime girmiştir. Son seçimde alınan yüksek oy oranı, partinin yerel seçimdeki iddiasını daha da artırmıştır. Diğer partiler de yalnızca yerel teşkilatlarıyla seçim hazırlıklarını sürdürmüştür.

Cumhuriyet Halk Partisi Merkez İlçe de büyük bir iddia ortaya koymamakla birlikte seçim kampanyasını bu eksen üzerinden yürütmüştür. Erzincan Senatörü Niyazi Ünsal ile Milletvekili Nurettin Karsu, seçimlerin son haftasında salon toplantıları, kahvehane ziyaretleri ve belde sinemasındaki geniş katımlı buluşmalar yoluyla seçmen ve parti örgütüyle yoğun temas kurmuştur. Aynı dönemde, Timuçin Turan'da Adalet Partisi'nin seçim çalışmalarını aktif biçimde koordine etmiştir.⁸²⁵ Önceki seçimlerde Merkez ilçe' deki rekabet ağırlıkla iki parti arasında seyretmişken, bu seçimlerde Milliyetçi Hareket Partisi son genel seçimde elde ettiği yüksek oy oranının etkisiyle güçlü bir alternatif olarak öne çıkmıştır. Parti, Merkez İlçe de Adnan Ercan'ı aday göstererek iddiasını somutlaştırmıştır. Kampanya sürecinde Genel Başkan Alparslan Türkeş Erzincan'ı ziyaret etmiş; şehrin doğu girişinde kalabalık bir araç konvoyuyla karşılanmış ve Buğday Meydanı'ndaki miting alanında halka hitap etmiştir. Türkeş'ten önce konuşan belediye başkan adayı Adnan Ercan, genç-yaşlı, köylü-kentli ayrımı gözetmeksizin seçmeni Milliyetçi Hareket Partisi çatısı altında toplanmaya çağırması ve Erzincan halkından güçlü bir destek talep etmiştir. Adnan Ercan'ın konuşmasından sonra Türkeş sahneye çıkmış ve *“Büyük Türkiye”* vurgusuyla birlik ve beraberlik mesajları verirken, Adnan Ercan için açık destek istemiştir. Ziyaretin ideolojik

⁸²⁴ Öz Erzincan, “Erzincan Belediye Başkanlığı İçin Üç Parti Mücadeleye Girdi”, 2 Aralık 1977.

⁸²⁵ Öz Erzincan, “Mahalli Seçimlere İlişkin Propaganda Yoğunlaşıyor”, 6 Aralık 1977.

kutuplaşmayı artırma ihtimaline ve toplumsal gerilim oluşturma ihtimaline karşı şehirde yoğun güvenlik önlemleri alınmış ve hiçbir sorun yaşanmadan miting sona ermiştir.⁸²⁶

3.10.3. 11 Aralık 1977 Yerel Seçim Sonuçları

1977 yerel seçimleri sonucunda, Merkez ilçede Milliyetçi Hareket Partisi lehine âdeta bir oy patlaması yaşanmış, Erzincan Belediye Başkanlığını Adnan Ercan büyük bir farkla kazanmıştır. Adalet Partisi oylarında büyük bir gerileme yaşanırken, Milliyetçi Hareket Partisi Erzincan tarihinde yeni bir sayfa açmış ve ilk kez belediye başkanlığını kazanmıştır.⁸²⁷ İlçelerde ise farklı siyasi eğilimleri ortaya koyan sonuçlar ortaya çıkmıştır.⁸²⁸ İliç'te Adalet Partisi aday Zikri Akın, Kemah'ta Cumhuriyet Halk Partisi aday Hüsni Oral, Refahiye'de bağımsız aday Ahmet Turan Yavuz, Kemaliye'de Adalet Partisi aday Hüsni Bayramoğlu, Tercan'da ise Adalet Partisi aday İbrahim Binici kazanmıştır. Beldelerde ise; Üzümlü'de Milliyetçi Hareket Partisi aday Necmettin Sazlı, Otlukbeli'nde bağımsız aday M. Hilmi Şahin, Mercan'da Adalet Partisi aday Saadettin Güneş, Altunkent'te Milliyetçi Selamet Partisi aday Osman Türkeş, Çadirkaya'da Milli Selamet Partisi aday Rasim Yılmaz kazanmıştır. Çayırılı'da ön seçimi Muhlis Pınar'ın kazandığı söylenmiş, sonrasında seçimle ilgili itirazlar olunca seçim kurulunda inceleme yapılmış ve yapılan inceleme sonucunda Milli Selamet Partisi aday olarak seçimi kazanan Muhlis Pınar'ın belediye başkanlığı düşürülmüş ve en çok oyu alan Bağımsız aday Hayrullah Aslan yeni belediye başkanı olmuştur.⁸²⁹ Seçim Belediye meclis üyeliği sonuçları da parti oylarıyla paralel sonuçlar oluşturmuştur. Erzincan Belediyesi Meclis üyeliğinin ekseriyetini Milliyetçi Hareket Partisi adayları kazanmıştır. Toplam otuz iki üyenin on beşini Milliyetçi Hareket Partisi adayları, dokuzunu Cumhuriyet Halk Partisi adayları, yedisini Adalet Partisi adayları ve birini de Cumhuriyetçi Güven Partisi aday kazanmıştır.⁸³⁰ Milliyetçi Hareket Partisinin 5 Haziran genel seçimlerinde başlayan yükselişi, 11 Aralık yerel seçimlerinde de devam etmiş, Adalet Partisi ise aldığı oyu koruyamamış ve genel seçimde aldığı oydan çok daha düşük oy almıştır. Sonuçlar şunu göstermektedir ki, Adalet Partisinden Milliyetçi Hareket Partisine altı aylık zaman diliminde ciddi oy geçişleri olmuş ve Adnan Ercan'ın

⁸²⁶ Öz Erzincan, "MHP Genel Başkanı Türkeş Dün Erzincan'a Geldi", 6 Aralık 1977.

⁸²⁷ Öz Erzincan, "Şehirde MHP Lehine Oy Patlaması Oldu", 12 Aralık 1977.

⁸²⁸ Birlik, "Merkeze Bağlı İlçelerdeki Seçim Sonucunu AP 4'ünü MSP ve CHP 1'ini Kazandılar, Refahiye'de Bağımsız, Üzümlü'de MHP, Altunkent'te MSP", 12 Aralık 1977.

⁸²⁹ Birlik, "Belediye Başkanlığına Bağımsız Aday Hayrullah Aslan Getirildi", 15 Aralık 1977.

⁸³⁰ Öz Erzincan, "Belediye Seçiminin Kesin Sonucu Dün Alındı", 13 Aralık 1977.

aldığı oy bir önceki seçimde alınan oydan % 50 daha fazla olmuştur. Bu durum, iki parti arasında yaşanan oy geçişini göstermektedir. 11 Aralık seçimlerinde önceki seçimlerden farklı olarak yeni bir uygulama da ortaya çıkmış, bu seçimde birleşik oy pusulası kullanılmıştır. Önceki seçimlerde her parti kendi oy pusulasını bastırıp seçim kuruluna vererek aday listelerini zarfa dâhil ederken, bu seçimde bu usulden vazgeçilmiş ve yerine birleşik oy pusulası tercih edilmiştir. Bu kural, milletvekilliği seçimlerinde daha önceden kullanılmaya başlanmış ve bu seçimi diğer seçimlerden ayırt eden önemli farklardan biri olmuştur.

Tablo 3. 15: 11 Aralık 1977 Yerel Seçimleri Türkiye Genel Sonuçları (Seçmen Sayısına Göre)⁸³¹

	Seçmen Sayısı	Geçerli Oy Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı
Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	11.971.086	5.871.253	6.296.372	% 52,5
	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılma Oranı	Geçerli Oy Sayısı
İl Genel Meclisi Üyeliği Sonuçları	21.096.189	13.126.667	% 62,2	12.312.667
Belediye Meclisi Üyeliği Sonuçları	11.971.086	6.357.733	% 53,9	5.680.318

11 Aralık seçimlerine genel tabloya bakıldığında, belediye başkanlığı ile belediye meclis üyeliği seçimlerinde seçmen sayısı artmasına rağmen, sandığa katılım oranı oldukça düşük kalmıştır. Ancak il genel meclisi seçimlerinde hem seçmen sayısı artmış hem de sandığa katılım oranı artmıştır.

⁸³¹ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, (Ankara, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:859, 1979).

Tablo 3. 16: 11 Aralık 1977 Seçimleri Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Başkanlığı Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁸³²

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazandığı Belediye Başkanlığı ⁸³³
Adalet Partisi	2.221.680	% 37,8	708
Cumhuriyet Halk Partisi	2.682.282	% 45,6	707
Demokratik Parti	36.985	% 0,6	4
Milliyetçi Hareket Partisi	239.043	% 4	55
Milli Selamet Partisi	279.767	% 4,7	51
Sosyal Demokrat Parti	5.575	% 0,1	-
Cumhuriyetçi Güven Partisi	23.695	% 0,4	9
Türkiye Birlik Partisi	4.019	% 0,01	1
Türkiye İşçi Partisi	12.123	% 0,2	-
Bağımsız Adaylar	357.903	% 6,1	175
Toplam	5.863.072	% 100	1710

Bir önceki yerel seçime göre, Adalet Partisinin hem oy oranı artmış hem de kazandığı belediye başkanlığı sayısı artmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi ise, hem oy oranında hem de kazanılan belediye başkanlığı sayısında en fazla artış yaşayan parti olmuştur. Milliyetçi Hareket Partisi ciddi bir sıçrama yapmış, küçük bir parti olmaktan çıkıp orta ölçekli bir parti haline gelmiştir. Milli Selamet Partisi ise kısmi yükselme yaşamış, bazı bölgelerde kazandığı belediye sayısını artırmıştır. 11 Aralık seçimlerinin kaybedeni ise Demokratik Parti ve Cumhuriyetçi Güven Partisi olmuştur. İki parti de çok büyük oranda oy kaybetmiş ve siyaset sahnesinden silinme noktasına gelmiştir. Bir önceki seçimde de çok varlık gösteremeyen Türkiye Birlik Partisi ile Türkiye İşçi Partisinin durumu da benzer olmuş ve iki partinin oyları düşük oranda kalmıştır.

⁸³² DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, s.40-41.

⁸³³ “11 Aralık 1977 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları”, (Erişim Tarihi:21.07.2025), https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1977/KesinSecimSonuclari/1977_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf

Tablo 3. 17: 11 Aralık 1977 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (İl Genel Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁸³⁴

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	4.565.332	% 37,1
Cumhuriyet Halk Partisi	3.148.172	% 41,8
Demokratik Parti	124.260	% 1
Milliyetçi Hareket Partisi	820.212	% 6,7
Milli Selamet Partisi	843.597	% 6,9
Türkiye İşçi Partisi	64.825	% 0,5
Cumhuriyetçi Güven Partisi	74.532	% 0,6
Türkiye Birlik Partisi	28.519	% 0,2
Bağımsız Adaylar	610.213	% 5
Toplam	10.279.122	% 100

Seçmen davranışına bakıldığında il genel meclisi oylarında da iki büyük parti, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi öne çıkmıştır. Adalet Partisi İl genel meclis seçimlerinde de ciddi bir oy artışı yaşamış, Cumhuriyet Halk Partisinin oy sayısı bir önceki seçime göre düşmüş ancak oy oranı seçime katılım oranına göre artmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi il genel meclisi oylarında da ciddi bir sıçrama yaşamıştır. Milli Selamet Partisi il genel meclisi oylarında da kısmi artış yaşamıştır. Belediye başkanlığı seçimlerinde ciddi oy kaybı yaşayan iki parti, Demokratik Parti ve Türkiye Birlik Partisi, il genel meclisi oylarında da ciddi bir düşüş yaşamış ve silinme noktasına gelmiştir. İl genel meclisi oylarında dikkat çeken bir başka nokta da bağımsız adayların durumu olmuş, seçmen bağımsız adaylar yerine büyük partilere yönelim göstermiştir.

Tablo 3. 18: 11 Aralık 1977 Türkiye Yerel Seçim Sonuçları (Belediye Meclis Üyeliği Seçimi- Partilerin Aldıkları Oy Oranlarına Göre) ⁸³⁵

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı
Adalet Partisi	2.148.885	% 37,8
Cumhuriyet Halk Partisi	2.663.642	% 46,8
Demokratik Parti	51.411	% 0,9
Milliyetçi Hareket Partisi	302.831	% 5,3
Milli Selamet Partisi	315.733	% 5,5
Türkiye İşçi Partisi	6.417	% 0,2
Cumhuriyetçi Güven Partisi	40.587	% 0,7
Türkiye Birlik Partisi	23.506	% 0,4
Bağımsız Adaylar	108.034	% 1,9
Toplam	5.661.046	% 100

⁸³⁴ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, s.2-3.

⁸³⁵ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, s.122-123.

Belediye meclis üyeliği seçim sonuçlarına bakıldığında, alınan oyların belediye başkanlığı oylarıyla hemen hemen aynı oranda olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında, en fazla oy artışı yaşayan parti Cumhuriyet Halk Partisi olmuş, gerek oy sayısı gerek oy oranı ile birinci parti olma özelliğini korumuştur. Adalet Partisi de oy oranını ve oy sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi bu alanda da yükselişini devam ettirmiş, oylarını önemli oranda artırmıştır. Demokratik Parti ve Türkiye Birlik Partisi gibi partilerin oy oranları sıfıra inmiş, bir önceki seçimlerde aldıkları oylar büyük partilere kaymıştır. Bağımsız adayların durumu da benzerlik göstermiş ve oyların büyük kısmı büyük partilere geçmiştir.

Tablo 3. 19: Erzincan Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları ⁸³⁶

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	34.404	19.075	4.023	5.106	8.977	349	-
Çayırılı	1.605	1.015	-	-	-	237	424
İliç	699	455	255	198	-	-	-
Kemah	997	738	192	415	-	-	30
Kemaliye	861	752	444	285	-	-	-
Refahiye	1.092	823	85	192	-	40	376
Tercan	1.881	1.090	421	-	399	15	110
Üzümlü Beldesi	2.549	1.854	389	-	710	637	-
Çadirkaya Beldesi	1.724	895	392	-	429	-	-
Mercan Beldesi	1.143	593	375	-	190	-	-
Otlukbeli Beldesi	964	683	-	-	280	-	298
TOPLAM	47.919	27.973	6.576	6.196	10.985	1.288	814

Seçmen sayısında ve oy kullanan seçmen sayısında önemli oranda bir artış yaşanmıştır. Adalet Partisi özellikle Merkez İlçede büyük bir kayıp yaşamış, bir önceki seçimde aldığı oyun yarından fazlasını kaybetmiştir. Üç dönem boyunca belediye başkanlığını kazanmış olan Adalet Partisi, 11 Aralık seçimlerinde büyük bir yıkıma uğramıştır. Daha önceki seçimlerde yaşanan Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi rekabeti de bu seçimde kaybolmuş ve Milliyetçi Hareket Partisinin alana girmesiyle birlikte yerel siyasette yeni bir dönem başlamıştır. Altı ay önce yapılan genel seçimlerde

⁸³⁶ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları*, 11 Aralık 1977, s.66-67.

Adalet Partisinin iktidar ortağı olarak büyük oy almasına rağmen, yerel seçimlerde özellikle Erzincan’da büyük kayıp yaşamasının çeşitli sebepleri vardır. Mevcut belediye başkanı Nedim Muradoğlu’nun uzun yıllardır görevde olmasının getirmiş olduğu bir yıpranmışlık, Adalet Partisi teşkilatlarının yerel seçim özelinde yapmış olduğu aday tercihleri, belediye meclis üyesi adaylarının halk nezdinde karşılıkları ve adayların belirlenmesinden sonra birkaç ismin istifa etmesi gibi muhtelif sebeplerin seçimin kaybedilmesi hususunda etkileri olduğu söylenebilir. 1973 seçimlerinde açık ara seçimi kazanmış olan Adalet Partisi, 11 Aralık seçimlerinde merkezde aldığı oy itibariyle üçüncü parti olması bunun göstergesidir. Zira Milliyetçi Hareket Partisi’nin yalnızca Merkez’de ve Üzümlü bucağında seçimi kazanmış olması, merkezdeki siyasi etkinin diğer ilçelere göre farklılık oluşturduğunu da ortaya koymaktadır. Adalet Partisi’nin ve teşkilatlarının eksiklerinin ön plana çıktığı kadar, Milliyetçi Hareket Partisi adayı Adnan Ercan’ın da seçimin kazanılmasında büyük etkisi olduğunu ifade etmek gerekir. Genel olarak sonuçlar; Adalet Partisi tabanının özellikle Merkez de Milliyetçi Hareket Partisine kaydığı, Cumhuriyet Halk Partisinin genel olarak oylarını koruduğu, bir önceki seçimin sürpriz partisi olan Demokratik Parti’nin tamamen silindiği ve seçmen tabanında milliyetçi yükselişin öne çıktığını göstermektedir.

Tablo 3. 20: Erzincan Belediye Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁸³⁷

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Cumhuriyetçi Güven Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	34.404	19.075	3.769	4.915	8.383	392	666	-
Çayırılı	1.605	1.005	133	199	-	285	-	92
İliç	699	440	231	165	-	41	-	-
Kemah	997	739	224	387	33	34	-	-
Kemaliye	861	748	332	259	60	68	-	-
Refahiye	1.092	482	123	163	140	56	-	-
Tercan	1.881	1.090	415	92	382	-	-	41
Üzümlü Beldesi	2.549	1.854	407	-	718	619	-	-
Çadırkaya Beldesi	1.724	875	437	387	-	-	-	-
Mercan Beldesi	1.143	597	371	-	-	191	-	-
Kargın Beldesi	513	416	73	-	26	120	-	123
TOPLAM	47.468	27.321	6.515	6.567	9.742	1.806	666	256

Belediye meclis üyeliği seçimlerinde de, belediye başkanlığında olduğu gibi seçmen sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Ancak seçmen sayısı artmasına rağmen, sandığa katılım oranı düşük kalmıştır. Belediye başkanlığı seçiminde oy kullanan tüm seçmenin, aynı hazır bulunuşlukla belediye meclis üyeleri için tamamının oy kullanmadığı görülmüştür. Yani seçmen, belediye başkanına oy verirken aynı anda partinin adaylarını da seçmemiş ve kısmen oy kullanmamıştır. Adalet Partisinin yaşadığı düşüş belediye meclis oylamalarında da net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi oylarını kısmen artırırken, bir önceki seçimin sürpriz partisi olarak ifade edilen Demokratik Parti neredeyse hiç oy alamamıştır. Seçimin büyük sıçrama yapan partisi, Milliyetçi Hareket Partisi belediye meclis seçimlerinde de bir önceki seçime göre oylarında sekiz kat artış göstermiş, özellikle merkez ilçe ve Üzümlü bucağında kazanmış olduğu belediye başkanlıklarının etkisiyle belediye meclis üyelerinin de çoğunluğunu elde etmiştir.

⁸³⁷ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları*, 11 Aralık 1977, s.148-149.

Tablo 3. 21: Erzincan İl Genel Meclis Üyeliği Seçim Sonuçları ⁸³⁸

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Cumhuriyetçi Güven Partisi	Türkiye Birlik Partisi	Bağımsız
Merkez İlçe	70.400	42.598	8.510	16.627	14.245	1.783	-	378	-
Çayırılı	14.448	8.845	3.191	4.046	-	-	-	-	1.071
İliç	6.027	4.268	2.547	1.632	-	-	-	-	510
Kemah	8.476	5.804	1.941	2.768	-	-	347	-	464
Kemaliye	6.490	4.158	1.693	1.752	-	558	-	-	-
Refahiye	13.709	8.012	2.869	2.701	2.365	-	-	-	-
Tercan	16.672	10.470	3.792	5.547	-	618	-	-	10
TOPLAM	136.402	84.155	24.543	35.073	16.610	2.959	347	378	2.055

İl genel meclisi seçimlerinde de seçmen sayısı diğer alanlarda olduğu gibi önemli ölçüde artış göstermiş, buna karşılık sandığa katılım oranı aynı oranda artmamış ve düşüş göstermiştir. Yani seçmen artmasına rağmen seçime katılım oranı düşük kalmıştır. Adalet Partisinin oyları, çok değişim göstermemiş, ancak seçmen sayısı arttığı düşünüldüğünde bir önceki seçime göre düşük seyretmiştir. Cumhuriyet Halk partisi oyları önemli oranda artmış, özellikle Merkez ilçede Milliyetçi Hareket Partisinin oy sıçraması il genel meclisi oylarına da yansımıştır. Takriben, bir önceki seçime göre on beş kat artış göstermiştir. Milli Selamet Partisi oyları aynı seviyede kalırken, Demokratik Parti, bir önceki seçimde belli bir oy almış, ancak bu seçimde hiçbir ilçede aday çıkarmamış ve il genel meclisi seçimlerine katılmamıştır. Refahiye’de bir önceki seçimde bağımsız adayların çok büyük oranda almış olduğu oylar, bu seçimde adeta silinmiş ve bağımsız adayların oylarının ekseriyeti Milliyetçi Hareket Partisi adaylarına gitmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi Merkez ilçe de özellikle belediye seçimlerinde seçimin büyük kazananı olmuş, bu durum diğer ilçelere yansımamıştır; ancak il genel meclisi seçimlerinde Refahiye’de beklenildiğinden daha fazla oy alarak Merkez İlçe’nin dışına çıkmış ve bir başka ilçede varlık göstermiştir. Refahiye’de bağımsız adayların kazanma alışkanlıkları belediye seçiminde devam etmiş olsa da il genel meclisinde ortadan kalkarak Milliyetçi Hareket Partisi öne çıkmıştır. Ancak kısa süre sonra, seçim kurulunun aldığı kararla Refahiye’de seçimlerin iptal olması sonrasında yeniden

⁸³⁸ DİE, *Yerel Seçim Sonuçları*, 11 Aralık 1977, s.12-13.

seçimler yapılmış ve Milliyetçi Hareket Partisi üçüncü parti olmuştur. Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisinin oyları birbirine çok yakın olsa da, Adalet Partisi adayı Turan Işık ve Cumhuriyet Halk Partisi adayı Turan İhtiyar seçimi kazanmıştır.⁸³⁹ Belediye başkanlığı ve belediye meclis üyelerinin seçiminde, bağımsız adayların oylarının göreceli azalışı il genel meclisi oylarında da belirgin olarak ortaya çıkmış ve seçmenin oy tercihi büyük partilere yönelmiştir.

11 Aralık seçimlerinin ardından seçilen belediye meclis üyeleri ve il genel meclis üyeleri, kazandıkları partiler ve ilçe oylarına göre aşağıda detaylı bir şekilde ifade edilmiştir:

Merkez İlçe belediye meclis üyeliğine seçilenler:⁸⁴⁰

Milliyetçi Hareket Partisi’nden seçilenler: Atilla Pınar, Yılmaz Kayabaşı, Ahmet Başöze, Kurban amurcu, Mustafa etiner, Ramiz Öztürk, Osman Apaydın, Ömer Turgut Erbaş, Murat Karaman, İsmail İldız, Ziya Pabuççu, Bekir şevki Yılmaz, etin Bitlis ve Necati Polat.

Cumhuriyet Halk Partisi’nden seçilenler: Ömer Taşan, A. Cahit Candan, Erol Kahraman, Ali Hışman, Ali Ceylan, Selahattin Ertekin, Mahmut Olağan, İbrahim Erdoğan ve Hıdır Gülpınar.

Adalet Partisi’nden seçilenler: Hüseyin Gürel, Aziz Deliktaş, Yılmaz Karakaş, Alaattin Polat, Selahattin Mumcuoğlu, Ekrem Saray ve Mehmet Ararat.

Cumhuriyetçi Güven Partisi’nden seçilenler: Cevat Tuğu

İl genel meclisi üyeleri, hem merkez ilçe de hem de diğer ilçelerde olmak üzere toplam da on beş üye ile seçilmesi gerekirken, Refahiye’nin Kamberağa köyünde yüz yetmiş seçmen bulunmasına rağmen seçim kurulunun bir hatası sonucu köye sandık konulmamış ve köyde seçim yapılamamıştır.⁸⁴¹ Seçimin yapılamaması nedeniyle, seçim kurulu kararıyla Refahiye’nin genelinde il genel meclisi seçimi iptal edilmiştir. Seçimlerin, il seçim kurulunun belirlediği ileri bir tarihte yapılmasına karar verilmiştir.

⁸³⁹ Erzincan’ın Sesi, ‘‘İl Genel Meclis Üyeliklerini AP ve CHP Paylaştılar’’, 8 Mayıs 1978.

⁸⁴⁰ Öz Erzincan, ‘‘şehir Belediye Meclisi şu şekilde Oluşuyor’’, 13 Aralık 1977.

⁸⁴¹ Öz Erzincan, ‘‘Refahiye İlçesi İl Genel Meclisi Seçimi İptal Edildi’’, 15 Aralık 1977.

6 Mayıs 1978 tarihinde yeniden yapılan il genel meclisi seçimleriyle Refahiye'nin il genel meclisi üyeleri belirlenmiştir.⁸⁴²

İl genel meclisi üyeliğine seçilenler:⁸⁴³

Merkez İlçe:⁸⁴⁴ Hüseyin Hışman, Mahmut Kaya ve Hüseyin Tınaztepe (Cumhuriyet Halk Partisi), Talat Orhan ve Arif Özarslan (Milliyetçi Hareket Partisi), Hilmi Nalcıoğlu (Adalet Partisi)

Tercan: Niyazi Coşkunfırat (Cumhuriyet Halk Partisi), Ahmet Akyürek (Adalet Partisi)

Kemah: Fehmi İlter (Cumhuriyet Halk Partisi)

Kemaliye: İbrahim Yalçındağ (Cumhuriyet Halk Partisi)

İliç: İbrahim Dinç (Adalet Partisi)

Çayırılı: Baki Alptekin (Adalet Partisi), Ali Aksu (Cumhuriyet Halk Partisi)

Refahiye: Turan Işık (Adalet Partisi), Turan İhtiyar (Cumhuriyet Halk Partisi)

11 Aralık seçimleri, bu tarihten altı ay önce yapılan genel seçimlerin etkisi altında kalmıştır. Genel seçimler öncesi, Milliyetçi Cephe hükümetine karşı biriken toplumsal tepkiyi kendine kazanım olarak sağlayıp buradan iktidar olmayı düşünen Bülent Ecevit'in beklentisini karşılayamaması yerel seçim sonuçlarını derinden etkilemiştir. Milliyetçi Cephe Hükümeti temsilcileri ise, Cumhuriyet Halk Partisine tek başına iktidar olamamanın verdiği rehavet ortamında yerel seçim sürecine dâhil olmuşlardır. Partilerin, yerel seçim öncesi en önemli gündemi; yeni kurulacak kabine ve yeni oluşacak iktidar anlayışının ne olacağı ve nasıl olacağı yönünde şekillenmiş olduğundan, partiler yerel seçimlere önceki seçimlerde olduğu gibi ihtimam gösterememiş ve yeterince bir hazırlık süreci oluşmamıştır. Bu durum, partilerin beklemedikleri sonuçları da ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi, genel seçimlerin en çok oyu alan partisi olmasına rağmen, Erzincan özelinde istediği sonuçlara ulaşamamıştır. Adalet Partisi ise, üç dönemdir kazanmış olduğu yerel yönetimlerde, bu sefer büyük bir kayıp yaşamış ve beklemediği bir sonuçla

⁸⁴² Birlik, "Refahiye'deki 2 İl Genel Meclisi Üyeliği Seçimini (AP ve CHP) Kazandı", 8 Mayıs 1978.

⁸⁴³ Öz Erzincan, "İl Genel Meclisi Bugün İlk Toplantısını Yapacak", 15 Aralık 1977.

⁸⁴⁴ Öz Erzincan, "Merkezde İl Genel Meclisi Seçimi Sonucu Alındı, CHP:3, MHP:2, AP:1 Üyelik Elde Etti", 13 Aralık 1977.

karşılaşmıştır. Bu sonucun oluşmasında genel siyasi atmosferin etkisi olduğu kadar, yerel düzenlemelerin ve parti seçmen bütünleşmesinde yaşanan eksiklik ciddi manada etkili olmuştur. Seçimin kazananı olarak görülen Milliyetçi Hareket Partisi, yerel seçimlerin sürpriz partisi olmuştur. Adalet Partisi yönetimlerinde yaşanan eksiklikler ve zayıflıklar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin merkezde etkisinin azalması, milliyetçi duyguların ön planda olduğu bir döneme denk gelmiş olması ve seçilen aday Milliyetçi Hareket Partisine büyük avantaj sağlamış ve büyük farkla seçimi kazandırmıştır. 12 Eylül 1980 tarihinde yaşanan askeri darbe sürecine kadar olan yerel siyasi anlayış, bu çerçevede gelişmiş ve sürdürülmüştür.

1979 yılına gelindiğinde, Cumhuriyet Senatosunun üçte bir yenileme seçimleri gündemi meşgul etmiştir. Erzincan siyasi tarihinde, 1960 darbesinden sonra ihdas edilen Senatörlük anlayışı çerçevesinde, yirmi yıllık süreçte yalnızca üç senatör ile temsil edilmiştir. 1963 seçimlerinde seçilmiş olan Fehmi Baysoy takriben on yıl senatörlük yapmıştır. 1973 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak Senatör seçilen Niyazi Ünsal'da 1979 yılına kadar yaklaşık olarak altı yıl senatörlük yapmıştır. 14 Ekim 1979 tarihinde yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde, Adalet Partisi adayı Orhan Özen, Erzincan senatörü olarak seçilmiştir.

3.10.4. İl Belediye Başkanı Adnan Ercan

Adnan Ercan 1941 Erzincan doğumludur. İlkokulu Erzincan Kurtuluş İlkokulu ve İnönü ilkokulunda okumuş, ardından askeri liseye girmiştir. 1963 yılında Kara Harp Okulundan ayrılmış, sonrasında Ankara İktisadi Ticari Bilimler akademisine geçmiştir. 1969 yılında akademiye tamamladıktan sonra Ankara'da İmar Limited Şirketi'nde muhasebe ve malzeme servisinde çalışmış, sonrasında İmar İskân Bakanlığında deprem icra heyetinde bulunmuştur. 1969 yılının sonlarına doğru Erzincan'a dönmüş, Erzincan Belediyesi'nde görev almıştır. Belediyede Hal müdürlüğü, İktisat müdürlüğü, yazı işleri müdürlüğü ve başkan yardımcılığını görevlerini uzun bir süre sürdürmüştür. Bu görevleri yaptığı dönemlerde ayrıca milli eğitim müdürlüğünün görevlendirmesiyle çeşitli okullarda İngilizce, Matematik ve Beden Eğitimi öğretmenliği de yapmıştır. Bunların dışında spor ile de alakalı birçok görevde bulunmuş, il düzeyinde birçok spor branşında temsilcilik ve komite üyeliği görevlerinde de bulunmuştur. 1977 yılında yapılan yerel seçimlerde Milliyetçi Hareket Partisi'nden Erzincan Belediye başkanı

olarak seçilmiştir. 12 Eylül darbesine kadar görevini sürdürmüş, darbe sonrası başkanlık görevi tekrardan kendisine tevdi edilmiş olsa da bir ay kadar kısa bir süre görevini yapmış ve halk ile ordu arasında kalma tereddütü yaşayacağını düşündüğünden görevinden istifa etmiştir. 1984 yılında tekrar belediye başkan adayı olmuş ve yeniden belediye başkanı seçilerek 1989 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür.⁸⁴⁵

3.11. 14 Ekim 1979 Cumhuriyet Senatosu Seçimleri

5 Haziran seçimlerinden sonra, hiçbir parti tek başına iktidar olamayınca, yeniden siyasi istikrarsızlık başlamış, sık sık hükümet değişiklikleri ile gündemler belirlenmiştir. 21 Temmuz 1977 tarihinde Süleyman Demirel'in başbakanlığında ikinci Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştur.⁸⁴⁶ Süleyman Demirel'in liderliğinde kurulan hükümet, yaklaşık olarak altı ay hükümette kalmıştır. Bu süreçte 11 Aralık tarihinde, siyasi atmosferi yeniden şekillendirmiş olan yerel seçimler yapılmıştır. Altı aylık hükümet dönemi anlayışı, milliyetçi cephe açısından uzun süre görevde kalabilme ve iki yıldır devam eden süreci aynı şekilde devam ettirebilme anlayışı üzerine kurulmuştur. Ancak yerel seçimlerde yaşanan kayıplar, Cumhuriyet Halk Partisinin almış olduğu yüksek oy oranı, Milliyetçi Cephe Hükümetini tehdit etmeye başlamıştır. Yerel seçimlerden hemen sonra Adalet Partisinde bir gün sonra, iki gün sonra da iki milletvekilinin daha istifa etmesi⁸⁴⁷, Demirel hükümetini zora sokmuştur.⁸⁴⁸ Adalet Partisinden ayrılan milletvekillerinin ayrı bir grup kurması sonrasında şekillenen, siyasi tarihimize *Güneş Motel Olayı* olarak geçen hadise gerçekleşmiş ve Adalet Partisinden istifa eden bağımsız milletvekilleri ile Ecevit'in görüşmesi sonrasında, Adalet Partisi liderliğinde kurulan Milliyetçi Cephe Hükümeti meclis oylamasıyla düşürülmüştür.⁸⁴⁹ 5 Ocak 1978 tarihinde, bu sefer de Cumhuriyet Halk Partisi lideri Bülent Ecevit'in başbakanlığında hükümet kurulmuştur.⁸⁵⁰ Cumhuriyet Halk Partisi ağırlıklı kurulan hükümet, iki yıla yakın görevde kalmış ve bu süreçte senato seçimleri de yapılmıştır.

⁸⁴⁵ Erol Kaya, "Şehre Tanıklık Edenler Erzincan Sözlü Tarih Çalışması", (İstanbul: Pasifik Ofset Yayınları, Cilt I, 2012), s.3-4.

⁸⁴⁶ Cumhuriyet, "İkinci MC Hükümeti Açıklandı", 22 Temmuz 1977.

⁸⁴⁷ Milliyet, "2 Milletvekili Daha AP'den İstifa Etti", 15 Aralık 1977.

⁸⁴⁸ Milliyet, "Atalay, Kılıç ve Elçi, AP'den İstifa Etti", 12 Aralık 1977.

⁸⁴⁹ Alper Gülbay, "12 Mart'tan 12 Eylül'e Türkiye'de Seçimler ve Sonuçları", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2017), s.227-228.

⁸⁵⁰ Cumhuriyet, "Kabine Açıklandı", 6 Ocak 1978.

Senato seçimlerinin hazırlıkları Eylül ayı itibariyle başlamıştır. Senato üçte bir yenileme seçimlerinin dışında, ayrıca yurdun bazı bölgelerinde milletvekili yenileme seçimleri ile alakalı olarak da çalışma yürütülmüştür. Senato seçimleri, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik sorunların gölgesinde yapılmıştır.

3.11.1. Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Seçim Sonuçları

14 Ekim tarihinde yapılacak olan senato seçimleri, sağ partiler arasında seçim öncesinde işbirliği arayışlarını gündeme getirmiştir. Erzincan’dan yalnızca bir senatörün seçilecek olması, sağ partilerin ortak aday üzerinde uzlaşma ihtimalini artırmış, ancak bu girişimler sonuç vermemiştir. Adalet Partisi, yurt genelinde sahip olduğu yüksek oy potansiyelini ve Türkiye’nin en güçlü muhafazakâr sağ parti olma konumunu dile getirerek adayın kendi partisinden gösterilmesi gerektiğini savunmuştur. Buna karşılık Milliyetçi Hareket Partisi, il genelinde özellikle yerel seçimlerde elde ettiği başarıya ve Merkez İlçe de belediye başkanlığını kazanmış olmanın sağladığı meşruiyete dayanarak senatör adayının kendi partisinden olması gerektiğini ifade etmiştir. Her ne kadar sağ partiler arasında ittifak yapılması fikri dillendirilmiş olsa da, yerel teşkilatlar düzeyinde ortak bir karar alınamamış ve sonuç olarak her partinin kendi adayıyla seçime katılması yönünde karar alınmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi, sürecin başından itibaren bu ittifak tartışmalarının dışında kalmış, yerel teşkilatlar ve genel merkez düzeyinde kendi oy potansiyeline güvenerek seçimlerde kendi ismiyle seçimlere katılma kararı almıştır. Parti yöneticileri, sağ partiler arasında olası bir işbirliğinin kendi adaylarını olumsuz etkilemeyeceğini düşünmüş ve biran önce aday adaylığı sürecini başlatmıştır. Bu kapsamda Cumhuriyet Halk Partisi’nde, Erzincan senatörlüğü için dört aday adayı başvuru yapmış, Avni Aksu, Şükrü Doğan, Ahmet Kılıç ve Mahmut Kaya adaylık başvurusunda bulunmuşlardır.⁸⁵¹

Resmi ön seçim süreci öncesinde yaşanan önemli gelişmelerden biri de, İliç Belediye Başkanı’nın partisinden istifa etmesidir. 11 Aralık yerel seçimlerinde Adalet Partisinin aday olarak seçilen Zikri Akın, partiden ayrılışını kamuoyuna açıklarken gerekçe olarak parti içindeki çıkar mücadelelerini ve yaşanan menfaat çatışmalarını göstermiştir. Akın, belediye başkanlığı görevinde İliç halkının ihtiyaçlarını ve taleplerini gözettiğini, halka yönelik hizmet anlayışı benimsediğini ancak bazı belediye

⁸⁵¹ Öz Erzincan, “Erzincan’da Seçime İlişkin Faaliyetler Yoğunlaşıyor”, 22 Ağustos 1979.

meclis üyelerinin bu durumdan memnun olmadıklarını belirtmiştir. Meclis üyeleri, yapılan geniş hizmet anlayışı yerine partililer ve kendi çevreleri özelinde bu hizmetin sınırlı kalması gerektiğini savundukları için belediye başkanı ile fikir ayrılıkları yaşanmış ve bunun üzerine belediye başkanı partisinden istifa etmiştir. Zikri Akın'ın istifasını etkileyen bir başka sebep de, senato seçimleri için sağ kökenli partilerin ortak aday çıkarmaması olmuş, partisinin ortak aday çıkarılması sürecinde bu duruma sıcak bakmadığı gerekçesiyle istifa edeceğini belirtmiştir. Bu iki sebep, istifa sürecini tetiklemiş ve senato seçimlerinden kısa bir süre önce Adalet Partisi'nden istifa ederek Milliyetçi Hareket Partisine geçmiştir.⁸⁵²

Partilerin genel durumları bu şekilde devam ederken, resmi ön seçim süreci de başlamıştır. Ön seçimlerde en yoğun adaylık başvurusu Cumhuriyet Halk Partisi'nde gerçekleşmiş, toplam da altı isim adaylık için başvuruda bulunmuş ve bu isimler arasında seçimler yapılmıştır. Resmi ön seçim sonuçlarına göre, Cumhuriyet Halk Partisinin adayı Avni Aksu olmuştur. Adalet Partisi ve Milli Selamet Partisi ise sürece tek adayla katılmıştır. Adalet Partisinin adayı Orhan Özen, Milli Selamet Partisinin adayı ise Adnan Hüsmen olmuştur.⁸⁵³ Milliyetçi Hareket Partisi de aynı şekilde tek adayla seçime girmiş ve partinin adayı Dr. Mehmet Külahlıoğlu olarak belirlenmiştir.⁸⁵⁴

Senato adaylığı partiler açısından büyük önem taşımış, seçim yalnızca bir ara senato seçimi olarak değil bir genel seçim olarak görülmüştür. Bu durum, parti içi rekabeti ve çekişmeleri artırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde mevcut senatör Niyazi Ünsal, adaylık hakkının kendisinde olduğunu savunmuş ve aday gösterilmeyince basına verdiği demeçlerle parti yönetimini sert bir şekilde eleştirmiştir. Niyazi Ünsal, aday belirleme sürecinde mezhepsel farklılıkların etkili olduğunu ileri sürerek, parti teşkilatını ve muhtelif parti mensuplarını seçim öncesi tutumlarından ötürü ağır biçimde eleştirmiştir. Niyazi Ünsal'ın çıkışları, Cumhuriyet Halk Partisinin seçim stratejilerinde önemli ölçüde kırılmalık yaratmış ve seçim sonuçlarının olumsuz sonuçlanmasına sebep olmasında, belirgin oranda etkisi olmuştur.⁸⁵⁵ Milli Selamet Partisi'nde de benzer bir parti içi kriz yaşanmıştır. İl Başkanı Zühtü Kurt, parti genel merkezinin ayrı aday çıkarma kararına tepki göstererek il başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Zühtü Kurt,

⁸⁵² Öz Erzincan, "İlçin AP'li Belediye Başkanı Zikri Akın MHP'ye Geçti", 27 Ağustos 1979.

⁸⁵³ Öz Erzincan "Ve << Ön Seçim>> Dün Yapıldı ", 3 Eylül 1979.

⁸⁵⁴ Birlik, "Ön Seçim Sonucu", 4 Eylül 1979.

⁸⁵⁵ Birlik, "CHP'li Niyazi Ünsal 'Ön Seçimi Kaybetmeme Neden Sünni Oluşumdur' Dedi, 5 Eylül 1979.

kendi düşüncesine ve ifadelerine göre, seçimlerde en güçlü adayın desteklenmesi halinde Cumhuriyet Halk Partisinin elinde bulunan senatörlüğün kazanılabileceğini, aksi halde partiler ayrı adaylarla seçime girmesi halinde seçimin kaybedileceğini vurgulamıştır. Bu gerekçeyi öne sürerek partisinin almış olduğu ayrı adaylarla seçime girme kararına tepki göstermiş ve partisinden istifa ederek Adalet Partisinin adayını destekleyeceğini belirtmiştir. Partilerin, her dönemde temel felsefesi seçim kazanmaktır, ancak ideolojik saikler belirli dönemlerde etkisini göstermiş ve taşra teşkilatlarında bu durumlar muhtelif zamanlarda ön plana çıkmıştır. Özellikle 1970’li yılların siyasi hayatı, ideolojik saiklerin ve ideolojik partilerin toplum üzerindeki etkisini önemli ölçüde artırmış, toplumsal gerilimi yükseltmiş ve parti teşkilatlarında seçimler öncesi bölünmeler ve aday belirleme süreçlerinde yaşanan şiddetli çatışmaların da hazırlayıcısı olmuştur. Yaşanan tüm bu siyasi olaylar, Cumhuriyet Halk Partisi’nin karşısında bir sağ blok oluşturmuş ve Milli Selamet Partisi ile yaşanan tartışmalar, Zühtü Kurt’un istifasına zemin hazırlayan önemli bir süreci teşkil etmektedir. Zira temel hedef kazanmak olsa da, Cumhuriyet Halk Partisi adayına bir kez daha kaybetme korkusu, Zühtü Kurt’un bu kararı almasında en önemli sebeplerden biri olmuştur. Partisinden istifa ettikten sonra da, Adalet Partisi adayı Orhan Özen’i destekleme kararı almıştır.⁸⁵⁶ Milliyetçi Hareket Partisi de seçim öncesinde sağ blokta birlik sağlanamamasına tepki göstermiştir. İl Başkanı Hasan Özarlan, yaptığı açıklamada Adalet Partisi ve Milli Selamet Partisini hedef alarak *“Birliği istemeyenlerin oy istemeye de hakkı yoktur”* sözleriyle sert eleştirilerde bulunmuştur. Hasan Özarlan, Cumhuriyet Halk Partisinin uzun yıllardır elinde bulundurduğu senatörlüğü kazanmak için ittifakın önemli bir fırsat olduğunu dile getirmiş, ancak bu fırsatın değerlendirilememesinin sorumluluğunun birlikten kaçınan partilere ait olduğunu vurgulamış, seçmenlerine hitaben Milliyetçi Hareket Partisinin birlikten yana tavrını desteklemeleri çağrısında bulunmuştur.⁸⁵⁷

Aday adaylığı sürecinin tamamlanmasının ve resmi ön seçimlerin yapılmasının ardından tüm partilerin adayları kesinleşmiş, il seçim kurulu tarafından kamuoyuna ilan edilmiştir. Seçimi kazanma ihtimali yüksek olan partilerin adayları şu şekilde belirlenmiştir: Cumhuriyet Halk Partisi adayı Avni Aksu, Adalet Partisi adayı Orhan Özen, Milliyetçi Hareket Partisi adayı Mehmet Külahlıoğlu ve Milli Selamet Partisi

⁸⁵⁶ Erzincan’ın Sesi, ‘‘MSP İl Başkanlığından İstifa Eden Zühtü Kurt Basına Yazılı Bir Açıklama Yaptı’’, 8 Eylül 1979.

⁸⁵⁷ Birlik, ‘‘MHP İl Başkanı: ‘Birliği İstemeyenlerin Oy İstemeye De Hakkı Yoktur’, 7 Eylül 1979.

adayı ise Adnan Hüsmen olmuştur. Bu adayların dışında, seçime katılan diğer partilerin adayları ise şu şekilde belirlenmiştir: Cumhuriyetçi Güven Partisi adayı M. Emin Orkut, Türkiye Birlik Partisi adayı Vahap Kuşoğlu, Türkiye İşçi Partisi adayı Vecihi Timuroğlu, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi adayı Ahmet Akdoğan ve Sosyalist Devrim Partisi adayı ise Şeref Rüştü Kartal olmuştur.⁸⁵⁸

Aday listelerinin kesinleşmesinin ardından, seçim hazırlıkları hız kazanmıştır. İl seçim kurulunun yaptığı açıklamaya göre, önceki seçimlerle kıyaslandığında seçmen sayısı ve kullanılan oy oranında ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Ancak bu durum gerçek bir azalma değil, 1977 seçimlerinde çok sayıda mükerrer oyun kullanılmış olmasından kaynaklanmıştır. Seçmenin parmağına mürekkep sürülmesi uygulamasıyla birçok seçmenin birden fazla oy kullanılmasının önüne geçilmiş, böylece mükerrer oylar ortadan kalkmış ve gerçek seçmen sayısı daha net biçimde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bir önceki seçimlere kıyasla oy sayısında kayda değer bir düşüş gözlemlenmiştir.⁸⁵⁹ Senato seçimlerinin partiler açısından yüksek öneme sahip olması, propaganda faaliyetlerine de doğrudan yansımıştır. Parti teşkilatları ve adaylar, seçimlere yaklaşık üç haftalık bir süre kala yoğun bir seçim çalışması başlatmış, bu kapsamda mahalle toplantıları, kahvehane ziyaretleri, açık hava buluşmaları ve salon toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ardından parti liderlerinin katıldığı büyük mitingler ve ziyaretlerle çalışmalar daha da yoğunlaşmıştır. Genel merkez düzeyinde ilk büyük ziyaret, Milliyetçi Hareket Partisi genel başkan yardımcısı Sadi Somuncuoğlu tarafından yapılmış, beraberindeki birçok milletvekiliyle birlikte Ferah Sinema salonu ve Belde Sinema salonunda geniş katılımlı toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı sert biçimde eleştirilmiş, senato seçimlerinin önemi vurgulanarak partileri için güçlü bir destek talebinde bulunmuşlardır. Milliyetçi Hareket Partisi ziyaretlerinde öne çıkan temel mesele, iktidara yönelik kapsamlı eleştiriler üzerine oluşmuştur.⁸⁶⁰ Senato seçimlerinin, partiler açısından genel seçim havasında geçmesindeki temel sebepte budur.

Senato seçimleri öncesinde gerçekleştirilen mitingler, seçim atmosferini yoğunlaştırmış ve Erzincan'da farklı siyasi partilerin güç gösterisine dönüşmüştür. İlk

⁸⁵⁸ Öz Erzincan, "Erzincan'da 9 Parti Senato Seçimine Katılıyor", 11 Eylül 1979.

⁸⁵⁹ Öz Erzincan, "Erzincan'da Seçim", 17 Eylül 1979.

⁸⁶⁰ Öz Erzincan, "MSP Açık hava Toplantısı Yaptı, MHP'liler Dün Akşam 2 Sinemada Konuştu", 25 Eylül 1979.

büyük miting, 1 Ekim’de Süleyman Demirel’in Erzincan’a gelişiyle gerçekleştirilen Adalet Partisi mitingi olmuştur. Boyacıoğlu Camii karşısında ki alanda yapılan mitinge geniş bir katılım sağlanmıştır. Demirel konuşmasında, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarını sert bir biçimde eleştirmiş, bu iktidarın kısa süre içinde sona ereceğini söylemiş ve senato seçimlerinin bu süreçte kritik bir rol oynayacağını vurgulamıştır. Demirel’in Erzincan mitingi öncesinde Tercan, Kargın ve Üzümlü’de de kısa süreli toplantılar gerçekleştirilmiştir.⁸⁶¹ Adalet Partisinin mitinginin ardından, Milli Selamet Partisi Belde Sinema salonunda kalabalık bir toplantı düzenlemiş, toplantıya önceki dönem bakanlardan Korkut Özal katılmıştır. Özal, konuşmasında Milli Selamet Partisinin Erzincan’daki durumunu anlatarak partisinin adayı için yoğun destek istemiştir.⁸⁶² 7 Ekim günü de, Milliyetçi Hareket Partisi Lideri Alparslan Türkeş Erzincan’a gelmiş ve Boyacıoğlu Camii karşısında ki alanda geniş katılımlı bir miting düzenlenmiştir. Türkeş’in konuşmasından önce, il belediye başkanı Adnan Ercan konuşmuş, ardından senato adayı Mehmet Külahlıoğlu, parti genel sekreteri Ali Gürbüz ve eski bakanlardan Cengiz Gökçek ve Gün Sazak da konuşmalar yaparak senato seçimleri için destek talebinde bulunmuşlardır. Katılımcıların konuşmalarının ardından Türkeş sahneye çıkmış, konuşmasında kendisine ve partisine yönelik iddiaları reddetmiş, birlik ve beraberlik vurgusu yaparak senato seçimleri için güçlü bir destek istemiştir.⁸⁶³ Milliyetçi Hareket Partisi, Adalet Partisi ile birlikte son seçimde aldığı oylara göre senato seçimlerinde oldukça iddialı bir durumda yarışa dâhil olmuştur. Türkeş’in mitinginden bir gün sonra da Milli Selamet Partisi lideri Necmettin Erbakan gelmiştir. Erbakan, şehre girişte büyük bir konvoyla karşılanmış, Boyacıoğlu Camii karşısındaki miting alanında partililere seslenmiştir. Erbakan, konuşmasında önce Cumhuriyet Halk Partisi iktidarını eleştirmiş, ardından Adalet Partisine eleştirilerde bulunmuştur. Milliyetçi ve muhafazakâr seçmenin, Adalet Partisinin katı tutumundan ve oyların bölünmesine hizmet ettiği düşüncesinden dolayı, seçmeni Milli Selamet Partisi adayı Adnan Hüsmen’i desteklemeye davet etmiştir. Erbakan, senato seçimlerinin bir iktidar değişikliğine sebep olabileceğinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini düşünerek, büyük yatırımların ancak kendi iktidarlarında mümkün olabileceğini ifade

⁸⁶¹ Öz Erzincan, “Süleyman Demirel << Bunlar Memleketi 22 Ayda Kan Gölü Haline Getirdiler >> Dedi”, 2 Ekim 1979.

⁸⁶² Öz Erzincan, “Erzincan’da Seçim Faaliyeti Artarak Sürüyor”, 4 Ekim 1979.

⁸⁶³ Öz Erzincan, “Türkeş ‘Bölücüler Tek Engel MHP’yi Görüyor’ Dedi”, 8 Ekim 1979.

etmiş, senato seçimlerinde verilecek güçlü destekle ancak bunun sağlanabileceğini belirtmiştir.⁸⁶⁴ Büyük partiler birer birer mitinglerini gerçekleştirirken, Cumhuriyet Halk Partisinin mitingi, 2 Ekim tarihinde yaşanan Kars Senatör adayının seçim çalışmaları sırasında öldürülmesinden⁸⁶⁵ sonra ertelenmiş ve seçime kadar da yapılamamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde mitingin yapılamaması parti tabanı ve aday üzerinde olumsuz bir durum oluşturmuştur. Mitingin yanı sıra, mevcut senatör Niyazi Ünsal'ın aday olamaması da büyük sorun yaratmıştır. Adaylık süreci bir krize dönüşmüştür. Bunun dışında bir başka sorun da Kemah ilçesinde yaşanmış, seçimde yeterince faaliyet yürütmediği kanısına varılan Kemah ilçe teşkilatı, genel merkezin kararıyla görevden alınmıştır. Senato adayı Avni Aksu, il teşkilatıyla yaptığı istişareler ve değerlendirmeler sonucunda, seçim sürecinde etkin bir faaliyet yürütmeyen ilçe başkanı Fehmi İlder ve ilçe teşkilatını görevden aldırılmış ve yerine Habip Cebe getirilmiştir. Cebe'nin başkanlığında yeni bir teşkilat kurulmuş ve seçim çalışmaları hızlandırılmıştır.⁸⁶⁶ Bahsedilen tüm bu sebepler, Cumhuriyet Halk Partisini senato seçimlerinde elini zayıflatmış ve sonucu direk olarak etkilemiştir. Büyük parti mitinginin yapılamaması, adaylık sürecinde Niyazi Ünsal'ın aday olmadığı için aleyhte davranışlar sergilemesi ve sert eleştirilerde bulunması ve seçime günler kala Kemah İlçe teşkilatının görevden kaldırılması Cumhuriyet Halk Partisi açısından olumlu sonuçlar doğurmamış ve seçimin kaybedilmesine sebep olmuştur. Yoğun seçim çalışmaları ve mitinglerin ardından 14 Ekim günü Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimleri gerçekleştirilmiş, seçimi, Adalet Partisi adayı Orhan Özen kazanmıştır.⁸⁶⁷

⁸⁶⁴ Öz Erzincan, "Erbakan << AP ve CHP Taklitçi İkizlerdir İkisi de Batıldır >> Dedi", 9 Ekim 1979.

⁸⁶⁵ Cumhuriyet, "Adaylara Yönelen Terör, Siyasal Gerilimi Artırdı", 4 Ekim 1979.

⁸⁶⁶ Birlik, "Kemah CHP İlçe Teşkilatı Aniden Feshedildi", 11 Ekim 1979.

⁸⁶⁷ Öz Erzincan, "Erzincan'da Yapılan Seçimi Adalet Partisi Kazandı", 15 Ekim 1979.

Tablo 3. 22:.. Cumhuriyet Senatosu Üçte Bir Yenileme Seçim Sonuçları ⁸⁶⁸

Partiler	Aldıkları Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı
Adalet Partisi	2.215.053	% 46,8	6.868.533	4.847.156
Cumhuriyet Halk Partisi	1.378.053	% 29,1		
Milliyetçi Hareket Partisi	312.241	% 6,4		
Milli Selamet Partisi	459.040	% 8,3		
Türkiye İşçi Partisi	33.720	% 0,7		
Cumhuriyetçi Güven Partisi	117.749	% 2,5		
Türkiye Birlik Partisi	55.774	% 1,2		
Sosyalist Devrim Partisi	33.548	% 0,7		
Bağımsız Adaylar	63.093	% 1,3		
Toplam	4.668.271	% 100		

Senato seçimlerinin sonuçlarına bakıldığında, Adalet Partisi bir önceki seçimlere göre kaybettiği oylarını geri kazanmış ve seçimin açık ara kazananı olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi ise, önceki seçimlerde aldığı oyu kaybetmiş ve iktidar partisi olmasına rağmen seçimlerde belirgin bir oy kaybı yaşamıştır. Bu seçimlerin diğer seçimlere göre en önemli farkı; seçimlerin yurt genelinde olmamasıdır. Seçimin, adlandırılma şeklinden de anlaşılacağı üzere bir ara seçim olarak gerçekleşmiş ve belirli bölgelerde seçim yapılmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi ile Milli Selamet Partisi ise birbirine yakın oy almış, iki büyük partinin oldukça gerisinde kalmışlardır. Adalet Partisi toplam da 50 senatörün 33'ünü, Cumhuriyet Halk Partisi 12'sini, Milli Selamet Partisi 4'ünü ve Milliyetçi Hareket Partisi ise 1'ini kazanmıştır. ⁸⁶⁹

⁸⁶⁸ Ankara, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1980, Yayın No: 908), s.2-3.

⁸⁶⁹ Cumhuriyet, ‘‘Muhalefet Millet Meclisinde Çoğunluğu Sağladı’’, 15 Ekim 1979.

Tablo 3. 23: Cumhuriyet Senatosu Üçte Bir Yenileme Seçimleri Erzincan Seçim Sonuçları ⁸⁷⁰

	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Adalet Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi	Milli Selamet Partisi	Cumhuriyetçi Güven Partisi	Türkiye Birlik Partisi	Sosyalist Devrim Partisi	Türkiye İşçi Partisi	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
Merkez	49.874	41.813	17.716	13.357	7.613	1.030	256	178	242	185	194
Çayırlı	9.920	8.346	2.801	3.597	1.344	210	68	49	80	33	31
İliç	5.458	4.587	1.717	1.275	1.170	125	51	45	37	28	19
Kemah	7.866	6.359	2.142	2.171	882	791	71	60	45	37	23
Kemaliye	5.462	4.152	1.425	1.250	579	515	126	43	45	33	30
Refahiye	10.583	9.177	5.179	2.376	1.017	264	102	40	35	24	20
Tercan	11.829	9.678	3.344	4.403	1.189	128	98	49	149	59	30
TOPLAM	100.992	84.112	34.324	28.429	13.794	3063	772	467	633	399	347

Senato seçimleri genel seçim olmamasına ve sonucunda herhangi bir iktidar değişikliği oluşturmayacak olmasına rağmen, adeta bir genel seçim havasında geçmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin oylarında belirgin bir düşüş yaşanırken, Adalet Partisi'nin oyları artış göstermiştir. Partilerin seçimden önce planladıkları ittifak yaparak birleşme durumu parti yönetimleri tarafından sağlanamamış olmasa da seçmen, partilerin yapmaya çalıştığı ve yapamadığı ittifakı sandıkta gerçekleştirmiştir. Milliyetçi Hareket Partisi ve Milli Selamet Partisi gibi sağ muhafazakâr blokta bulunan partilerin oylarında düşüş yaşanırken, oylarını artırma ihtimali yüksek olan Adalet Partisi'nin oyları da beklendiği şekilde yükselmiştir. Adalet Partisinin oy artışı, milliyetçi muhafazakâr seçmenin oyların bölünmesi endişesinden kaynaklanan artışla ortaya çıkmış olabileceği gibi, Cumhuriyet Halk Partisinin oy kaybının da ön seçim sonrası başlayan kara propaganda etkisiyle gerçekleşmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Aday olamayan kişilerin, partinin aleyhinde seçim çalışması içinde bulunması veyahut başka partilerden aktif aday olarak kendi seçmenini farklı partilere taşıması sonucunda muhtelif partilerde önemli oranda oy kaybı gerçekleşmiştir. Özellikle Refahiye ilçesinde yaşanan oy kaybını, Niyazi Ünsal'ın aday olamadıktan sonra kendi ilçesinde kendine yakın seçmenlerin tutum değiştirmeleri oy kaybının yaşanmasına neden olmuştur.

⁸⁷⁰ DİE, *Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Üçte Bir Yenileme ve Milletvekili Ara Seçim Sonuçları*, s.16

3.11.2. Seçilen Senatörler

3.11.2.1. Orhan Özen

1939 yılında Erzincan'da doğmuştur. Baba adı Halis, anne adı Lütfiye'dir. Evli ve üç çocuk babasıdır.⁸⁷¹ İlk ve orta öğreniminden sonra 1960 yılında Erzincan Lisesini bitirmiştir. Lise öğreniminden sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanmış, 1967 yılında mezun olmuştur. 1 Nisan 1968 yılında askerlik hizmetini yerine getirmek üzere yedek subay okuluna yerleşmiştir. 1968 yılının sonuna doğru yedek subay okulundan Yedek Topçu Asteğmen olarak mezun olmuş, kısa bir süre sonra teğmenliğe terfi ettirilmiştir. İki yıla yakın süren askerlik görevinin ardından 31 Mart 1970 tarihinde terhis olmuştur. Askerlik görevinden döndükten sonra yarım kalan avukatlık stajını tamamlamış, 1973 yılından itibaren serbest avukat olarak Erzincan'da çalışma hayatına başlamıştır. Aynı yıl içerisinde evlenmiş, bir taraftan avukatlık mesleğini icra ederken diğer taraftan da Adalet Partisi'nde siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Adalet Partisi'nde uzun yıllar il başkan yardımcılığı yapmış, 1978-1979 yılları arasında Adalet Partisi İl Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 14 Ekim 1979'da yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde Adalet Partisi adayı olarak Erzincan Senatörü seçilmiştir. Yaklaşık on bir aylık senatörlük sürecinde İç İşleri Komisyon'unda bulunmuş, Adalet Partisi Grup Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yapmıştır. 12 Eylül Askeri Darbesi ile birlikte tüm meclis ve senato üyelerinin olduğu gibi Orhan Özen'inde senatörlük görevi sona ermiştir.⁸⁷² Orhan Özen'in senatörlük görevi oldukça kısa sürmüştür. Bu kadar kısa süre görev yapmış olması, şehirle alakalı yapacağı veya yapmayı düşündüğü tüm hizmetlerin önüne geçmiştir. Yaklaşık olarak on bir ay çatısı altında bulunduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Senatosunda, Erzincan'la ilgili herhangi bir faaliyette; Soru önergesi, söz alma veyahut herhangi bir şekilde Erzincan'la alakalı bir meclis faaliyetinde bulunmamıştır. 12 Eylül askeri darbesinden sonra aktif olarak görev süresi sona erdirilmiş ve 1990'lı yıllara kadar serbest avukatlık mesleğine devam etmiştir.

3.12. Erzincan'da Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, kişilerin kendi istekleriyle belirli amaçlar üzerine bir araya gelerek oluşturdukları topluluklardır. Bunlar devlet ve kamuoyu dışında

⁸⁷¹ TBMM Hal Tercümesi ve Zabıt Cerideleri, 19. Dönem, Sicil No:466

⁸⁷² Fahri Çoker (Haz.) , *“Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri II. Cilt (1966-1980)”*, (Ankara: TBMM Vakfı Yayınları No:20, 1998), s.663-664.

örgütlenen, gönüllülük esasına dayanan ve toplumsal çıktı üretmeyi amaçlayan kolektif yapılardır.⁸⁷³ Toplumsal beklentilerin kurumsal bir çerçevede ortaya çıkmasını sağlayan STK'lar, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Özellikle yerel siyaset düzeyinde sivil toplum hareketlerinin görünürlüğünün artması; karar alma süreçlerinin demokratik düzeyde olmasıyla, toplumsal katılımların genişlemesi ve muhasebe edilebilir anlayışın güçlenmesiyle önemi daha fazla artmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarını anlamlı kılan iki özellik vardır; bağımsız kalma ve çoğulculuk. Bu iki anlayışın temelinde oluşan sivil toplum hareketleri, yerel düzeyde bölgenin her açıdan kalkınması ve gelişimine önemli oranda katkı sunmaktadır. Sivil toplumların içerisinde çoğulculuk anlayışının gelişmesi, herhangi bir güç tarafından kontrol edilmesi veya yönetilmesinin de önüne geçmektedir. Herhangi bir toplumsal farklılaşma gütmenden ortaya çıkan sivil toplum hareketleri, hür ve bağımsız olarak müstakil kalarak ortaya koyacağı fikirlerle bir anlam taşır ve gelişim gösterebilir.⁸⁷⁴

Bu bağlamda, ülke genelindeki STK'ların bir kısmının şubelerinin Erzincan'da da teşkilatlandığı görülür. Özellikle, 27 Mayıs darbesi öncesinde ve sonrasında Erzincan'da bu minvalde sivil toplum kuruluşları teşekkül etmiştir. 27 Mayıs'ın gölgesinde varlığını sürdürmeye çalışan sivil toplum kuruluşları incelendiğinde dikkat çeken iki önemli husus ortaya çıkmıştır: Birincisi, faaliyet gösterirken belli bir gücün engellemesiyle karşılaşmış olması veya gölgesinde kalmış olarak faaliyetlerini sürdürmeleridir. İkincisi ise; her ne şartta olursa olsun teşekkül eden sivil toplum hareketlerinde Erzincan aidiyeti ortaya çıkmıştır. Yapılan her işte Erzincan'ın gelişimi, kalkınması, yeniden inşası ve ihyası temel amaç olmuş, sivil toplum kuruluşları içerisinde bulunan bireyler bunu önceleyerek görev üstlenmişlerdir. Aşağıda sunulacak olan tablo içerisinde, Erzincan'da 1960 ve 1970'li yıllarda faaliyet gösteren derneklerin isimleri sunulmuştur:

⁸⁷³ Mustafa Talas, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi", *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 29 (2011), s.388-389.

⁸⁷⁴ Seyfettin Aslan, "Sivil Toplum ve Demokrasi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15/2 (2010), s.363-365.

Tablo 3. 24: Erzincan’da Faaliyet Gösteren STK’lar (1960-1980)⁸⁷⁵

1	Erzincanı Sevenler Derneği
2	Emekli İnkılap Subayları Yardımlaşma Eminsü Derneği Erzincan Şubesi
2	Türk Donanma Cemiyeti Erzincan Şubesi
3	Erzincan İli Kültür ve Eğitim Şubesi
4	Erzincan Kalkındırma ve Turizm Tanıtma Derneği
5	Türkiye Kuvayi Milliye Mücahit ve Gaziler Derneği Erzincan Şubesi
6	Kızılay Derneği Erzincan Şubesi
7	Komünizmle Mücadele Derneği
8	Milliyetçi Öğretmenler Derneği
9	Muhtaç Çocukları Koruma Birliği
10	Erzincan Çiftçiler Derneği
11	Türk Hava Kurumu
12	Türk İdareciler Derneği Erzincan Şubesi
13	Türkiye Eski Muharipler Cemiyeti Erzincan Şubesi
14	Çocuk Esirgeme Kurumu
15	Verem Savaş Derneği
16	Yardımsciler Derneği Erzincan Şubesi
17	Milli İnkılabı Yayma Bürosu
18	Halkevleri Erzincan Şubesi
19	Esnaf Dernekleri Birliği
20	Şoförler Cemiyeti
21	Ticaret ve Sanayi Odası

3.12.1. Milli İnkılabı Yayma Bürosu

27 Mayıs darbesinden sonra siyasi hayatı idare etmekle görevlendirilen Milli Birlik Komitesi, inkılap sürecini halka anlatmak adına her il ve ilçe de, vilayet ve kaymakamlıklarda görevlendirilen bir büro açılmasını kararlaştırmıştır. Bu özel bürolar, inkılap sürecini halka anlatmakla görevli olup, hükümet konağı içerisinde hazırladıkları faaliyetlerle köyleri, nahiyeleri ve ilçeleri gezerek halkı bilgilendirmeye çalışmışlardır. Bu minvalde Erzincan’da vilayet binasında Milli İnkılabı Yayma bürosu kurulmuş ve belli bir süre faaliyet yürütmüştür. Milli İnkılap bürosunu kuran irade Milli Birlik komitesi olsa da, bu böronun faaliyetlerini halka anlatmak ve büronun faaliyet alanını genişleterek aktif hale getirenler üniversite öğrencileri olmuştur. Üniversite öğrencilerinden kurulu ekipler en ücra köylere, nahiyelere kadar gitmiş ve darbe sürecini halka anlatarak halk nezdinde bir meşruiyet kazanılması için gayret

⁸⁷⁵ Erzincan İl Yıllığı 1967, s.18-19.

göstermişlerdir.⁸⁷⁶ Milli İnkılabı Yayma bürosu ilk genel seçime kadar faaliyetlerini sürdürmüş ve ilk genel seçimden sonra feshedilmiştir.

3.12.2. Erzincanı Sevenler Derneği

Erzincanı Sevenler Derneği 15 Şubat 1961 tarihinde kurulmuştur. Kuruluşundan bir hafta sonra ilk genel kurul yapılmış ve dernek başkanlığına Hüsnü Özdemir seçilmiştir. Dernek yönetim kurulu şu isimlerden oluşmuştur: Mehmet Bahattin Gül, Necmettin Yalçın, Hamdi Evrensel, Turan Dünder, Niyazi Köse, Erdoğan Arıpınar, Mustafa Çakırbay, Muhlis Polat, Nurettin Çelik, Kemal Ünüvar. Dernek denetleme kurulunda; Muhlis Erkan, Zekeriya Gün, Kadir Karakaş; Haysiyet divanında ise; Fehmi Bilyay, Halit Gül ve Hüsnü Özdemir yer almıştır. Erzincanı Sevenler Derneği, kuruluş amacını; Erzincan'ın kalkınması ve gelişmesine katkı sağlamak olarak açıklamıştır.⁸⁷⁷ Bu geniş görüşlülük ve özel amaç ile faaliyetlerini yürüten dernek, Erzincan'ın siyasi, sosyal ve kültürel varlığını sürdürmesini ve şehri yöneten iradeye bir yol göstermesi açısından oldukça kıymetli çalışmalar ortaya koymuştur.

Erzincanı Sevenler Derneği, Erzincan'ın her yönden kalkınması, şehrin yaşanabilir bir seviyeye erişmesi, zamana ve çağın gerekliliğine uygun bir şehir olmasını temel misyon edinmiştir. Bu anlayışı ortaya koyarken ilk yola çıktıklarında ki temel felsefe '*Erzincan Aidiyeti*' olarak makes bulmuş, şehre sahip olma ve şehri tüm benliğiyle sahiplenme dernek yönetimi tarafından en temel duygu veya en temel şart olarak ifade edilmiştir. Derneğin ismiyle müsemma olacak şekilde; en önemli görev Erzincan'ı sevmek ve sahiplenmektir. 1939 büyük depremde yıkılan ve yeniden ayağa kalkmaya çalışan Erzincan şehrinde, her açıdan maddi ve manevi bir kalkınmaya ihtiyaç olduğu gerçeğiyle hareket edilmiştir. Derneğin kurucular kurulu üyeleri, yalnızca kamu gelirlerinin Erzincan'ı kalkındırmaya ve geliştirmeye yetmeyeceğini belirterek her Erzincanlının ve Erzincanı sevenlerin öncelik alarak elinden geldiği kadar şehrin kalkınmasına maddi ve manevi destek verilmesi gerektiğini duyurmuşlardır. Bunu bir araya gelme gerekçesi olarak belirtmişlerdir.⁸⁷⁸ Kalkınma hamlesinin üç aşamada gerçekleşeceğini bildirdikleri bir duyuru metni hazırlamış ve bunu kamuoyuyla paylaşmışlardır. Duyuru metninde ifade edilen üç aşama şu şekildedir: İş sahalarının

⁸⁷⁶ Öz Erzincan, "Şehrimizde 'Milli İnkılabı Yayma Bürosu' Kuruldu", 15 Ağustos 1960.

⁸⁷⁷ Öz Erzincan, "Erzincan'ı Sevenler Derneği Yönetim Kurulunu Seçti", 20 Şubat 1961.

⁸⁷⁸ Kazankaya, "Erzincanı Sevenler Derneğinin Bildirisi", 14 Mart 1961.

artırılarak istihdam alanlarının genişletilmesini sağlamak, insan gücünü muhafaza eden ve beyin göçünü engelleyecek çalışmaları artırmak ve derneğe üye olan herkesin boş vaktini geçirebileceği ve Erzincan için fayda sağlayacağı zamanın verimli kullanılmasını sağlamak.⁸⁷⁹ Bu üç aşamada Erzincan'ın kalkınmasına ve gelişmesine katkı sunulabileceği ifade edilmiştir.

Erzincanlı Sevenler Derneği, kuruluş misyonu gereği siyaset üstü davranmış ve Erzincan aidiyeti en temel şart olmuştur. Bunu göstermek adına şehrin tüm siyasi paydaşlarını bir araya getirdikleri bir organizasyon düzenleyerek 'Erzincan' çatısı altında birleştirmişlerdir. 20 Ekim 1961 tarihinde İplik Fabrikası salonunda düzenlenen organizasyona, Erzincan valisi Sadi Kazım Süer, milletvekilleri, siyasi partilerin temsilcileri ve şehrin ileri gelenleri katılmıştır. İdari ve siyasi yöneticiler aynı çatı altında toplanmış ve Erzincan'ın temel meseleleri tartışılarak bu sorunlarla yakından ilgilenileceği vurgulanmıştır.⁸⁸⁰ Bir sivil toplum hareketi olarak Erzincanlı Sevenler Derneğinin şehrin ileri gelenlerini bir araya getirme başarısı, özü itibariyle Erzincan aidiyeti ile karşılık bulmuş ve dernek aracılığıyla tüm siyasi görüş ve ideolojiler bir tarafa bırakılarak Erzincan üst kimliğinde herkes bir araya gelerek samimi bir anlayış ortaya çıkmıştır. Dernek yönetimi on aylık bir faaliyetin ardından yılsonunda olağan genel kurul kararı almış, yeni yıla yeni yönetimle başlanması kararlaştırılmıştır. Kongre kararının alınmasından sonra yapılan genel kurul, Erzincan valisi Kemalettin Gazezoğlu'nun divan başkanlığında yapılmıştır. Yapılan oylama sonucunda dernek başkanlığına yeniden Mehmet Bahattin Gül seçilmiş, yönetim kuruluna ise Niyazi Köse, Hamdi Evrensel, Vehbi Köksal, Dursun Bilkaç, Kazım Baydaş, Turan Dünder, Zeki Türkoğlu ve Haydar İnan seçilmiştir. Dernek denetleme kuruluna; Binali Erdinç, Ali Erçavuş, Turan Erdenel; Haysiyet divanına ise; Fehmi Bilyay, Halit Gül ve Nurettin Çelik seçilmiştir. Vali Gazezoğlu, dernek kongresinde yaptığı konuşmasında önemli meselelere değinmiştir. Uzun süredir şehirde tartışmalara sebebiyet veren *"Aşağı şehir yukarı şehir"* meselesini ele almış, bu tür ayrışmalara ne dernek içerisinde nede sivil toplum da yer olmayacağını belirtmiştir. *"Aşağı şehir yukarı şehir meselesi yoktur, topyekûn Erzincan meselesi vardır"* diyerek her türlü ayrışma ve bölünmenin önüne geçmiştir. Dernek kısa süre içerisinde ivme kazanmış olduğundan dolayı, o dönem şehir

⁸⁷⁹ Kazankaya, "Erzincanlı Sevenler Derneğinin Bildirisi", 15 Mart 1961.

⁸⁸⁰ Öz Erzincan, "Erzincanlı Sevenler Derneğinin Başarısı", 21 Ekim 1961.

içerisinde ayrışmalara sebebiyet veren önemli meseleler gündeme gelmiş, tartışılmış ve Vali'nin müdahalesiyle son bulmuştur. Derneğin temel misyonu Erzincan'ı sevmek üzerine oturtulmuş olsa da, kısmi ayrışmaların ve bölünmelerin belli zamanlarda ortaya çıktığı görülmektedir.⁸⁸¹

Dernek faaliyetleri kapsamında, şehrin ve ülkenin önemli isimlerine fahri üyelik verilmesi kararlaştırılmıştır. 23 Nisan 1961 tarihinde yapılan toplantının ardından, dönemin Devlet Başkanı Cemal Gürsel başta olmak üzere; Milli Birlik Komitesi üyesi Vehbi Ersu, Temsilciler Meclisi Üyeleri Şemsettin Günaltay ve Behçet Kemal Çağlar, Osman Boyacıoğlu, Hilmi Fırat ve Zeynel Gündoğdu'ya da fahri üyelik beratı gönderilmiştir.⁸⁸² Telgraflarla gönderilen beratlar ilgililere ulaştıktan sonra, başta Devlet Başkanı Cemal Gürsel olmak üzere diğer ilgili kişiler derneğin bu düşüncesinden duydukları memnuniyeti dile getirip, her biri ayrı ayrı telgraf göndererek teşekkürlerini bildirmişlerdir.⁸⁸³ Telgraf gönderilen isimler tesadüfî seçilmemiş, dernek yönetimi muhatap olarak devlet başkanı ve önceki dönemlerde Erzincan'a hizmet etmiş ve aktif görev yürüten isimleri seçmiştir. Seçilen bu isimlerin, en üst noktada derneğin varlığını kabul etmiş olması dernek yönetiminin meşruiyetini artırması açısından ve sonrasında yapılacak olan faaliyetlerde de önünün açılmasını sağlamıştır.

Yılsonuna doğru yeniden kongre kararı alınmıştır. 2 Aralık 1962 tarihinde yapılan Genel Kurul'da Mehmet Bahattin Gül başkanlık görevini yönetim kurulu üyesi olan Hamdi Evrensel'e devretmiştir. Hamdi Evrensel'in başkanlığında kurulan Yönetim Kurulunda; Mehmet Bahattin Gül, Tevfik Erdengi, Turan Dünder, Necmettin Yalçın, Kemal Başdemir, Ahmet Ersoy, Fehmi Bilyay ve Vehbi Köksal yer almıştır.⁸⁸⁴

Erzincan'ı Sevenler Derneği, Erzincan'ın kalkınmasına ve gelişmesine katkı sağlamasının yanında şehirde eğitim gören çocuklar içinde maddi ve manevi destekler vererek eğitim hayatına da katkıda bulunmuştur. Eğitimde açtıkları ek kurslar ile ilkokul ve lise öğrencilerinin öğrenimine destek vermişlerdir.⁸⁸⁵

⁸⁸¹ Öz Erzincan, "Erzincan'ı Sevenler Derneğinin Dün Yapılan Genel Kurul Toplantısında Valimiz Kemalettin Gazezoğlu Böyle Dedi", 25 Aralık 1961.

⁸⁸² Öz Erzincan, "Şeref Üyeliği Tevcihi", 25 Nisan 1961.

⁸⁸³ Öz Erzincan, Devlet Başkanımızın Erzincan'ı Sevenler Derneğine Gönderdiği Cevabi Telgraf", 27 Nisan 1961.

⁸⁸⁴ Öz Erzincan, "Erzincan'ı Sevenler Derneği Kongresi dün yapıldı", 3 Aralık 1962

⁸⁸⁵ Öz Erzincan, "Erzincan'ı Sevenler Derneği Öğrenciler için Kurslar Açıyor"

Erzincanı Sevenler Derneği 16 Mart 1964 tarihinde yapmış olduğu genel kurulda derneğin adını Erzincan'ı Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği olarak değiştirmiştir. İsim değişikliğinin yanı sıra dernek yönetim kurulunda da yine kısmi değişiklikler yapılmış, yönetim kurulu üye sayısı artırılmıştır. Hamdi Evrensel'in yeniden başkan olarak seçildiği kongre de yönetim kuruluna seçilen isimler şu şekildedir: Niyazi Köse, Refik Bitlislioğlu, Mehmet Bahattin Gül, Tevfik Erdengi, Hüsnü Özdemir, Ziya Karakaş ve Lütfü Mevsim. Derneğin Haysiyet Divanı üyeleri, Fehmi Bilyay ve Faik Bitlisli; Denetim Kurulu üyeleri ise; Mustafa Çakırbay ve Mustafa Tutkaç olarak belirlenmiştir.⁸⁸⁶ Erzincan'ı Sevenler Derneği 1960 ve 1970'li yıllarda aktif bir faaliyet içerisinde olmuştur.

3.12.3. Erzincan Kızılay Şubesi

Türk Kızılay Erzincan şubesi, 1960 yılından sonrada etkinliğini artırarak devam ettirmiştir. 1939 büyük Erzincan depreminden sonra, 1941 yılında eski bir barakada yeniden kurularak faaliyetlerine devam eden Kızılay şubesi, o tarihten günümüze kadar varlığını sürdürmektedir. 1960 ve 1970'li yıllarda oldukça verimli faaliyetler gerçekleştiren Kızılay, Erzincan sivil toplum hayatında önemli bir yer tutmaktadır.⁸⁸⁷ 27 Mayıs askeri darbesinden sonra Kızılay'ın ilk kongresi 26 Şubat 1961 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Kızılay'ın kendi binasında yapılan kongrede, kongreyi yönetmek üzere divan başkanlığına Ziraat Bankası müdürü Kazım Kamel seçilmiştir. Yapılan oylama neticesinde şube başkanlığına Ragıp Şefik Çalkavur, yönetim kurulu üyeliklerine ise; Remzi Yılmaz, Naci Gürkan, Aliye Sağıroğlu, Fehmi Dünder, Süleyman Sağ, Mehmet Aslay, Nahit Özkutlu, Necdet Varlık, Ahmet Buyruk, Mustafa Çağa, Lütfi Özkay, Alaattin Kırtıloğlu, Ahmet Kültür ve Sabri Tibet seçilmiştir.⁸⁸⁸ 25 Şubat 1962 tarihinde Kızılay yönetimi kongresinde Ragıp Şefik Çalkavur yeniden seçilmiştir.⁸⁸⁹ 1963 yılında yapılan kongrede bir takım değişiklikler olmuş, asil yönetim kurulu üyeliğine Fehmi Dünder, Kadir Baykara, Raşit Kırtıloğlu, Mehmet Bahattin Gül ve Celal Altınal; bu isimlerden boşalan yedek yönetim kurulu üyeliklerine ise Şerafettin Kırtıloğlu, Celal Korkmaz, Fehmi Odabaşı, Eyüp Bezirci ve Hilmi Boyacıoğlu

⁸⁸⁶ Birlik, "E.S. Derneği'nin Çalışmaları", 17 Mart 1964

⁸⁸⁷ Erzincan İl Yıllığı 1973, s.138.

⁸⁸⁸ Öz Erzincan, "Kızılay İdare Heyeti Vazife Taksimi Yaptı", 28 Şubat 1961.

⁸⁸⁹ Öz Erzincan, "Vilayetimiz Kızılay Kongresi Dün Yapıldı" 26 Şubat 1962

seçilmişlerdir.⁸⁹⁰ Türk Kızılay Erzincan Şubesi, özellikle 1939 Erzincan depreminde ortaya koyduğu çalışmalarla şehrin STK tarihinde önemli bir yeri vardır, bu tarihten günümüze kadar da aynı çizgide çalışmalarına devam etmiş, Erzincan'ın sosyal alt yapısına çok değerli katkılar sunmuştur.

3.12.4. Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği

Erzincan ili Kültür ve Eğitim Derneği, Ankara'da mukim Erzincanlıların bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Derneğin kuruluş amacı; Erzincan il merkezi ve ilçelerinde eğitim hayatında yardıma muhtaç olan çocuklara, Erzincan ve Erzincan dışında eğitim hayatlarında her türlü yardımı sağlamak, onlara destek olmak şeklinde açıklanmıştır.⁸⁹¹ Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği, 27 Mayıs askeri darbesinden kısa süre önce genel kurul toplantısını yapmıştır. 13 Ocak 1960 tarihinde yapılan kongrede, dernek başkanlığına emekli Orgeneral İzmir Milletvekili Fevzi Uçaner seçilmiştir. Uçaner'in başkanlığında kurulan yönetim kurulu üyeliklerine ise; Halil Kanyol, Kemalettin Kiremitçi, Nejat Kumbasar, Hamit Toprak, Turgut Ertan ve Turgut Kolat seçilmiştir.⁸⁹² Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği genel kurul yaptıktan sonra Erzincan'ın kurtuluş günü olan 13 Şubat tarihinde, Erzincan Valisi Ali Çırnaz'ın himayesinde bir balo tertiplemiş, İplik Fabrikası salonunda düzenlenen baloda kurtuluş günü kutlamaları yapılmıştır.⁸⁹³ Derneğin balo düzenleyerek Erzincanlıları bir araya getirmekteki amacını, derneğin yönetim kurulu üyesi olan Turgut Kolat şu şekilde açıklamıştır: *“Ankara’da eski bir yurttaki sıkışık kalmış olan ve maddi desteğe ihtiyacı olan, Ankara’da yüksek tahsil gören Erzincanlı gençlere yeni ve modern yurtlar açmak gayesindeyiz”*. Bu gerekçe ile dernek yönetimi kurtuluş gününü vesile kılarak o günü bir yardım gecesine çevirmiş ve hedefledikleri amaca hizmet için gayret göstereceklerini ifade etmişlerdir.⁸⁹⁴

Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği, 1970’li yıllarda da aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürmüştür. 1974 yılında derneğin genel kurulunda yeni bir yönetim ortaya çıkmıştır. Gürbüz Erdoğan'ın başkanlığında kurulan dernekte, yönetim

⁸⁹⁰ Öz Erzincan, “Kızılay Kongresinde Asıl ve Yedek Seçilenler” 18 Şubat 1963

⁸⁹¹ Erdem Yavuz, “Siyasi Mücadele Ekseninde Erzincan’da Faaliyet Gösteren Dernekler”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/2 (2016), s.118-119.

⁸⁹² Öz Erzincan, “Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği G. Kurul Toplantısı Yapıldı”, 14 Ocak 1960.

⁸⁹³ Öz Erzincan, “Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği Valimiz Ali Çırnaz’ın Himayelerinde Bir Balo Tertiplendi”, 18 Şubat 1960.

⁸⁹⁴ Öz Erzincan, “Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği İdare Heyeti Vazife Taksimi Yaptı”, 30 Ocak 1960.

kurulunda şu isimler yer almıştır: Refik Canay, İlter Kırtıloğlu, Alpaslan Can, Erol Saraçoğlu, Orhan Bali ve Bekir Ekinci.⁸⁹⁵ Ankara merkezli faaliyet yürütmüş olmasına rağmen, Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği, tahsil görmek maksadıyla il dışına çıkan ve bilakis Ankara’da okuyan Erzincanlı öğrencilere maddi ve manevi destek olmaya çalışmış, şehrin sivil toplum hayatında önemli bir yer edinmiştir.

Erzincan Kültür ve Eğitim Derneği, Erzincan’ı daha fazla tanıtmak amacıyla bir takım faaliyetler düzenlemeyi de ihmal etmemiştir. Türkçe kompozisyon yarışması, şiir, resim, güfte ve beste yarışmaları düzenleyerek eğitim ve sosyal alanda faaliyetler ortaya koymuştur.⁸⁹⁶ Bu faaliyetlerin yapılmasında ki temel amaçlarının Erzincan’ın tanıtımına katkı sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Bunun dışında Erzincan Belediyesi ile işbirliği yaparak ‘*Erzincan Amblemi*’ belirlemek için bir yarışma düzenlenmesi için de öncülük etmiştir.⁸⁹⁷

3.12.5. Türk Donanma Cemiyeti Erzincan Şubesi

Türkiye genelinde faaliyet gösteren Türk Donanma Cemiyeti’nin bir şubesi de 1965 yılında Erzincan’da açılmıştır. Cemiyetin ilk Genel Kurulu 28 Temmuz 1965 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Erzincan Lisesi salonunda yapılan genel kurulda kongre başkanlığını İplik Fabrikası müdürü Füzur Akagündüz yapmıştır. Yapılan konuşmaların ardından oylamaya geçilmiş ve cemiyetin ilk yönetim kurulu belirlenmiştir. Yönetim kuruluna seçilen isimler şu şekildedir: Füzur Akagündüz, Lütfü Demirel, Hayrettin Pala, Mahmut Pirinçcioğlu, Hüseyin Güneş, Dursun Bal, Kenan Akkuş, Hidayet Pasin, Hilmi Gürkan ve Necdet Güven. Denetleme Kurulu üyeleri ise; Sebahattin Eriş, Ziya Kaştan, Ahmet Oldaç, Nevzat Angın ve Hamdi Sert olmuştur. Türk Donanma Cemiyeti’nin diğer dernek ve cemiyetlere göre bir farkı vardır. Bu cemiyet 3. Ordu ve Garnizon Komutanlığı tarafından desteklenmiştir. Derneğin ilk Genel Kuruluna Garnizon Komutanı Nabi Alpartun’un katılarak bir konuşma yapmış olması bu durumu açıkça göstermektedir. Alpartun konuşmasında; cemiyetin yapacağı her çalışmada Erzincan’ın kalkınması ve ilerlemesi adına çokça destek vereceklerini ifade etmesi, asker ve sivil toplum örgütlerinin ilişkilerini göstermesi açısından

⁸⁹⁵ Öz Erzincan, ‘‘Erzincan Kültür Derneği Yöneticileri Seçildi’’, 10 Haziran 1974.

⁸⁹⁶ Öz Erzincan, ‘‘Erzincan İli Kültür ve Eğitim Derneği Erzincan’ı Tanıtmak İçin İl’le İlgili Yarışmalar Düzenledi’’, 1 Kasım 1973.

⁸⁹⁷ Öz Erzincan, ‘‘Erzincan İli Kültür ve Eğitim Derneği Erzincan İle İlgili Girişimlerde Bulundu’’, 27 Kasım 1973.

önemlidir.⁸⁹⁸ Donanma Cemiyeti'nin teşekkülü asker, siyaset ve toplum ilişkilerini görmek açısından önemlidir. 27 Mayıs Askeri Darbesi'nden sonra siyasi, sosyal hayatta ve sivil toplum kuruluşların varlığıyla anlam kazanmaya çalışan Türk Demokrasisinin etkisini göstermesi açısından örnek bir iş birliği olarak tarif edilebilir. Türk Donanma Cemiyeti Erzincan şubesi 19 Kasım 1968 tarihinde yeniden Genel kurul yapmış ve yönetim değişikliğine gidilmiştir. Genel Kuruluna yapılan oylama sonucuna cemiyet başkanlığına Hamdi Evrensel seçilmiştir, Evrensel, 27 Mayıs sonrası sivil toplum hayatında oldukça etkin bir isimdir. Erzincan'ı Sevenler Derneği'nde uzunca süre faaliyet yürütmüş, Erzincan Kalkındırma Turizm ve Tanıtma Derneği ve 1968 yılından itibaren de Türk Donanma Cemiyeti başkanı olarak görev yapmıştır. Hamdi Evrensel'in başkanlığında kurulan yönetim kurulunda; Saim Mete, Hayrettin Pala, Kamil Tan, Alaattin Göksu, Sefer Taşkın, Hilmi Paksoy ve Selahattin Eriş yer almıştır.⁸⁹⁹

3.12.6. Erzincan Kalkındırma Turizm ve Tanıtma Derneği

Erzincan'ı tanıtmak, tanıtımın dışında gelişimine ve kalkınması fayda sağlamak amacıyla kurulmuş bir dernektir. Özellikle turizm ve kalkınma alanında çaba gösteren bu dernek, kurmuş olduğu istişare heyetleri ile Erzincan'ın çeşitli meselelerine ışık tutmuştur. Dernek başkanı Hamdi Evrensel bir açık oturum düzenleyerek Erzincan'ın meselelerini tartışacak geniş bir istişare heyeti kurmuştur.⁹⁰⁰ 11 Ekim 1965 tarihinde Öğretmenler Lokali olarak bilinen salonda düzenlenen açık oturumda yazılı bir anket yapılarak Erzincan'ın temel meseleleri uzun uzun tartışılmıştır. Derneğin yapmış olduğu bu önemli faaliyet, Erzincan'ın kronikleşmiş sorunlarının çözümüne ve Erzincanlıların beklentilerini ortaya koyacak bir çalışma modeli olmuştur. Bu istişare ve değerlendirme toplantısının ardından öne çıkan en önemli sorun, kalkınma ihtiyacının giderilmesi olmuştur. Kalkınma için yeterli yatırım yapılmadığı, dolayısıyla yapılacak olan yatırımların kalkınmaya büyük fayda temin edeceği konusunda hemen herkesin kanaati aynı olmuştur. O dönem Erzincan'a gelebilecek ve üzerinde önemle durulan “*Konserve Fabrikası*” kurulması ve Erzincan ovasının sulama ihtiyacının giderilmesi en çok üzerinde durulan konular olmuştur. Çiftçilere sağlanacak kredi ve makine desteği, tarım

⁸⁹⁸ Öz Erzincan, “Donanma Cemiyeti Erzincan Şubesi'nin İlk Genel Kurul Toplantısı Dün Yapıldı”, 29 Temmuz 1965

⁸⁹⁹ Öz Erzincan, “T. Donanma Cemiyeti Erzincan Şubesi Yöneticileri Belli Oldu”, 25 Kasım 1968

⁹⁰⁰ Öz Erzincan, “Erzincan Kalkındırma Turizm ve Tanıtma Derneği Bir Açık Oturum Düzenledi”, 6 Ekim 1965.

sahalarının genişletilmesi ve sulama imkânlarının artırılması ile bu sorunların çözülebileceği kolektif bir bakış açısı ile tartışılmış ve ortaya konulmuştur.⁹⁰¹ Erzincan Kalkındırma Turizm ve Tanıtma Derneğinin ortaya koyduğu bu anlayış, sivil toplum iradesinin şehrin yönetime katılmasını göstermesi açısından önemlidir. Dernek ve cemiyetler aracılığıyla topluma önderlik eden ve toplumun gelişmesine katkı sunan bu tür sivil hareketler, idari ve siyasi hayatın içinde olmuş, şehir yöneticilerine rehberlik etmiştir.

3.12.7. Kuva-yi Milliye Cemiyeti Erzincan Şubesi

Kuva-yi Milliye hareketi, Milli Mücadele döneminde ortaya çıkmış, işgallere karşı halkın kendi öz savunmasını yapmak üzere bir araya gelen güçlerin oluşturduğu yerel teşkilatlardır. Kuvayi Milliye anlayışı, Türk Milletinin kurtuluş mücadelesinde vatanın savunulması ve Anadolu'nun yeniden anavatan olmasını ortaya çıkaran iradenin yansımasıdır. Dolayısıyla, toplumun bu denli öz benliğine girmiş olan bu anlayış, 1960 ve 1970'li yıllarda da cemiyetler üzerinden yaşatılmaya çalışılmıştır. Kuvayi Milliye Cemiyeti Erzincan şubesi 1960'lı yıllardan itibaren faaliyet göstermiştir. 27 Eylül 1966 tarihinde yapılan genel kurulda, cemiyet başkanlığına Lütfü Akkuş getirilmiş, yönetim kurulu üyeleri ise şu isimlerden oluşmuştur: Kemal Sırmasız, Kerim Kaya, İhsan Ulutaş ve Necdet Polat.⁹⁰² Büyük genel kuruldan iki yıl sonra yeniden kongre yapılmış, bu kongre de başkanlığa birinci dönem TBMM üyesi Hüseyin Aksu (Girlevikli Hüseyin Beg) getirilmiştir. Onun bu cemiyetin başkanlığına getirilmesi derneğin önemini artırmıştır. Hüseyin Aksu'nun başkanlığında kurulan cemiyetin yönetim kurulu ise şu isimlerden oluşmuştur: Kemal Başdemir, Kemal Sırmasız, Ahmet Akçay, Sebahattin Ayaz ve Abdurrahman Fırtına.⁹⁰³

3.12.8. Erzincan Ticaret Odası

Ticaret odaları, şehirlerin ekonomik kalkınma süreçlerinde etkin rol oynayan kurumlardır. Erzincan'da faaliyet gösteren Erzincan Ticaret Odası, 1928 yılından beri faaliyetlerini sürdürmektedir. Benzer ölçekteki diğer illere kıyasla daha zorlu bir gelişim süreci göstermiştir. Bunun temel nedeni, kuşkusuz 1939 büyük Erzincan depremidir. Deprem sonrasında şehrin ayağa kalkma ve yeniden toparlanma süreci ile birlikte

⁹⁰¹ Öz Erzincan, "Erzincan'ın Kalkınma İhtiyaçları Neler? ", 22 Ekim 1965.

⁹⁰² Öz Erzincan, "Kuvayi M. Cemiyetinin Yıllık Kongresi Yapıldı", 28 Eylül 1966.

⁹⁰³ Öz Erzincan, "K. Milliye Cemiyeti Kongresi", 1 Temmuz 1968.

oldukça yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Bu durum ekonomik hayatı da derinden etkilemiştir. Alt yapı, üst yapı ve barınma sorunlarının bile zaman içerisinde kısmen çözülebildiği kentte, ticari faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamak ve bu doğrultuda kurumsal ve yapısal bir düzen oluşturmak oldukça zor olmuştur. Bu şartlar altında Erzincan Ticaret Odasının etkinliği de kaçınılmaz olarak sınırlı kalmıştır. Ancak tüm bu olumsuz şartlara rağmen, kurumun yönetim anlayışı ve yönetme arzusu değişmemiştir. 27 Mayıs askeri darbesinden sonra, Erzincan Ticaret Odasının ilk genel kurulu 4 Aralık 1960 tarihinde gerçekleşmiştir. On dört meslek grubunun katılımıyla geniş kapsamlı bir kongre düzenlenmiş ve yapılan oylama sonucunda Seyfettin Kavukçu, Ahmet Kavuş, Oktay Malatyalıoğlu, Ahmet Kayalar ve Lütfü Mevsim yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. Daha sonra yönetim kurulu üyelerinin kendi arasında yapılan oylama ile Seyfettin Kavukçu Erzincan Ticaret Odası Başkanı olarak seçilmiştir.⁹⁰⁴ 1967 yılında Seyfettin Kavukçu'nun yerine Ahmet Kavuş başkan olarak seçilmiştir. Sonrasında Ahmet Kavuş, Adalet Partisi il başkanı olunca Ticaret Odası başkanlığından ayrılmış ve Remzi Ulusoy bir süre başkanlık görevini yürütmüştür. 2 Aralık 1973 yılında yapılan kongrede, Ticaret Odası başkanlığına yeniden Adalet Partisi il Başkanı Ahmet Kavuş seçilmiştir. Ahmet Kavuş 'un başkanlığında kurulan yönetim kurulu listesinde şu isimler yer almıştır: Oktay Malatyalıoğlu, Hüsnü Boyacıoğlu, Tevfik Aksu ve Selahattin Bütün.⁹⁰⁵ Ahmet Kavuş 'un ticaret Odası başkanlığına yeniden seçilmesi, siyaset ile sivil toplum hareketlerinin birlikteliğini ortaya koymaktadır. Ahmet Kavuş, hem il başkanlığı yapmış hem de ticaret Odası başkanlığı görevini birlikte yürütmüştür. 4 Aralık 1975 tarihinde yapılan ticaret Odasının dördüncü kongresinde, Ahmet Kavuş yeniden başkanlığa seçilmiştir.⁹⁰⁶ 1960 ve 1970'li yıllarda, ticaret Odasında en uzun süre başkanlık yapan kişi olmuştur. Adalet Partisinin iktidar partisi olmasından dolayı, il başkanı olarak sivil toplum hareketlerini ve oda faaliyetlerini de yakından takip etme ve yürütme imkânı olmuştur. 1967 yılı verilerine göre, Erzincan Ticaret Odasına kayıtlı toplamda 1544 üye vardır. Bu üyeler yedi meslek grubundan, tüccarlar, üreticiler tüzel kişilerden oluşmuştur. Meslek grupları kendi içerisinde önce oda meclislerini seçer, oda

⁹⁰⁴ Öz Erzincan, "İlimiz Ticaret Odası Başkanlığına Seyfettin Kavukçu Getirildi", 5 Aralık 1969.

⁹⁰⁵ Öz Erzincan, "AP İl Başkanı Ahmet Kavuş Yine Ticaret Odası Başkanı Oldu", 3 Aralık 1973.

⁹⁰⁶ Öz Erzincan, "İlimiz Ticaret ve Sanayi Odası Seçimleri Sonuçlandı", 5 Aralık 1975.

meclisinde bulunan 14 kişi de ticaret odasının beş kişilik idari heyetini seçer ve bu seçimlerle ticaret odası başkanları ve yönetimleri belirlenmiştir.⁹⁰⁷

3.12.9. Öğretmenler Derneği

27 Mayıs askeri darbesinden sonra kurulan Öğretmenler Derneği, şehirde muhtelif okullarda görev yapan öğretmenlerden oluşmuştur. 17 Aralık 1961 tarihinde yapılan kongrede dernek başkanlığına Mehmet Deęerliyurt seçilmiş, derneğin idare heyetinde ise şu isimler yer almıştır: Ahmet Polat, Zeki Uęar, Sezai aę, Kazım Akbaş, Fevzi imen ve Özer Aşan. Kazım Aktaş ikinci başkan, Zeki Uęar Sekreter, Ahmet Polat Sayman, Sezai aę Lokal Müdürü, Fevzi imen Kùltür edebiyat kolu Başkanı, Sözer Aşan'da Sosyal İşler sorumlusu olarak görev almıştır.⁹⁰⁸ İki yılın ardından 16 Haziran 1963 tarihinde yeniden bir kongre tertip edilmiş, Öğretmenler Lokalinde geręekleştirilen kongrede yapılan oylama sonucunda dernek başkanlığına Fevzi imen seçilmiştir. İdare heyetinde yer alan isimler ise şu şekildedir: Abdullah Sezgin, Öksel Demir, Zeki Uęar, Dursun Bal, Muazzım Battal ve Hüseyin Özdemir.

Derneğin 1964 yılı kongresi de 13 Temmuz 1964 tarihinde geręekleştirilmiştir. Bu kongre de, kongre mensubu olan birçok öğretmen gündeme dair konuşmalar yapmışlardır.⁹⁰⁹ Bu durum, derneğin gündemi yakından takip ettiğini ve katılım gösteren öğretmenlerin gündeme dair duyarlılıklarını göstermesi açısından önemlidir. İdare heyeti dışında haysiyet divanı da belirlenmiş, Haysiyet Divanında; Ahmet Dumlu ve Ahmet Yeter yer almıştır. Öğretmenler derneği, 27 Mayıs askeri darbesinden sonra ilginę bir çıkış yapmış, darbe yönetimine, Devlet Başkanı sıfatıyla Cemal Gürsel'e teşekkür telgrafı hazırlamışlardır. Darbe süreci sonrasında kendi adlarına inisiyatif olarak devlet başkanı sıfatıyla Orgeneral Cemal Gürsel'e darbenin yapılmasından ve sonrasında yürütölen süreçten dolayı teşekkür etmiş ve bunu Ankara'ya bildiren bir telgraf göndermişlerdir.⁹¹⁰

3.12.10. Çocuk Esirgeme Kurumu

Çocuk Esirgeme Kurumu Erzincan şubesi, 1942 yılında faaliyetlerine başlamıştır. 1960 yılına kadar toplam da dört kongre yapmış olan Çocuk Esirgeme

⁹⁰⁷ *Erzincan İl Yıllığı* 1967, s.225.

⁹⁰⁸ Öz Erzincan, "Öğretmenler Derneği İdare Heyeti Vazife Taksimi Yaptı", 21 Aralık 1961

⁹⁰⁹ Öz Erzincan, "Öğretmenler Derneği Olağanüstü Kongresi Yapıldı", 10 Temmuz 1964.

⁹¹⁰ Kazankaya, "Sayın Devlet Başkanımıza Yazılan Tel ve Cevabı", 9 Haziran 1960.

Kurumu, şehirde bulunan kimsesiz çocukların okul, kıyafet vs. her türlü maddi olanaklarını karşılamasının yanında, Ankara başta olmak üzere şehir dışında eğitim görmek isteyen veya eğitim görmesi zorunlu olan çocukların da durumuyla yakından ilgilenmiştir.⁹¹¹ Çocuk Esirgeme Kurumu 1960'lı yıllarda da etkinliğini sürdürmüştür. Kadın faaliyetlerini yürütmek üzere 6 Mart 1968 tarihinde "*Kadınlar Kolu*" kurulmuştur. Kurulduğu gün başkan ve yönetim kurulu üyeleri belirlenmiştir. Kadınlar kolu başkanlığına Nermin Kırtıloğlu, yönetim kurulu üyeliklerine ise; Aynur Çağlayan, Gönül Giritlioğlu, Ayla Güven ve Aycan Karakaya seçilmiştir.⁹¹² Neriman Kırtıloğlu'nun başkanlığında kurulan Kadınlar Kolunun toplamda yüz on üyesi, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ise toplam da yüz yetmiş üyesi aktif görev almıştır.⁹¹³

3.12.11. Erzincan Verem Savaş Derneği

Erzincan Verem Savaş Derneği, 1948 yılında kurulmuştur. İlk kuruluşunda "*Veremle Savaş Derneği*" olarak faaliyet gösteren bu dernek, 1958 yılından sonra "*Erzincan Verem Savaş Derneği*" ismini almıştır. Dernek yeni ismiyle ilk kongresini 1959 yılında gerçekleştirmiştir.⁹¹⁴ 27 Mayıs askeri darbesinden sonra 10 Mayıs 1963 tarihinde İplik Fabrikası salonunda yeni bir kongre yapılmıştır. Yapılan kongre de, Verem Savaş Derneği başkanlığına Remzi Yılmaz seçilmiştir. İdare heyetinde ise şu isimler yer almıştır: Ziya Kararur, Zeki Kurdoğlu, Faik Beksimetçioğlu, İbrahim İlter, Ragıp Şefik Çalkavur, Dr. Cahit Teoman ve Kemal Tüzüner.⁹¹⁵ 1967 yılı kongresinden sonra dernek başkanlığına Dr. Metin Oğuzlu seçilmiştir.⁹¹⁶ 1973 yılından sonra ise dernek başkanlığına Mehmet Bahattin Gül seçilmiş, idare heyeti şu isimlerden oluşmuştur: Hilmi Boyacıoğlu, Ziya Karakaş, Fehmi İder, Halit Altuğ, Metin Oğuzlu ve Ahmet Kavuş.⁹¹⁷ Verem Savaş Derneği, Erzincanlılardan topladığı yardımlar ile yoksul ve bakıma muhtaç insanlara ilaç ve gıda yardımında bulunarak önemli bir sosyal

⁹¹¹ Erdem Yavuz, "Siyasi Mücadele Ekseninde Erzincan'da Faaliyet Gösteren Dernekler", s.114-115.

⁹¹² Öz Erzincan, "Şehrimizde Çocuk Esirgeme Kurumu Kadınlar Kolu Kuruldu", 7 Mart 1968.

⁹¹³ *Erzincan İl Yıllığı* 1973, s.140.

⁹¹⁴ Erdem Yavuz, "Siyasi Mücadele Ekseninde Erzincan'da Faaliyet Gösteren Dernekler", s.120.

⁹¹⁵ Öz Erzincan, "Verem Savaş Derneği Yeni İdare Heyeti Seçimi Yapıldı", 11 Mayıs 1963.

⁹¹⁶ *Erzincan İl Yıllığı* 1967, s.18.

⁹¹⁷ *Erzincan İl Yıllığı* 1973, s.141-142.

sorumluluk üstlenmiştir.⁹¹⁸ Ayrıca, Erzincanlılardan topladığı yardımlarla merkezde Verem Savaş Dernek binası yaptırılmış ve 1971 yılından itibaren hizmete açılmıştır.⁹¹⁹

3.12.12. Erzincan Halkevi

Erzincan Halkevleri, 1930'lu yıllardan itibaren faaliyetlerine başlamıştır. 1947 yılından itibaren merkez, ilçeler ve muhtelif nahiye ve köylerde bina inşaatları başlamış⁹²⁰ olan halkevleri ve halkodaları, 1950'lerden itibaren merkez ve muhtelif ilçelerde mekân tahsis ve yöneticilerin atanmasıyla daha yoğun bir şekilde faaliyetlerini artırmıştır.⁹²¹ Merkez ve merkeze bağlı bazı köylerde, Kemah, Refahiye, Tercan ve İliç gibi ilçelerde ve bunlara bağlı bazı köylerde Halkevi açılmış, 1951 yılına kadar Erzincan ilinde toplamda yirmi yedi Halkevi kurulmuştur.⁹²²

27 Mayıs askeri darbesinden sonra 26 Ocak 1964 tarihinde Kızılay binasında Halkevi genel kurulu yapılmıştır. Halkevinin kurucularından, aynı zamanda Kızılay'ın önceki dönem başkanlarından Ragıp Şefik Çalkavur'un açılış konuşması ile kongre başlamıştır. Çalkavur konuşmasında, Halkevlerinin tarihçesi ve toplumdaki yerini anlatmıştır. Konuşmaların ardından kongre oylamasına geçilmiş ve yapılan oylama sonucunda Ragıp Şefik Çalkavur başkanlığa seçilmiştir. İdare heyetine ise; Ahmet Say, Ahmet Buyruk, Niyazi Köse, Hüsamettin Yıldız, Kemal Başdemir ve Turan Dünder seçilmiştir.⁹²³ Bir yıl sonra yeniden genel kurul yapılması kararlaştırılmıştır. 15 Aralık 1965 tarihinde gerçekleştirilen Halkevi genel kurulunda, başkanlığa Erdoğan Çalkavur geçici başkan olarak seçilmiştir. Kongreden kısa bir zaman sonra Halkevi başkanlığına, o dönemde İl Nüfus Müdürü olarak görev yapan Baha Aydın getirilmiştir. İdare heyetine ise; Cemal Yağcı, Arif Sağır, Ragıp Şefik Çalkavur, Selahattin Çilingir, Öksel Demir, Fikret Savcı ve Hüsamettin Yıldız seçilmişlerdir. Halkevi yönetiminin dışında bir de Haysiyet Divanı ile Denetleme Kurulu üyeleri de seçilmiş olup, Haysiyet Divanı üyeliğine Baha Aydın, Ahmet Bal ve İbrahim Onan; Denetim kurulu üyeliğine de; Alaaddin Cenker, Erdoğan Çalkavur ve Turan Dünder seçilmiştir.⁹²⁴

⁹¹⁸ Öz Erzincan, "Verem Savaş Derneğinin Pul Kampanyası Sona Eriyor", 4 Şubat 1964.

⁹¹⁹ *Erzincan İl Yıllığı* 1973, s.141.

⁹²⁰ BCA, 03.09.1947, Yer No: 1490-79-1

⁹²¹ BCA, 18.03.1950, Yer No: 938-641-1

⁹²² BCA, 30.05.1951, Yer No: 955-698-1

⁹²³ Öz Erzincan, "İlimiz Halkevinin Genel Kurul Toplantısı Yapıldı", 28 Ocak 1964.

⁹²⁴ Öz Erzincan, "İlimiz Halkevi Yıllık Genel Kurul Toplantısı Önceki Gün Yapıldı", 17 Aralık 1965.

3. 13. Üçüncü Ordu'nun (3.Ordu) Erzincan'a Dönüşü

Cumhuriyetin ilanından sonra Kara Kuvvetlerinin yeniden ihdası üzerine, Üçüncü Ordu Karargâhı 1923 yılında Erzincan'da kurulmuştur.⁹²⁵ Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren merkezi Erzincan'da bulunan Üçüncü Ordu, 1939 yılında yaşanan büyük Erzincan depreminden sonra geçici olarak Erzurum'a nakledilmiştir. Erzincan'ın deprem sonrası yeniden imarı, inşası ve ayağa kalkması uzun sürmüştür. Şehrin tam anlamıyla toparlanmasının ardından, yirmi yedi yıllık hasret sona ermiş ve Üçüncü Ordu, tüm birimleriyle tekrardan Erzincan'a taşınmıştır. 11 Ekim 1967 tarihinde, Vali Mustafa Yörükoğlu'nun başkanlığında komuta kademesi, şehir protokolü ve binlerce Erzincanlının coşkusu ile karşılanmıştır. Ordu birlikleri, Vali Mustafa Yörükoğlu, İl Belediye Başkanı Nedim Muradoğlu, Tercan Kaymakamı ve Tercan Belediye Başkanı tarafından Erzurum-Erzincan sınırında karşılanmıştır. Tercan Belediye Başkanı Muharrem Bedirhanoglu tarafından Üçüncü Ordu Komutanı Refik Ülgenalp'e şehrin amblemi takdim edilmiştir. Üçüncü Ordu birlikleri Tercan'da büyük halk kitlesi tarafından karşılandıktan sonra yola devam etmiş ve Mercan Beldesinin girişinde büyük bir karşılama yapılmıştır.

Uzun bir yolculuğun ardından Erzincan ovasına giriş yapan ordu birliklerini, Ekşisu mevkiinde yoğun bir halk kitlesi karşılamıştır. Atlı birlikler, sivil toplum gönüllüleri, yüzlerce aracın karıştığı konvoy ve binlerce Erzincanlının sevgi gösterileriyle karşılanan Ordu birliklerine, askeri konvoy şehrin girdiği andan itibaren Karayolları şefliğinin önünde bulunan il protokolü ve binlerce Erzincanlı tarafından yoğun tezahüratlarda bulunulmuştur. Üçüncü Ordu'nun geri dönüşüne binaen kurbanlar kesilmiş, ilkokullu öğrenciler Ordu Komutanı Refik Ülgenalp'e çiçek takdim etmiştir. Halkoyunları gösterileri ve kurbanların kesilmesinin ardından ordu birlikleri karargâha gönderilmiştir.⁹²⁶ Şüphesiz ki, Üçüncü Ordu'nun varlığı Erzincan için büyük önem arz etmiştir. Ordu'nun şehirde bulunması, şehrin siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik getirisinin yanında, Erzincan'ın kalkınması ve gelişimini de olumlu şekilde etkilemiştir.

⁹²⁵ *Erzincan İl Yıllığı* 1973, s.292.

⁹²⁶ Öz Erzincan, "3.Ordu Görülmemiş Bir Heyecan ve Tezahürat İle Karşılandı", 12 Ekim 1967.

SONUÇ

Bu çalışma da, ulaşılabilen veriler ve değerlendirmeler ışığında *Erzincan'ın Siyasi Hayatı (1960-1980)* bütün yönleriyle incelenmiştir. Literatürdeki eksikliği giderme ve katkı sunma açısından Erzincan ilinin tarihsel yapısını yansıtması açısından önemlidir. Metin içerisinde birçok konu tafsilatlı biçimde anlatılmış ve değerlendirilmiştir. Bu kısımda çalışmanın bütünlüğünü kapsayacak şekilde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Erzincan Şehri, birçok Türk-İslam devlet ve beyliğinin hâkimiyetine girmiş, Osmanlı'da bir kaza merkezi olarak Cumhuriyet dönemine kadar gelmiştir. Yıkıcı beşeri ve doğal afetlere rağmen şehir, her zaman stratejik konumu ve iklim şartlarından dolayı nüfus tutabilmiştir. Erzincan'ın en bariz fonksiyonları, Ortaçağlarda ticaret, bilim ve kültür şehri olmasıdır. Benzer özelliğini Osmanlı döneminde de devam ettirmiş olan Erzincan, 19.yy itibarıyla adı geçen özelliklerine ilave olarak bir askeri merkez olma özelliğini de taşımaktadır. Ordu merkezi olmasından dolayı, Erzincan'da daha 19.yy'dan itibaren Osmanlı modernleşmesinin bütün izlerini görmek mümkün olmuştur. Özellikle, yeni kurulan mektepler, askeri binalar, hastaneler ve diğer kamusal alanlar şehrin siyasi meselelere yaklaşımını da şekillendirmiştir.

Tarihin her döneminde özellikle bir kardeşlik şehri olarak da tanımlayabileceğimiz Erzincan, farklı inanç gruplarının birlikte yaşama azim ve kararlılığını da göstermiştir. Cumhuriyetle birlikte başlayan çok partili siyasi hayata geçiş, farklı düşüncelerin siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşları özelinde teşekkül etmesi, çoğulcu düşüncenin Erzincan ilinde zemin bulmasına da imkân sağlamıştır. Şehir bu yönüyle Cumhuriyet döneminde ki bütün inkılapların harfiyen uygulandığı, bir taşra şehri olmasına rağmen her türden yeniliklere açık olduğu görülmektedir. Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet dönemine geçişte kurulmuş olan askeri mektepler ve diğer modern okullar, şehirde devlet adamı ve bürokrat yetiştirilmesi hususunda önemli katkılar sağlamıştır. Bu bürokrat ve devlet adamları şehrin siyasi hayatının şekillenmesine de etki etmiştir.

Erzincan'daki siyasi hayat, Anadolu'daki taşra şehirlerinin birçoğundan farklı karakter arz etmiştir. Cumhuriyet döneminde ilk müstakil iller arasında bulunan Erzincan, yukarıda bahsedilen hususlardan dolayı siyaseti ve siyaset kurumlarının erken

dönemde şekillenmesi ve ilgili siyasi kurumların toplumsal taban bulması açısından da özgün bir özellik taşır. Şehirle ilgili en dikkat çeken husus, ordu merkezi olması hasebiyle devlet kurum ve kuruluşlarının iş ve işleyişinde aşırı hassas olduğu belgelere yansımıştır. Diğer bir ifadeyle, devlet kurum ve kuruluşları Erzincan şehrinde her zaman kendisini keskin bir şekilde hissettirmiştir.

Erzincan'ın Osmanlı'dan intikal eden eşrafı ve eliti, daha Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şehirde ki siyasi partileri, basın ve sivil toplum kuruluşlarını oluşturdukları ve bu kuruluşlarda etkin görev aldıkları gözlemlenmiştir. Bu eşrafın, sermaye sahiplerinin ve elitlerin bir kısmı şehirde yaşarken bir kısmı da birçok sebepten dolayı başta Ankara ve İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde ikamet etmişler, ancak şehirdeki siyasi gelişmelerden uzak kalmamış, yönlendirme eğilimleri içerisinde olmuşlardır.

Ayrıca, Cumhuriyetin ilanından sonra, Erzincan için kurumsal ve modern bir idari ve siyasi dönem başlamıştır. Zira Milli Mücadele'nin kritik aşamasında şehirde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin aktif bir şekilde rol alması ve örgütlenmesi, Erzurum ve Sivas Kongrelerine yerel temsilciler gönderilmesi de şehrin milli mücadeleye olan desteği ve ülke siyasetine katkısı açısından önemlidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren idari yapı belirli bir sistem içerisinde yeniden oluşturulmuştur. Merkezi yönetime bağlı valiler atanmış ve modern belediye teşkilatı kanunlarla kurulmuştur. Bu süreç, modern bir şehir yönetimi, yerel idarecilik ve kamu hizmeti anlayışının yerleştirilmeye çalışıldığını göstermesi açısından önemlidir. Cumhuriyetle birlikte başlayan yeni rejime uyum, şehirde çok hızlı bir şekilde kendini hissettirmiştir. Şehrin yeniden inşasında Cumhuriyet mimarisinin izlerini; yollar, anıtlar, yapılar vb. şeklinde görmek mümkün olmuştur. Bu anlayış, şehrin yeni rejime zihinsel yapısının uyumunun bir yansımasıdır.

Bu çalışma da, bahse konu olan Erzincan'ın idari yapısı, süreçte bir takım değişikliklere rağmen merkez ilçe ve altı ilçeden müteşekkildir. İlçelerin, şehir merkezine olan mesafesi demografik yapıları, inanç eğilimleri, üretim tüketim alışkanlıkları siyasal eğilimlerine de etki etmiştir. Özellikle, Tercan ve havalisi Erzurum siyasal eğilimlerinin etkisi altında, Kemaliye ise Malatya ve Elazığ siyasal kültürünün etki alanında kalmıştır. Şehir merkezinde oluşan siyasal yapı, Kemah ve Refahiye ile

bütünlük arz etmiştir. Diğer taraftan Erzincan iline bağlı olmamakla birlikte Kelkit, Kiğı ve Pülümür ise demografik, siyasi ve sosyo-kültürel açıdan Erzincan'ın etki alanındadır. Bu idari yapılardan zaman içerisinde Erzincan şehir merkezine gelen göçler, şehirdeki siyasi eğilimleri etkilemiş ve farklı siyasi partilerin destekçileri olmuşlardır. Bunlara ilave olarak Üçüncü Ordu merkezinin burada bulunması, çok sayıda ordu mensubunun da şehirde yaşamasına zemin hazırlamıştır. Ordu mensupları şehirdeki siyasi eğilimlere hem seçmen hem de düşünsel manada etki etmiştir. Yine şehirdeki okuma yazma oranı, gelir ve eğitim düzeyi, toplumun siyasal tercihlerini etkileyen diğer hususları oluşturmuştur.

Bütün siyasi partiler, kendi kuruluş programlarına bağlı kalmakla birlikte, 1939 depremiyle devletin bütün kurumları ile uyum içerisinde olmuş, Erzincan'ın yeniden ihya ve inşası hususunda büyük gayret göstermişlerdir. Özellikle 1939 büyük Erzincan Depremi, süreci ciddi ölçüde kesintiye uğratmıştır. Söz konusu deprem, Cumhuriyet döneminde şehrin kaderini, nüfus yapısını ve kentsel gelişim seyrini köklü ve tahrip edici şekilde etkilemiş ve önemli bir engel oluşturmuştur. Ancak bu süreç, şehrin mekânsal gelişimini, yeni mimari yapısını ve kentsel modernleşme sürecini derinden ve kalıcı olarak etkilemiştir. 1939 depremi şehri sadece binalarıyla yıkmamış, nüfusun farklı yerlere dağılmasına, sermayenin şehirden çıkmasına da sebep olmuştur. Bu durum şehirde var olan, eşraf, elitler, sermaye grupları ve siyasi yapıyı derinden etkilemiştir. Depremle birlikte şehir dışına olan göçlerin bir kısmı, nitelikli insan gücünü de azaltmıştır. Bu durum, şehrin siyasi yapısının yeniden oluşmasında olumsuz bir etki bırakmış, şehrin yeniden inşası sürecinde beliren isimlerin bazılarının Hüsamettin Atabeyli ve Nedim Muradoğlu örneğinde olduğu gibi şehir dışından gelmiş olması buna örnek olarak gösterilebilir.

1940 ve 1950'li yıllar, Erzincan'ın yeniden ayağa kaldırılması gayretiyle geçmiştir. 27 Mayıs darbesinden sonra şehrin gerçek bir kimlik kazanması ve yeni siyasi partilerin oluşumlarıyla da yeniden bir etki alanı oluşması hız kazanmıştır. Osmanlı son döneminde ki taşra idari yapılanmasının, Cumhuriyetin idari taksimatına da etki ettiği görülmektedir. İdari taksimatta bu yönüyle tarihsel bir bütünlük görmekteyiz. Osmanlı son dönemi Erzincan bir sancak merkezi olarak bağlı kazalarıyla birlikte Cumhuriyete intikal etmiştir. Bu idari taksimatta coğrafya, ulaşım ve demografi belirleyici rol oynamıştır. Buna göre, Erzincan ili merkez ilçe ve öncesinde dört

(Kemah, Kuruçay, Kiğı ve Pülümür) ve sonrasında 1960'lı yıllara kadar da altı ilçesiyle (Kemah, Kemaliye, İliç, Tercan, Refahiye ve Çayırılı) bir idari yapıdır. Bugün ise, Erzincan ili merkez ve sekiz ilçeden; Çayırılı, İliç, Kemah, Kemaliye, Otlukbeli, Refahiye, Üzümlü ve Tercan'dan müteşekkildir. Bu çalışmanın kronolojik sınırını (1960-1980) oluşturan dönemde, Erzincan ilinin merkez ilçe dışında ki en büyük ilçesi Tercan, en küçük ilçe ise İliç'tir.

Ele alınan konulardan biri de şehrin belirlenen dönem içerisindeki nüfus ve demografi meselesidir. Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti devleti ile birlikte düzenli olarak yapılan nüfus sayımları (1927-1980) önemlidir, zira yapılan bu sayımlar, şehrin demografik yapısındaki nicel ve nitelikli dönüşümleri daha kesin ve mukayese edilebilir verilerle ortaya koymaktadır. 1927 sayımında başlayan sayımlarla Erzincan, iniş çıkışlarla birlikte 1975 yılında tarihindeki en yüksek nüfus rakamına (283.683) ulaşmıştır. Ancak bu zirve noktasından sonra nüfus artış hızı yavaşlamış ve durağanlaşma, hatta bir miktar azalma eğilimine girmiştir. Bu süreçte gözlemlenen nüfus rakamlarındaki değişimler oldukça karışıktır. Bu durum, yalnızca doğal doğum ve ölüm oranlarının sayısal farkıyla açıklanamayacak kadar karmaşık bir durumdur. İdari taksimat değişiklikleri, toplam nüfus rakamlarını doğrudan ve önemli ölçüde etkileyen dış faktörler olmuştur. Örneğin, Kiğı ve Pülümür ilçelerinin idari olarak ayrılması toplam nüfusu düşürürken, Kemaliye ve Tercan'ın Erzincan'a bağlanması ise toplam nüfus içerisinde anlamlı bir artışın gerekçesidir. 1939 depremi, nüfus üzerinde yıkıcı bir etki yaratmıştır. Doğrudan can kayıplarının yanı sıra, kitleler halinde, kalıcı ve geri dönülmez sonuçlar çıkarmış, şehirden dışa doğru göçlere de zemin hazırlamıştır. Bu durum, 1940 nüfus sayımının Erzincan'ın gerçek ve istikrarlı nüfus tablosunu yansıtmasını zorlaştıran ayırıcı bir durum olarak kabul edilmektedir.

Ancak şehrin siyasi hayatına etki eden, yetiştirdiği siyasetçi ve bürokrat açısından Kemah ve Refahiye diğer ilçelere göre oldukça etkili olmuştur. Bunun temel sebebi, bu ilçelerin dışarı doğru göç vermesi ve eğitimini tamamlamış kişilerin gerek bürokrat olarak gerek siyaset yapma eğilimleri açısından, şehrin siyasi hayatına yapmış oldukları etkiden kaynaklanmaktadır. Ancak buna rağmen, o dönemde Erzincan'ın siyasi hayatını etkinleştiren ve diri tutan merkez ilçe yapılanması olmuş ve bu durum 2000'li yıllara kadar devam etmiştir.

Erzincan'da siyaset yapan kişilerin ortak özelliklerine bakıldığında ekseriyetle iyi eğitim almış olmaları, sermaye sahibi ve bürokrasiden geldikleri görülmektedir. Diğer taşra şehirlerinde siyaseti belirleyen aşiret veya büyük aile eğilimlerini Erzincan'da görmek pek mümkün olmamıştır. Bu yönüyle Erzincan seçmeni daha bireysel ve özgün tercihlerde bulunmuştur. Ancak merkez ilçeye nazaran, nüfus itibarıyla küçük ilçelerde akrabalık ve soy ilişkileri ilçe yöneticilerinin belirlenmesinde kısmen etkili olmuştur.

İkinci Dünya Savaşından sonra, dünyada ve ülkemizde görülen bir takım siyasi eğilimlerin ve ideolojilerin partiler üzerinden Erzincan'a yansımaları görülmüştür. Seçmen nezdinde ideolojik ayrışmalar ve kutuplaşmalar belli dönemlerde oy tercihinin dışında toplumsal olaylar olarak da kendini göstermiştir. Tek parti iktidarından sonra Erzincan'daki seçmenlerin tercihlerinde, sol ve seküler eğilimleri tercih eden milletvekilli düzeyinde temsilcilerin olduğu gibi ağırlıklı olarak sağ veya muhafazakâr seçmenin seçimlerde daha baskın olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, seçimlerde tercihleri belirleyen diğer bir faktör ise adayların şahsiyetleri, beşeri münasebetleri ve seçim beyannamelerinin seçmen üzerindeki etkisi olmuştur. Bu durum, genellikle bir mezhep ayrımından ziyade ideolojik tercihler, yaşam biçimi, eğitim ve iktisadi vaziyeti ile yakından ilgilidir. Diğer taraftan, 1946 sonrası çok partili demokratik yaşama geçişle birlikte, siyasi rekabet Türkiye genelinde artmış, bununla birlikte, Erzincan'da da siyasi rekabetin dozu ve hareketliliği belirgin biçimde kendini hissettirmiştir. Demokrat Parti'nin kurulması ve ilk kez çoğulcu demokrasi ile seçimlere katılımı siyasi yelpazeyi genişletmiş, merkez sağ seçmen için yeni bir siyasi alan oluşturmuştur. Buradaki eğilimler günümüzdeki siyasi yapılanmaları ve tercihleri de etkilemektedir.

Erzincan'da, Cumhuriyetin ilk yıllarında, Cumhuriyet Halk Partisi geleneksel ve kurucu parti olarak hâkimiyetini sürdürmüş, 1950'li yıllarda ise Demokrat Parti, il genelinde belirgin bir güç kazanmış ve yerel seçimlerde önemli başarılar elde etmiştir. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, tüm Türkiye'de olduğu gibi Erzincan'da da siyasi hayatı zorunlu bir kesintiye uğratmıştır. Yeni bir sisteme geçilmiş, askeri yönetimin getirdiği kısıtlamalar, yasaklar ve yeni anayasal düzenlemeler şehirdeki siyasi durumu köklü bir şekilde değiştirmiştir. Darbe sonrası siyaset sahnesine çıkan Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partisi gibi yeni siyasi oluşumlar, kapatılan DP'nin siyasi mirasını devralma iddiasıyla merkez sağda kendilerini konumlandırmıştır. Özellikle AP, zamanla merkez sağın bölgedeki en baskın siyasi gücü haline gelmiştir. 1960 sonrası yapılan tüm yerel

ve genel seçimler, Erzincan'daki siyasi tercihlerin zaman içerisinde değiştiğini ortaya koymakta ve partiler arasındaki kıyasıya rekabeti de göstermektedir.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrası kurulan siyasi sistem içerisinde 1961 Anayasa referandumu yapılmıştır. Erzincan ilinde Türkiye ortalamasının üzerinde ve dikkat çekici bir “Evet” oyu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, darbe sonrası tesis edilen yeni anayasal düzenlemelerin yerel halk nezdinde beklenenin üzerinde bir kabul gördüğünü göstermekte ve yeni sisteme uyumun hızlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ilçe bazında oy dağılımlarında önemli farklılıklar (Refahiye'de dikkat çekici yüksek 'Evet' oranı, Çayırlı'da ise yüksek 'Hayır' oranı) vardır. Bu farklılıklar, yerel siyasi dinamiklerin, bölgesel sosyolojik farklılıkların, mezhepsel eğilimlerin ve dönemsel siyasi propaganda faaliyetlerinin seçmen davranışı üzerindeki etkisini göstermektedir.

1961 genel seçimleri, çok partili hayata geçişin ilk kritik adımıdır. Bu seçimler, Erzincan'da Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile yeni kurulan Yeni Türkiye Partisi (YTP) arasında oy dağılımında birbirine yakın oranları ortaya çıkarmıştır. Bu durum, kapatılan Demokrat Parti tabanının büyük bir kısmının YTP çatısı altında toplandığına işaret etmektedir. Adalet Partisi'nin (AP) ilk seçimde ülke genelinde iyi sonuç almasına rağmen, bu ilk seçimde Erzincan'da kayda değer bir siyasi varlık gösterememesi dikkat çekicidir. Bu durum, partinin henüz Erzincan'da tam teşkilatlanamadığının ve tabanını yeterince oluşturamadığının bir göstergesidir.

1963 yerel seçimlerine gelindiğinde, AP'nin yerel siyasette kök salmaya ve yavaş yavaş güçlenmeye başladığı görülmektedir, Merkez ilçe belediye başkanlığını AP adayı Nedim Muradoğlu'nun kazanmış olması bunun en önemli kanıtıdır. İl genel meclisi üyeliklerinde geleneksel olarak CHP'nin üstünlüğü devam etmekle birlikte, bazen yerel seçmenin farklı yönetim kademeleri için farklı siyasi tercihler yapabildiğini de ortaya koymuştur. Yerel yönetim figürlerinin kişisel karizmasının ve öneminin ulusal parti kimliğinin önüne geçebildiğini ortaya koymaktadır. Bağımsız adayların ve YTP'nin bazı ilçelerde (Refahiye, Tercan) önemli başarılar elde etmesi de bu yönden önemlidir. Bu, yerel dinamiklerin ve adayların kişisel profillerinin, ulusal parti tercihlerini etkileyen bir faktör olduğunu göstermiştir.

1965 genel seçimleri, AP'nin Erzincan'da da genel yükselişini teyit etmektedir. Parti iki milletvekili çıkarırken, CHP bir milletvekili ile yetinmek durumunda kalmıştır. Dönemin uygulanan tartışmalı Milli Bakiye seçim sisteminin etkisiyle YTP, düşük oy oranına rağmen kontenjandan bir vekil çıkarmıştır. Bu durum, seçim sisteminin temsilde yarattığı karmaşıklıkları ve farklılıkları göstermektedir. Bu seçim öncesinde CHP bünyesindeki aday belirleme süreçlerinde yaşanan ciddi iç tartışmalarda önemlidir. Partiden ayrılarak bağımsız aday olan Zeynel Gündoğdu'nun hatırı sayılır bir oy alması diğer dikkat çekici bir sonuçtur. Bu durum, parti içi demokrasinin sınırlarını ve yerel siyasi dengelerin kırılganlığını bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

1968 yerel seçimleri, AP'nin merkez ilçe belediye başkanlığındaki gücünün pekiştirdiğini göstermektedir. Nedim Muradoğlu yeniden seçilmiştir. Ancak il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliklerinde siyasi rekabet devam etmiştir. CHP ve diğer küçük partiler (CKMP, BP) ile bağımsız adaylar da temsil hakkı elde etmiştir.

1969 genel seçimlerinde AP ve CHP ikişer milletvekilliği kazanarak siyasi dengeyi korumuştur. Ancak bu seçime katılım oranındaki düşüklük (%57 civarı) dikkat çekmektedir. Bu durum, o dönemdeki siyasi hayata karşı bir ilgisizliğin, küskünlüğün veya parti içi sorunların seçmen nezdindeki olumsuz etkisinin bir işareti olarak yorumlanabilir.

1973 genel seçimleri öncesinde Erzincan'ın milletvekili sayısının dörtten üçe düşürülmesi, partiler arasındaki rekabeti daha da keskinleştirmiştir. Bu seçimde CHP, Türkiye genelindeki yükselişine paralel olarak Erzincan'da da birinci parti konumuna gelmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, iki milletvekili kazanırken, AP bir milletvekilliği ile yetinmek zorunda kalmıştır. Yeni kurulan Milli Selamet Partisi (MSP) ve Demokratik Parti'nin (DP) ilk kez katıldığı bu seçimlerde belirli bir oy oranına ulaşmaları da ayrıca önemlidir. Bu sonuçlar, Merkez sağdaki seçmen kitlesinin yeni kurulan partiler ve yeni söylemlerle ayrışmaya başladığını gösteren önemli bir emaredir. Senato seçimini de bu dönemde CHP adayı Niyazi Ünsal kazanmıştır. 1973 yerel seçimleri, AP'nin merkez ilçe belediye başkanlığını Nedim Muradoğlu ile geri aldığını göstermektedir. Ancak ilçelerde DP, MSP ve bağımsız adayların da önemli başarılar elde ettiği görülmektedir. İl genel meclisinde ise CHP'nin üstünlüğü devam etmiştir.

1977 genel seçimleri, CHP'nin Erzincan'daki üstünlüğünü daha da pekiştirmiş, parti yine iki milletvekilliğini kazanırken AP bir milletvekili kazanabilmiştir. Bu seçimde Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) oylarındaki belirgin artış dikkat çekicidir. Bu artış, sağ seçmen içindeki ideolojik eğilim değişikliğini, kutuplaşmayı ve milliyetçi siyasetin yükselişini gösteren önemli bir veridir. 1977 yerel seçimleri, Erzincan siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. MHP adayı Adnan Ercan, belediye başkanlığını büyük bir farkla kazanmıştır. Bu sonuç, AP içindeki çekişmelerin, Nedim Muradoğlu'nun önceki istifasının yarattığı kırılmanın ve MHP adayının kişisel popülaritesinin, dönemin siyasi atmosferiyle birleşimi olarak yorumlanabilir. Benzer şekilde Belediye Meclisinde de yine MHP çoğunluğu elde etmiştir.

1979 Senato seçimlerinde ise AP adayı Orhan Özen'in kazanması, bir tezat olarak görülebilir. Bu durum, sağ seçmenin senato seçimlerinde farklı bir strateji izlediğini ve CHP içindeki Niyazi Ünsal krizinin sonuca etki ettiğinin bir göstergesidir.

Nihayetinde, 1960-1980 yılları arasında Erzincan'daki siyasi hayat, genel siyasi akımların yerel siyasete yansımalarını göstermektedir. Aynı zamanda yerel sosyolojik dinamiklerin, adayların kişisel karizmasının ve yeterliliğinin, parti içi ihtilafların ve dönemsel önemli olayların (*askeri darbe, seçimler, seçim sistemi değişiklikleri, 1975 Erzincan olayları gibi*) seçmen davranışları üzerinde belirleyici ve dönüştürücü olduğunu da ortaya çıkarmıştır. Siyasi hayat, bu yirmi yıllık süreçte kayda değer ölçüde çeşitlenmiştir. Siyasetin şekillenmesini etkileyen önemli unsurlardan biri de, toplumsal olaylardır. 1975 Erzincan Olayları, şehirde ki siyasi eğilimleri derinden etkilemiştir.

Bu dönemde yaşananlar, 1939 depremi gibi doğal afetler, siyasi istikrarsızlıklar, askeri müdahaleler ve artan toplumsal gerilimlerle siyasi süreçte kesintiler yaşatmıştır. Şehrin nüfus yapısı, bu yapısal zorlukların kronik bir yansıması olarak sürekli dalgalı bir seyir izlemektedir. Sürdürülebilir bir nüfus artışı trendi yakalanamamıştır. Dış göç olgusu, şehrin potansiyel gelişimini ciddi ölçüde sınırlayan bir yapısal faktör haline gelmiştir. Siyasi hayat, tek parti yönetiminden çok partili demokratik sisteme geçişle birlikte ideolojik açıdan zenginleşmiş ve çeşitlenmiştir. Ancak ulusal düzeydeki siyasi çalkantılar ve keskin ayrışmalar kaçınılmaz olarak Erzincan yerel siyasetine de yansımış ve zaman zaman gerilimi artırmıştır.

Seçim sonuçları, genel siyasi eēilimlerle bir paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, yerel sosyolojik dinamiklerin, adayların kişiisel etkisinin, geleneksel aile yapısı ve parti içi ekişimelerin seçmen davranışlarını önemli ölçüde etkilediēi de görülmektedir.

İdari mekanizma da, özellikle deprem sonrası yeniden inşa, iskân ve altyapı tesis etme sürecinde büyük yönetimsel, teknik ve mali zorluklarla karşılaşılmıştır. Vali ve belediye başkanı gibi yerel yöneticiler ve milletvekilleri, kısıtlı kaynaklar ve imkânlarla şehrin temel altyapı ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama adına büyük gayret göstermiştir. Milletvekilleri ve senatörler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) ve Cumhuriyet Senatosunda Erzincan'a yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Seçilen birçok Milletvekilinin şehrin kronik sorunlarını (*imar, konut iskânı, su temini, ulaşım altyapısı, kuraklıkla mücadele, asayiş*) meclis gündemine taşıma ve çözüm arama konusunda gayret gösterdikleri, bazılarının ise bu konuda daha pasif veya etkisiz bir tutum sergilediēi anlaşılmaktadır. Bu uzun ve çalkantılı dönem, Erzincan'ın modern kentsel kimliēinin, idari kurumsallaşmasının ve toplumsal hafızasının oluşumunda hayati ve kritik bir aşama olarak nitelendirilmelidir.

1960-1980 yılları arasında Erzincan'ın siyasi hayatı incelendiēinde dikkate deēer başka farklı hususlarda göze çarpmıştır. Bunlardan biri, siyasi partilerin aday belirleme usulleridir. Siyasi partilerin, o dönem aday belirleme kriterleri, günden güne farklılık göstermiş ve günümüze dolaylı şekilde yansımıştır. Her siyasi partinin, aday belirleme usulünün illerde ki teşkilatlanma ve yerel dinamiklerin dikkate alınarak gerçekleştirilmiş olması, doērudan demokrasi anlayışının bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. *Resmi n Seçim* olarak ifade edilen bu süreçte, partiler kendi adaylarını belirlerken parti mensubu olan tüm üyelerin katılacaēı bir n seçim yapmış ve kesin adaylar bu oylamadan sonra belirlenmiştir. Bu uygulama, şüphesiz ki yerel siyasi tabanı ve teşkilatları diri tutacaēı, heyecanın ve motivasyonun kaybolmadan partilerin daha belirgin ve daha istekli bir kampanya yürütmesini saēlamıştır. O dönemde uygulanan ön seçim süreci, siyasi partilerin taban bulması ve yerel dinamiklerin genel siyaseti řekillendirdiēini açıkça ortaya koymaktadır.

Yapılan n seçimlerle birlikte, yerel siyasi tabanda g kazanan siyasi figürler, zaman zaman genel siyasetin belirleyicisi konumunda olmuşlardır. Bu duruma en önemli rnek; Türkiye'nin 20. Başbakanı olan Yıldırım Akbulut'tur. 1968 yerel

seçimlerinde Erzincan Belediyesi Meclis yelerinin belirlendiği resmi n seçimde aday olarak gösterilen Yıldırım Akbulut, n seçim sonucunda listeye girmiş ve meclis yesi seçilmiştir. 1968 yılında belediye meclis yeliği ile başlayan siyasi hayatı, 1989 yılında Başbakanlığa kadar yükselmiştir. Dönemin şartlarına göre bakıldığında, demokratik olgunluğun siyasi süreçleri nasıl şekillendirdiği açıkça görülmektedir. Günümüzde uygulama alanı oldukça zayıf olan *Resmi n Seçim* anlayışı, siyasetin yerelden şekillenmesinin de önüne geçmektedir. Bu sürecin olumlu yönlerinin olduğu kadar tartışmaya açık alanları da vardır. Delege n seçimle belirlenip, genel siyasette uzun yıllar yer almış bazı isimlerinse görev süreçlerinde seçildikleri bölgeye yönelik aktif bir siyasi çalışması olmamasına rağmen, birkaç dönem st üste milletvekilliği aday listesinde yerini koruyabilmiş olmaları da tartışılması gereken önemli bir durumdur. Her seçim döneminde delegenin oyunu alarak bir veya ikinci sıradan aday gösterilmeleri, seçimlerde belirleyici rol oynayan delege sistemini tartışmalı hale getirmektedir. Yerel siyasetin güçlü tutulması ve siyasi çalışmaların yerelden başlayarak genel siyasete doğru yönlenmesi olumlu bir süreç olarak değerlendirilse de, delege sisteminin iyi planlanmaması süreci farklı noktalara taşımış ve bu durum olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945–1980)*. İstanbul: Hil Yayınları, 2020.
- Ahmad, Feroz. *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014.
- Aksu, Taştan. *Mengücekler ve Şehirleri*. Erzincan: Doğu Yayınları, 2005.
- Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları, 2012.
- Arslan, Esat. *Türk Parlamento Tarihi XVI. Dönem (1977–1980)*. Ankara: TBMM Yayınları, 2012.
- Arslan, Zühtü. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem (1957–1690)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2013.
- Atabeyli, Hüsamettin. *Penceremden Gördüklerim*. İstanbul: Arayış Yayınları, 2006.
- Aydın, Dünder. *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı (Kuruluş ve Genişleme Devri 1535–1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998.
- Aytemiz, Cemal. *1939 Erzincan Depremi ve Yeni Şehir, Fay Hatları Üzerine Nasıl Kuruldu?* Ankara: Başak Matbaacılık Yayınları, 2012.
- Aytemiz, Cemal. *Ermeniler ve Erzincan Mezalimi*. Erzincanlılar Kültür ve Sağlık Vakfı Yayınları, 2003.
- Bağcı, H. Emre. *Türk Parlamento Tarihi XV. Dönem (1973–1977)*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1927 Genel Nüfus Sayımı, 28 Ekim 1927*. TÜİK Yayınları, 1927.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1935 Genel Nüfus Sayımı, 20 Ekim 1935*. TÜİK Yayınları, 1937.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1940 Genel Nüfus Sayımı, 20.10.1940*. TÜİK Yayınları, 1940.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1945 Genel Nüfus Sayımı, 21.10.1945*. TÜİK Yayınları, 1950.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1950 Genel Nüfus Sayımı, 22.10.1950*. TÜİK Yayınları, 1951.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1955 Genel Nüfus Sayımı, 23.10.1955*. TÜİK Yayınları, 1960.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1960 Genel Nüfus Sayımı, 23.10.1960*. TÜİK Yayınları, 1961.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1965 Genel Nüfus Sayımı, 24.10.1965*. TÜİK Yayınları, 1968.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *1970 Genel Nüfus Sayımı, 25.10.1970*. TÜİK Yayınları, 1973.

- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.1975 *Genel Nüfus Sayımı*, 26.10.1975. TÜİK Yayınları, 1979.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.1980 *Genel Nüfus Sayımı*, 12.10.1980. TÜİK Yayınları, 1983.
- Baykal, Bekir Sıtkı. *Milli Mücadele'de Anadolu kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996.
- Baykara, Tuncer. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998.
- Binark, İsmet. Günay, Ş. Şenal. *Türk Parlamento Tarihi TBMM VI. Dönem (1939-1943)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2004.
- Birol, Nurettin. *19.Yüzyılda Erzincan (1839-1914)*. Erzincan: Arı Sanat Yayınevi, 2020.
- Boztemur, Recep. *Türk Parlamento Tarihi Millet Meclisi III. Dönem (1969-1973)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2012.
- Bulut, Hüseyin. *Milli Mücadelede Erzincan*. Erzincan: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1997.
- Ceylan, Alpaslan. *1998 yılı Erzincan Yüzey Araştırması. 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Çankaya, Ali. *Mülkiyeliler ve Mülkiye Tarihi*. Ankara: Örnek Matbaası, 1954.
- Çınar, Menderes, ed. *Türk Parlamento Tarihi: TBMM XIII. Dönem (1965-1969)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2012.
- Çınar, Menderes. *Türk Parlamento Tarihi TBMM XIII. Dönem (1965-1969)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2012.
- Çoker, Fahri, ed. *Türk Parlamento Tarihi: Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*. Cilt 2. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1998.
- Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931-1935)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1996.
- Çufalı, Mustafa. *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.
- Demirel, Muammer. *Birinci Dünya Savaşında Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri (1914-1918)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1996.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *Milletvekili Seçim Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1970.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *02.06.1968 Mahalli Seçimler Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1969.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *14 Ekim 1973 Milletvekili Seçim Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1974.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *15.10.1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1964.

- Devlet İstatistik Enstitüsü. *1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üyesi Seçimleri Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1966.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *1965 Genel Nüfus Sayımı*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1965.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1974.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *Anayasa Oylaması Sonuçları 15.07.1961*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1962.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *Cumhuriyet Senatosu Albümü*. Ankara: TBMM Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu, 1966.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *Milletvekili Seçim Sonuçları 5 Haziran 1977*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1978.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *Yerel Seçim Sonuçları, 11 Aralık 1977*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1979.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *17.11.1963 Mahalli Seçimler Sonuçları*, Ankara: TÜİK Yayınları, 1965.
- Dumlu, Ahmet. *Belgelerle Ermeniler ve Katliamları*. Erzincan: Özsoy Matbaacılık Yayınları, 2008.
- Emecen, Feridun. *Yavuz Sultan Selim*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2013.
- Erzen, Arif. *Doğu Anadolu ve Urartular*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- Erzincan İl Yıllığı. *Erzincan İl Yıllığı 1967*. Erzincan: Ayyıldız Matbaası Yayınları, 1968.
- Erzincan İl Yıllığı. *Cumhuriyet'in 50. Yılında Erzincan 1973 İl Yıllığı*. Erzincan: Ayyıldız Matbaası, 1973.
- Göde, Kemal. *Eretnahılar (1327-1381)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.
- Gül, Abdulkadir. "Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme." *Tarih İncelemeleri Dergisi* 3, No. 1 (2011): 111-129.
- Gül, Abdulkadir. Başbüyük, Adem. *Bir Tarihi Coğrafya İncelemesi (Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Erzincan kazası)*. Rize: Salkımsöğüt Yayınları, 2011.
- Gündüz, Tufan. *Son Kızılbaş Şah İsmail*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2013.
- Güneş, İhsan. *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 2001.
- İnalcık, Halil. *Fatih Sultan Mehmed Han*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2021.
- Kansu, Mazhar Müfit. *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2009.
- Karabekir, Kazım. *Doğu'nun Kurtuluşu*. Erzurum: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Araştırma, Geliştirme ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 1990.

- Karpat, Kemal. *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003.
- Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Temeller*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.
- Kaya, Erol. *Şehre Tanıklık Edenler Erzincan Sözlü Tarih Çalışması*. İstanbul: Pasifik Ofset Yayınları, 2012.
- Kaymaz, Rıfkı. Özdemir, Halil İbrahim. *Erzincanlılar Ansiklopedisi*. Erzincan: Doğu Yayınları, 2010.
- Kemali, Ali. *Erzincan*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2013.
- Kevorkian, Raymond. Paboudjian, Paul. B. *1915 öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*. İstanbul: Aras Yayınları, 2013.
- Kılağız, Nuran. *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2007.
- Konukçu, Enver. *Cumhuriyetin 75.Yılında Tercan*, Ankara: Önder Matbaacılık, 1998.
- Konukçu, Enver. *Otlukbeli Meydan Savaşı (Ağustos 1473)*. Erzincan: Aydoğdu Ofset Yayınları, 1998.
- Kurat, Akdes Nimet. *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.
- Memiş, Ekrem. *Eskiçağ Türkiye Tarihi*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2011.
- Miroğlu, İsmet. *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Ögel, Bahaddin. Yıldız, Hakkı Dursun. Kırzioğlu, Fahreddin. Eröz, Mehmet. Kodaman, Bayram. Çay, Abdülhaluk M. *Türk Milli Bütünlüğü İçerisinde Doğu Anadolu*. Ankara: Boğaziçi Yayınları, 1992.
- Özgül, Orhan. Pabuçoğlu, Murat. *Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923)*. Ankara: TBMM Basımevi, 2022.
- Öztürk, Kazım. *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1999.
- Paşakay, Reşat. *Türk-Rus Harp Tarihine Genel Bakış*. Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, 1951.
- Sakaoğlu, Necdet. *Türk Anadolu'da Mengücekoğulları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Seyitdanlioğlu, Mehmet. *Türk Parlamento Tarihi Kurucu Meclis (6 Ocak 1961- 15 Ekim 1961) Milli Birlik Komitesi Temsilciler Meclisi Üyeleri 1. Dönem (1961)*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2017.
- Sümer, Faruk. *Karakoyunlular*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984.
- Sümer, Faruk. *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk beylikleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990.

- Şahin, Tahir Erdoğan. *Erzincan Tarihi 1*. Erzincan: Erzincan Hayra Hizmet ve Dayanışma Vakfı Yayınları, 1985.
- Şahin, Tahir Erdoğan. *Erzincan Yukarı Ülkenin Kadim Cenneti*. Erzincan: Erzincan Valiliği Kültür Yayınları, 2017.
- Tanrıverdi, Sinan. Tanrıverdi, İnan. *Akkoyunlular Döneminde Erzincan*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2019.,
- Taş, Necati Fahri. *Erzincan Mütarekesi ve Brest-Litovsk*. Ankara: Özyurt Matbaacılık Yayınları, 1995.
- TBMM. *TBMM Albümü (1920-2010)* Cilt: 2 (S. Yıldırım & B. K. Zeynel, Ed.). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- Toparlı, Recep. Yasak, İbrahim. *Sivas Kongresi Delegeleri*. Sivas: Sivas Valiliği Yayınları, 2019.
- Tönük, Vecihi. *Türkiye’de İdare Teşkilatının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*. Ankara: Kanaat Basım ve Ciltevi Yayınları, 1945.
- Tuncer, Abdullah Ahi. *Erzincan’da Yazdım*. Ankara: Türk Kızılay’ı Yayınları Özel Matbaası, 2011.
- Turan, Osman. *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Tükel, Sükûti. *Yeni Erzincan Nasıl Kuruldu? Niçin Bitirilemedi?*. İzmir: Piyasa Matbaası, 1949.
- Türkiye İstatistik Kurumu. *Halkoylaması Sonuçları 2007, 1988, 1987, 1982, 1961*. Ankara: TÜİK Yayınları, 2008.
- Umar, Bilge. *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 1993.
- Ural, Selçuk. *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, 2008.
- Yavuz, Erdem. *1939 Depremi (Erzincan ve Bölgeye Etkisi)*. Erzincan: Arı Sanat Yayınları, 2017.
- Yavuz, Erdem. *Türk Siyasi Tarihinde Erzincan*. Erzincan: Arı Sanat Yayınları, 2017.
- Yavuz, Nurcan. *İşgal ve Mezalimde Erzincan*. Ankara: Erzincan Belediyesi Yayınları, 1995.
- Yinanç, Refet. *Dulkadir Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.

Editörlü Kitaplardaki Makaleler / Bölümler

- “1961 Seçimleri Adalet Partisi Seçim Beyannamesi”. İçinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, editör Mete Kaan Kaynar, N. Kalkan. 257-282. TBMM Basımevi, 2022.

- “1961 Seçimleri Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Seçim Beyannamesi”, İçinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)* , editör Mete Kaan Kaynar, N. Kalkan. 253-254. TBMM Basımevi, 2022.
- “1961 Seçimleri Yeni Türkiye Partisi Seçim Beyannamesi”. İçinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)* , editör Mete Kaan Kaynar, N. Kalkan. 221-251. TBMM Basımevi, 2022.
- “1977 Seçimleri Milli Selamet Partisi Seçim Beyannamesi”. İçinde *Cumhuriyet Dönemi Partiler-Seçimler-Beyannameler (1923-1980)*, editör Mete Kaan Kaynar, N. Kalkan. 1063-1092. TBMM Basımevi, 2022.
- “II. Yasama Dönemi.” İçinde *TBMM Albümü (1920–2010)*, cilt 1, editör S. Yıldırım ve B. K. Zeynel, 94. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- “VII. Yasama Dönemi.” İçinde *TBMM Albümü (1920–2010)*, cilt 1, editör S. Yıldırım ve B. K. Zeynel, 390–391. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- “X. Yasama Dönemi.” İçinde *TBMM Albümü (1920–2010)*, cilt 2, editör S. Yıldırım ve B. K. Zeynel, 630–631. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- Darkot, Besim. Erzincan. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 4, ss. 338-340). MEB Yayınları.
- Keskin, Yusuf Ziya. “Erzincan’da 1977 Genel Seçimleri.” İçinde *Özgün Tarih Araştırmaları 1*, editör A. Erkan, 15–30. Ankara: İksad Yayınları.
- Özdemir, H. “27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi.” İçinde *Türkiye Tarihi, Cilt IV: Çağdaş Türkiye 1908–1980*, editör S. Akşin, 233–242. Ankara: Cem Yayınevi, 2013.

Akademik Dergi Makaleleri

- Akkan, Erdoğan. “Erzincan Ovasında Son Tektonik Hareketler ve Bunların Morfolojideki Tesiri.” *Türk Coğrafya Dergisi* 21 (1961): 123–140.
- Akkan, Erdoğan. “Erzincan Ovasının İklim Özellikleri.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 21, No. 3 (1963): 75–90.
- Aydoğan, Erdal, ve Ebru Çoban. “Türkiye’de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları.” *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 2, No. 1 (2016): 113–124.
- Aydoğmuş, Çiğdem. “14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri.” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 11, no. 5 (2024): 3259–3274.
- Bulut, Sedef. “Kazananı Olmayan Seçim: 1973 Genel Seçimi ve Seçim Propagandaları.” *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3, No. 6 (2007): 35–58.
- Çelik, Abdullah, Ömer Faruk Bilyay, ve Ahmet Burak Aksungur. “Su Güvenliği Açısından Sınır Aşan Sular: Fırat.” *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi* 13 (2019): 4.
- Haçın, İlhan. “1939 Erzincan Büyük Depremi.” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 30, No. 88 (2014): 29–62.

- Kaya, Asil. “15–16 Haziran (1970) İşçi Eylemi ve İzmir’de Uyandırdığı Yankılar.” *Atatürk Yolu Dergisi* 72 (2023): 225–248.
- Keskin, Yusuf Ziya. “Türkiye Siyaseti ve Devlet Örgütlenmesinde 12 Mart Muhtırasının Etkileri.” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22 (TBMM’nin 100. Yılı ve Milli İrade Özel Sayısı, 2020): 1–20.
- Özdemir, H. “Siyasal Tarih (1960–1980).” *İçinde Çağdaş Türkiye 1908–1980, Cilt IV*, editör S. Akşin, 265–290. Ankara: Cem Yayınevi, 2013.
- Öztürk, K., ed. *Türk Parlamento Tarihi: IX. Dönem (1950–1954)*. VII. Cilt. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, 1999.
- Polat, Pınar, ve Mustafa Samet Altınbilek. “Erzincan’ın İklim Özellikleri ile Erzincan’da Kaydedilen Uzun Dönem (1930–2020).” *Doğu Coğrafya Dergisi* 26, No. 40 (2019): 55–80.
- Taş, Necati Fahri, ve Sena Coşgun. “Erzincanlı Kadızade Mehmet Şevki (Yurtbaşı).” *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi* 88, No. 3 (2014): 71–84.
- Toksoy, Ahmet. “Erzincan’ın Tarihi Coğrafyası ve Türk Hâkimiyetine Girişi.” *Alınleri Sosyal Bilimler Dergisi* 5, No. 2 (2021): 189–208.
- Tuna, Işıl. “27 Mayıs’ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Seçimleri.” *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 20, No. 40 (2020): 239–266.
- Yalçın, A. Kutalmış. “Türk Siyasi Hayatında Yeni Türkiye Partisi (1961–1973).” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20, No. 4 (2013): 2021–2040.
- Yılmaz, Ensar. “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları.” *Yeni Dünya Bilimler Akademisi Dergisi* 5, No. 4 (2010): 541–558.

Tezler

- Altınbilek, Mustafa Samet. *Planlama Sorunları Açısından Erzincan’ın Şehir Coğrafyası*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Çelik, Vedat. *12 Mart Müdahalesi ve Demokrasiye Geçiş*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Ercan, M. Salih. *Erzincan Mübarekesinden Brest-Litovsk’a (Aralık 1917–3 Mart 1918)*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
- Erdoğan, Melda. *1923 Seçimleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Eşli, Filiz. *Türk Demokrasininin Gelişim Sürecinde 1954 Genel Seçimleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Gökşen, Nesimi. *27 Mayıs 1960 Müdahalesi ve Askeri Rejim: İhtilalci Subaylar Arasında İktidar Mücadeleleri, Fraksiyonlar ve Çatışmalar (27 Mayıs 1960–25 Ekim 1961)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.

- Gülbay, Alper. *12 Mart'tan 12 Eylül'e Türkiye'de Seçimler ve Sonuçları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2017.
- Hayli, Selçuk. *Erzincan Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Kayser, Ömer Faruk. *Atatürk Dönemi Erzincan Valileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Keskin, Yusuf Ziya. *27 Mayıs Askeri Darbesi ve 12 Mart 1971 Muhtırasının Türk Devlet Teşkilatı ile Siyaset Hayatına Etkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Kotil, Ahmet Emin. *5 Haziran 1977 Seçimleri Ortamı ve Parti Söylemleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Saygı, Cemile Ebru. *17. yy Ortalarına Doğru Erzincan Kazası (H.1052/M.1642/ Tarihli Erzurum Eyaleti [Mad 5152] Mufasssal Avarızhane Tahrir Defterine Göre)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Ünal, Suzan. *1923 ve 1927 Seçimleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012.
- Yüksel, Mevlüt. *1. Dünya Savaşında Erzurum'un Rus İşgaline Düşüşü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Ceylan, A., ve O. Özgül. "Erzincan ve Çevresinde Urartular." İçinde *Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu*, editörler İ. Üngör ve F. Naldan, 55–70. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2020.

Arşiv Belgeleri

- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1929 14 Nisan). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 47-11-4).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1937, 17 Haziran). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 76-56-4).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1940, 15 Haziran). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 91-57-14).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1948, 9 Mart). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 197-7-5).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1951, 2 Ocak). (Yer No: 219-43-1).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1962, 28 Şubat). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 290-7-7).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1965, 31 Mart). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 311-8-11).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1971, 21 Şubat). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 362-10-15).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1973, 10 Nisan). Başbakanlık Kararnamesi (Yer No: 298-32-10).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi. (1938, 5 Aralık). (Yer No: 126-43-8).
İçişleri Bakanlığı Arşivi (İBA).

Gazeteler

- “1 Mayıs Kanlı Bitti: 33 Ölü.” *Cumhuriyet*, 2 Mayıs 1977.
- “17 Kasım Günü Yurtta Dört Seçim Yapılıyor.” *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1963.
- “2 Milletvekili Daha AP'den İstifa Etti.” *Milliyet*, 15 Aralık 1977.
- “27 Mayıs İnkılabı.” *İlgin Sesi*, 19 Eylül 1960.
- “3.Or. K. Org. Ragıp Gümüşpala Dün Şehrimizi Şereflendirdi.” *Öz Erzincan*, 4 Haziran 1960.
- “3'lü Koalisyonda Mutabık Kalan Taraflar Kabinenin Şekli Üzerinde İhtilafa Düştüler.” *Cumhuriyet*, 5 Kasım 1961.
- “30 Kişilik Kabine'de 15 Eski Bakan Yer Alıyor.” *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1975.
- “70 Bin İşçi Direnişe Geçti.” *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1970.
- “A. P Erzincan Teşkilatı Kuruldu.” *Kazankaya*, 14 Eylül 1961.
- “A. P ile CHP İşbirliği mi yapıyor?” *Kazankaya*, 9 Ekim 1961.
- “A. P İle Y. T. P Birleşmiyor.” *Milliyet*, 17 Temmuz 1961.
- “A. P'nin Uzattığı Eli Y. T. P'liler Sıkmadı.” *Milliyet*, 20 Temmuz 1961.
- “Adalet Partililer Dün Bir Miting Yaptı.” *Öz Erzincan*, 15 Kasım 1963.
- “Adalet Partisi Açık Hava Toplantısı Yapıldı.” *Yeşil Eğin*, 27 Eylül 1965.
- “Adalet Partisi Erzincan İl İdare Heyeti Yeniden Teşekkül Ettirildi.” *Öz Erzincan*, 2 Ekim 1961.
- “Adalet Partisi Hükümeti Düşürme İmkânı Arıyor.” *Milliyet*, 18 Aralık 1964.
- “Adalet Partisi ve CHP Ön Seçimleri Neticelendi.” *Yeşil Eğin*, 30 Ağustos 1965.
- “Aday Kurdoğlu Beyanname Yayınlandı.” *Öz Erzincan*, 5 Aralık 1973.
- “Aday Listeleri.” *Öz Erzincan*, 9 Kasım 1977.
- “Aday Yoklamaları ve Delegenin Tutumu.” *Öz Erzincan*, 15 Eylül 1961.
- “Adaylara Yönelen Terör, Siyasal Gerilimi Artırdı.” *Cumhuriyet*, 4 Ekim 1979.
- “Adaylık Koyma Süresi Sona Erdi.” *Öz Erzincan*, 16 Ağustos 1965.
- “Alparslan Türkeş İlimize Geldi.” *Öz Erzincan*, 22 Temmuz 1969.
- “Anayasa 9 Temmuz'da Halkoyuna Sunuluyor.” *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1961.
- “Anayasa Mahkemesi ‘Seçim Kanunu’ ile İlgili İstemleri Karara Bağladı: Baraj Sistemi İptal Edildi.” *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1968.
- “Anayasaya ‘EVET’ Kampanyası Genişliyor.” *Cumhuriyet*, 2 Temmuz 1961.
- “Ankara'da Dün Altı Parti Kuruldu.” *Milliyet*, 12 Şubat 1961.
- “AP Bildirisi: Türkiye Hürriyet Ülkesidir.” *Milliyet*, 13 Mayıs 1968.
- “AP İktidarda.” *Milliyet*, 13 Ekim 1969.
- “AP İl Başkanı Ahmet Kavuş Yine Ticaret Odası Başkanı Oldu.” *Öz Erzincan*, 3 Aralık 1973.
- “AP İşçi Oylarını Kaybediyor.” *Milliyet*, 15 Eylül 1969.

- “AP lideri ilk defa anayasa için evet dedi, Din adamları da faaliyete geçti.” *Milliyet*, 2 Temmuz 1961.
- “AP Mitinginde Adaylar Konuştu.” *Erzincan'ın Sesi*, 31 Mayıs 1977.
- “AP Seçim Komitesi Kazaları Geziyor.” *Yeşil Eğin*, 5 Ekim 1965.
- “AP Siyasi Af İçin Anayasa Değiştirecek.” *Milliyet*, 23 Eylül 1969.
- “AP ve YTP Miting Yaptı.” *Öz Erzincan*, 27 Eylül 1965.
- “AP Yedi İlde Seçime Girememe Tehlikesi Atlattı.” *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1969.
- “AP, CHP ile Kabine Kurmayı Kabul Etti.” *Milliyet*, 16 Kasım 1961.
- “AP, CHP ve BP'de Resmi Ön Seçim Heyecanı Hüküm Sürüyor.” *Öz Erzincan*, 16 Ağustos 1969.
- “AP'li Parlamenterler Uçakta Çıkan Kavga Tümüyle Aydınlığa Kavuşmadı.” *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1977.
- “AP'de Dün Bir Karma Seçim Komitesi Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 30 Eylül 1969.
- “AP'de Tarafların Uzlaşması İçin Çaba Harcanıyor.” *Öz Erzincan*, 27 Eylül 1969.
- “AP'nin İl ve Belediye Meclis Üyelikleri Aday Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 25 Nisan 1968. Atabeyli 'Hürriyetsiz Kalkınmayı Benimsemiyoruz' Dedi. (1969, 9 Ekim). *Öz Erzincan*.
- “AP'nin Siyasal Görüşü Açıklandı.” *Milliyet*, 22 Eylül 1969.
- “Atalay, Kılıç ve Elçi, AP'den İstifa Etti.” *Milliyet*, 12 Aralık 1977.
- “Azizoğlu Seçim Beyannamesini Açıkladı.” *Milliyet*, 13 Eylül 1969.
- “Bağımsız Aday ve AP'nin Müşterek Aleyhte Gayretine Rağmen CHP İki Milletvekilliğini Kolaylıkla Muhafaza Edeceğini İddia Ediyor.” *Öz Erzincan*, 9 Eylül 1965.
- “Bakanlar Kurulu Listesi Meclis'te Okundu.” *Cumhuriyet*, 27 Mart 1971.
- “Bakanlar Kurulu Milli Bakiye Sistemini Kabul Etti.” *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1964.
- “Başbakan İnönü Dün Gece İstifa Etti.” *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1962.
- “Başbakanlık Görevi Prof. Irmak'a Verildi.” *Cumhuriyet*, 13 Kasım 1974.
- “Bayındırlık Bakanı M. Gökdoğan Şehrimizde.” *Öz Erzincan*, 7 Kasım 1960.
- “Belediye Başkanı Seçimi 15 Şubatta Yapılacak.” *Öz Erzincan*, 15 Aralık 1969.
- “Belediye Başkanlığı için Üç Aday Mücadelede.” *Öz Erzincan*, 1 Aralık 1973.
- “Belediye Meclis Üyeliği CHP Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 19 Ekim 1963.
- “Belediye Meclisi Bu Sabah İlk Toplantısını Yapacak.” *Öz Erzincan*, 22 Kasım 1963.
- “Belediye Meclisine Seçilen 31 Üyenin 19'unu Alan AP Meclis'te Üçte İki Çoğunluğa Sahip Oldu.” *Öz Erzincan*, 11 Aralık 1973.
- “Belediye Reisi İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 9 Aralık 1969.
- “Belediye Reisi Nedim Muradoğlu Seçimle İlgili Mesaj Yayınladı.” *Öz Erzincan*, 7 Haziran 1968.
- “Belediye Reisi Nedim Muradoğlu'na Tebrik Telgrafı Yağıyor.” *Öz Erzincan*, 6 Haziran 1968.
- “Belediye Reisinin İstifası Geniş Yankı Yarattı.” *Öz Erzincan*, 10 Aralık 1969.
- “Belediye Seçiminin Kesin Sonucu Dün Alındı.” *Öz Erzincan*, 13 Aralık 1977.

- “Belediye Seçimleriyle İlgili Propagandaları Başkan Adayları Yürütüyor.” *Öz Erzincan*, 23 Mayıs 1968.
- “Beş Eski AP'li Şartlı Olarak Dün CHP'ye Geçti.” *Öz Erzincan*, 12 Nisan 1968.
- “Birbirinizi Seviniz ve Daha Çok Çalışınız.” *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1960.
- “Bölükbaşı Kurulacak Bir Adalet Partisi Hükümetini Destekleyeceğini Bildirdi.” *Milliyet*, 3 Şubat 1965.
- “Bölükbaşı, Gümüşpala'ya Dün Ağır Bir Cevap Verdi.” *Milliyet*, 3 Ekim 1961.
- “BP Gençlik Kolu Yönetim Kurulunun Tamamı, İlçe Yönetim Kurulundan da Beş kişi İstifa Etti.” *Erzincan'ın Sesi*, 4 Haziran 1977.
- “BP'de Hüseyin Balabanlı da Adaylıktan İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 19 Eylül 1969.
- “Bütçe Reddedildi ve Kabine Düştü.” *Milliyet*, 14 Şubat 1965.
- “Bütçe Tasarısını Dün Senato Kabul Etti.” *Milliyet*, 3 Şubat 1965.
- “C. H. P Senato ve Milletvekili Adayları Dün Seçildi.” *Öz Erzincan*, 16 Eylül 1961.
- “C.K.M.P'nin İsmi.” *Milliyet*, 10 Şubat 1969.
- “CH Partisi, Adaylıklarını Koymadıkları Halde Bazı Kimseleri Aday Göstermiş.” *Öz Erzincan*, 2 Mayıs 1968.
- “CHP Adayı Refik Aras Dün Ferah Sinemasında Konuştu, Bugün Yenişehir Sinemasında Konuşacak.” *Öz Erzincan*, 12 Şubat 1970.
- “CHP Adayı Refik Aras'ın Seçim Beyannamesi.” *Öz Erzincan*, 8 Aralık 1973.
- “CHP Dağılıyor.” *Yeşil Eğin*, 8 Ekim 1965.
- “CHP Dün Bir Açık Hava Toplantısı Yaptı.” *Öz Erzincan*, 29 Mayıs 1968.
- “CHP Dün Muhteşem Bir Seçim Mitingi Yaptı.” *Öz Erzincan*, 16 Kasım 1963.
- “CHP Genel Merkezinin Erzincan'dan Merkez Aday Göstereceğini Açıklaması Adaylarda Şok Tesiri Yaptı.” *Öz Erzincan*, 8 Ağustos 1969.
- “CHP Halkçı ve Devrimci Bir Hukuk Düzeni Kuracak.” *Milliyet*, 18 Eylül 1969.
- “CHP İl Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 20 Mart 1968.
- “CHP İl ve İlçeler Belediye Meclisi ve İl Meclis Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 1 Mayıs 1968.
- “CHP İl ve Merkez İlçe Yönetim Kurulları Geçici Olarak Yeniden Teşekkül Ettirildi.” *Öz Erzincan*, 22 Ekim 1963.
- “CHP İnsanca Bir Çalışma Düzeni Vaad Ediyor.” *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1969.
- “CHP Liderinin Seçim Otobüsü Nevşehir'in Kaymaklı Kasabasında Taşlı Saldırıya Uğradı.” *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1977.
- “CHP Merkez İlçe Yönetim Kurulu Başk. İle 2 Üye Görevden İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 19 Aralık 1973.
- “CHP Seçim Beyannamesi Açıklandı.” *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1965.
- “CHP Seçim Beyannamesi Açıklandı.” *Milliyet*, 18 Eylül 1965.
- “CHP Seçim Mitingi Dün Sabah Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 5 Ekim 1965.
- “CHP Seçimi Kazanmış Durumda.” *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1973.
- “CHP Senato ve Milletvekili Adayı Namzetleri Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 13 Eylül 1961.
- “CHP Toplantısını Muhteşem Bir Topluluk İzledi.” *Öz Erzincan*, 4 Aralık 1973.

- “CHP ve AP Nöbetleşe İktidarı İstemediler.” *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1961.
- “CHP Yönetim Kurulundan İstifa Etti.” *Yeşil Eğin*, 6 Ekim 1965.
- “CHP Yönetim Kurulunun 5 Üyesi Görevden İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 15 Aralık 1973.
- “CHP'deki Hizip ve Zeynel Gündoğdu'nun Bağımsız Adaylığını Koyması AP'nin Ümidini Arttırıyor.” *Öz Erzincan*, 6 Eylül 1965.
- “CHP'nin Açık hava Mitinginde Kasım Gülek Konuştu.” *Kazankaya*, 4 Ekim 1961.
- “CHP'nin Dünkü Mitinginde Adaylar Konuştu.” *Öz Erzincan*, 7 Ekim 1969.
- “CHP'nin İkinci Büyük Toplantısı Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 6 Aralık 1973.
- “CKMP İlimizde Seçime Giriyor.” *Öz Erzincan*, 17 Nisan 1968.
- “CHP'nin İl Genel Meclis Üyesi Adayı Vahit Akkuş Adaylıktan İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 4 Mayıs 1968.
- “CHP'nin Kalesi Erzincan'da AP Büyük Bir Farkla Seçimi Kazandı.” *Yeşil Eğin*, 11 Ekim 1965.
- “CHP'nin Kara Günlerinde Zeynel Gündoğdu 25 Bin Lira Yardım Yapmış.” *Yeşil Eğin*, 9 Ekim 1965.
- “CHP'nin Yerel Seçim Bildirgesi.” *Milliyet*, 29 Kasım 1977.
- “CKMP Bazı Adayları Muafakatlarını Almadan Listede Aday Göstermiş.” *Öz Erzincan*, 6 Mayıs 1968.
- “CKMP Mitingi.” *Öz Erzincan*, 16 Mayıs 1968.
- “CP'nin Lideri Satır Oldu.” *Milliyet*, 5 Eylül 1972.
- “Cumartesi İlimize Gelen Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu Konuşma Yaptı.” *Öz Erzincan*, 27 Mayıs 1968.
- “Cumhuriyet Halk Partisi İlimiz Merkez İlçe Kongresi Yapıldı. Faaliyet Raporunda CHP Milletvekilleri Suçlandı.” *Yeşil Eğin*, 30 Haziran 1965.
- “Cumhuriyet Senatosu ve Milletvekili Seçim Kanunu Dün Yürürlüğe Girdi.” *Öz Erzincan*, 31 Mayıs 1961.
- “Çayırılı CHP İlçe Kongresi Pazar Günü Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 15 Ekim 1963.
- “Çayırılı CHP Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 5 Haziran 1961.
- “Çayırılı'nın AP'li Belediye Başkanı Pınar Bu Kez MSP'den Aday Oldu.” *Öz Erzincan*, 14 Kasım 1977.
- “D.P'nin Bütün Malvarlıklarına, Evrakına ve Mevduatlarına Mahkemece El Konuldu.” *Cumhuriyet*, 2 Eylül 1960.
- “Demirel 'Adalet Partisi Ağır Mesuliyet Yüklüdür' Dedi.” *Milliyet*, 7 Kasım 1964.
- “Demirel Anlaşma Oldu Diyor.” *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1965.
- “Demirel Ezici Bir Farkla Başkan Oldu.” *Milliyet*, 30 Kasım 1964.
- “Demirel, Bülent Ecevit'in AP-CHP Koalisyonu Önerisini Reddetti.” *Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1977.
- “Demokratik Partililer Mahalli Seçimlere Çok İddialı Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 17 Kasım 1973.
- “Devlet B. Atabeyli, Bugün İlimizden Ayrılacak.” *Öz Erzincan*, 10 Şubat 1970.
- “Devlet Bakanı Atabeyli Dün Partililerle Görüştü.” *Öz Erzincan*, 6 Şubat 1970.
- “DİSK Bu Sabah Direnişe Geçiyor.” *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1970.

“Dördüncü Hükümet Kuruldu.” *Milliyet*, 21 Şubat 1965.

“DP Belediye Meclis Üyesi Asil Adayları.” *Öz Erzincan*, 14 Kasım 1973.

“Dün 7 Parti Daha Kuruldu.” *Milliyet*, 14 Şubat 1961.

“Dün Saat 11'de A. P'si Ordu Evi Karşısında Miting Yaptı.” *Kazankaya*, 10 Ekim 1961.

“Ecevit Görev Aldı, Temaslara Başladı.” *Milliyet*, 15 Haziran 1977.

“Ecevit İstifasını Bugün Korutürk'e Sunacak.” *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1974.

“Ecevit: Bu Hükümetten Kurtulma Olanığı Mutlaka Bulunacaktır.” *Milliyet*, 15 Eylül 1977.

“Ecevit: Hükümeti CHP Kuracaktır.” *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1977.

“Ecevit: Hükümeti Kurma Görevi Bizde”, Demirel: Hiç Kimse İktidar Değildir.” *Milliyet*, 8 Haziran 1977.

“Erbakan 'Ağır Sanayi Hamlesi MSP İle Başladı' Dedi.” *Öz Erzincan*, 2 Haziran 1977.

“Erbakan AP ve CHP Taklitçi İkişlerdir İkisi de Batıldır Dedi.” *Öz Erzincan*, 9 Ekim 1979.

“Erbakan Prensipte Hazırız Dedi.” *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1973.

“Erim İstifa Etti, Melen Vekâlet Edecek.” *Milliyet*, 18 Nisan 1972.

“Erim Kabinesi.” *Cumhuriyet*, 12 Aralık 1971.

“Erzincan Belediye Başkanlığı İçin Üç Parti Mücadeleye Girdi.” *Öz Erzincan*, 2 Aralık 1977.

“Erzincan Belediye Reisliğine Refik Aras Seçildi.” *Öz Erzincan*, 16 Şubat 1970.

“Erzincan Devlet Başkanını Candan Karşıladı.” *Öz Erzincan*, 19 Temmuz 1960.

“Erzincan Tarihi Günlerinden Birini Daha Yaşadı.” *Öz Erzincan*, 2 Haziran 1960.

“Erzincan'da 9 Parti Senato Seçimine Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 11 Eylül 1979.

“Erzincan'da Dünkü Olaylarda Bir Talebe Öldü, 5'i Polis Olmak Üzere 40 Kişi Yaralandı. CHP Erzincan İl Merkez Binasının Camları Kırıldı ve Bazı İşyerleri Tahrip Edildi.” *Erzincan'ın Sesi*, 24 Şubat 1975.

“Erzincan'da Ecevit'e Ateş Açıldı, 10 Komando Gözaltında.” *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1977.

“Erzincan'da Kanlı Olaylar; 1 Kişi Öldü, 40 Yaralı Var.” *Cumhuriyet*, 24 Şubat 1975.

“Erzincan'da Kesin Sonuç Belli Oldu: CHP:2, AP:1.” *Öz Erzincan*, 7 Haziran 1977.

“Erzincan'da Olaylar Köylere de Sıçradı.” *Milliyet*, 25 Şubat 1975.

“Erzincan'da Seçim Faaliyeti Artarak Sürüyor.” *Öz Erzincan*, 4 Ekim 1979.

“Erzincan'da Seçim.” *Öz Erzincan*, 17 Eylül 1979.

“Erzincan'da Seçime İlişkin Faaliyetler Yoğunlaşıyor.” *Öz Erzincan*, 22 Ağustos 1979.

“Erzincan'da Seçimlerin Kati Neticesi Belli Oldu.” *Kazankaya*, 17 Ekim 1961.

“Erzincan'da Yapılan Seçimi Adalet Partisi Kazandı.” *Öz Erzincan*, 15 Ekim 1979.

“Erzincan'daki Milliyetçi Hareket Partisine Yeni İltihaklar Oldu.” *Öz Erzincan*, 2 Haziran 1977.

“Feyzioğlu 'Düzeni yıkmak değil aksaklığı düzeltmek istiyoruz'.” *Cumhuriyet*, 2 Mart 1968.

“Gümüşpala Dün Gece Vefat Etti.” *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1964.

“Gürsel Dikta Rejimine Gidiyorlardı, Dedi.” *Milliyet*, 15 Kasım 1960.

“Gürsel Erzurum'da Birlik Tavsiye Etti.” *Milliyet*, 19 Temmuz 1960.

“Gürsel Kabinayı Kurmaya İnönü'yü Memur Etti, Başbakan Temaslarına Bugün Başlıyor.” *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1961.

“Güven Partisi Erzincan İl Teşkilatı Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 9 Nisan 1968.

“Güven Partisi Erzincan'da da Teşkilatlanıyor.” *Öz Erzincan*, 3 Nisan 1968.

“Güven Partisi İdaresi ve Adayları İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 7 Mayıs 1968.

“Güven Partisi Kuruldu.” *Milliyet*, 13 Mayıs 1967.

“Hükümet Güvenoyu Alamadı.” *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1977.

“Hükümet İstifa Etti.” *Cumhuriyet*, 8 Nisan 1973.

“Hükümet Kurma Görevi Demirel'e Verildi.” *Cumhuriyet*, 5 Temmuz 1977.

“Hükümet Kuruldu.” *Milliyet*, 21 Kasım 1961.

“Hükümet Kuruldu.” *Milliyet*, 29 Mayıs 1960.

“Hükümet Milli Bakiye Sistemini Kabul Etti.” *Milliyet*, 26 Aralık 1964.

“Hükümet Programı Okundu.” *Cumhuriyet*, 27 Şubat 1965.

“Hüsamettin Atabeyli AP'ye Girdi.” *Yeşil Eğin*, 31 Ekim 1963.

“Hüsamettin Atabeyli'nin Riyasetinde Yeni Bir Müteşebbis İdare Heyeti Teşekkül Ettirildi.” *Öz Erzincan*, 9 Mart 1960.

“İlçin AP'li Belediye Başkanı Zikri Akın MHP'ye Geçti.” *Öz Erzincan*, 27 Ağustos 1979.

“Irmak İstifa Etti.” *Milliyet*, 30 Kasım 1974.

“İki Partide Adaylık İçin Müracaat Süresi Sona Erdi AP ve CHP Aday Adayları Belli Oldu, CHP Adayları.” *Öz Erzincan*, 11 Ağustos 1969.

“İki Partide Adaylık İçin Müracaat Süresi Sona Erdi AP ve CHP Aday Adayları Belli Oldu, AP Adayları.” *Öz Erzincan*, 11 Ağustos 1969.

“İkinci Cumhuriyetin Anayasası ve Seçim Kanunu Kabul Edildi.” *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1961.

“İkinci MC Hükümeti Açıklandı.” *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1977.

“İl Genel Meclis Üyeliklerini AP ve CHP Paylaştılar.” *Erzincan'ın Sesi*, 8 Mayıs 1978.

“İl Genel Meclisi Bugün İlk Toplantısını Yapacak.” *Öz Erzincan*, 15 Aralık 1977.

“İl Genel Meclisi Seçimini CHP Çoğunlukla Kazandı.” *Öz Erzincan*, 19 Kasım 1963.

“İl Genel Meclisi Seçimlerine Katılacak Olan Partiler ve Adayları.” *Öz Erzincan*, 15 Mayıs 1968.

“İl Genel Meclisi Seçimlerinin Neticesi Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 4 Haziran 1968.

“İl Genel Meclisinde CHP Ekseriyeti Sağladı.” *Öz Erzincan*, 12 Aralık 1973.

“İl Genel ve Belediye Seçimleri İçin Aday Yoklamaları Bugün Yapılıyor.” *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1973.

“İl Temsilciliği Seçimi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 29 Aralık 1960.

“İl Yönetim Kurulu Üyesi BP'den İstifa Etti.” *Öz Erzincan*, 29 Eylül 1969.

“İlçe Seçim Kurulu.” *Öz Erzincan*, 10 Mayıs 1961.

“İliç Garnizon Kumandanlığının 1 Numaralı Tebliği.” *Demokrat İliç*, 6 Haziran 1960.

“İliç Kazamız CHP İlçe Kongresi Dün Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 31 Mayıs 1961.

“İliç Kazası CHP İlçe Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 30 Eylül 1963.

“İliç'te Yeni Türkiye Partisi Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 27 Eylül 1965.

“İlimiz Milletvekili Nafiz Giray AP'ye Geçti.” *Öz Erzincan*, 23 Ocak 1968.

“İlimiz Siyasi Partilerinde Faaliyet Hızlandı.” *Yeşil Eğin*, 18 Haziran 1965.

“İlimiz Y. T. P. Senato ve Milletvekili Üyeleri Seçildi.” *Kazankaya*, 16 Eylül 1961.

“İlimiz YTP adayları Kazaları Ziyarete Devam Ediyorlar.” *Kazankaya*, 6 Ekim 1961.

“İlimizde 103.536 Seçmen 4 Milletvekili Seçecek.” *Öz Erzincan*, 6 Ekim 1969.

“İlimizde 4 Milletvekilini AP ve CHP Paylaştı.” *Öz Erzincan*, 14 Ekim 1969.

“İlimizde 7 Siyasi Parti Seçime Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 10 Eylül 1973.

“İlimizde Belediye Seçimlerine 4, İl Genel Meclisi Seçimlerine 5 Parti Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 14 Mayıs 1968.

“İlimizde Birlik Partisi de Seçime Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 8 Mayıs 1968.

“İlimizde Bulunan Hüsametdin Atabeyli Dün Akşam Konuştu.” *Öz Erzincan*, 25 Mayıs 1968.

“İlimizde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin de Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 4 Mayıs 1968.

“İlimizde Kesin Aday Listeleri İlan Edildi.” *Öz Erzincan*, 21 Kasım 1977.

“İlimizde Partiler Şu Listelerle Seçime Katılacak.” *Öz Erzincan*, 8 Eylül 1969.

“İlimizde Seçim Mücadelesinin Ağırlığını Belediye Başkanı ve Meclis Üyeleri Seçimleri Teşkil Ediyor.” *Öz Erzincan*, 13 Mayıs 1968.

“İlimizde Seçimi Kazanan CHP'li Karsu, Çetinkaya ve Ünsal Görüşlerini Açıkladı.” *Öz Erzincan*, 17 Ekim 1973.

“İlimizde Seçimler Sükûnet İçerisinde Yapıldı, AP Açık Farkla İleride Gidiyor.” *Öz Erzincan*, 3 Haziran 1968.

“İlk Açık hava Toplantısını GP Yaptı.” *Cumhuriyet*, 15 Nisan 1968.

“İlk Defa Kongre ile Bir Başkan Değişti.” *Milliyet*, 30 Kasım 1964.

“İnönü 'EVET' Dedi.” *Milliyet*, 22 Haziran 1962.

“İnönü: Başlıca Rakibimiz TİP'tir.” *Cumhuriyet*, 15 Nisan 1968.

“İnönü: 'Bütçe Reddedilirse Kabine Çekilir'.” *Milliyet*, 12 Şubat 1965.

“İnönü'nün Tehdidi Yıldırılmaz.” *Milliyet*, 26 Ağustos 1965.

“İstanbul ve Ankara'daki Hadiseler Üzerine Dün Bu İki Şehirde Örfi İdare İlan Olundu.” *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1960.

“Kabine Açıklandı.” *Cumhuriyet*, 6 Ocak 1978.

“Kabine Kuruldu ve Onandı.” *Cumhuriyet*, 26 Ocak 1974.

“Kabine ve Protokol Açıklandı.” *Cumhuriyet*, 21 Şubat 1965.

“Kadıköy Şehir Tiyatrosu Bombalandı.” *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1977.

“Kahvehanelerde Konuşmalar Yapılıyor, Seçim Mücadelesi Hızlandı.” *Öz Erzincan*, 16 Mayıs 1968.

“Kanlı Pazar.” *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1969.

- “Kara Kuvvetleri K. Org. Cevdet Sunay Dün Şehrimize Geldi.” *Öz Erzincan*, 27 Temmuz 1960.
- “Kat’i Aday Listeleri Dün Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 14 Mayıs 1968.
- “Kaza ve Köylerde Geniş bir Faaliyet Gösteren CHP’li Adaylar Seçmenlerle Temas Halinde Adaylar Cumartesi Gittikleri Refahiye’de İlgi Gördü.” *Öz Erzincan*, 13 Eylül 1965.
- “Kemah CHP İlçe Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 2 Haziran 1961.
- “Kemaliye Belediye Seçimini Adalet Partisi Kazandı.” *Yeşil Eğin*, 18 Mayıs 1965.
- “Kemaliye Reis Adayı Mustafa Kemal Güven.” *Yeşil Eğin*, 14 Ekim 1963.
- “Koalisyon.” *Milliyet*, 16 Ekim 1961.
- “Komutanların Ültimatomu Üzerine Demirel İstifa Etti.” *Cumhuriyet*, 13 Mart 1971.
- “Korutürk Cumhurbaşkanı Seçildi.” *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1973.
- “Kurucu Meclis Dün İlk Toplantısını Yaptı.” *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1961.
- “Kurucu Meclis İçin CHP’den 49, CKMP’den 25 Temsilcinin Katılması Kararlaştırıldı.” *Cumhuriyet*, 11 Aralık 1960.
- “Kurucu Meclis İçin Temsilci Seçildi.” *Kazankaya*, 29 Aralık 1960.
- “Kurucu Meclis Seçimlerin 15 Ekim Günü Yapılmasına Karar Verdi.” *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1961.
- “M. Bahattin Koyunoğlu ve Kenan Yeşilfırat Bağımsız Aday Oldu.” *Öz Erzincan*, 8 Eylül 1969.
- “M.B. K Lağvedildi ve Yeniden Kuruldu.” *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1960.
- “M. İlçede İl genel Meclisinin 6 Üyesini AP ve CHP Paylaştı.” *Öz Erzincan*, 11 Aralık 1973.
- “Mahalli Seçim 17 Kasım’da.” *Milliyet*, 6 Temmuz 1963.
- “Mahalli Seçim Hazırlığı Devam Ediyor.” *Öz Erzincan*, 16 Kasım 1973.
- “Mahalli Seçimler İçin Aday Yoklamaları Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 12 Kasım 1973.
- “Mahalli Seçimler İçin Aday Yoklamaları Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 29 Nisan 1968.
- “Mahalli Seçimlere İlişkin Propaganda Yoğunlaşıyor.” *Öz Erzincan*, 6 Aralık 1977.
- “MC Zam Rekoru Kırdı.” *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1977.
- “Meclis Feshedildi, Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığına Başlandı.” *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960.
- “Meclis, Milli Bakiyeyi Kaldırdı.” *Cumhuriyet*, 2 Mart 1968.
- “Mehmet Ararat Bağımsız Adaylığını Koydu.” *Öz Erzincan*, 16 Ocak 1970.
- “Merkez İlçe Delege Seçimi Dün Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 26 Aralık 1960.
- “Merkez ve Kazaların İl Genel Meclisi Azalıkları, Adayları Seçimle Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 15 Ekim 1963.
- “Merkezde İl Genel Meclisi Seçimi Sonucu Alındı, CHP:3, MHP:2, AP:1 Üyelik Elde Etti.” *Öz Erzincan*, 13 Aralık 1977.
- “MHP Genel Başkanı Türkeş Bugün İlimize Geliyor.” *Öz Erzincan*, 17 Mayıs 1977.
- “MHP Genel Başkanı Türkeş Dün Erzincan’a Geldi.” *Öz Erzincan*, 18 Mayıs 1977.
- “MHP Genel Başkanı Türkeş Dün Erzincan’a Geldi.” *Öz Erzincan*, 6 Aralık 1977.

“MHP Genel Başkanı Türkeş Şehrimizden Ayrıldı.” *Erzincan'ın Sesi*, 18 Mayıs 1977.

“MHP: Rüşvetin Kökünü Kazıyacağız.” *Milliyet*, 26 Eylül 1969.

“MHP'nin Erzincan Adayları Merkezce Belirlendi.” *Öz Erzincan*, 4 Mayıs 1977.

“Millet Dün Anayasa'ya Vakarla Evet Dedi.” *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1961.

“Millet Meclisi'nin 3'de 1'i Değişiyor.” *Milliyet*, 2 Eylül 1969.

“Millet Partisi'nin Seçim Beyannamesi Açıklandı.” *Milliyet*, 26 Eylül 1965.

“Milli Bakiye Tasarısı Dün (kendi kendine) Kanunlaştı.” *Milliyet*, 13 Şubat 1965.

“Milli Birlik Komitesi Taahhütlerini Tekrarlıyor.” *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1960.

“Milli Selamet Partisinin Mahalli Seçime Katılacak Olan Adayları Halk Arasında İlgi İle Karşılandı.” *Öz Erzincan*, 15 Kasım 1973.

“MP Seçim Bildirgesi Açıklandı: Önce Vatan Sonra Parti.” *Milliyet*, 20 Eylül 1969.

“MSP Açık hava Toplantısı Yaptı, MHP'liler Dün Akşam 2 Sinemada Konuştu.” *Öz Erzincan*, 25 Eylül 1979.

“MSP İl Başkanlığından İstifa Eden Zühtü Kurt Basına Yazılı Bir Açıklama Yaptı.” *Erzincan'ın Sesi*, 8 Eylül 1979.

“MSP Koalisyona Girmekten Vazgeçti.” *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1973.

“MSP Lideri Erzincan'da Büyük Bir İlgiyle Karşılandı.” *Öz Erzincan*, 5 Aralık 1973.

“MSP: Mahalli Seçimler Haziran'a Ertelensin.” *Milliyet*, 3 Kasım 1973.

“Muhalefet Millet Meclisinde Çoğunluğu Sağladı.” *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1979.

“N. Erbakan Millete Selameti MSP Getirecek Dedi.” *Öz Erzincan*, 19 Eylül 1973.

“Nedim Muradoğlu AP'nin Tek Belediye Reisi Adayı.” *Öz Erzincan*, 11 Nisan 1968.

“Niçin Erzincan'da Bir Baraj Kurulmasın.” *Öz Erzincan*, 4 Ekim 1961.

“Niksar, Şiran ve Erzincan.” *Milliyet*, 29 Nisan 1977.

“Nusret Yıldız ve Zati Yeşil CHP'den Değil Parti Yönetim Kurulundan İstifa Ettiler.” *Öz Erzincan*, 2 Ekim 1965.

“Ön Seçim Sonuçlandı Dün Şehrimizde Belli Oldu.” *Erzincan'ın Sesi*, 2 Mayıs 1977.

“Ön Seçimde CHP Listesine Giremeyen Zeynel Gündoğdu Bağımsız Aday Olarak Seçime Giriyor.” *Öz Erzincan*, 1 Eylül 1965.

“Ön Seçimi Kaybeden Yusuf Ziya Ademhan'ın Demeci.” *Öz Erzincan*, 1 Eylül 1965.

“Ön Seçimin Kesin Sonuçları Dün Sabah Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 3 Mayıs 1977.

“Ön Seçimler Bugün Yapılıyor.” *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1969.

“Ön Seçimlerin Neticeleri CHP, YTP ve AP Erzincan Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 31 Ağustos 1965.

“Parlamenterler Şehrimizdeki Olaylara İlişkin İnceleme Yapıyor.” *Öz Erzincan*, 27 Şubat 1975.

“Parti Başkanı İle Belediye Reisi Kongrede Tartıştı.” *Öz Erzincan*, 13 Kasım 1968.

“Parti Teşkilatları ve Adayları Seçim Çalışmalarını Hızlandırdı.” *Öz Erzincan*, 24 Eylül 1969.

“Partilerin Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 1 Eylül 1969.

“Partilerin Merkez Adayları Dün Akşam Açıklandı.” *Öz Erzincan*, 6 Eylül 1969.

- “Perinçek-Atabeyli Çekişmesi Mevcut Hizipi Daha da Arttırdı.” *Öz Erzincan*, 12 Eylül 1969.
- “Rahmi Sanalan da AP'den Aday.” *Öz Erzincan*, 12 Ağustos 1969.
- “Refahiye CHP İlçe Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 12 Haziran 1961.
- “Refahiye İlçesi İl Genel Meclisi Seçimi İptal Edildi.” *Öz Erzincan*, 15 Aralık 1977.
- “Refahiye'de Çok Sayıda Bağımsız Aday Var.” *Öz Erzincan*, 28 Kasım 1973.
- “S. Partilerin ve Bağımsızların 21 Günlük Propaganda Mesaisi Tespit Edildi.” *Kazankaya*, 26 Eylül 1961.
- “Sandık Seçmen Listeleri Yarın Askıya Çıkarılacak.” *Öz Erzincan*, 3 Kasım 1977.
- “Sayın Devlet Başkanımıza Yazılan Tel ve Cevabı.” *Kazankaya*, 9 Haziran 1960.
- “Sayın Valimiz Yakup Yücel Görevine Başladılar.” *Kazankaya*, 16 Haziran 1960.
- “Seçim 5 Haziran'da.” *Milliyet*, 6 Nisan 1977.
- “Seçim Beyannamesini Alican Açıkladı: YTP Doktrin Değil 'Orta Yol' Partisidir.” *Milliyet*, 22 Eylül 1965.
- “Seçim Kanununun İptali İçin 34 Senatör Anayasa Mahkemesine Başvurdu.” *Cumhuriyet*, 11 Nisan 1968.
- “Seçim Konuşmaları Sertleşiyor.” *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1968.
- “Seçim Kurulan 7 Parti Ön Seçim Seçmen Listesi Verdi, Şehrimizde MP Dışındaki Bütün Partiler Seçime Katılacak.” *Öz Erzincan*, 18 Ağustos 1969.
- “Seçim Propagandası İle İlgili Tahditler.” *Kazankaya*, 14 Eylül 1961.
- “Seçim Propagandasının Son Haftası Hareketli Başladı.” *Öz Erzincan*, 31 Mayıs 1977.
- “Seçime Kadar Belediye Başkanlığına O. Malatyalıoğlu Vekâlet Edecek.” *Öz Erzincan*, 15 Aralık 1969.
- “Seçime Katılacak Parti Adayları Kesinlikle Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 12 Ocak 1970.
- “Senatör Fehmi Baysoy, Erzincan'ın İmar Durumunu C. Senatosunda Dile Getirerek Soru Önergesi Verdi.” *Öz Erzincan*, 13 Nisan 1967.
- “Seviye Meselesini İyi Anlattın Muradoğlu!” *Öz Erzincan*, 16 Kasım 1963.
- “Süleyman Demirel << Bunlar Memleketi 22 Ayda Kan Gölü Haline Getirdiler >> Dedi.” *Öz Erzincan*, 2 Ekim 1979.
- “Seçim Sonuçlarına Göre İlimiz Belediye Meclis Üyeliğine Seçilenler.” *Öz Erzincan*, 4 Haziran 1968.
- “Seçim Yarışı Gene AP-CHP Arasında.” *Öz Erzincan*, 20 Mayıs 1968.
- “Seçimler Yarın Bütün Yurtta Yapılacak.” *Öz Erzincan*, 1 Haziran 1968.
- “Seçimlerde Pembe Yeşil.” *Kazankaya*, 15 Eylül 1961.
- “Seçimlerin Zamanında Yapılacağı Teyit Edildi.” *Cumhuriyet*, 12 Haziran 1961.
- “Siyasi Faaliyet Bugünden İtibaren Kısmen Serbest.” *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1961.
- “Siyasi Partiler 10 Eylül Günü Propagandaya Başlayacak.” *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1961.
- “Siyasi Partiler Dün Belediye Başkan Adaylarını Seçtiler.” *Öz Erzincan*, 14 Ekim 1963.
- “Siyasi Temaslar Durdu, Liderler Birbirini Suçluyor.” *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1973.
- “Süleyman Demirel: Muhalefette Kalacağız.” *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1973.

“Şehir Belediye Meclisi Şu Şekilde Oluşuyor.” *Öz Erzincan*, 13 Aralık 1977.

“Şehirde MHP Lehine Oy Patlaması Oldu.” *Öz Erzincan*, 12 Aralık 1977.

“Şehrimiz CHP Kongresinden Notlar.” *Kazankaya*, 1 Temmuz 1965.

“Şehrimiz Olayları Sakinleşiyor.” *Erzincan’ın Sesi*, 26 Şubat 1975.

“Şehrimizde CHP, AP ve YTP Propagandaya Hız Verdi.” *Öz Erzincan*, tarihsiz.

“Şehrimizde Hayat Normale Dönüyor.” *Öz Erzincan*, 26 Şubat 1975.

“Şehrimizde Mahalli Seçimlerin CHP’li Adayları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 19 Ekim 1977.

“Şehrimizde Milli İnkılabı Yayma Bürosu Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 15 Ağustos 1960.

“Şehrimizde Ön Seçim Kesin Sonuçları Belli Oldu.” *Öz Erzincan*, 2 Eylül 1969.

“Şehrimizde Propaganda Faaliyetleri Yoğunlaştı.” *Erzincan’ın Sesi*, 31 Mayıs 1977.

“Şehrimizde Siyasi Partiler Dün Adaylarını Seçti.” *Öz Erzincan*, 7 Kasım 1977.

“Tercan CHP İlçe Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 10 Haziran 1961.

“Şehrimizdeki Olayda, Genç Bir Polis Şehit Edildi.” *Öz Erzincan*, 31 Mayıs 1977.

“T. Birlik Partisi Erzincan İl Başkanlığı İl Genel Meclis Üyelerini Belirledi.” *Erzincan’ın Sesi*, 10 Kasım 1977.

“Taksim’de Arbede: 2 Ölü, 114 Yaralı Var.” *Milliyet*, 17 Şubat 1969.

“Talü, Bakanlarını Dün Gece Açıkladı.” *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1973.

“Tarafsız Şahsiyetlerden Bir Kabine Kuruldu, Orgeneral Cemal Gürsel Başbakan Oldu.” *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1960.

“TBP Şehrimizde Seçim Mitingi Yaptı.” *Öz Erzincan*, 12 Ekim 1973.

“Tercan Belediye Başkanı İstifa Etti.” *Erzincan’ın Sesi*, 4 Mayıs 1977.

“Tercan Kazamız CHP İlçe Kongresi Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 23 Eylül 1963.

“Tercan Ülkü Ocağına Patlayıcı Madde Atıldı.” *Öz Erzincan*, 20 Mayıs 1977.

“Tercan, Kemah ve Refahiye’de Bağımsız Aday Bolluğu Var.” *Öz Erzincan*, 1 Aralık 1977.

“Türk Ordusu Kıbrıs’ta.” *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1974.

“Türk Silahlı Kuvvetleri İdareyi Ele Aldı.” *Öz Erzincan*, 28 Mayıs 1960.

“Türkeş 'Bölücüler Tek Engel MHP’yi Görüyor' Dedi.” *Öz Erzincan*, 8 Ekim 1979.

“Türkeş CKMP Genel Başkanı Oldu.” *Milliyet*, 1 Ağustos 1965.

“Türkeş CKMP Kongresine Hâkim.” *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1965.

“Ufalanın Toprak Komünizmi Getirir.” *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1965.

“Uzun Süredir Hazırlanan AP’nin Beyannamesi Açıklandı.” *Öz Erzincan*, 21 Eylül 1965.

“Üç Lider Anayasa İçin Konuştu.” *Milliyet*, 3 Temmuz 1961.

“Üçlü Hükümetin Bakanları Belli Oldu.” *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1962.

“Üzümlü Belediye Başk. Ve Bazı Meclis Üyeleri MSP Saflarına Katıldı.” *Öz Erzincan*, 13 Ekim 1977.

“Üzümlü Bucağı Belediye Seçimlerine AP, MHP ve MSP İddialı Katılıyor.” *Öz Erzincan*, 12 Kasım 1977.

“Üzümlü’de Öğretmenlerin Bulunduğu Ev Kurşunlandı.” *Öz Erzincan*, 4 Şubat 1975.

“Ve Ön Seçim Dün Yapıldı.” *Öz Erzincan*, 3 Eylül 1979.

“Vehbi Ersu Şehrimizde.” *Öz Erzincan*, 26 Eylül 1960.

“Vilayetimizde CHP M. Vekilleri ve Senato Üyesi Seçimleri Yapıldı.” *Kazankaya*, 16 Eylül 1961.

“Vilayetimizin Dört Milletvekili Belli Oldu: Sadık Perinçek, Hüsametdin Atabeyli (AP), Adil Sağıroğlu (CHP), Nafiz Giray (YTP).” *Öz Erzincan*, 19 Ekim 1965.

“Y. Z. Ademhan Adaylığını Geri Aldı.” *Öz Erzincan*, 23 Ağustos 1969.

“Y. Ziya Ademhan Adaylığını Geri Almamış.” *Öz Erzincan*, 25 Ağustos 1969.

“Y.T.P Çayırılıda da Eski D. Partililerden Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 20 Nisan 1961.

“Yeni Anayasa Resmi Gazete İle Yürürlüğe Girdi.” *Milliyet*, 1 Haziran 1961.

“Yeni Bir Siyasi Parti Kuruldu: Birlik Partisi.” *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1966.

“Yeni Hükümet Göreve Başladı.” *Milliyet*, 22 Temmuz 1977.

“Yeni Hükümet İçin Temaslar Başladı.” *Milliyet*, 14 Şubat 1965.

“Yeni Millet Partisi Kurma Yarışını Bölükbaşı Kazandı.” *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1962.

“Yeni Partinin Adı: GÜVEN.” *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1967.

“Yeni Seçim Tasarısı Kanunlaştı.” *Cumhuriyet*, 20 Mart 1968.

“Yeni Türkiye Partisi Vilayetimiz Haysiyet Divanı Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 13 Mart 1961.

“Yeni Türkiye Partisi Vilayetimizde Kuruldu.” *Öz Erzincan*, 9 Mart 1961.

“Yeni Türkiye Partisinin Adayları Belli Oldu.” *Kazankaya*, 14 Eylül 1961.

“YTP. Çayırılıda Kuruldu.” *Kazankaya*, 19 Nisan 1961.

“YTP'nin Adaylarından 3 Tanesi Tercan'a Gittiler.” *Kazankaya*, 27 Eylül 1961.

“YTP'nin Seçim Beyannamesi.” *Milliyet*, 30 Eylül 1961.

“Yurtta Olduğu Gibi Şehrimizde Tam Bir Huzur ve Sükûn İçinde.” *Öz Erzincan*, 31 Mayıs 1960.

“Yusuf Azizoglu, YTP Genel Başkanı Oldu.” *Cumhuriyet*, 3 Mart 1968.

“Yüksek Seçim Kurulu Siyasi Partilerin Adaylarını Açıkladı.” *Öz Erzincan*, 9 Mayıs 1977.

“Zeki Kurdoğlu MSP'nin Belediye Başkan Adayı Oldu.” *Öz Erzincan*, 12 Kasım 1973.

“Zeynel Gündoğdu CHP'den İstifa Etti, CHP'de İstifalar Süratle Genişliyor.” *Yeşil Eğin*, 31 Ağustos 1965.

“Zeynel Gündoğdu'nun Bağımsızdan Kazanması Mümkün Görülüyor.” *Yeşil Eğin*, 22 Eylül 1965.

“DP, MHP ve CGP'liler Propaganda Hazırlığında.” (1973, 29 Kasım). *Öz Erzincan*.

“Ecevit: Hükümet Kurarken Taviz Vermem.” *Milliyet*, 16 Ekim 1973.

“Ecevit: Koalisyon İçin Umutsuz Değilim.” *Milliyet*, 17 Ekim 1973.

“Parti kongrelerinde Yeni anayasa övüldü.” (1961, 3 Temmuz). *Cumhuriyet*.

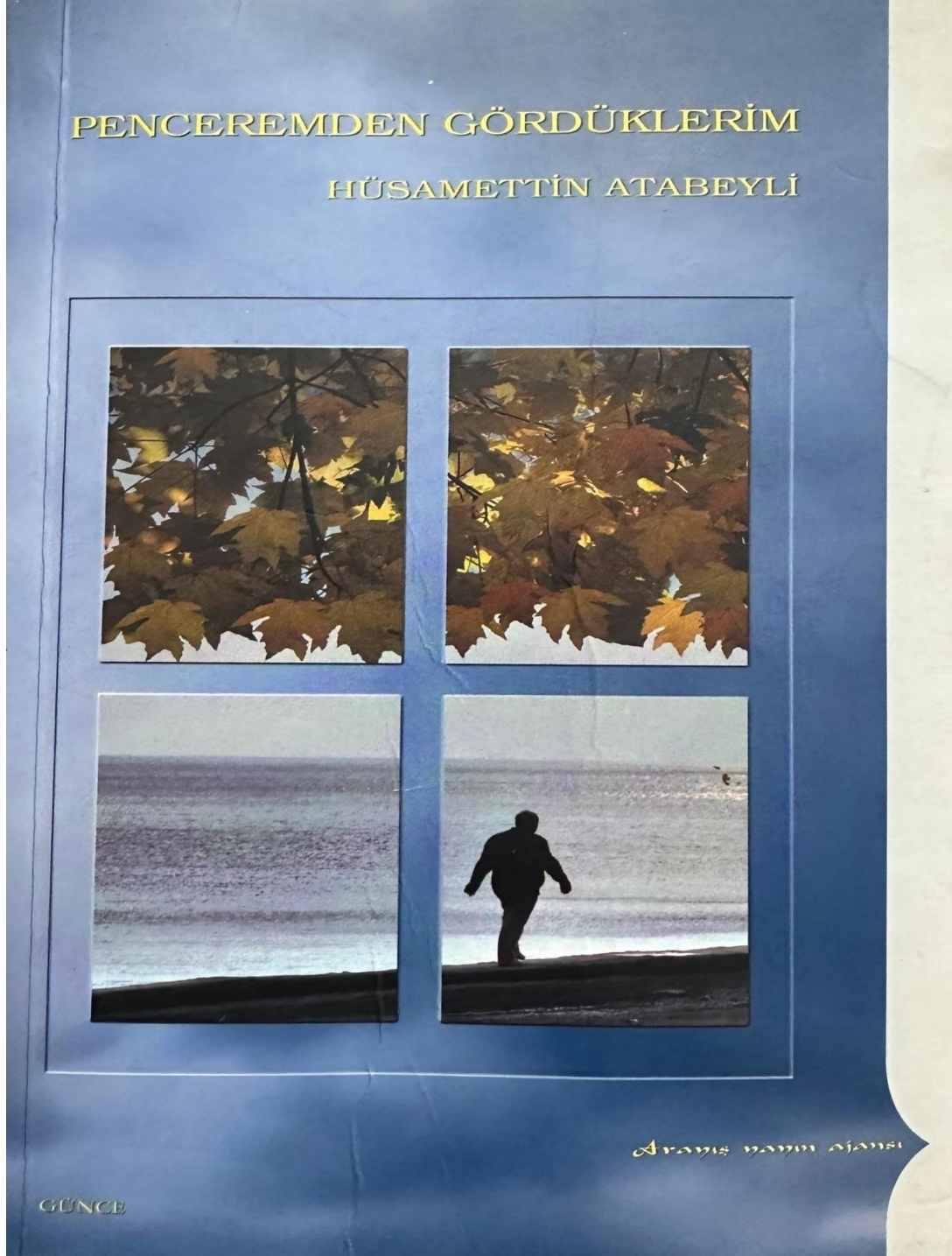
“Y.T Partisi Vilayetimiz İl İdare Kurulu ve Haysiyet Divanında Olduğu Gibi İki Kazamızda da Eski D. Partililerden Yönetim Kurulları Teşekkül Ettirildi.” (1961, 19 Nisan). *Öz Erzincan*.

İnternet Kaynakları

- Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. 2024. “Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü/Çayırılı.” *Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. Erişim tarihi 10 Ekim 2024. <https://erzincan.ktb.gov.tr/TR-57384/cayirli.html>.
- Karsu, Nurettin. 2025. “Erzincan- Divriği Treni.” *Nurettin Karsu*. Erişim tarihi 21 Haziran 2025. <https://www.nurettinkarsu.com/?p=169>.
- Yüksek Seçim Kurulu. 2025. “11 Aralık 1977 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları.” *Yüksek Seçim Kurulu*. Erişim tarihi 21 Temmuz 2025. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1977/KesinSecimSonuclari/1977_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf.
- Yüksek Seçim Kurulu. 2025. “1963 Yerel Seçim Sonuçları.” *Yüksek Seçim Kurulu*. Erişim tarihi 19 Mart 2025. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1963/KesinSecimSonuclari/1963_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf.
- Yüksek Seçim Kurulu. 2025. “9 Aralık 1973 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları.” *Yüksek Seçim Kurulu*. Erişim tarihi 28 Haziran 2025. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Mahalli/1973/KesinSecimSonuclari/1973_Belediye_Baskanligi_Secimleri_Sonucu.pdf.

EKLER

EK-1: Erzincan Milletvekili Hüsamettin Atabeyli'nin Hatıratı

1 Eylül 1960

Sahibi
Hüseyin Tiryakı

Öz Erzincan

Devlet Nüshası

Telefon: 161
Fiyat: 10 Kurus

Yıl: 8 Sayı: 2420 Pazar Hariç GÜNLÜK SİYASİ GAZETE 31-Mayıs-1960-Salı

YURTTA OLDUĞU GİBİ ŞEHRİMİZDE TAM BİR HUZUR VE SÜKUN İÇİNDE

Gece sokağa çıkma yasağı kısaltıldı

**Dün, Sinemalar 21.30 a kadar normal matinalarını yaptı.
Kulüpler ve kahvehaneler 19,30 a kadar açık bırakıldı**

Şanlı Ordumuza bağlılık Telgrafları y a ğ ı y o r

Kahraman Türk Ordusunun beslediği hürriyet hareketi müasebetiyle Gençlik Teşekkülleri Silahlı Kuvvetler Kumandanı'na telgraflar çekerek, bağlılıklarını güvencileri bildirmişlerdir. Çekilen bazı telgraflar şunlardır:

Silahlı Kuvvetler Kumandanı Ankara Türk Yüksek Tuhaf Gençliği olarak bundan bir müddet önce girişmiş olduğumuz hürriyet savasına karşı Ordumuzun göstermiş olduğu anlayışlı hareketi ve bunun neticesinde insan hak ve hürriyetlerine harfiyen riayet edileceği teminatı ile girişmiş olduğu Milli inkişaf hareketini bütün gücümüzle tasvib eder, bu hususta gençliğin emirle-

rinize amade olduğunı bildirir, hürmetlerimize arz ederiz.

M. T. T. B.
İdare Heyeti

Sayın Orgeneral Cemal Gürsel, Milli Birlik Komitesi Başkanı Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanı,

Temsil ettiğimiz Türk Gençliği adına size sonsuz inancımızı güvenimizi arz eder ve hürmetle selarınızden öperiz.

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Genel Bşk.

İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'e ve İstanbul Askeri Valisi Tuğgeneral Refik Tulga'ya

şağıdaki minnettarlık ve bağlılık telgraflarını göndermiştir:

Sayın Orgeneral Cemal Gürsel, Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Ankara Türk gençliği Silahlı Kuvvetlerine minnettardır. Şahsınızda Türk Silahlı Kuvvetlerine itimadımız sonsuzdur. Teknik Üniversiteler olarak emrinizdeyiz.

Teknik Üniversiteler ayrıca İstanbul Askeri Valisi Refik Tulgayada bağlılık ve minnettarlıkları bildirmişler, her türlü hizmete koştuktan şeref duyacağını demişlerdir. SCS

**GARNİZON K. LİGİNİN ERZİNCAN HALKINA VE MÜESSESELERİNE
6 NO. LU TEBLİĞİ**

Sayın Erzincan halkının Garnizon K. lığı tebliğlerine gösterdiği riayet ve anlayışa teşekkür eder aşağıdaki hususları tebliğ ederim.

30 MAYIS 1960 DAN İTİBAREN

1. Gece sokağa çıkma yasağı saat 22.00 den sabah saat 03.30 a kadardır.
2. Sinemalar gece 21.30 a kadar normal matinelelerini yapabilirler.
3. Şehir kütübü, tüccar kulübü, öğretmenler kulübü ve kahveler sabah saat 05.00 den 19.30 a kadar açık kalabilirler.
4. Kulüplerde, lokanta, meyhane ve emsali yerlerde her türlü içki içmek yasaktır.
5. Kulüpler ve kahvelerin önlerine iskemle ve masa koymaları, içeride bulunan şahısların siyasi münakaşalar yapmaları kati surette yasaktır. Kulüpler, kahveler, sinemalar inzibat kuvvetleri tarafından kontrol edilecektir. Buraların sahip ve mütevellileri buralarda vukubulacak siyasi münakaşalar derhal haber verecekler vermiyenleri mesul tutulacaklar hadise çıktığı takdirde bu yerler K. lığa derhal kapatılacak ve hsklarında kanuni takibat yapılacaktır.
6. Bayilerin müştahillerin evlerine götürmeleri lıkıyla hafif alkollü içkiler (Bira, Şarap, Likör) satmaları serbest bırakılmıştır.
7. Ana caddelerde 5 kişiden fazla şahsın dolaşmaları ve duralmaları yasaktır.

A. Enver Eralp
Topçu Albay
Garnizon Kumandanı

Sabık
Hüseyin Tiryaki

Öz Erzincan

Devlet Nuru

Telefon: 161

Fiyat: 10 Kuruş

Yıl: 8 Sayı: 2422 Pazar Hariç GÜNLÜK SİYASİ GAZETE 2-Haziran-1960-Perşembe

ERZİNCAN TARİHİ GÜNLERİNDEN BİRİNİ DAHA YAŞADI

Dün, Gençlik Ordu Lehinde Büyük TEZAHÜRAT YAPTI

Askeri Vali ve Garnizon Kumandanı Albay E. Eralp tezahürata mukabelede bulundu

Erzincan dün tarihi günlerinden birini daha yaşıyor, bayraklarla süslenmiş olan şehirde tam bir bayram havası hüküm sürüyordu. Bu bayram; Demokrasi prensiplerini, insan hak ve hürriyetlerini çiğneyerek diktatörlüğe yönelen bir idarenin, başka rejiminden kurtulma için yarattığı bayram, Milli İnkılap ve Hürriyet hareketini başlatan Kahraman Türk Ordusuna yapılan tezahüratın ve bağlılığına bayramıydı.

Ellerinde bayraklar, dövizler, Atatürk bütleriyle başta Askeri Lise Bandosu olduğu halde Orduve ününden yürüyüşe geçen Üniversite gençliği teşekküller ve Liseli'lerden müteşkil binlerce Erzincanlı marşlar söyleyerek Hükümet meydanına gelmişler, burada konuşmalar yapmışlar.

ler okuyan gençler Orduya olan bağlılık ve gücünü, inan ve güvenlerini belirtmişlerdir.

Bu sırada Vilayet makamından kürsüye gelen Askeri Vali ve Garnizon Kumandanı Sayın Albay Eralp kısa bir

konuşmayla tezahürata mukabelede bulunmuş Ordu baskınına geyesini izah etmiştir. Bu sırada beyecan son baddini bulmuş Ordu Mensupları omuzlara alınarak dakikalarca alkışlanmış meydanı dolduran kalabalık

"ya ya ya şa şa şa Türk Ordusu çok ya şa" nidalarıyla Orduya olan bağlılık ve minnettarlıklarını defalarca haykırışlardır. Tezahüratı müteakip topluluk vakar içinde dağılmıştır.

Anayasa Komisyonu ön projesi açıklandı

Anayasayı hazırlamakla vazifeli ilmi komisyonun ön projesine ait raporu yayımlanmıştır. Yayınlanan bu raporda içinde bulunduğumuz durumu bir ihtilâl saymanın doğru olmadığı belirtilmekte ve D. P. iktidarının davranışları ve icrası hakkında yeniden misalleriyle bilgi verilerek bu iktidarın meşruiyetini kaybettiği ifade olunmakta ve "Bir iktidarın meşruiyeti sadece o iktidara meşru yollarla gelmekle kazanılmaz, denilmektedir.

Devamı S. 2 de

B. Dünyası ve Türkiye

Washington, Amerikan resmi çevreleri bugün Türk Milletine ve Türk Silahlı Kuvvetlerine Batı dünyası tarafından duyulan güveni belirtmiştir.

Amerikan resmi şahsiyetleri Türkiye'deki rejim değişikliğinden sonra alınan haberlerin Batılılar için güven verici olduğunu ve Batı dünyasının bu kuvvetli Müttefikinin her zamanı gibi sağlam bulunduğunu ifade etmiştir.

Washington çevre

leri Hür dünyanın menfaatlerinin Türkiye'deki olaylardan dolayı bir zarar görmeyeceğini açıkça belirtmektedirler.

Amerikan Dış Bakanlığının bu şekilde düşünmesine yol açan sebeplerden birincisi Türkiye'de her hangi bir iç savaş tehlikesinin olmayışındır. İkinci sebep ise Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel'in Başbakanlığındaki yeni Hükümetinin daha ilkinden itibaren

Türkiye'nin NATO ve CENTO Andlaşmalarına bağlılığı hususunda verdiği teminattır.

Amerikan basını da Amerikan Hariciyesinin bu görüşünü aks ettirmektedir.

İngiliz resmi çevreleri de Türkiye'de yeni kurulan idareyi ve behemehal tabak kük ettirmek kararında olduğu programını Batılı Müttefiklerinin çok müspet karşıladığını ve desteklediğini açıklamıştır.

Türk Hariciyesinin

idareine Solim Sarper'in getirilişi Londra diplomatik çevrelerinde ilgiyle karşılanmıştır. Birleşik Milletlerde ve NATO'da Türk temsilciliği vazifesini yapan Sarper'in Batılılar tarafından yakından tanınan bir şahsiyet olduğu belirtilmiştir.

Pazartesi

16

Ekim

1961

kazankaya

Sahibi

M. Necdet GÜVEN

Mesul Müdür

M. Kemal GÜVEN

İdarehane

Teknik Cad. No 17

TELEFONLAR

İdarehane - 99

Ev - 33

Sayı : 1763

KURUCUSU : Necdet GÜVEN

Kuruluş : 1953 Fiyatı : 10 Kır.

Günlük Müstakil Siyasi Gazete

Seçimler Erzincanda Beklenildiği

Şekilde Neticelenmektedir

Y.T.P. Senato Üyelikliğini Ve 2 Millet

Vekilliğini Almış Durumda

Dün yurtden her tarafında olduğu gibi ilimizde de seçimler gayet olgun bir hava içerisinde yapılmış ve neticeler saat 17.39 den itibaren peyder pey gelmeye başlamıştır.

Daha ilerde de senato Y.T.P. adayı Fehmi Baysoy büyük bir fark almaya muvafak olmuştur.

Merkez ve merkez köylerinde 3 bin 500 yakın fark alan

Fehmi Baysoy haza, larda da ilerleme göstermiş ve farkı 718 sandıkta 5000 bine çıkarmıştır. Millet ve kulleri seçimi neti cesi ise 281 sandıkta ise hemen hemen at başı gitmiştir. Bu ara AP' nin ve C.K-MP' ninde bazı sandıklarda 3-5 rey aldığı görülmüştür ve ve umumi sekunde 4-5 bin farkı yapmış türki bu aylarında beşinci Y.T.P. sine

ait olduğu söylenmektedir.

Tasvir yapılırken C.H.P. adaylarından

aynel Gündoğdu ile Naci Yıldırım faizleri ile tercih kullanıldı gı anlaşılmaktadır.

Son dakikaya kadar Y.T.P. ilçe Ter canda ileri durumda Kemaliyede Refahi-

vede beraber Kemah ta ise C.H.P. ileride dir.

30 Verimli Devlet Hastahanesinden Taburcu Edildi

Hastalar Henüz İyileşmediklerinden

Bu Hareketi Protesto Ediyorlar

Her bir aldığımız göre devlet hastahanesi parşız kısmında yatmakta olan 30 kadar verimli ka din erlek ve çocuk lenü d l ha iyileşme den taburcu edilmiş lekti. Meclis hastahane taburcu edilme leri için hastahane baş bekimi Fethi Süldür emir vermiş

ve Orhan Türkmen'de emir üzerine hastahane hastahanesinden çıkar mıştır. Bütün hastahane hastahane elbine si ile buşerde evare dalmaktadır.

Hastahane verdikleri Hadise göre: Hastahalar kendilerine iyi hastahane için he kimedokuyat ve ta leplerde bulunmuşlar ve bu taleplerde yet siz karşılanarak hastahalar taburcu edilmiş lerdir. İlgiilerin key

fiyetle yakından alı karar alacaklarını ka ruz.

Bir Hırsız 3 Nüfus

Cüzdanınıda Beraber Çaldı

Merkez kazaya bağlı Mahmutlu köyünde Ali Yıldırım evinde gece meclis saatı bir karışık hadisesi olmuş ve sanık yakalanmıştır.

Pülümür köyünde ikamet eden Küçük ali Uludoğ adındaki şahıs gece geç saatlerde Mahmutlu köyünde oturan Ali Yıldırım'ın evine gizlice girerek bir çok ev eşyasını (2 çift is karpın, 2 entari, 2 2 başörtüsü, kelpeten çift çorap, 10 adet çatal bıçak, 4 adet kitap ve 2 yamak iplik ile 3 adet de nüfus köyü) çalarak ırar etmiştir.

Vali ilbaa izeri ne sanığın yakalan ması için gerekli ted birler alınmıştır.

Toprak Kayması bir kadını Ölümüne Sebep Oldu

Refahiye Köyümüzün Akarın Nahi yesine bağlı Kadıköy, halkından Paam Çimen ile aynı köyden Hasan Çiftçi köyün çiftlik mevkiinde top rak kararlarken top ragen anı olarak kay ması üzerine mezkûr iki şahıs toprağın altında kalmışlardır. Bunlardan Kadın ölmüş ve erkek ise ya

Şeker fabrikasında Santrafinin

Patlaması Üzerine 1 İşçi Öldü

Merkeze bağlı Hacıbaşı köyünden Süleyman Ateşer ile Emayon mahallesinde ikamet eden Süleyman Balı adında ki şahıslar. Şeker fab rikası şeker kurutma

kısmında çalıştıkları esnada santrafinin pat laması üzerine her ikisinin de ağır su rette yaralandıkları ve Süleyman Ateşer in derhal öldüğü öğ renilmiştir. Diğer ya

ral Süleyman Balı devlet hasta hanesine sevk edile tefavi altına alınmış tir. olaya bizzat C. savcılığına el koma rek gerekli tahkikat başlanmıştır.

Yataklar boğaldı - 30 kadar hastanın ta burcu edilmesi ile bütün verim bölüşü ya takları bozulmuştur.

EK-7: Nedim Muradoğlu, Cumhuriyet Bayramı Etkinliklerinde

EK-8: Nedim Muradoğlu, 13 Şubat Erzincan'ın Kurtuluş Törenlerinde Heyeti Selamlıyor

**EK-9: Nedim Muradoğlu, Adalet Partisi Temsilcileri ve Sendika Temsilcileri ile Birlikte
Başkanlık Makamında**

Fotoğrafta bulunanlar: Önder Çağlı, Akgün Ertürk, Alaattin Polat, Muammer Süzgün, Kenan Akkuş, Şeref Toprak, Şerif Toprak, Adnan Ercan, Nedim Muradoğlu, Sami Nayk, Ressam Celal, Aydemir Sezginer, Muzaffer Çakır ve Ulvi Dönmezçelik.

EK-10: Nedim Muradoğlu Açılış Merasimi'nde

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyadı: Ömer Faruk Kayser	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Tarih
Yüksek Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Tarih
Programı	Tarih
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Ömer Faruk Kayser, Yusuf Ziya Keskin, “Atatürk Dönemi Erzincan Valileri”, 2020. 2.Ömer Faruk Kayser, “Ali Kemali Bey”, Bildiri, 2019. 3.Ömer Faruk Kayser, “15 Ekim 1961 Genel Seçimleri: Erzincan’da Seçim Hazırlıkları ve Partilerin Aday Belirleme Süreçleri”, <i>18. Uluslararası İstanbul Bilimsel Çalışmalar Kongresi</i>, Bildiri, 2025. 4. Ömer Faruk Kayser, “Türkiye’de Siyasi Buhran ve Toplumsal Gerilimler: 1975 Erzincan Olayları”, <i>18. Uluslararası İstanbul Bilimsel Çalışmalar Kongresi</i>, Bildiri, 2025.	